

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

נתן פלדמן

פרשת בלק | גיליון 142 | תמוז תש"פ

ויהושע נער
לא ימיש מתוך האוהל
קוים לדמותו של האי גברא רבא
מוריננו רבי
יהושע ישראל גולדשמיד זצ"ל
ראש כולל "טל תורה" ירושלים
ליום השלושים - י"א בתמוז

שיעורי דעה

מתוך שיעורי הגר"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה

הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים

משא ומתן ופילופול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

עולם התורה

מדברים כמו שמתור

התבוננות בפרשיות התורה

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

יעלת חן

מהגהה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

תמצית הש"ס

תמצית הדף היומי

לדעת

מבחן בדף היומי

עינינו גל

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

חשבתי דרכי

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

תלמידיו של אברהם ותלמידיו של בלעם

שיחת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

שיעורי חומש

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

שיעורי בינה

שיעורים על סדר המצוות

מאת הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

מגיד דבריו ליעקב

שיחות הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

מתוקים מדבש

מאת הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א

נחל אליהו

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

לע"נ שרה איטה בלייברג-קנול ע"ה בת הר"ר צבי הערש קנול ז"ל - כ"ד תמוז תשנ"ב

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת בלק

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
21:15	20:30	19:14	ירושלים
21:18	20:33	19:29	בני ברק
21:20	20:35	19:22	חיפה
21:16	20:32	19:23	מודיעין עילית
21:15	20:31	19:12	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה’אוסף’ -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,

ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות”

בחיפוש המילים ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

מערכת ’אוסף גיליונות’

9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

חישבתי דרכי | 11

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

תלמידיו של אברהם ותלמידיו של בלעם | 15

שיחת הגאון הגדול רבי **דוד כהן** שליט"א
ראש ישיבת "כנסת ישראל - חברון"

שיעור חומש | 19

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 21

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם
מפי הגאון רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 23

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 29

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 31

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות בפרשיות התורה | 33

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

עטרת המועדים | 37

משיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א
שיעורי תעניות

יעלת חן | 39

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 41

תמצית דף היומי

לדעת | 44

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 45

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 49

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 53

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

עולם התורה | 58

מדברים כמו שמותר

שיעורי דעה | 59

הלכה דעה ומוסר

מתוך שיעורי הג"ר **גרשון מלצר** שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 61

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 63

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 69

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 71

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 73

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 77

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

ויהושע נער לא ימיש מתוך האוהל | 79

קוים לדמותו של האי גברא רבא

מורינו רבי **יהושע ישראל גולדשמיד** זצ"ל

ראש כולל "טל תורה" ירושלים

ליום השלושים - י"א בתמוז

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית	חדש - בת ים	אלעד
ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג) בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי	רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך) גבעת זאב החדשה בית הכנסת "בית אליהו" בית הכנסת "בני הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "מסילת ישרים" טלזסטון בית הכנסת "קהילת בני תורה" יסודות בית הכנסת המרכזי ירושלים ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל	בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה" אופקים בית הכנסת "שייטי" בית שמש ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל" ביתר עילית בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A בני ברק כולל "פוניבז" כולל "חזון איש" כולל "בית הלל" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88 רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)
נתיבות		
בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"		
פתח תקוה		
ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר		
ראשון לציון		
ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד		
רחובות		
בית הכנסת "כולל בר שאול"		
רכסים		
בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'		
תל אביב		
מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב' רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)		
תל ציון		
בית כנסת החסידי		
תפרח		
ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"		

קול דינה וצהלה

הלכה ומוסר בחוצות
לפתח לבבות כשער אולם.

הלא הוא ידידנו הנכבד
רב תבונות
איש האשכולות
הרב **נתן פלדמן** שליט"א
ראש המכון להוצאת ספרים
הנודע לתהילה "צוף"
ומנהל מערכת 'אוסף גליונות'.

לרגל הולדת בתו שתחי'

הגוף קלף והנשמה כתב
זה ספר תולדות אדם,
חיי אנוש המה מכתב
זכר ונקיבה בהיבראם.

קולנו יילך יתעצם
תוך אמוני יענו כולם,
נברכה נא לאב ולאם
כי ספר קט זה ישגא לעולם!

עם שאר הילדים אשר להם
תגדל היא ותפרח,
גן - ביתם ברוך לה'
לעד ולעולם יצמח!

בשורה טובה דישנה גרם
בריש ירח תמוז,
חלפה בעיר נשבה בכרם
ממלאת באור ועיזוז.

כי באה ברכה אל הבית
האירה כתלים ופינות,
ישמח אב ברישא דקייט
בקול תודה לענות.

זה איש הכתב והמכתב
מחולל ומקים מן האין,
כל אות, כל תג, כל תיו
בידיו נצללים כמו יין.

יצמחו ייצאו אל האור
חיבורי תלמידי חכמים,
ילטפו צורבים כריכות עור
יעיינו יסברו למדנים.

אליו יביאון כתבים מעורבבים
מחברות בחרט צפוף,
יעמידם מתוקים וערבים
יכוננם בטוב טעם וצוף.

להעלות תושיה גבעות גבעות
להרבות תורה כחול הים,

בברכת מזל טוב,
חברי המערכת
אוסף גליונות

לאיש רב המעש והפעלים
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
אשר ידיו רב לו בהפצת תורה והדרת כתבי קודש

ה"ה הרב **נתן פלדמן** שליט"א

ולנוות ביתו תחי'

נשגר ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם
בהולדת בתם למזל טוב.

יתן ה' ויזכו לראות רב נחת ממנה ומכל יוצ"ח
לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים
מתוך שמחה והרחבה.

מאחלים

צוות החשרד

שמחו ... והרנינו כל ישרי לב

לומדי ומתפללי בית הכנסת המרכזי מצפה רמות
משתתפים בשמחתו של ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
איש אשר רוח בו

אשר נותן ליבו ונפשו בבניין בית מקדש מעט דידן

ה"ה הרב **נתן פלדמן** שליט"א
ומשפ'

לרגל השמחה השרויה במעונם

בהולדת בתם למז"ט

יזכו לרב נחת ממנה ומכל יוצ"ח לגדלם
לתורה לחופה ולמעשים טובים אכי"ר

בברכה
מתפללי בית הכנסת ואברכי הכולל

הרב ש.י. חיים קניבסקי

שיכון חוון איש, בני ברק

בס"ד ז' תמוז תש"פ

לרבנן ותלמידהון וכל יושבי הארץ,

כאשר מן שמיא הוחמר נגע הקורונה בעוה"ר, ובוודאי צריכים להתעורר מזה ולהתחזק כל אחד במה שליבו יודע מרת נפשו, ובפרט לשמור על קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשיות.

גם יש לזכור כי בעת הזאת, המצוה המוטלת עלינו היא שמירת הבריאות, חמירא סכנתא מאיסורא, וחלילה להתרפות בזה.

והזכות הגדולה היא מה שהיכלי הישיבות ומוסדות החינוך שוקדים על תלמודם כפי מה שאפשר, ובלי חשש סכנה אלה, ובודאי תורה מגנא ומצלא, וראוי לשמור ולהתחזק בזה לזכות ולשמירת עמ"י.

ומן הראוי כי לעת הזאת ישתדלו לומר פרקי תהילים אחר התפילות, להעתיר ולחלות לדבר"ע שיסיר מעמנו את הרעה הזאת.

ובזכות התורה והחיזוק, נזכה לסייעתא דשמיא לרפואה ובריאות לכל עמ"י בכל אתר ואתר.

ש.י. חיים קניבסקי

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת בלק תש"פ | גליון מס' 138

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

אברהם אבינו כנגד בלעם – גילוי ההתחלה האמיתית של העולם

לכאורה, הדבר אינו מבורר, במה הוא הצד שכנגד בדווקא. ישנם צדיקים רבים בעולם וישנם רשעים רבים בעולם, במה אנו רואים שעניין צדקתו של אברהם אבינו נמצא בקוטב שכנגד, היינו, בנקודת ההיפך, לבלעם הרשע.

מה עניין רגע של זעם ומה היא ידיעת בלעם לכוונו

הגמרא (ברכות ד' ע"א, ע"ז ד' ע"ב), מתקשה בפסוק שנאמר על בלעם "יודע דעת עליון", "השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע" אומרת הגמרא "אלא מאי ויודע דעת עליון שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה, והיינו דקאמר להו נביא, עמי זכר נא כו" ובהמשך שם "והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה', וכמה זעמו רגע, וכמה רגע אמר אמיר ואיתימא רבינא רגע כמימריה, ומגלן דרגע הוה ריתחיה דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו ואיביעת אימא מהכא חבי כמעט רגע עד יעבור זעם".

רגע, זה כעסו של בורא העולם, ובלעם היה "יודע דעת עליון", כלומר, הוא ידע את אותה שעה, אותו רגע כמימריה שיש ביום, שבו כביכול בורא העולם כועס. מה המושג הזה, מה מתכונים להגיד בזה, מה ענינו של אותו רגע. ננסה להבין את הדברים לפי ערכנו, ולשם כך נתחיל משורש השורשים, מתחילת התחילות.

שתי תחילות הן – החסד והדין

בורא העולם ברא את העולם בחסדו וטובו, כידוע. "עולם חסד יבנה". וכפי שמלמדים אותנו כל רבותינו, רצונו יתברך להיטיב, וזה הרצון הראשון שעומד בשורש כל בריאת העולם, משום כך הוא ברא את העולם, אכן, צריך להבין, כי הלא רש"י כותב בתחילת התורה "שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין", כיצד מתבארים הדברים.

פירוש הדברים לפי ערכנו, עד מקום שידינו מגעת. כי הנה, עלינו להבין מה הכונה "בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין", איזו תחילה זאת, מדוע זה נקרא תחילה, הרי בודאי שהתחלה היא לא זאת, לא יתכן שהתחלה תהיה דין, משום שאין שום דין שמחייב את בריאת העולם. חלילה וחלילה להעלות על הדעת שיש איזה שהוא דין שמחייב את בריאת העולם. דין זה דבר שמחוייב, ואילו העולם נברא ברצון גמור, ואין כאן שום מקום לדין מחייב, מדוע הדבר הזה נקרא תחילה כשזו ודאי לא התחלה, ההתחלה היא ודאי רצונו יתברך להיטיב, כמו שכאמור כתוב פעמים רבות בדברי חז"ל, וכל רבותינו מלמדים אותנו, וגם הדברים מעצמם פשוטים, עולם חסד יבנה, הרצון להיטיב הוא השורש לכל הבריאה כולה, מדוע ה"מתחילה עלה במחשבה", היה לברוא את העולם במדת הדין.

מדוע הקדמתו של אברהם מתייחסת לעקידה

על הפסוק שנאמר בבלעם "ויחבוש את חמורו", מביא רש"י את המדרש וז"ל "מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו". והנה, רש"י מביא נוסח אחר מהמדרש שבידינו, והוא מדבר על חבישת החמור, על ההכנות שהוא עשה בעצמו, אבל במדרש אצלנו (במדבר רבה כ' י"ב, תנחומא בלק ח') כתובה הלשון "אמר לו הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו".

מדברי המדרש משמע, שאין סוף הדבר בזה שהוא קם בזיונות, והזיונות הזו היתה צריכה להקנות לו איזו זכות, ועל כך אמר לו הקב"ה "כבר קדמך אברהם", היינו, הוא כבר היה זריו לפניך, מעלתו של אברהם לא נגמרת בזה, אלא העניין הוא בכך ש"כבר קדמך אברהם אבינו לעקוד את יצחק בנו", כלומר, מדובר פה על העקידה שאברהם אבינו עקד את יצחק, היא זאת שעומדת, כאן מקריעה אותה קדימה של אברהם, בזה שהוא הקדים לעקוד את יצחק, וזה הדבר שקדם למה שבלעם רצה לעשות. היינו, מעשהו של בלעם היה מעשה מאוחר מדי, משום שכבר קדם אברהם אבינו לעקוד את יצחק בנו, ממילא מה שבלעם הולך עכשיו לעשות, זה מאוחר.

עלינו להבין, מה המיוחד באותה עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק, להקדים ולבטל את מה שבלעם רוצה עכשיו לעשות, מה לזה ולזה. אם מדובר פה על ההשכמה עצמה, ניחא, אבל כאן לא מדובר על ההשכמה עצמה, אלא יש כאן הדגשה מיוחדת על העקידה במסוים, "כבר קדמך אברהם אבינו לעקוד את יצחק בנו שנאמר וישכם אברהם בבוקר", וצריך לבאר העניין.

אברהם אבינו הוא הצד שכנגד בלעם הרשע

שינוי באבות (פ"ה מ"ט) "כל מי שיש לו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר, ואתה אלקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך", המשנה מעמידה זה לעומת זה, את אברהם אבינו לעומת בלעם הרשע. אברהם אבינו מחד, ובלעם הרשע הצד שכנגד. אלו הם שני ההפכים, אברהם אבינו כנגד בלעם הרשע, זה כנגד זה. זה נמצא בנקודה הזאת וזה נמצא בנקודה הנגדית. בקוטב שכנגד.

1

להערות והארות ובכל ענייני "חשבת דרכי" ניתן לפנות ל 02-6424736

נכתב באישור המשפחה

ביאור העניין, כי באמת, המציאות, אותה בריאה שאנו נמצאים בה וקיימים בתוכה, אמנם יש לה שתי נקודות התחלה. הבחינה האחת היא, שהעולם כולו הוא גילוי רצונו יתברך, העולם כולו מגלה את אותו רצון להיטיב, זאת המציאות שכל העולם כולו נמצא בה, אבל, הואיל ואותו רצון להיטיב, כפי שמלמדים אותנו כל רבותינו, יכול להתקיים אך ורק אם תהיה אפשרות למתן שחר. ההטבה כולה, אותו טוב ואותה השפעה שרוצים להעניק, היא טובה רק אם היא ניתנת כשכר, אולם אם ההטבה הזאת עצמה לא ניתנת כשכר אלא כטובה, היא סותרת את עצמה, כי כאשר אדם מקבל הטבה שבפירוש לא מגיע לו לקבל, ככל שהוא מקבל יותר ואותה השפעה טובה גדלה והולכת עליו, אותה השפעה מקטינה ומבטלת אותו, היא עושה אותו למושפל ולנמוך יותר, למקבל טובה שלא מגיעה לו, והוא רואה את הדבר הזה באופן שהוא לא שלו, משום כך, טובה אמיתית היא טובה שניתנת לאדם כשכר.

לכן, כפי שכתובים דברים אלו ביסוד כל דברי רבותינו המבארים לנו את שרשי הכוונה בבריאת העולם, בורא העולם ברא את העולם כך שיהיה בו מקום לעבודה, שיהיה בו מקום לשכר, והטובה כולה תינתן כמתן שכר. נמצא שכל שפע הטוב כולו נמסר כשכר. ודאי, הרצון הטוב הוא רצון להיטיב, אבל מכיון שאותה הטבה צריכה להיות טובה של שכר, ורק כשכר זאת טובה, נמצא שכל אותה הטבה נהפכה ונעשתה לשכר. כל אותו אוצר, כל אותו רצון טוב של הטבה, נהיה שכר, ושכר בלבד, אין טובה אחרת, אין במציאות העולם טובה שהיא לא שכר. מעתה, כיון שהטובה הפכה להיות שכר, והשכר בא חלף עבודה, כלשון הכתוב במתנות הלויים (במדבר י"ח ל"א) "כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם", הרי שהשכר הוא תמיד דבר שני, היינו, תמיד, כדי שיהיה שכר חייבת להיות עבודה אשר צריכה לחייבו בדין, ואז השכר הזה נקרא שכר. שתי מערכות אלו הנקראות הטבה ודין, אלו שני קווים המתנגדים זה לזה, שני קווים השונים זה מזה שהכיוונים שלהם הפוכים. בדין, כל אחד מקבל רק את מה שמגיע לו בדין, אם שכר שכר, אם עונש עונש, ואילו בהטבה, הדבר הוא בפירוש הפוך, עצם עניינה של ההטבה הוא לתת למי שלא מגיע לו מבחינת ההטבה, הרי שלהחזיר חוב, אין לה ולטובה ולהטבה ולא כלום.

נמצא, כי שתי התחלות יש לעולם, שתי בחינות תחילה יכולות להיות לעולם. אנו יכולים לדרוש תחילות בשני אופנים, בחינה אחת, זה כביכול רצונו יתברך להיטיב, זה תחילת התחלות, זאת ההתחלה. אבל, מכיון שההמשך של הדבר הזה הפך את כל אותו הרצון הטוב, את כל אותה טובה שעומדת ביסוד בריאת העולם והיא שורש הבריאה כולה, להיות שכר שהוא דבר המחויב בדין, נמצא, שזאת בחינה שניה של התחלה. היינו, הברעל, האופן איך הבריאה יצאה לפועל, היא יצאה לפועל, בתחילתה דין, משום שכשאינו דין אין שכר, וכשאינו שכר אין בריאה, אחר שכשאינו שכר זה לא טוב. נמצא שמכיון שהטוב הפך להיות טוב שהוא שכר, ממילא ההתחלה חייבת להיות דין.

ודאי, הדבר ברור ואין ספק בכך, ששורש כל השורשים, תחילת הכל, זה בחסד, ההתחלה הראשונה היא כולה חסד, וגם העובדה שאותה התחלה נתגלגלה להיות רצון לתת שכר, גם הדבר הזה עצמו הוא חסד, יצירת מציאות השכר היא עצמה חסד שאין כמוהו, ומאחר וכל הרצון הטוב כולו, כביכול, הועתק והועבר ונעשה רצון לתת שכר, משום שלמעשה זה הטוב של הבריאה, אין טוב אחר, נמצא שזאת היא ההטבה בפועל, אבל, אחרי שנוצרה מציאות השכר, מאז ואילך, כל מי שמקבל שכר מקבל אותו בדין, מגיע לו. זה פירוש המילה שכר.

זו כוונת המילות בברכת יוצר, כפי שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, "טוב יצר כבוד לשמו", כביכול בורא העולם יצר מציאות כזאת שנקראת כבוד, ובאותה המציאות שנקראת כבוד, בה שייך כל ענין השכר. כבוד, זאת המציאות האחת והיחידה שבה אדם לא יכול לתת לעצמו. כבוד זה תמיד דבר שבה ממכבד אחר, ממכבד אשר יכול היה לכבד ויכול היה לא לכבד, וכשהוא מכבד זה נהיה כבוד.

"וכמה זעמו רגע" – לרגע אין המשך

לשון הגמרא "וכמה זעמו רגע", פירוש המילה רגע הוא כפי שמפרשים רש"י והמפרשים את הפסוק בישעיהו (נ"א ט"ו) "רגע הים ויהמו גליו", משבר את גבוהותו של הים, זה נקרא רגע, מלשון שבירה, וכן מצינו בספר משלי (י"ב י"ט) "שפת אמת תיכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר". רגע, פירושו, משהו קטן שנשבר וניתק מתוך קו גדול יותר.

[אנחנו, כחלק משיבושי הלשון שאנו משתמשים בהם, מדברים על הרגעה כמו על מנוחה, אולם באמת הוא להיפך, זה אחד מהשיבושים, ולא מהקטנים שבהם. בלשון האמיתית, כשאדם רגוע, פירושו שהוא שבור מאד, לשברי שברים. זה פירוש המילה רגע בלשון הקודש. הם, לקחו את השיבוש מ"רגע

הים", שפירושו כאמור שהוא משבר את גבוהותו, זה נקרא מרגיע, והלכו ושיבשו זאת, זו מילה משובשת מאד].

מעתה, כך הוא פירוש דברי הגמרא, "כמה זעמו רגע", רגע, הכוונה היא לנקודת זמן שהיא בלי המשך, נקודת זמן שנשברה מההמשך ועומדת לעצמה, רגע, זה קטע קטן, נקודת זמן קטנה, ככל שאפשר, "רגע כמימריה", ואותו רגע נקרא זמן בלי המשך, היינו, הוא נשבר, הוא נקטע מהמשכו. זה נקרא בלי המשך.

המקור ל"כמה זעמו רגע", הוא ב"מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין - ראה שאין העולם מתקיים", ראה שאין העולם מתקיים, פירוש, אין לו המשך במידה הזאת. זאת מידה שאינה נותנת קיום עם המשך. אפשר לברוא את העולם במידת הדין, אבל העולם יהיה קיים רגע. בלי המשך. כשם שכל מידת הדין כולה היא שבירה לחלקים קטנים של כל דבר ודבר. מידת הדין, כפי שאומרים הראשונים, שורשה במילה די. היינו, שהמקבל מקבל רק מה שדי לו, רק את מה שמגיע לו ולא יותר אפילו במשהו, ודי בזה.

"ראה שאין העולם מתקיים", פירוש הדבר, שאין לעולם יותר מרגע. זה נקרא "וכמה זעמו רגע", כביכול, "אל זועם בכל יום", כל יום הוא חזרה מחדש, כפי שאנו אומרים "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", כל יום ויום נחשב ליום חדש, יום שעוד לא היה כמותו, יום שבו המאורות נבראים וכל העולם מתחדש, וכביכול בורא העולם מחדש את עולמו.

נמצא, "ואל זועם בכל יום", כלומר, בכל יום מתעורר עוד פעם אותו "בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין", המידה הזאת קיימת בעולם, אבל קיומה רגע. המשך העולם הוא לא במידה הזאת, משום שהמידה הזאת לא מאפשרת המשך, לכן, המידה הזאת קיימת בעולם, אבל רק נקודת רגע, לא יותר מרגע. המשך אין לה. משום שאם יהיה לה המשך, העולם לא ימשיך להתקיים.

אברהם אבינו שמידתו חסד הוא עמודו של עולם

כאן אנו יכולים להבחין בשתי נקודות ההתחלה של העולם, ובשתי הנקודות האלו, בקצוות, עומדים, מצד אחד אברהם אבינו, ומהצד השני בלעם. אברהם אבינו הוא זה שעליו אמרה תורה "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", וכפי שדרשו חז"ל "בהבראם באברהם". מידתו של אברהם היא חסד, "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", ועליו, על מידתו של אברהם, העולם נשען, עליו העולם עומד. עולם חסד יבנה.

זאת ההתחלה שנותנת קיום לעולם, קיום אמת, כאן הבסיס האמיתי לכל המשך מציאות העולם. גם כשהעולם הפך לדין, גם כשכל ההטבה כולה הפכה להיות שכר, והיא לא ניתנת אלא בדין, גם אז אברהם הוא השורש והיסוד שעליו העולם עומד, העמוד שעליו כל העולם כולו נשען, וכלשון הרמב"ם בהלכות עבודת כוכבים (פ"א ה"ב), "ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו", אברהם הוא עמוד, שעליו העולם נשען.

העמוד הנכון, שהעולם כולו נשען עליו, זה העמוד שהוא כולו חסד, כולו הטבה. מובן, בפועל, זה מתגלה בדין, אבל שורשו של הדין הוא בחסד. כי הנה, אם אנו רוצים לעמוד על שורש העולם כמו שהוא באמת, הרי בסופו של דבר, תכלית הבריאה כולה היא להגיע לאותו מצב שבורא העולם באמת ישפיע את מה שהוא רצה בראשית הרצון, להשפיע רק טוב, וזאת התכלית הסופית. זה הרי בסופו של דבר מה שיתקיים, זאת התכלית שלשמה נברא העולם, וכלשון ה"מסילת ישרים" בפרק הראשון "האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו", לשם כך נברא האדם בעולם, "אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם" דווקא העולם הזה על ידי העבודה ועשיית המצוות הוא הדרך, אבל מחוז חפצנו הוא להתענג וליהנות, לשם כך כביכול בורא העולם ברא אותנו, והלהתענג והליהנות הוא במילואו, בזמן שהוא ניתן לנו כשכר.

הדין נותן לעולם קיום כמציאות בפני עצמה

יש מי שלוקח את נקודת ההתחלה של העולם בנקודה השניה. כי הנה, אותו רצון טוב, נמצא כביכול ברצונו יתברך. כאשר אברהם אבינו חיבר את מציאותו של העולם למציאות האמיתית, החיבור הזה מחייב שהתחלה מבחינת המציאות האמיתית היא תמיד חסד, אבל אצל כל מי שרוצה לתפוס את העולם, כדבר נבדל ונפרד, כמציאות מקויימת לעצמה, הרי שהתחלה מבחינת מציאותו של עולם כמציאות בפני עצמה, היא תמיד דין, רק זה נותן לעולם קיום כדבר בפני עצמו.

אם אנו רוצים דין, פירוש הדבר, שאדם יוכל לזכות בדין בכל השכר כולו, ולזכות בדין אפשר רק אם אנו צריכים לעבוד, היינו, יש דברים שצריך לעשות ויש דברים שצריך לא לעשות, לא לעבור על לא תעשה ולקיים מצוות עשה, זה הדין כולו, והדבר הזה מתחייב שהוא יתקיים רק אם אנו יכולים לבחור, יכולים לעשות ולקיים ויכולים שלא לעשות ושלא לקיים, רק אז אנו עובדים ויכולים לקבל שכר.

נמצא, שכאשר נתבונן, הרי שאילו לקחנו את העולם מבחינת קיומו העצמי, מבחינת היותו מציאות לעצמה, ודאי שתחילתו בדין, אבל עד כמה שהעולם הוא גילוי רצונו יתברך וגילוי המציאות האמיתית, אז תחילתו בחסד, אכן, אם תחילתו בחסד, בסופו של דבר, בעומק הדברים, אין לו מציאות לעצמו בכלל, אלא כל מציאותו היא רק גילוי כביכול של רצונו יתברך, ורק אם מציאותו בדין, הרי ששם יש לו מציאות נפרדת, נבדלת.

אברהם ראשית של חסד – בלעם ראשית של דין

אברהם אבינו היה הראשון לנביאי ישראל. נודאי, משה רבינו, היה ראש לנביאים, והוא אב גם לנביאים שהיו לפניו, אבל משה רבינו היה דור שביעי לאברהם, גם הוא נולד מאברהם אבינו, ואברהם אבינו היה הראשון, הראשון בכלל. אברהם אבינו תמיד הוא נקודת ההתחלה האמיתית של העולם במציאותו האמיתית, ואותו אברהם אבינו היה זה שביער עבודה זרה מן העולם. לעומת זאת, הראשון לנביאי עובדי עבודה זרה, היה בלעם. כל מה שממשיך מבלעם, אלו נבואות שקר. חז"ל אומרים (עי' במדבר רבה י"ד כ') שאומות העולם באו בטענה לכורא העולם, לישראל נתת את משה רבינו, ולנו הרי לא נתת דוגמתו, לכך נאמר "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", ודרשוהו "בישראל לא קם אבל באומות העולם קם", והוא היה אב לכל נביאי עכו"ם, לכל הנבואות שלהם, הוא היה אב לכל עניין הנבואה שהיה שם באומות העולם.

אברהם אבינו הוא נקודת הראשית של האופן שהבריאה היא חסד, בלעם בן בעור הוא נקודת הראשית של האופן שהבריאה היא דין. כביכול "אל זועם" זאת נקודת ההתחלה של הבריאה, בבחינת מציאות נבדלת כביכול, מציאות בפני עצמה, באופן שהיא לא המשך גילוי רצונו יתברך, אלא, שהעולם חייב להיות עולם נבדל לעצמו, ויש בו רצון משלו, אשר יכול לעשות את רצונו של הקב"ה, ויכול גם למרוד. עולם כזה, שהוא עולם שעומד בספק, אם לקבל את מלכותו של בורא העולם או לא לקבל, מביא גילוי של אל זועם. זה הרי ברור. אלו שתי נקודות התחלה, שתי נקודות מוצא. העולם בחינת מציאותו האמיתית הוא חסד, בחינת מציאותו בטוב מגלה כביכול את רצונו יתברך, ובכך העולם כולו מגלה את רצונו יתברך להיטיב. אבל בחינת מציאותו הנבדלת והנפרדת, היינו, האופן שמאפשר עבודה, המציאות הזאת מחייבת אפשרות למרוד ולא לעשות רצונו. בגילוי הזה מתגלה בעולם ה"אל זועם". אבל, כמה זעמו, רגע. רגע כמימריה, לא יותר. אין לזה המשך. כך זה במציאות האמיתית. אולם בלעם היה זה שרצה להכניס את ה"אל זועם" הזה לתוך סדר העולם, זה נקרא "יודע דעת עליון", הוא היה יודע לכיון את אותו רגע שכביכול בורא העולם זועם, ולצרף את עצמו ואת המשך קיומו לאותו רגע. זה פירוש המילה יודע. יודע פירושו, מצרף את עצמו אל. זה נקרא שאני יודע משהו, כמו כל דעת הכתובה בתורה, "והאדם ידע", זה נקרא צירוף. וכך, כשהוא יודע את אותו רגע, פירוש הדבר שהוא מצטרף לאותו רגע, ואת אותו רגע הוא לוקח לנקודת התחלה, וממנו הוא ממשיך את קיום העולם.

אברהם לעומת בלעם – הברכה כנגד הקללה

כשם שאברהם אבינו הוא עצם הברכה בעולם, כך בלעם הוא הקללה של העולם. הברכה נמצאת תמיד בשורש החסד. שם נמצאת הברכה. כשהעולם קיים מבחינת חסד, היינו, כביכול רצונו יתברך מתגלה בכל המשך קיום העולם, זאת מציאות הברכה בעולם. ההמשך הוא המשך של אותו רצון להיטיב, ההמשך הוא מאותו מקור, ואז העולם ממשיך. המקור ההוא הוא כולו מקור של שפע, של ברכה.

אבל כשהעולם נתפס ומבוסס בבחינת מציאותו הנבדלת, היינו, בחינת מציאותו המנותקת כביכול מהרצון, כשתופסים את בחינת הראשית של העולם בצד שכנגד, בצד ההפוך, באופן שראשיתו של העולם באפשרות למרוד, באופן שראשיתו של עולם זה בדין, הרי שעניינו של הדין זה הפירוד, [ההפרטה, בלשון ימינו] כל דבר ודבר נמצא לעצמו. אין את מה שיחבר את כל הדברים כולם. הדבר הזה, זה הניתוק מאברהם. זה נקרא לקחת את העולם ולנתק אותו ממקור הברכה.

כך אנו מוצאים, כי המים הם המגלים בעולם את החסד, והאש היא המגלה בעולם את הדין, המים מחברים כל דבר, ואילו האש מפרידה כל דבר ודבר ליסודותיו. אפר, לא די בזה שהוא נפרד, כל חלקיו נפרדים, אלא הוא אפילו לא בר גיבול, (עי' שבת י"ח ע"א) גם מים רבים לא יעזרו לצרף אפר ולגבל אותו.

עקידת יצחק על ידי אברהם – גם הדין מגלה חסד

אלו הן שתי ההשכמות שהתורה מדברת עליהן, כפי שחז"ל מגלים לנו כאן, ההשכמה של אברהם בבוקר, וההשכמה של בלעם בבוקר, פירושן, ששניהם מתייחסים לשתי התחלות שונות, זה משכים וזה משכים, זה קם בבוקר, וזה קם בבוקר, זה יש לו את בוקרו שלו, וזה יש לו את בוקרו שלו. בוקר זו נקודת ההתחלה, בוקרו של אברהם הוא כולו חסד, ואילו בוקרו של בלעם הוא "אל זועם בכל יום".

כאן באים חז"ל ומגלים לנו, "אמר לו הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו". יצחק היה אפר, יצחק היה מידת הדין האמיתית, והוא היה השני לאברהם. הוא לא רק היה השני לאברהם, אלא הוא גם היה עקוד על ידי אברהם. עקוד על ידי אברהם פירושו, שמידת הדין לא פועלת כדבר שהוא התחלה. ההתחלה היא תמיד החסד, והחסד הוא זה שעל פיו הדין פועל, זה נקרא, שאברהם עקד את יצחק.

והנה, באמת צריך להבין מדוע העקידה נקראת כך, מדוע היא נקראת עקידה, עקידה היתה אחת הפעולות שעשה אברהם אבינו כמו שכתוב "ויעקוד את יצחק בנו", ואחר כך כתוב "וישם אותו על המזבח ממעל לעצים", היא לא הפעולה הראשונה ולא האחרונה, וגם לא הפעולה העיקרית, זאת פעולה של עקידת יד ורגל כפי ששנינו בתמיד (ל' ע"ב) "לא היו כופתים את הטלה אלא מעקידין אותו", וכפי שכתוב שם רש"י "אלא מעקידין אותו, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם", הדבר הזה נעשה לשם צרכים אחרים בכלל, כדאי אתא בכראשית רבה (נ"ו ח') "א"ר יצחק, בשעה שבקש אברהם לעקוד יצחק בנו, אמר לו, אבא, בחור אני וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך, ושמה תפסל השחיטה ולא תעלה לך לקרבן, אלא כפתני יפה יפה, מיד, ויעקד את יצחק", מדוע כל הפעולה כולה נקראת על שמה, למה היא לא נקראת הקרבת יצחק, או העלאת יצחק שהייתה הפעולה האחרונה ובה מונחת עליותיו לעולה, כלשון הפסוק "והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך", במה העקידה נעשתה עיקר, מה עניינה של העקידה.

רבותינו מגלים לנו, שעיקרה של העקידה הוא בעובדה שמידת הדין בעולם נעקדה על ידי מידת החסד. כי הנה, הלא מובן, שכל האפשרות למרוד כביכול בכורא העולם ולהיות עובר על רצונו יתברך, קיימת מכוזחה של אותה מידת דין, וכפי שבארנו. אותה מידת דין היא זו שבכלל מאפשרת זאת. לולא היתה מידת דין בעולם, וכל קיומו של עולם היה קיום שהוא כולו גילוי רצונו, ברור הדבר שאין כאן מקום לעשות שום דבר הפוך, ואין מקום לנטות אפילו במשהו מרצונו יתברך. אבל, לא בעולם כזה חפץ בורא העולם, רצונו יתברך, כביכול, היה בעולם כזה שיכול לעשות הכל, שיכול כאילו לצאת ולהמרות את פיו, "למרות עניי כבודו" כלשון הפסוק בישעיה (ג' ח'), ולעבור על רצונו, לא לבחור בטוב אלא לבחור ברע. זה הדבר שמידת הדין מאפשרת.

והנה, מציאותו של אברהם, כולה מחוברת לשורש הבריאה, ששם אין מקום לנטות מרצונו, כי הרי שורש הבריאה הוא כולו אך ורק גילוי חסדו יתברך, וכאשר כל עצמה של הבריאה היא אך ורק חסדו, אין כאן מקום לנטות. כשאברהם אבינו עקד את יצחק, כשמידתו של אברהם כופפת ועוקדת את יצחק, פירוש הדבר, שכאן כביכול אברהם החזיר לבורא העולם את כל העולם כולו. כאן, באותה עקידה, ההקרבה של יצחק, העולם כאילו הגיע לתכליתו, זה היה הנסיון שעליו נאמר "והאלקים ניסה את אברהם", עומק הנסיון שנתנסה אברהם היה לבטל את מציאותו של יצחק, כאפשרות.

כי הנה, יצחק הרי היה השורש לאפשרות להוליד ולהביא לעולם את מציאות הרע, ויצחק הרי באמת היה השורש לרע. הרי כל הרע שבעולם ממוקד ומרוכז בעשו, שהיה בן יצחק ורבקה, ונולד יחד עם יעקב. בפועל יצחק הביא לעולם את כל הרע כולו שהוא עמלק. עשו, וכל תולדותיו, זה הרי הרע בעצמו. אכן, אז, באותה עקידה שאברהם עקד את יצחק, נקבע שיצחק בעצמו נקי מכל רע, ועל עשו שיצא ממנו, נאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע" וכדאי אתא בנדרים (ל"א ע"א) "ביצחק, ולא כל יצחק". עשו לא נחשב לבנו של יצחק, הוא לא נחשב לזרע אברהם ויצחק, עשו יצא, הוא המיר והסתלק מאותו יחסו, הוא לא נקרא יותר בן של אברהם ויצחק.

כל זה קרה בעקידה, זאת הנקודה שנתחדשה בעקידה. שם נתחדש הגילוי מה גובר על מה, מי גובר על מי. כאשר מידתו של יצחק שהיא בעצם מידת

הדין נעקדה על ידי אברהם, פירוש הדבר, שכאן נתגלה שהמקור לדין גם הוא חסד, ממילא גם מן הדין לא יצא רע, גם מן הדין יבוא רק טוב. זאת עקידת יצחק, כל זה היה מונח בה. והנה, בעקידת יצחק היה נראה שאברהם אבינו לקח את מציאותו של יצחק וביטל אותה, כאילו מציאותו העצמית של יצחק נתבטלה על ידי העקידה, אבל באמת, היא לא נתבטלה, אלא היא נתגלתה בכל מלוא עומקה, היא נתגלתה רק ככזאת שאך ורק על ידה יכול להתגלות הטוב האמיתי, זאת המידה.

מעתה, הדבר שיש בעולם, אשר מגלה את הראשית האמיתית ועומד כנגד אותה ראשית של בלעם, זו היא העקידה. העקידה מראה עד כמה ה"אל זועם" זאת לא ראשית. הראשית היא תמיד החסד. נקודת הראשית תמיד נמצאת בחסד. זה פירוש דברי המדרש שם "קום לך אתם, ללמדך שבהתראה ה'לך, מיד, וישכם, קדם ועמד בזריזות הוא בעצמו, אמר לו הקב"ה, רשע כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו שנאמר וישכם אברהם בכקר", אברהם כבר גילה איפה הראשית.

זאת הראשית האמיתית. בלעם מחפש ראשית אחרת, ראשית חלופית לבריאה. זאת הראשית שנקראת הראשית של האל זועם, הראשית של בחינת המציאות הנפרדת של העולם. המציאות המנותקת משרשה, של העולם, זאת מציאות שהיא "אל זועם בכל יום", אבל "כמה זעמו, רגע", לדבר הזה אין המשך. בלעם רצה לחבר את עצמו לאותו רגע, וממנו להמשיך לסדר העולם, וההמשך הזה הוא כולו קללה. הוא ההיפך הגמור מברכה. הוא כולו זעם, הוא כולו קללה.

אברהם כנגד דור הפלגה-חיבר את העולם לקב"ה

והנה, הדבר הרי מובן, שבריאה שכל עצמה ענינה לגלות את עומק רצונו יתברך להיטיב, זאת בריאה שהעיקר בה זה כלל ישראל, אכן, יש אופן של בריאה שכל עצמה באה לגלות את מציאותה הנפרדת מרצונו יתברך, כל עצמה מקורה באל זועם, אבל הבריאה הזאת, זאת בריאה שאברהם אבינו התנתק ממנה, אברהם אבינו ניתק את עצמו מהמציאות הזאת, זה היה בדור הפלגה.

בדור הפלגה, אותה בריאה התכוונה לברוא מגדל וראשו בשמים. ולעלות ולעשות כביכול מלחמה, או להתנתק כביכול מהשמים, זאת היתה כוונתם, זה הפירוש פלגה, בשורש הדברים, דור שלם, עולם מלא, כולם יחד רצו להתחבר ביחד, ולהתנתק כביכול מבורא העולם. כל העולם היה מעבר מזה, ואברהם אבינו היה מעבר מזה. לכן הוא נקרא כידוע אברהם העברי כדאיתא בבראשית רבה (מ"ב ח') "רבי יהודה אומר כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד". כל העולם כולו היו דור הפלגה, והם רצו בכל לבם ובכל כוחם לצרף אותו אליהם, הם רצו שכל העולם כולו יתחבר, וכשהתיימשו ממנו אחר שראו שהוא לא מצטרף, אמרו שזה יהיה בלעדינו, כי בלאו הכי פרידה זו אינה מולדת, הוא לא יכול להוליד, הוא יצור שאין לו המשך, הוא יצור שכל עצמו וכל קיומו הוא רגע. העתיד הוא שלנו, כך הם אמרו, ולזה, לאברהם, אין עתיד.

אכן, מה שקרה, קרה ההיפך הגמור. אברהם שעמד בקוטב הנגדי, בצד שכנגד, הוא זה שחיבר את העולם כולו, וכפי שדרשו חז"ל בבראשית רבה (ל"ט ג') "רבי ברכיה פתח, אחות לנו קטנה ושדים אין לה וגו', אחות לנו קטנה זה אברהם שאיחה את כל באי העולם, בר קפרא אמר כזה שהוא מאחה את הקרע", הוא חיבר את כל העולם לקב"ה. זה אברהם, וזה ההמשך של אברהם.

בלעם בא לעקור את כלל ישראל מן השורש, אולם, כאשר הוא ראה שאינו מצליח, אמר, "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", אני רואה אותם מיוסדים בצורה איתנה כצורים הללו שלא ניתנים להיעקר, זה לא ניתן לעקירה. זה הוא אותו יסוד שיסד אברהם אבינו שהיה ראשית העולם, הוא היה נקודת הראשית של העולם. נקודת ה"בהבראם של העולם", כפי שדרשו בבראשית רבה (י"ב ט') "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם".

בלעם בא להעמיד את הראשית שכנגד

בלעם בא להעמיד ראשית כנגד, ראשית אחרת. והכי איתא בבמדבר רבה (כ' י"ח) "ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות, ולמה שבעה מזבחות כנגד שבעה מזבחות שבנו שבעה צדיקים מאדם ועד משה ונתקבלו, אדם והבל ונח אברהם יצחק ויעקב ומשה, שהיה אומר למה קבלת את אלו לא בשביל עבודה שעבדו לפניך קבלתם, לא נאה לך שתהא נעבד משבעים אומות ולא מאומה אחת", וכי לא עדיף שבעים אומות על אומה אחת, זו טענת בלעם. ההבדל שבין עבודת שבעים אומות לעבודת אומה אחת, זה ההבדל בין אותם צדיקים שאלוקיהם עומד עליהם לאותם רשעים שהם עומדים על אלוהיהם, (כדאיתא בבראשית רבה ס"ט ג'), העולם כולו, אם הוא עובד, הוא עובד כדי לבסס את עצמו, כדי להשיג, כדי לבסס את הקיום הנפרד שכל אחד

ואחד קיים לעצמו, ואילו עניינם של אותם צדיקים, ענין עבודתם, הוא להחזיר כביכול את הכל לאחד. צדיקים, אלקיהם עומד עליהם, רשעים, הם עומדים על אלוהיהם. כשהם עובדים הם מתכוונים לעשות כביכול את העבודה לבסיס, כדי לתת לעצמם קיום איתן וחזק, קיום שלם יותר.

הגמרא (שם) מביאה את הפסוק בנבואת מיכה, "עמי, זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור, מן השיטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה', מאי למען צדקות ה', אמר להם הקב"ה לישראל, דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותם הימים בימי בלעם הרשע שאילמלא כעסתי כל אותן הימים, לא נשתיר משונאיהן של ישראל שרד ופליט", בלעם היה יודע דעת עליון, היתה לו מציאות גבוהה מאד, הוא היה ה"זה לעומת זה", גם של אברהם אבינו וגם של משה רבינו. הוא היה הרע בתמציתו, הרע בנקודת הראשית שלו, הרע בנקודת העיקר שלו. וכשהוא בא לעקור את ישראל מן השורש, זה עסק, זה עניין, כביכול בורא העולם בעצמו עומד ואומר, ראו עד היכן הדברים מגיעים, שלא כעסתי עליכם כל אותם הימים שבלעם התעסק בלקלל את עם ישראל, למען דעת צדקות ה', אם חלילה היה מתגלה באותם ימים אותו זעם רגע, לא היה משתיר משונאיהם של ישראל שרד ופליט.

עלינו להימלט מקללת בלעם - למקום הברכה

למעשה, מאז בלעם, שם התחיל אותו מהלך שנקרא הקללה של כלל ישראל, כ"ד אלף נפלו מכלל ישראל והם כולם היו משבט שמעון, ושבט שמעון, כפי שמביא רש"י את דברי חז"ל, לא נמצא בברכת משה בפרשת "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו", שמעון לא מוזכר שם בגלל מעשה השיטים, (עי' רש"י דברים ל"ג ד), מאז חלה ונתפסה קללה בכלל ישראל. היינו, אנחנו בניו של אברהם אבינו שנאמר לו "והיה ברכה", אברהם אבינו הוא הברכה בעולם, ועלינו, כלל ישראל, זרעו של אברהם, חלה קללתו של בלעם, היא נתפסה בנו. ומאז ואילך, יש סדר ומהלך כזה, של מה שבלעם רצה לחדש עלינו.

כתוב בגמרא בפרק חלק (סנהדרין ק"ה ע"ב) "אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות", כל הברכות של בלעם, כולם, חזרו להיות קללות, כפי כוונתו ולא כפי דבריו, זאת הקללה שנתפסה בכלל ישראל. המקום היחיד שאנו יכולים לברוח ולהמלט מהקללה, הוא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. זה המקום ששם אנו עדיין מבורכים. "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", שם נמצאת הברכה שלנו, אבל כשאנו פורשים משם, ויוצאים, היינו יוצאים בפרשה שלא על מנת לחזור, חלילה, יוצאים יציאה של ממש, אז אנו שמים את עצמנו באיזור שהוא לא מקום הברכה שלנו, אנו מוציאים את עצמנו מכלל ה"והיה ברכה" של אברהם.

סדר השנה של כלל ישראל הוא תמיד כזה, שמיד אחרי פרשת בלק, מתחיל סדר הזמן של "אל זועם". סדר זמן שהוא לא חסד. אלו לא ימי ברכה. אלו ימים רעים.

חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, כפי ששינו בסוף תענית, כל מה שצריך לחבר אותנו לאותה מציאות אמת, ניטל מאתנו. נשתברו הלוחות, כאן ראשית כל הצרות. נכנסנו למערכת זמן שאליה התכוין בלעם להכניס אותנו. למין מערכת זמן כזאת, שראשיתה באל זועם. התורה נשרפה. הועמד צלם בהיכל. הלוחות נשתברו. והעיר ירושלים, שהיתה עיר מוקפת חומה, היתה מקום נבדל, הובקעה.

כשם שיש לנו סדרי זמן, וסדר הזמן הזה הוא כל סדר הזמן של המועדים הטובים כולם, זמני התיקון כולם שהם הימים הטובים, הרי שכנגד כל אותם ימים טובים, ניתן לנו סדר זמן, של "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", סדר זמן, שהמהלך שלו, שורשו ב"אל זועם בכל יום", ההיפך מחסד. הימים האלה הם ימים קשים. ימים רעים.

מה שהביא אותנו לזה אלו ברכותיו של בלעם, שבעצתו, לשלוח עלינו את בנות מואב, ובחטאינו, שנפלנו בפח הזה, בגלל זה כולם חזרו לקללה. כיון שכולם חזרו לקללה, והימים האלה שייכים לאותו סדר, הרי שאם אנחנו רוצים לא להשתייך חלילה לאותה קללה, אנו צריכים להימצא בימים האלה באותו מקום ששם לא חזרה הקללה. באמת, יש מקום אחד שלשם לא נכנסה הקללה. זהו המקום שבתוכו אנו צריכים להיות בימים האלה שהם המשך סדר הימים של מה שבלעם רצה לעשות באותם ימים, שבהם הוא רצה לקלל את ישראל. ימים שראשיתם באל זועם, והם ימים שיכולים חלילה להביא קללה. בימים האלה, הזמן הזה מחייב להיות רק במקום הברכה.

זו ההערה, וההארה, להבין משהו בענייניו של בלעם, ובענייני הימים שבאים לקראתנו. יהי רצון, שנוכל באמת להיכנס למקום שהוא מקום הברכה שלנו, מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל.

שיחת מרן ראש ישיבת הברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

פרשת - בלק

אברהם אבינו נבדל מהחומריות - בלעם מתחבר לחומריות "תלמידיו של אברהם אבינו" - "תלמידיו של בלעם הרשע"

תלמידיו של אברהם אבינו ושל בלעם הרשע - אף לדורות

במשנה במסכת אבות (פ"ה, מ"ט) שנינו: "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע".

ומבואר, שאלו הם ב' בתי מדרשות שלכל אחת מהן היו תלמידים וממשיכי דרך משלה. ואין נחשבים התופסים בהליכותיהם רק ל"נוהגים" באחת מן הדרכים, אלא הם ב' דרכים המחנכות לב' מטרות שונות בתכלית. ולכל דרך מב' הדרכים ישנם "תלמידים" הצועדים בנתיבות הדרכים שאותם התוו ב' מורי הדרכים. ואף בדורות היותר מאוחרים מאברהם אבינו ולהבדיל מבלעם, שייך לכנות את ההולך בדרכם - בשם תואר "תלמיד" לשיטתם, שאין ה"תלמידים" שאמורים כאן מוסבים דווקא על אלו שבימיהם, אלא כך אמרו: "כל מי שיש בידו ג' דברים הללו" הר"ז "מתלמידיו של אברהם אבינו", ומי שיש בידו "ג' דברים אחרים" הר"ז "מתלמידיו של בלעם הרשע". ושלשת מידות אלו הרי הם מתנגדות זו לזו: 'עין טובה' כנגד 'עין רעה', 'רוח נמוכה' כנגד 'רוח גבוהה', 'נפש שפלה' כנגד 'נפש רחבה'.

ובדברי הגר"א בפירושו על אבות והמהר"ל ב'דרך חיים' (פ"ד, מ"ב) מבואר, שמידות אלו מכוונות כנגד "הקנאה התאוה והכבוד" שעליהם אמרו באבות (שם) ש"מוציאין את האדם מן העולם". שלושת המידות שנמצאו באברהם ותלמידיו 'מקיימין אותו בעולם' ואילו שלושת מידותיהם של בלעם ותלמידיו 'מוציאין אותו מן העולם'. והם ג' היסודות של כל המידות הרעות. אמנם, מעתה עלינו לבאר את מהות ושורש עניינם של ב' בתי המדרשות, ובמה מתבטאת שייכותו של כל תלמיד והולך בדרכי א' מבתי מדרשות אלו, עד כדי שלעולמים ייכוננו ההולכים בדרכם כ"תלמידיהם".

ביאור המהר"ל - ביסוד ההבדל שבין חמורו של אברהם אבינו לאתונו של בלעם

והנה, בפסוק בפרשה (כב, כא) כתוב: "ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך עם שרי מואב", וברש"י "ויחבש את אתנו" - "מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו". ובפשטות היה נראה, שכמו שאברהם החזיק חמור, כך בדומה לו החזיק בלעם אתונו, וכמו שאצל אברהם קלקלה אהבה את השורה והזדרז להכין חמורו ולצאת, כן אצל בלעם קלקלה השנאה את השורה והשכים קום להכין אתונו ולצאת לדרכו, ורק שאמר לו הקב"ה שכבר קדמו אברהם בפעולת ההשכמה וההזדרזות.

אמנם, בדברי המהר"ל ב'דרך חיים' (שם פ"ה מ"ט) מצאנו ביאור עומק כוונת הדברים, וז"ל: "ותחלה יש לך לדעת ענין אברהם וענין בלעם, יש לך לדעת כי אברהם היה ראש לאומה הישראלית, וכשם שהיה אברהם ראש לאומה הישראלית כך היה בלעם ראש לאומות, לפי שהיה נביא לאומות העולם. ומפני כי הראש והעליון יש לו התעלות ביותר שהראש הוא מתעלה על הכל, ולפיכך נמצא שני דברים אצל אברהם ואצל בלעם בשווה, אצל אברהם כתיב 'ויחבש את חמורו' ובבלעם כתיב 'ויחבש את אתונו', באברהם כתיב 'ושני נערי עמו' ובבלעם כתיב 'שני נערי אתו'. וביאור דבר זה, כי מחמת שאברהם ראוי לו להתעלות מצד שהוא ראש ואב המון גוים, כתיב אצלו 'והוא רוכב על החמור' כלומר שהוא מתעלה על המדריגה החמרית".

וממשיך המהר"ל ומוסיף: "אבל הפרש יש בין אברהם ובין בלעם, כי אצל אברהם כתיב חמור שהוא זכר, ודבר זה ראייה שאין לאברהם צירוף כלל אל המדריגה החמרית רק רוכב עליו ומתעלה עליו ביותר כאשר ראוי לפי מדריגתו, לכך היה החמור זכר כי אין לו שום חיבור וצירוף אל זכר וכך היה אברהם נבדל מן המדריגה החמרית רק מתעלה עליו. אבל בלעם היה רוכב על אתונו שהיא נקיבה, ואין ספק כי הזכר יש לו חיבור אל הנקיבה וכך בלעם היה למדריגתו חיבור אל החמרי, וזה אמרם (ע"ז ד:): בלעם בא על אתונו, שנאמר (כב, ל) 'ההסכן הסכנתי לעשות לך', מלשון 'ותהי למלך סוכנת' (מלכים א - א, ד). ורמזו ההבדל הגדול שהיה בין אברהם ובין בלעם, כי אברהם היה נבדל מן החמרי, אבל בלעם היה מתחבר אל החומר, ולפיכך אמרו שבה על אתונו כאשר היה לבלעם חבור אל אתונו".

ומתבאר בדברי המהר"ל, שאין החילוק בין אברהם לבלעם בענין החמור והאתון חילוק מקרי בלבד, כי אם חילוק המורה על עוצם הבדלם ושוני מהות עניינם. אברהם היה 'ראש לאומה הישראלית', ובלעם אף הוא, היה ג"כ 'ראש לאומות העולם'.

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

ומפני שהראש מתעלה ומשפיע על הכל, היו באברהם ובלעם שהם הראשיים - ב' דברים משותפים, שלאברהם היה תמור ולבלעם הייתה אתון, וכן בענין הנערים.

אולם שבזה בא יסוד החילוק הגדול שמפריד בין אברהם לבלעם, שכן אברהם היה רוכב על החמור ומתעלה עליו, עולה מעל החומריות - שהחמור הוא הבהמה שבחיות, כמ"ש המהר"ל בכ"מ שהיא הבהמה החומרית ביותר, ואברהם מתגדל ומתעלה מעל החומריות והגשמיות. אך בלעם מנגד, מתחבר אל החומר ומשתייך אליו בהשתייכות גמורה, ולכן הייתה לו אתון נקיבה ששייך בה החיבור, עד כדי שאמרו עליו חז"ל שבא על אתונו. ובהמשך דבריו כותב המהר"ל: "ומפני זה היה אצל אברהם ג' מדות שהם נוטים אל נפש נבדלת, וג' דברים היו בבלעם שהיו מורים על כי נפשו נמשך אחר החומרי כמו שאמרנו שהוא בא על האתון".

יסוד הח"ח מהסמ"ג - להגביר נפש השכלית על הבהמית, ולעשות כל פעולותיו בהנהגת השכל

והנה, הח"ח בספר 'שם עולם' (שער החזקת התורה, פ"ח) הקשה, היאך יתכן שאף המאמין באמונה שלימה ויודע את תכלית חייו, מ"מ אף הוא אך יצוא יצא לחוץ הנה הוא נכשל בכמה וכמה מהעבירות המצויות. והביא הח"ח מהסמ"ג בהקדמתו (לעשין) ישוב לזה, וכה הם דבריו: "ואען ואומר, ידוע הוא מה שכתב הסמ"ג בהקדמתו בענין יצירת האדם, כי מתחילה ברא הש"י כתות מלאכים שהם שכליים נבדלים שהולכים בהנהגתם רק אחר הדעת האמתית שאין מוטבע בהם כוח החמדה והתאוה כלל, ואחר כך ביום ה' אמר הש"י 'תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש' (בראשית א, כד), שאלו אין להם חכמה ודעת כלל והולכים רק אחר תאוות נפשם שעל ידי מעט גרגירים שנותנים להם מושכים אותם לבית השחיטה. וביום השישי אמר הש"י עתה ארכיב שני הכוחות יחד, דהיינו נשמת האדם שהיא ג"כ כעין מלאך בדעתו ובחכמתו, וארכיב עליו נפש בהמית, שאותה הנפש נמשכת רק אחר תאוות הגוף, וכן מוטבע בה שאר כחות הרע כמו הכעס והחמדה וכדומה, ואראה מי יתגבר על מי. אם תגבר הנפש השכלית על הנפש הבהמית ועושה כל פעולותיו רק בהנהגת השכל, בשם צדיק יקרא ועולה למדרגת מלאך, ואם תגבר הבהמית על השכלית ועושה תמיד רק כפי רצון תאוותו, משפיל בזה את עצמו עד שיורד למדרגת בהמה ובשם רשע יקרא, זהו תוכן דברי הסמ"ג ע"י"ש".

והמשיל שם הח"ח, את משלו לעגלון שנרדם על סוסו ומחמת כך נפל הנוסע מן העגלה ונחבל בגופו, שבוודאי אין לעגלון טענת פטור שסמך על הליכתה של הבהמה והיה לו לשומרה היטב ולאחוז במושכותיה לכל אורך הדרך. וז"ל הח"ח שם: "כן הדבר הזה ממש, באשר שהאדם מורכב מנפש שכלית ונפש בהמית כמו כל בע"ח כי בע"ח הוא, ועל כן צריך האדם מאד להשיגח בכל שעה ושעה על הנפש הבהמית שלו ולאחוז באפסר להנהיגה שלא תפיל גם הסוחר [היא הנפש השכלית] בתוך העמק. והנה, עתה תוסר קושייתנו שהקשינו מתחילה, איך חוטא האדם שהתבונן בזה שעה קודם על עניני עבודת הש"י. כי צריך לידע כי מהנפש הבהמית שלו צריך ליזהר ממש בכל שעה שלא יהיה לו היסח הדעת ממנה ולאחוז באפסר ולהראות לה הדרך שלא תטי ימין ושמאל כמו העגלון על בהמתו, וכשהאדם מסיח הדעת קצת תיכף עושה הנפש הבהמית את שלה ומושכת גם את הנפש השכלית לרשתה".

ומתפרש בדברי הסמ"ג גילוי לכל עבודת האדם בעולמו, והיא: להגביר את "הנפש השכלית על הנפש הבהמית", לעשות "כל פעולותיו רק בהנהגת השכל". זוהי תמצית ושורש החילוק שבין אברהם לבלעם, אברהם היה מתעלה על החומר ומתגבר עליו לפי שהשליט את שכלו על כל מפעליו, ומתוך כך התרומם והתעלה מן החומריות, ואילו בלעם היה מתחבר אל החומריות ע"י ה'נפש רחבה', במילוי הרצונות והתאוות, ובכך התאחד עם החומריות.

כלל ישראל - מבורך במהותו מימות אבותינו, ושורש וראשית דבר זה מאברהם אבינו

והנה, בפסוק בפרשה (כב, יב) כתוב: "ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמם לא תאר את העם כי ברוך הוא". ופירש"י "לא תלך עמם" - "אמר לו א"כ אקלם במקומי, אמר לו לא תאור את העם, אמר לו א"כ אברכם, אמר לו אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא - משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקציך". ומבואר, שרש"י למד שאמר הקב"ה לבלעם שעד כמה שאתה חפץ לקלל אין את הצורך והזכות לברך, ודוגמת הצרעה שאומרים לה 'לא מדובשיך ולא מעוקציך'. אולם, בתרגום יונב"ע תירגם: "לא תזיל עמהון ולא תלוט ית עמא ארום בריכין הינון מני מיומא דאבהתהון". ומשמעות דבריו היא, שכיון שרצה בלעם לקללם, אין לו כוח לקלל את ישראל, מפני שנתן להם הקב"ה כוח של ברכה עוד מימי אבותיהם וכבר אין לבלעם את היכולת לשנות ממה שהתברכו ישראל, וזהו הפ' של "כי ברוך הוא" היינו ישראל בעצמם "מבורכים", ולא יועילו הקללות לבטל מה שקבלו, ואין הפירוש כרש"י "שלא צריך ברכה - עם קללה, אלא שאין אפשרות לקלל כלל, וזאת משום שכלל ישראל בעצם מבורך הוא עוד "מימות אבתהון" ואין שייכת בו תפיסת היפך הברכה.

ולבאר דבר זה, יש להקדים במה שמצאנו אצל אברהם אבינו שהיה "ראש לאומה הישראלית" כמו שאומר המהר"ל, ויש להרחיב בזה קצת. דהנה אמרו חז"ל (מד"ר בראשית פ"ט, ז'): "עיקר שכינה בתחתונים הייתה, כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, דור אנוש לג', דור המבול לד', דור הפלגה לה', סדומיים לו', ומצרים בימי אברהם לז', וכנגדן עמדו ז' צדיקים ואלו הן אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם משה, עמד אברהם והורידה לו" וכן כל צדיק וצדיק הורידה רקיע אחד עד שבא משה והחזירה לארץ.

ומבואר, שאברהם אבינו היה הראשון שהחל להחזיר את השכינה לארץ. עוד מצינו בע"ז (ט): "תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם וכו', אלפים תורה מאימת וכו', אלא מ'זאת הנפש אשר עשו בחרן' (בראשית יב, ה) וכו', כמו שהביא רש"י בחומש 'שהכניסן תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים' וכו'.

ואת הפסוק (כג, ט): "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" תירגם בתיונב"ע: "אמר בלעם רשיעא, מסתכל אנא בעמא הדין דהינון מדברין בזכות אבהתהון ואיתא זעיר לי שבטיא דבית ישראל", וכן פרש"י "כי מראש צורים אראנו" - "אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שורשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואימהות" (וכך ג"כ פירש באריכות יותר בתרגום ירושלמי). אולם רבנו בחיי פירש וז"ל: "וע"ד המדרש, 'צורים' - אלו האבות, 'ומגבעות' - אלו השבטים.

וקרא האבות צורים לפי שהם נמשלים להרים וכו', ולפי שהיה אברהם ראש להם וראש האמונה והיחוד, לכך קראו הכתוב 'ראש צורים'.

ולדרכו של רבנו בחיי, באה כאן הדגשה של בלעם על אברהם דייקא. וכן פירש ב'כלי יקר' (לעיל כב, מא): "כי מראש צורים אראנו - יחס שלו אינו מן תרח אלא מן אברהם שנקרא צור שנאמר (ישעיה נא, א-ב) 'הביטו אל צור חצבתם' וגו', 'הביטו אל אברהם אביכם'. ואותו צור - תמים פעלו עם ה' היה, וביער כל הגילולים מן הארץ. ומגבעות - אלו האמהות, אשורנו - משם ראש יחס שלו. הן עם לבדד ישכון וגו', מיום שנאמר לאברהם 'לך לך מארצך' וגו', מאז והלאה נתבודד מן כל אומה ואין לו צירוף לא לבית אביו ולא לשום אומה כי לקח אותו אלקים לחלקו".

ובעת ההיא אמר לו הקב"ה (בראשית יב, ב) "והיה ברכה" ופירש"י - "בך חותמין ולא בהם". והרמב"ן שם כתב: "והיה ברכה" - 'אתה תהיה הברכה, אשר יתברכו בך לאמר 'ישימך אלהים כאברהם''. נמצא, שכח הברכה נתון לישראל מאברהם, ולא יוכל בלעם עליהם, "כי ברוך הוא".

כח הקללה של בלעם - מהקללות שהתקלל אדה"ר לאחר החטא

והנה כתב המקנה בהקדמה ובחידושים (בדף ע ע"א), וז"ל: "וע"ז אמרו חז"ל שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, ופירושו המפורשים דקאי על אדה"ר, שהנה בחטא עץ הדעת קנאה תאוה וכבוד, כי היה בו קנאה - להיות כאלוקים להיות יודע טוב ורע, תאוה - ותאוה לעיניים, וכבוד - שנתגאה במה שהיה בגן עדן כמ"ש אדם ביקר בל ילין" [עיין רש"י באבות (פ"ד מכ"א) שביאר ג"כ בהא דהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אזיל על אדה"ר בחטא עץ הדעת, אמנם ביאר בענין אחר הא דהיה אצל אדה"ר קנאה ותאוה וכבוד, ומקור הדברים מפרקי דר"א פ"ג המובא בפירוש הרשב"ץ לאבות שם].

והנה כבר כתב הרמח"ל בדרך ה' (ח"ב, פ"ד) דאדה"ר קודם חטאו היה במדרגה רוחנית עליונה ובחטאו נשתקע בחושך החומריות וירד למדרגה חומרית שפלה, ואומות העולם נשארו במדרגה החומרית השפלה שהגיע אליה אדה"ר לאחר חטאו וישראל נתעלו להיות במדרגה הרוחנית העליונה שקודם חטא אדה"ר, והבחירה בישראל למדרגה הרוחנית העליונה של האדם היה הבחירה באברהם. ולפי"ז מבואר אף הענין שבלעם שהוא הראש לאומות העולם מעמיד את הבית מדרש של יסודות האדם במדרגתו החומרית השפלה שהיא הדרגה של אומות העולם, והרי יסודה של המדרגה החומרית השפלה של אומות העולם הוא בחטא אדה"ר שיסודו בקנאה ובתאוה ובכבוד, ובלעם הרשע שהוא ראש לאומות העולם מעמיד יסודה של הנחה זו של הקנאה התאוה והכבוד שהיא המדרגה החומרית השפלה של האדם שאחרי החטא, ואברהם אבינו שהוא נבחר למדרגה הרוחנית העליונה של האדם שקודם החטא, הוא בכח מה שהעמיד בית מדרש של עין טובה נפש שפילה ורוח נמוכה, שעל ידם בא התיקון על חטא האדם ששורשו בקנאה ובתאוה ובכבוד.

ולפי"ז מבואר מאד שכח הקללה ניתן לבלעם, וכח הברכה ניתן לאברהם. כי אדה"ר בחטאו נתקלל בי' קללות, ובלעם שהוא המעמיד את חטא האדם בבריאה ע"י בית מדרשו שהוא להעמיד הקנאה והתאוה והכבוד המוציאים את האדם מן העולם ניתן לו כח הקללה של קללת אדה"ר, ואברהם אבינו שנבחר למדרגה הרוחנית העליונה של האדם שקודם החטא יצא מכלל הקללה של אדה"ר ונתברך "והיה ברכה" - להיות מקור לברכה, שע"י מתחדשת השפעת הברכה בעולם, וזהו שאמר "והיה ברכה" שהוא המקור לחדש שפע הברכה בבריאה ולהפקיע הקללה שנתקלל בה האדם לאחר חטאו של אדה"ר.

אף בלעם גדול בחכמה היה - אלא שאיבד הכל מכח מה שהתחבר לחומריות

ולעומת זאת - להבדיל, מצאנו אף אצל בלעם שהיה "ראש לאומות העולם". ואמרו עליו חז"ל בתנא דבי אליהו (רבה פכ"ו, מובא ב'תורה שלמה' עה"פ 'ויקר אלקים אל בלעם' אות טז): "לא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא גלהו לבלעם, מפני מה, מפני שעתידין כל אומות העולם לומר לפניו, רבש"ע אילו נתת לנו נביא כמשה היינו מקבלים תורתך, לפיכך נתן להם הקב"ה בלעם בן בעור שהיה מעולה בחכמתו יותר ממשה. משה יתר דבר אחד (במשה יתר אות אחת, בבלעם חיסר אות אחת, ילקו"ש] בלעם חיסר דבר אחד כמו שהוא אומר 'ויקרא אל משה', בבלעם מה הוא אומר 'ויקר אלקים אל בלעם'".

ודברי חז"ל אלו נוראים מאד במה שאמרו שהיה בלעם "מעולה בחכמתו יותר ממשה". אכן, לא הייתה זאת כי אם 'חכמה' חיצונית גרידא, חכמה כזו שבעולם המעשה לא הייתה לה שום התבטאות בשליטת שכלו על תאוותיו. ואי"ז סתירה כלל, חכם הוא היה אך רשע גמור במעשיו.

ואולי יש להוסיף עוד, שלדברי המהר"ל לשון רש"י ממש מדוקדק, שאמרו על בלעם "רשע" - כבר קדמך אברהם אביהם", ונקט רש"י דווקא בשם תואר "רשע" בעת שחבש חמורו, כיון שמי שמתחבר אל הגשמיות והחומר בשם "רשע" יכונה, שכל מהותו היא ההשחחה והקלקול. וכמו שאומר הח"ח ש"אם תגבר הבהמית על השכלית ועושה תמיד רק כפי רצון תאוותו, משפיל בזה את עצמו עד שיורד למדרגת בהמה ובשם רשע יקרא". ולשונו של רבינו יונה ב'שערי תשובה' (ש"ב, אות י"ח): "ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוותה מעבודת הבורא ונבדלת משורשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוותה, ותהי תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות, אבל יעלה למרום לדין ולמשפט ולראות איך החליפה מרום בשאול". ושם (אות י"ט) כתב עוד: "ויקרא לנפש הרשע נפש הבהמה, מפני שנמשכת אחר התאוה הגשמית כבהמה, וכענין שכתוב (יונה ד, יא) 'אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה'".

והגר"א ב'אדרת אליהו' עה"פ (במדבר כב, ל) 'ותרא האתון', כתב שבלעם הרשע ג"כ נתנסה בי' ניסיונות כמו שנתנסה אברהם (והגר"א מפרט שם את כל העשרה), אך אברהם עמד בכולן, ולעומתו "בלעם הרשע שעבר על כולן ולא השגיח בהם כלל". והניסיון העשירי של אברהם [לחלק מן הראשונים] היה עקידת יצחק, שבה אמרו שאהבתו של אברהם קלקלה את השורה, שאפי' בניסיון הגדול יותר עמד אברהם מעל חמורו והתעלה על החומריות, אך בלעם הגם שהיה בדרגה של 'התנסות בי' ניסיונות, מ"מ נכשל בכולן ולא השגיח אפי' באחת מהן.

ואמרו במדרש תנחומא ישן (בלק א', מובא ב'תורה שלמה' עה"פ ו'רא בלק' אות ה'): "זה שאמר הכתוב (דברים לב, ד) 'הצור תמים פעלו', שלא הניח הקב"ה פתחון פה לאומה"ע לעתיד לבא לומר אתה ריחקתנו וכו', כיו"ב העמיד משה לישראל שהיה מדבר עמו כל זמן שירצה, העמיד בלעם לאוה"ע כדי שידבר עמו כל זמן שירצה", ומבואר שדרגת נבואת בלעם מצד רצונו הייתה כיוצא של משה, וכמו שמשה היה נביא שיכול לדבר ב'כל זמן שרוצה' כן בלעם הועמד לאומה"ע שיוכל לדבר 'כ"ז שירצה'. וזהי דרגת נבואה שלא זכו בה כל שאר הנביאים ודווקא משה ובלעם זכו לה, ורואים אנו מכך את היקף וגודל כוח נבואת בלעם שהיה זהה לשל משה במידת מה.

במדרש הגדול (בריש הפרשה) אמרו חז"ל על בלעם דבר נורא: "שנינו יחוק ונמס' (תהלים קיב, י) - זה בלעם, שהיה סבור שעל ידו יצאו ישראל ממצרים, ועל ידו תינתן תורה לישראל. וכיון שלא עלת בידו ולא השגיחו בו ישראל ולא סינפוהו מיד נתקנא בישראל וחוק שיניו והיה מתחמד לקללם". עוד מצינו באבות דרבי נתן (נו"ב פמ"ה, הובא ב'תורה שלמה' פרק כב, אות פ"ט) "עד שלא יצאו ישראל ממצרים היו כל אומות העולם באים ונמלכים בו, כיון שיצאו ממצרים היתה שפחה שבישראל חכמה יותר ממנו, התחיל מיצר עין רעה בישראל שנאמר (כב, יא) הנה העם היוצא ממצרים". והיינו, דאע"פ שאמרו עליו שהיה מעולה בחכמתו יותר ממשה, מ"מ בדרגת החכמה משיצאו ישראל ממצרים, אף השפחה שבישראל נהיית עדיפה על חכמתו של בלעם. מכל דברי חז"ל אלו הרינו למדים, שלא היה בלעם 'סתם' נביא מאומות העולם, אלא היה בדרגה יותר גבוהה מהם, רק שנכשל בכל דרכו והתחבר לחומריות, כמ"ש המהר"ל.

בלעם היה סבור שכמו שמשא הוציא את ישראל ממצרים וע"י ניתנה להם התורה, אף הוא יש בכוחו לעשות כן במקומו. וכי"ב מצינו בענין מה שאמר בלעם לבלק שיבנה לו ז' מזבחות, וטעם המספר - ז', אמרו בתנחומא ישן (בלק ט"ז, ומובא ב'תורה שלמה' אות א) שרצה בלעם לכוונם כנגד ז' צדיקים שבנו ז' מזבחות מאדם עד משה ונתקבלו ואמר בלעם לפני הקב"ה: "למה קבלת את אלו, לא בשביל עבודה שעבדו לפניך קבלתם, לא נאה לך שתהא נעבד מע' אומות ולא מאומה אחת", ורוח הקודש השבתו: "טוב פת חרבה ושלווה בה מבית מלא זבחי ריב" (משלי יז, א), טובה מנחה בלולה בשמן וחרבה, מבית מלא זבחי ריב שאתה רוצה להכניס מריבה ביני וביני ישראל". בלעם מסתכל ומביט על כלל ישראל ואומר "מראש צורים אראנו" - מאברהם. התמלא בלעם קנאה בעם ה' וחפץ היה לקללם ולהטיל ריב ומצה בינם לבין קונם. אך מן השמים השיבוהו כי לא יוכל להם, כיון ש"ברוך הוא", עוצם כוחם של כלל ישראל חקוק וטבוע בהם כחותם שאיננו ניתן לערעור, שכן מראש צורים כבר הובטחו על כח הברכה שלא תמוש מהם.

אולם, אצל בלעם הייתה כל מהות עניינו חיבור לחומריות הרחוקה ממהותם של ישראל, כמו שאומר בעל הכוזרי' שיש דומם, חי, צומח, מדבר, וישראל הוא מעליהם ואינם בכלל ה'מדברים' הרגילים כאומות העולם, אלא לישראל יש שם וקביעות בפנ"ע שלא קיימת ושייכת בשאר הגויים. כלל ישראל באו מ"מראש צורים" מקורם הוא מאברהם אבינו ומכוחו, אותו הכח של ההתגברות וההתעלות מעל החומר שהנחיל לבניו, הוא כוח שבלעם לא יכול עליו, לפיכך אמרו לו לבלעם "כי ברוך הוא" שלא יוכל לבטל את כוח ברכתם של ישראל מאבותיהם.

הטעם שרק הברכה שעל בתי כנסיות ובתי מדרשות לבדה - לא נהפכה לקללה

והנה איתא בגמ' בסנהדרין (קה:): "אמר רבי יוחנן, מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות - מה טובו אהליך יעקב, לא תשרה שכינה עליהם - ומשכנותיך ישראל" (וברש"י 'מברכותיו אתה למד מה היה בלבו' - דכתיב ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה הוא היה רוצה לקללם בכך שלא יהיו בתי כנסיות, ולא נתן רשות ואמר מה טובו אוהליך. 'חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות' - שלא יפסקו מישראל לעולם.) ואמרו שם עוד: "אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר (דברים כג, ו) 'ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך' קללה ולא קללות". ויש לבאר מדוע באמת קללה זו של בלעם לא יצאת לפועל בשונה משאר כל קללותיו.

והנה, בתרגום יונב"ע תירגם את תוכן הברכה שפסוק (כד, ו) "כנחלים נטיו כגנת עלי נהר" וכי' - "כנחלין דמיין דמתגברין כן הינון בני ישראל יתבין עדרין עדרין מתגברין באולפן אורייתא והי כגנין שתילין על פרקטוני נהרין, כן הינון תלמידיהון חבורן חבורן בבית מדרשיהון זיו אפיהון ינהר כזיו רקיעין די ברא ה' ביום תניין לבריות עלמא ומתחניון ליקר שכינתא רמיין ומנטלין על כל אומיא כארזיא דליבנום דשתילין על מבועי מייין". אף בלעם הרשע הכיר וידע כי יופיו והדר מראהו של עם ה', הם אותם החבורות חבורות המתאספות ומתאגדות בבתי מדרשות ללמוד תורה, ודומות אותם החבורות והעדרים לגינות הנטועות אצל הנהרות. וייחוד יש ב"זיו הפנים", כמו שאומר הרמח"ל ב'דעת תבונות' (סי' פ"ו): "אמר השכל - גם לזאת תמצא הקבלה, אם תדקדק דקדוק עמוק על הבניין הזה של האדם. כי הנה מלבד הדמות של הגוף בתבניתו, ומלבד הנשמה שבו בצורה אשר לה, הנה יש דבר אחד נמצא מהתחברות שניהם - הוא זיו הפנים. ותראי שזהו המשתנה החי מן המת. ולא זו בלבד, כי אפילו השתנות ישוב הנשמה בגוף מתראה בו. הלא תראי, החולה פניו רעות; ולא עוד, אלא שמחשבת הלב נראית בו, הלא תראי, פנים שוחקות, פנים זועפות, פנים מסבירות - כולם עדיהם המה של המחשבות הנסתרות בקירוב הלב. ואין היווה הזה נמצא לא לנשמה בפני עצמה, כי הרי זיו של גוף הוא, ולא לגוף בפני עצמו כי אין לגוף זיו זה בלא הנשמה, אבל הוא הדבר הנוול מחיבור הנשמה והגוף ביחד".

וטעם הדבר, שהפנים הם ה'כלי לביטוי' של תוכנו הפנימי הצפון בתוככי האדם (והמהר"ל אומר שפני האדם זהו מלשון פנים), ובכוחן של פני האדם לעקוף ולדלג את מחיצת וחציצת הגוף החומרי ולגלות על תוכנו ומהותו הפנימית הרוחנית שבאדם. ו"זיו אפיהון ינהר כזיו רקיעין" זוהי דרגה יותר נעלית בלימוד התורה.

ובביאור מה שדווקא ברכה זו של בתי כנסיות ובתי מדרשות לא נהפכה לקללה, אומר הגר"א חבר ב'שיח יצחק' (דרוש לפרשת תרומה אות ע"ז, ויעוי' עוד ב'דרוש תוכחת מוסר' אות ז) וז"ל: "ולזה היה כוונת בלעם הרשע שרצה לקלל את ישראל שלא יהיו להם בתי מדרשות שצפה שעתידין לגלות בין אר"ה ויחרב מקדשם וכשלא יהא להם בתי מדרשות לעסוק בהם בתורה יכלו ח"ו בגלותם, והוא יתברך ברחמיו היפך הקללה לברכה, ושם חכה בפיו, ואמר (במדבר כד, ה) 'מה טובו אוהליך יעקב' כו', ואמרו רז"ל בפרק חלק (קה:), שכל ברכותיו של בלעם הרשע לקללה, לבד מדבר זה שיהיו בתי מדרשות בכל מקום גלותם ובהם יהיו קיימים, ושמו יתברך שורה עליהם והוא מ"ש (במדבר כד, ה) 'מה טובו אוהליך יעקב כו', כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כו', כארזים עלי מים זל מים מדליו וזרעו במים רבים". **ובליקוטים** (תחילת ליקוט א') כתב: "ובאמת כל שעשועיו של הקב"ה הוא באותם העוסקים בתורה, כמ"ש (ברכות ח.) "אין לו להקב"ה בעולמו, אלא ד"א של הלכה בלבד", ועיקר השראת השכינה בישראל הוא ע"י התורה, אפילו בגלות הזה, שפסקה נבואה מישראל מחמת ריבוי טומאת ארץ העמים, שגורם סילוק הקדושה כמ"ש למעלה, אבל במקום שמרביצים תורה, שם נעשה מקום פנוי, ומתגרשים משם כל כוחות הטומאה והשכינה יורדת למטה". והוא כדברי תלמידי ר"י בברכות שם, שהקב"ה אוהב את "השערים המצוינים בהלכה" מקומות קביעות התורה וההוראות של ישראל, יותר משאר בתי הכנסיות שאין קול לימוד התורה בוקע מהם בתמידות כשל אותם השערים המצוינים.

עלינו להתחזק בתורה מתוך השליטה על החומריות והגשמיות. ולא על התורה בלבד הדברים אמורים, כי אם על כלל עבודת האדם כולה. מיסודי יסודותיו של עבודת האדם הוא, העמל בתורה יחד עם העמל והעבודה בקניין "שלמות האדם כולו". וכמו שאומר רבנו יונה באבות על המשנה (פ"ג, מ"ז) "אם אין דרך ארץ אין תורה" - "ר"ל, שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובה תשכון התורה עליו שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל למידות טובות". והיינו, שמלבד העמל בתורה הקדושה שהוא עיקר העיקרים, עוד חובה מטילים על האדם - שלמותו במידות ודרך ארץ, ו"מידות" כוללות ג"כ את השליטה על התאוות והריחוק מעיני עוה"ז, ובה יזכה כאו"א ש"תשכון התורה עליו" ויעשה לכלי קיבול ראוי ומוכן לתורה"ק.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת בלק תש"פ

מלחמה, הא אנגריא להשתעבד בהם עביד בהו, ועל כן בזה היו בטוהים מואב שישראל לא יעשו בהם מלחמה, אבל אכתי חששו שיעשו עמהם אנגריא, וזהו שנקטו למשל את להיכת השור, כלומר שאע"פ שלא מכליא קרנא בלחיכת, מ"מ הוא גורם נזק, וכמו כן אע"פ שלא יעשו עמהם מלחמה, מ"מ חששו שישתעבדו עמהם.

וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב וכו'. (כ"ג, ז).

צריך ביאור מה רצה בלעם לומר בהקדמה זו שהגיע מארם לבקשתו של בלק, ומה ענין כל ההקדמה הזאת.

ונראה לכאור בזה, דהנה בתרגום יונתן (פסוק ה') כתוב, ומבואר כן בהז"ל, דבלעם הוא לבן, והנה לבן כרת ברית עם יעקב אבינו, כמפורש בסוף פרשת ויצא, שהקימו מצבת אבן לגלעד, ואמר לבן עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה וגו', והרי כאן בא בלעם לעבור על הברית להרע לישראל.

וכבר כתבו הראשונים דלכן נענש שנלחצה רגלו אל הקיר, דהיה זה האבן שהעמיד לגלעד שנפרע ממנו, על מה שעבר על השבועה. ולפי"ז יש לבאר דמה שהקדים בלעם, היה בתורת התנצלות והסבר איך הוא עובר על הברית, וע"ז אמר דאינו בא מחמת עצמו, אלא רק נענה לבקשתו של בלק, ואינו אלא שלוחו של בלק, וזהו שאמר, 'מן ארם ינחני בלק, והוא זה שבקשני לכה ארה לי יעקב, ולכן לא חשיב זאת שעובר על הברית.

ובזה יש לבאר לישנא דקרא שאמר לכה ארה לי, דרצה לומר בזה, שהוא עובר בלק, ולא בעבורו, וזהו שבא בלעם לומר בזה. אמנם האמת שבלעם לא קילל רק בשליחות בלק, ובשנאתו ורשעתו הוסיף לקלל יתר ממה שבלק ביקש, וכמו שכתב רש"י בפסוק ו"א שבלק אמר ארה, ובלעם אמר קבה, ובלק אמר ואגרשנו מן הארץ, ובלעם אמר וגרשתי, שבלעם היה שונאם יותר מבלק.

ויהפוך ה' את הקללה לברכה

בפרשת כי תצא (כ"ג, ד-ז) כתוב, לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך, ולא אבה ה' אלוקיך לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך.

צריך ביאור מפני מה נזכר בתוך כדי נתינת הטעם להאיסור שהוא מפני ששכר את בלעם, כל הענין דלא אבה ה' אלוקיך לשמוע אל בלעם, ולכן היפך הקללה לברכה, והלא זהו ענין בפני עצמו,

הנה עם יצא ממצרים וגו'. (כ"ב, ה).

הנה להלן (כ"ג, כ"ב) כתוב שבלעם אמר 'קל מוציאם ממצרים, ופירש רש"י, אתה אמרת, הנה עם יצא ממצרים, לא יצא מעצמו, אלא האלקים הוציאם. ומבואר שהיה דין ודברים בין בלק לבלעם, אם ישראל יצאו ממצרים מעצמם, או שהקב"ה הוציאם. ובפשוטו כונתם, דאם יצאו מעצמם, אז אפשר להרע להם, אבל אם הקב"ה הוציאם, אז בודאי שגם בעתיד ישמור ויגן עליהם, ולא תצלה להרע להם.

אכן נראה לומר בזה עוד, דהדין ודברים שהיה בין בלעם ובלק, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דהנה בברית בין הבתרים נגזר על בני ישראל להיות במצרים ארבע מאות שנה, ורק אח"כ יזכו בארץ ישראל, וכמו שכתוב בפ' לך ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ורק אז, דור רביעי ישוּבו הנה, ופירש רש"י שם, דלאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות, והרביעי ישוּבו לארץ הזאת. אבל באמת לא היו ישראל במצרים אלא רד"ו שנה, ונזכר פירש רש"י שם, וכן מבואר במדרשים כמה טעמים בזה, ועל כן סברו האומות שישראל יצאו ממצרים קודם זמנם, והרי כן מצינו להדיא בהז"ל שפרעה אמר למשה רבנו, שעדיין לא הגיע סוף הזמן של ד' מאות שנה שנגזר עליהם, ועל כן היו סבורים שעדיין אין ישראל יכולים לכבוש את ארץ ישראל, ואין להם תקומה, וכמו שמצינו בדברי הז"ל שבני אפרים יצאו קודם הזמן, ונהרגו.

ולפי"ז יש לפרש דזהו הדין ודברים שהיה בין בלק ובלעם, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דבלק סבר דעם יצא ממצרים מעצמו יצא, מכיון שהיה זה קודם זמנם, ועל כן אינם ראויים ליכנס לארץ, והשיב לו בלעם, 'קל מוציאם ממצרים, וכיון שהקב"ה הוציאם, אז ראויים ליכנס לארץ ישראל ולא תוכל להם.

ויאמר מואב וגו' עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו בלחך השור את ירק השדה. (כ"ב, ד').

פירש רש"י, בלחך השור, כל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה. יש לפרש בזה, דהנה אשכחן בב"ק דף ג' ע"א, דיש גוונא דשן דלא מכליא קרנא, ופירש רש"י שם, דהיינו שאע"פ סופו להזור ולצמותה, אבל מ"מ אינו חוזר לצמותה כתחילה.

ועל פי זה נראה לפרש דזהו שאמרו מואב על בני ישראל, שילחכו סביבותם בלחך השור, דהרי באמת מצויים ישראל באיסור ד'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה' כדכתיב בפרשת דברים, אמנם כגמ' בבבא קמא דף ל"ח ע"ב איתא, שלא אמר להם אלא

בתולדות מעשה בלעם, ומה זה שייך להאיסור שנאסרו עמוז ומואב. ונראה לבאר בזה, דהנה הרי הקללות נהפכו לברכות, וא"כ אחר שנהפכו לברכות, נמצא דבאמת לא קללה יש כאן, אלא ברכה יש כאן.

ואמרו"ר הגאון זצ"ל היה מביא ששמע מאא"י מרן הגר"י זצ"ל דאיתא בהו"ל שמה שישראל ניוזנין בעוה"ז, הוא מברכותיו של בלעם, אבל ברכת האבות הם נעלים מאד, ורק בעוה"ב יהיה שייך ליוזן מאותם ברכות, וא"כ לכאורה לא מגיע להם ליענש על מה ששכרו את בלעם, ולמה נאסרו לבא בקהל על שכירות בלעם.

והנה ברש"י בסנהדרין דף ק"ו, הביא מדרש, שבלעם אמר כארזים, כלומר שאין עומדין במקום מים, ושכינה אמרה עלי מים. הוא אמר כנחלים שפוסקין לפעמים, יצאה בת קול, אמרה, נטיו. הוא אמר כגנות, אמרה בת קול, עלי נהר. הוא אמר כאהלים, יצאה בת קול ואמרה, נטע ה'.

ומבואר שבאמת בלעם אמר דברי קללה, ורק שהקב"ה הוסיף על דבריו ושינה אותם, ובוה נהפכו דברי הקללה לברכה. ולפי"ז נמצא דבאמת בלעם קילל, רק שהקללה נתהפכה לברכה.

ונראה דעוד מבואר בזה, דהנה בגמ' שם דף ק"ה איתא, אמר רבי אבא בר כהנא, שכל הברכות של בלעם חזרו לקללה, הוין מכותי כנסיות ומבתי מדרשות, ולכאורה צריך ביאור, דאחר שנהפכו לברכות, א"כ לא היה קללה כלל, ומהו שאומר שהזרו לקללה.

ומבואר שגם אחר שנהפכו לברכה, השיב שיש קללה, אלא שנתהפכה, ולכן שייך שתפסק ההפיכה לברכה, וממילא תחזור לקללה. ומבואר בזה עוד, דההיפוך לברכה, לא היה היפוך פעם אחת, ושוב ממילא הוא ברכה ולא קללה, אלא לעולם יש קללה, ותמיד צריך להופכה, ואם ההיפוך מפסיק, ממילא הוא חוזר לקללה. מעתה נמצא דבאמת בלעם קילל, וקללתו הוא דבר קיים, ורק שהקב"ה מהפך תמיד את קללתו לברכה, ועל כן גם אחר ההיפוך לברכה, נחשב שהקללה קיימת, אלא שהיא מתהפכת לברכה.

אשר לפי זה יש לבאר דזהו שבא הכתוב לומר, דלא תאמר דבסופו של דבר נמצא דבלעם לא קילל, וא"כ אין מקום לעונשם ע"ז, דהאמת היא דבלעם קילל, אלא דלא אבה ה' אלוקיך לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך, דאמנם כן דבסופו של דבר נהפכו הקללות לברכה, אבל בלעם מצד עצמו הוא קילל, ומה שנהפכו הקללות לברכות, אינו מפיקע מיניה שם קללה, אלא נחשב שיש קללה, והקב"ה מהפך אותה לברכה, ואשר על כן שפיר נחשב בלעם למקלל, ולכן ראויים עמוז ומואב

ליענש על מה ששכרוהו לקלל.

ויש להוסיף דבזה מדוייק לשון הכתוב 'ויהפוך ה' אלוקיך לך', ד'לך' הוא דהיפך הקללות לברכה, ולא להציל את בלעם ושוכריו.

מעתה מבואר היטב למה נכתב דבר זה כאן, דזהו המשך למעם האיסור, דבא לבאר בזה דכיון דבלעם באמת נחשב למקלל, ורק שהקללה עצמה נתהפכה לברכה, על כן שפיר ראויים עמוז ומואב ליענש על שכירותו.

אשר שכר עליך את בלעם

כפ' כי תצא (כ"ג, ד') לא יבא עמוני ומואבי וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך.

יש לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור, וצ"ב מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של השכירות דבלעם, נקט לשון יחיד.

ונראה לומר בזה, דהנה לפי המבואר בדברי רש"י שבלק היה מנסיכי מדין, א"כ אינו מזרע מואב ואינו מואבי כלל, אלא מדייני, ומדיני מותר בקהל, וא"כ נמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי, וצ"ע דהרי בסנהדרין דף ק"ה מבואר דרות הייתה מזרעו של בלק, דאמרינן שם שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק זורעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות מואב אלא מנסיכי מדין.

ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מהודש על בלק, שאע"פ שאינו מזרע מואב, מ"מ יהא בכלל האיסור של עמוני ומואבי, דלגבי איסור זה של לבא בקהל, יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה ששכר את בלעם, ועל כן בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא לגבי איסור זה, וזהו דין מהודש שיהא נכלל בכלל מואב לגבי איסור זה.

מעתה יש לומר דלכן שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, דכונת הכתוב בזה הוא לבלק, דאע"פ דהוא אינו בכלל מואב, ולכן מצד הטעם דלא קדמו אתכם, אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה, והוא אינו בכלל האומה, וע"ז הוסיף הכתוב, דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות בלעם, וזה שייך גם בבלק, ולכן נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

הן עם כלביא יקום

פעם אחת נקראו חכמי ישראל לדון עם חברי המלוכה בעיר פטרבורג בענייני אמונה ודת ישראל, בראש הרבנים עמד הגאון רבי איצלה מוואלוז'ין זיע"א, ובראש חברי המלוכה עמד מיניסטר, אותו מיניסטר היה הקטגור, כשפתח את דבריו פער פיו לבזות את עם ישראל, שהם שפל ובוזי, ולמה נברא עם שפל כל כך. כשמוע הרבנים דברי חירוף וגידוף על עם ה', זלגו עיניהם דמעו ובכו במר נפשם, ולמשמע אוזן דאבה נפשם, ואולם הגאון רבי איצלה ישב ופניו שוחקות, כראות הקטגור הראשי כן, שאל את רבי איצלה, מהו פשר השחוק ששחק, ענה לו רבי איצלה, וכי למה לא אשחק, והרי בשומעי את דבריך אני רואה את תקות עם ישראל מתגשמת לנגד עיני, הלא בלעם הרשע אמר 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל', והיינו, שיבא הזמן והעת שיאמרו המקטרגים על יעקב וישראל הם המה עם ישראל, מה פעל קל, על מה ולמה פעלם ה', ובעת אשר יאמר כן, כתוב בהמשך הפסוקים 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא' וגו', דהיינו שאז ירום ויתנשא י"י ישראל.

שלם כך הוא אינו משלם.

לדעת רש"י והרא"ש כאשר אביו של החלל זוכה בפדיונו צריך להפריש חמש סלעים וזכה בהם (וכן פסק בשו"ע שם סע' ט), וכמו כן כשהאב מת, לדעת רבה בר רב הונא מפריש הבן חמש סלעים וזוכה לעצמו. והנה אם חמש סלעים אלו הם חוב ממוני לכהן אין שום צורך להפריש ולייחד מעות לפדיון, אלא זכה מעצמו. ומוכח שיש מצוות הפרשה ופדיון, ואין כאן רק פירעון חוב.

[ה] שנינו (שם נא), "המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו", וילפי מדאמר קרא לאהרן הכהן "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה" (במדבר יח טו), דכל זמן שלא הגיע הפדיון לאהרן הכהן לא חל הפדיון. ואי חשיב חוב ממוני לא צריך קרא, דכל מי שחייב ממון לחבירו והפריש מעות להחזיר לו ואבדו, לא נפטר בכך מחובו. אך אי אמרי' דאיכא מצוות פדיון, קמ"ל קרא דאף שהפריש מעות לא יצא בכך ידי חובתו עד שיגיעו המעות ליד הכהן.

[ו] כתב הרמ"א (שם סע' י) דאין האב יכול לפדות את בנו ע"י שליח, והרבה אחרונים (יעו"ף ש"ך ופתחי תשובה) תמיהו וחלקו עליו דבכל התורה אמרי' שלוחו של אדם כמותו ומאי שנא. וכן טוען הגר"א שם וכתב עוד דכל פדיון שבתורה אפשר לעשותו ע"י אחר כגון פדיון מעשר שני ופדיון פטר חמור וה"ה בפדיון הבן, וכל שכן הכא דאינו אלא חוב בעלמא שהרי הכהן גובה ממשועבדים, ובוודאי דאפשר לפרוע חוב ע"י אחר.

[ז] במשנה בבכורות (מט. ובקידושין כט.) א"ל דמי שלא נפדה ע"י אביו ונולד לו בן ובא לפדות את עצמו ואת בנו, אם אין לו אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו דמצוה דגופו עדיפא. וכתב בספר שערי יושר (ש"ה פכ"ה) דאי פדיון הבן הוא פרעון חוב לא שייך קדימה בתשלום פדיון של עצמו לתשלום פדיון בנו, דהרי חייב לכהן' סלעים ומשלם מתוכם חמש, ולא שייך לומר דמצוות גופו עדיפא, דמאי נפק"מ מחמת איזו סיבה חייבתו תורה בתשלומים.

[ח] עוד א"ל שם (נא): דמי שנתן מעות פדיון הבן לעשרה כהנים בבת אחת יצא ופירש רש"י כיצד נתן לכולם בבת אחת - "שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו". והנה אם הפדיון הוא תשלום חוב שייך לשלם באופן זה, דכבר חידש הרשב"א (גיטין עה.) דבהנחת מעות לפני בע"ח חשובה בפריעת החוב. אך איכא מצוה לעשות מעשה פדיון, איך שייך שיחול פדיון ע"י שמניח מעות לפני הכהנים הא לא עשה מעשה פדיון.

[ט] הקצוה"ח (רמג סק"ד) מביא מהפרי חדש דאפשר לקיים פדיון הבן בנתינת מעות בעל כרחו של הכהן, ומאריך לדון בדבריו. ולכא' נידון זה שייך רק אם פדיון הבן הוא פריעת חוב דאפשר לשלם בעל כרחו של המקבל. אך אם הוא מצות פדיון, אין אפשרות לקיים מצות פדיון ע"י הכהן כשנעשה בכל כרחו.

[י] עוד דן הקצוה"ח (שם סק"ז) בקטן שמת אביו ולא פדאו, אם ב"ד יכולים לפדותו אם לאו, ונחלקו שם האחרונים (הש"ך והט"ז שם) אם אפשר לפדות קטן מדין 'זכין' או לא. וטוען הקצוה"ח והמנחת חינוך (מצוה שצב) דאף מדין 'זכין' לא מהני לפדותו, כיון דהקטן הוא המחויב במצות הפדיון ואינו יכול לקיימה מחמת קטנותו, ולא שייך שיקיים אחר את המצוה עבורו. ואף שהתשלום עבורו הגיע לכהן לא נתקיימה המצוה כמפורש בגמ' (ר"ה כח.) דמי שאכל מצה כשהיה שוטה והחלים אח"כ, לא יצא ידי חובתו [ואף אם מצוות אין צריכות כוונה], וה"נ לא מהני מה שקיים פדיון הבן בקטנותו. ומוסיף הקצוה"ח לשאול, דאף אי נימא דפדיון הבן הוא תשלום של פריעת חוב לא

כתב הרמב"ם בסה"מ "והמצוה השמונים היא שציונו לפדות בכור אדם ושנתן הדמים ההם לכהן. והוא אמרו יתעלה בכור בניך תתן לי".

שני דרכים בהגדרת מצות פדיון הבן

בהגדרת המצוה של פדיון הבן יתכן לפרש בב' אופנים - [א] פדיון הבן כמשמעו, פדיון של בכור מקדושתו כדרך שפודים הקדש, דהבכור שנולד הוא קדוש מרחם ויש מצוה לפדותו וע"י הפדיון נפקע הבכור מקדושתו. [ב] אחד ממתנות כהונה והוא חיוב תשלום לכהן על כל בכור שנולד של חמש סלעים, וכשמשלם הוא כפורע חוב ממוני.

ראיות לכאן ולכאן

האחרונים דנו בצדדים אלו והביאו ראיות רבות לכאן ולכאן, ונציע כמה נידונים שבהם יש נפק"מ בהגדרת מעשה המצוה.

[א] בכמה משניות בפרק יש בכור (בכורות מח וכן בטהרות ד"ב) מפורש דספק בכור אין צריך לפדותו, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. והתייבא אי אמרי' דתשלום דמי הפדיון הם פירעון חוב, פשיטא דאין חייב לשלם לכהן דהמע"ה. אך אם מוטלת מצוה על אבי הבן לעשות מעשה ולפדות את בנו, א"כ אין כאן חיוב ממונא אלא הפדיון הוא חיוב כלפי שמיא וכשאינו פודה נגע באיסורא, וכיון דקיי"ל דספק דאורייתא לחומרא, יהיה מחויב לפדותו מספק ולא שייך הכא לומר המוציא מחבירו עליו הראיה. וחזינן דפדיון הבן הוא פירעון חוב.

[ב] נחלקו רב ושמואל בבכורות (מט.) בנותן מעות לכהן תוך ל' יום ללידת בנו לשם פדיון, ולא אמר שיחול הפדיון מעכשיו אלא אמר שיחול לאחר ל' יום, ואי איתנהו למעות בעינייהו, כו"ע מודו דחל הפדיון ביום ל' ובנו פדוי, כי פליגי היכא דנתעכלו המעות, אי דמיא למקדש את האישה ע"מ שיחולו הקידושין לאחר ל' דמקודשת אע"פ שנתעכלו המעות כיון דשעבוד המעות קיים (קידושין טז.), או דשאני קידושי אישה שבידו לקדשה בשעת נתינה ואילו פדיון הבן א"א שיחול בשעת נתינה בתוך ל' יום. בגירסת הגמ' שלפנינו מסיימת הגמ' - "ואף על גב דקיימא לן כרב באיסורי וכשמואל בדיני, הכא הלכתא כוותיה דשמואל", ונחלקו הראשונים אם יש לקיים הגירסא אם לא, ואם הלכתא כרב או כשמואל. בפשטות שורש הויכוח אם יש לפסוק כרב או כשמואל הוא בנידון דידן, מהו גדר החיוב של פדיון הבן. דאי נימא דהוא פירעון חוב ממוני אינו שייך לאיסורי אלא לדיני והלכתא כשמואל בדיני, ואם יש מצות פדיון הרי זה שייך לאיסורי והלכתא כרב באיסורי.

[ג] בהאי דינא דנותן מעות לכהן בתוך ל' לפדיון הבן כתב השו"ע (י"ד שה"ג) דבנו פדוי, והרמ"א הביא די"א דאפילו בדיעבד אין בנו פדוי, ומסיים דלמעשה טוב להחמיר לחזור לפדותו. ומדבריו נראה דהפדיון הוא מצות פדיון, דכיון דאיכא פלוגתא וספק כמאן פסקינן, אי הוה אמרי' דפדיון הבן הוא ממונא, בממונא אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה ולא שייך להחמיר בזה, א"כ נראה דהחשיב הרמ"א את פדיון הבן כאיסורא ועל כן כתב דראוי להחמיר.

[ד] א"ל בגמ' (שם מד.) כהן שמת והניח בן חלל [כגון שנשא גרושה], אם האב חי זכה בפדיונו, ואם מת האב בתוך ל' יום פליגי רב חסדא ורבה בר רב הונא אם צריך לפדות את עצמו - לרב חסדא צריך לפדות את עצמו מפני שהאב לא זכה בפדיונו, ולרבה בר רב הונא אין צריך לפדות את עצמו דאמר "אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה", דכשם שהאב אינו מחויב

א"ש כיון דקטנים לאו בני מיעבד מצוה ניהו, ואינם יכולים לקיים המצוה. ובע"כ צריך לומר דמה דמהני פדיון הבן מפני דעל אף דלאו בני מעבד מצוה ניהו, מ"מ אם פרעו את החוב מעשיהם קיימים, אך כל זה לא שייך אלא אי אמרי' דפדיון הבן הוא חיוב ממון, דנפרע החוב ונתקיים הפדיון, אך אי איכא מצות פדיון לא נעשתה המצוה ע"י אחר ולא ע"י הקטן.

[יא] הגמ' בשבועות (ד) לומדת דאפשר לפדות בכור בכל דבר חוץ מעבדים ושטרות וקרקעות. והק' בתוס' דגמ' בקידושין לענין מי שצריך לפדות את עצמו ואת בנו מבואר דפליגי תנאי היכא דיש לו חמש סלעים בני חורין וחמש משועבדים, והיאך גובים מן הקרקע, ופירשו התוס' דהיכא שיש לו משועבדים מחויב למכורם וליתן דמים לכהן. וה"נ שייך לחייב למכור ולשלם רק אם הוא מחויב בממון אך אם הוא מחויב לעשות את הפדיון ואין לו אלא קרקעות אינו חייב לפדות את בנו.

[יב] בגמ' בקידושין (ה) מובא דרב כהנא שקיל סודרא בפדיון הבן ואמר לדידי שוה לי חמש סלעים, ודווקא רב כהנא דגברא רבא הוא ומיבעי ליה סודרא לכסות את ראשו. וכתב המנחת חינוך (שס) דיש לדמות את ספק המל"מ במקדש אשה באיסורי הנאה שאינם שו"פ, היכא דהאישה חולנית ומוותרת לאוכלם, אי אמרי' דכשם שלרב כהנא שקבל את הסודר חשיב שוה חמש סלעים אף שלנותן אינו שוה כך, כך לאשה חשיב שוה פרוטה אף שבעלמא לא שוה פרוטה. ואם החיוב בפדיון הבן הוא פרעון חוב ניהא, דעיקר החיוב הוא שהמקבל יהא לו המעות הראויים לו, אך אם החיוב הוא מעשה פדיון, אינו תלוי במקבל אלא בערך האמיתי של הסודר.

המצוה היא ההפרשה או הנתינה

הנה לכשנתבונן מהי המצוה הרי היא קרויה "פדיון". וכתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' יח) תשובה של מהר"י אבן פלט, שאין מברכים על נתינת מתנת כהונה אלא על ההפרשה בלבד, ושאינו פדיון הבן דהנתינה עצמה היא ההפרשה ולכן מברכים על הנתינה. מפורש בדבריו שיש מושג של הפרשה בפדיון הבן ולא רק נתינה שהיא תשלום של חוב.

ובפרשיות פדיון הבן שבתורה מפורש דאנו מצווים ליתן את הבכור לכהן, דכתיב "כל בכור בניך תתן ליי" (שמות כב כח), ועוד נאמר "כל פטר רחם ליי" (שם לד ט) וכן בפרשת קורח "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך" (במדבר יח טו), וכך אומרים בנוסח הפדיון "מאי בעית טפי, ליתן לי בנך בכורך שהוא פטר רחם לאמו. או בעית לפדותו בעד חמש סלעים כדמחייבת מדאורייתא". הרי שהמצוה היא נתינה של הבכור ויש לידע במה מתקיימת נתינה זו.

הגדרת הרמב"ם - פדיון בכור הקנוי לכהן המתבטא בקבלת דמי הפדיון

הגדרת המצוה נתפרשה היטב בדברי הרמב"ם בסה"מ. תחילה חילק הרמב"ם את המצוה לשני חלקים - א) שציונו לפדות בכור אדם, ב) שניתן הדמים ההם לכהן. ומבאר - "והוא אמרו יתעלה בכור בניך תתן לי. ובאר לנו הנתינה הזאת איך תהיה והוא שנפדהו מן הכהן, וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים. והוא אמרו אך פדה תפדה את בכור האדם".

מבואר בדבריו דמאי דכתיב "תתן ליי" אינו ציווי לאב ליתן את הבכור לכהן, אלא צורת המצוה היא לראות את הבכור כמו שהוא קנוי לכהן משעת לידתו, והאב קונה מהכהן את הבכור בחמש סלעים, וע"ז באה שאלת הכהן לאב "במאי בעית טפי" - אם האב חפץ במקח הזה.

והנה זה ודאי שאין בעלות לשבט הכהונה על הבכור ואין משמעות של קנין שחלה על הבכור, אלא כל מה שיש לכהן בבן הבכור הוא זכות לקבל את הפדיון, וכמו שהביא הטור (י"ד שה וכו"ה בחינוך מצוה שצב) את נוסח ברכת הבן מתשובת הגאונים שנחתמת "בא"י מקדש בכורי ישראל לפדיונו". דהיינו שהבכורות שייכים לכהן לענין זה שהוא מקבל את פדיונם.

המחייב הוא ממוני ככל מתנת כהונה והמצוה היא לפדות וליתן לכהן

אמנם מצות פדיון הבן לא נמסרה כמצוה לעשות את מעשה הפדיון, אלא היא חוב של האב שצריך ליתן מתנת כהונה לכהן בפדיון הבן, וזה מחייב אותו לפדות את בנו וליתן לכהן את המעות. והעולה מן הדברים דבאמת יש יש במצוה זו מחייב ממוני מחד, ומאידך מעשה הפדיון הוא קיום המצוה ובו ממלא האב את חיוב הממון שלו כלפי הכהן. המחייב של הפדיון הוא המתנ"כ לכהן, ועצם המצוה המחויבת היא לעשות מעשה פדיון.

ישוּב כל הראיות

אשר על כן ההפרשה בפדיון הבן היא עצם מעשה הפדיון, ועל כן סבר הרשב"א שאף מברכים על ההפרשה, דהמחייב הוא ממוני אבל בפועל אינו תשלום מעות גרידא אלא מעשה פדיון שמפקיע את קדושת הבכור, ועל פדיון זה מברכים.

ומש"ה פירש"י והרא"ש דבבכור חלל צריך אביו הכהן להפריש מעות לפדיונו אף שאינו מחויב ליתן את המעות, דהחוב הממוני מחייב מעשה פדיון ואינו זוכה במעות בלא זה מעצמו.

וכיון שהמחייב הוא ממוני, לכן במקום שיש ספק אם הוא מחויב בפדיון הבן [כגון ספק זכר או שנים שנתערבו שלו ושל חבירו וכיו"ב], דינא הוא דהמוציא מחבירו עליו הראיה דאין זה ודאי שמוטל עליו החוב. מאידך במחלוקת רב ושמואל בפודה תוך ל' יום, ודאי חל חיוב על האב לפדות את בנו, ומחלוקתם אם הפדיון שנעשה קודם הזמן חל היות ושעבוד המעות קיים ביום ל' או שאין הפדיון חל כשאין המעות בעין. ופולגתם אינה בדיני ממונות אלא באיסורי - אם הפדיון קיים או לא, ולכן יש שסברו דשמא הלכתא כרב באיסורי.

ובזה נתבאר מה מחייב את האב למכור את הקרקע ולשלם את דמי הפדיון כדפי' בתוס' בשבועות - דעליו לדאוג לעשות את הפדיון ובוזה יפרע החוב שלו לכהן.

ודאתינן להכי ואמרי' דעצם הפדיון נעשה בהפרשה, א"ש מה דאיצטריך קרא לחייב באחריות במקום שהפריש מעות לפדיון הבן ואבדו המעות, דאפשר דיצא ידי חובתו בהפרשה. וכן פשיטא דאפשר ליתן לפני הכהנים חמש סלעים אף שלא זכו במעות ויוצאים בזה, דעצם מעשה הפדיון נעשה בהפרשה כמו פדיון מעשר שני, אלא שיש לו להשלים את הפדיון ולדאוג לכך שינתנו המעות לכהן.

ובזה יובן מה דכתב הגר"א דכל פדיון אפשר לעשות ע"י אחר כפדיון מע"ש, דבא לומר דהן את הפדיון והן את הפירעון של המעות לכהן אפשר לעשות ע"י אחר.

וכן קטן נפדה ע"י ב"ד דסו"ס חל הפדיון ע"י שזכו לו את המעות. מובן ראיית המנ"ח מרב כהנא דשקיל סודרא בפדיון הבן, דבוודאי הוא מעשה פדיון אבל הפדיון חל בקבלת הכהן ותליא בו.

בחמדת שלמה (י"ד ד) הביא תשובה מהנתינה"מ דכתבו הראשונים דמהני תפיסה בפדיון הבן, ולכאור' תפיסה אינה מועילה על חובות אלא כאשר החפץ שייך לתופס. ומוכיח שאין פדה"ב חוב בעלמא אלא התורה נתנה בעלות לכהן בנכסי ישראל בשיעור חמש סלעים. ולהנ"ל י"ל שכך היא המידה והמחייב של התורה ליתן לכהן חמש סלעים ואף חל שעבוד בנכסים בשיעור זה.

נומא - מוטל על אב שנולד לו בכור ליתן לכהן את פדיונו של הבכור בשיעור חמש סלעים. המחייב הוא ממוני כשאר מתנ"כ וקיום המצוה הוא ע"י מעשה הפדיון שמוציא את הבכור מקדושתו, והמעות לכהן.

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת בלק

להרגיש 'מה טובו אהליך' בבית ה'

אבל יש עוד הסבר למה שפותחים דוקא בפסוק הזה. כי כאשר באים ונכנסים לבית ה', כי לפני שנכנסים לבית ה', צריכים לדעת ולהרגיש 'מה טובו אהליך יעקב', שמקום ה' זה 'טוב' להיות שם. וצריך האדם לקיים את זה בשמחה ו'ב'ששון'. להרגיש את ה'טוב'. 'טעמו וראו כי טוב ה' (ותהלים לד ט). כמה צריכים להודות על הזכות הגדולה לבוא ולהתפלל לפני הבורא יתברך. הגמרא (ברכות: ורש"י שם) אומרת שהתפלה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלים בהם. הן את התפלה הכללית שתיקנו רבותינו, והן את התפלה הפרטית, מה שחייב כל אחד ואחד להוסיף מדיליה, לבקש ולשטוח לפני הבורא יתברך. והקללה הגדולה ביותר, זה שלא יהיה את הקשר לבורא יתברך, גם אם מקבלים את הכל, [ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יד (פרשת יתרו תשע"ט, עמוד יג) בביאור עונשו של הנחש הקדמוני. ע"ש].

כשאדם בא לעבוד את בוראו, מגיע לאהליך יעקב, למשכנותיך ישראל, צריך תחילה לדעת 'מה טובו', להרגיש שזה טובה גדולה, זה חסד שעושים איתך. לא כאותם בני אדם שמרגישים 'אנוסים' 'בעל כרחו שלא בטובתו', (אם הוא 'חולה' או 'אנוס', והוא לא הולך לתפלה, הוא כבר שמת... מאחל לעצמו שיהיה 'אנוס' כל יום... העיקר שיהיה 'פטור'). אם יש 'חתך' כבר 'שמחה וששון' לא אומרים 'תחננו', ועל אחת כמה וכמה אם זה ב'שני' ו'חמישי'... [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס על ט"ז באב (עמוד לד והלאה). ע"ש]. זה לא עבודת ה' יתברך. עבודת ה' בשמחה. להרגיש כמה זה 'טוב'. 'לא אותי קראת יגעת - כי יגעת בי ישראל' (ישעיה מג כב). אם אתה מתייגע וקשה לך עבודת ה', זה ראייה שזה לא עבודת ה'. וכבר הזכרנו המשל הידוע של המגיד מדובנא ע"ה. [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק כח (פרשת אמור תשע"ט, עמוד יב, וע"ש עמוד ה סוף הערה א). ע"ש].

'אני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל

קדשך ביראתך'

ידוע בשם רבינו האר"י ז"ל (הובא בכף החיים סי' כה אות כה) - ושורש הדברים בספר הזהר הקדוש (ע' ה"א ד"א ע"א, ח"ג

'מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבך

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן וללמוד כמה עניינים מענייני הפרשה. פרשת השבוע פרשת בלק. כך בלעם נושא דבריו ואומר, 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, כנחליו נטיו, כגנות עלי נהר, כאהלים נטע ה', כארזים עלי מים' (במדבר כד ז-ה). ורבותינו במסכת סנהדרין (קה ס"ב) - ומובא ברש"י ובתוספות על התורה (עמוד תנח) - דרשו, "אמר רבי יוחנן, מברכותיו של אותו רשע", מברכותיו של בלעם הרשע, ו'רשע' זה 'מקצת שבח' של בלעם הרשע 'צורר היהודים', "אתה למד מה היה בלבך, ביקש לומר לא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות", זה הייתה כוונתו, אבל בעל כרחו מה שהוא אמר, "מה טובו אהליך יעקב", והוא רצה לומר את ההיפך הגמור, כלומר, "לא תשרה שכינה עליהם", אבל בהכרח יצא לו 'מה טובו אהליך יעקב'. עוד הוא אמר בעל כרחו, "ומשכנותיך ישראל", אבל רצונו היה ההיפך, "לא תהא מלכותך נמשכת". וכך הוא מבאר את כל הפרשה.

אמירת פסוק 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך

ישראל בתחילת התפלה

וזה הסיבה שאצל הרבה מקהילות אשכנז (וע' סדר רע"ג עמוד קפב), פותחים את התפלה בפסוק 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל'. הגדר של 'בית' של 'אהל' 'משכן', זה מקום שיש בו תורה ותפלה. וזה הטעם שפותחים בפסוק הזה בכניסה ל'אהל' למקום שיש בו תורה ותפלה.

☞ ☞ ☞

'בית גדול' - אם יש בו רוחניות

הגמרא במסכת מגילה (וכו רע"א) דורשת על הפסוק על חורבן ירושלים כשעלה נבחרדאן והחריב את ירושלים, ו'ישרוף את בית ה', ואת בית המלך, ואת כל בתי ירושלים, ואת כל בית גדול שרף באש' ומלכים ב כט ה). מה הכוונה 'ואת כל בית גדול'? מה זה הבית הגדול, ומפני מה קוראים לו הבית הגדול? דורשת הגמרא, בית שמגדלים בו תורה, ובית שמגדלים בו תפלה. כי 'גדול' של בית מתבטא ברוחניות שיש במקום.

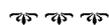
ויש רבים שטועים בזה, תשאל אדם ברחוב, 'מה זה הבית הגדול?', יענה לך 'בנין ההסתדרות...', ולא היא, זה 'קטן' עד למאד, (צריכים 'מגדלת' כדי לדאות אותו...), כי בלי 'רוחניות' זה לא שווה כלום. גם אם 'חמישים' אמה קומתו.

ד"ה ע"ב) - שכאשר אדם בא לבית הכנסת, הפתיחה הדיבור הראשון, אחרי שנכנס כורע ומשתחוה, ואני ברוב חסדך, אבוא ביתך, אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך (תהלים ח). מה הטעם שאומרים את זה?

לדעת את מעלת רוב החסד לבוא ולהתפלל לפני הבורא

אומרים בשם הגאון ר' יחזקאל אברהמסקי זצ"ל (הובא בספר אהל משה פרשת בא עמוד רפ), שהוא הסביר הסבר נכון, דוד המלך ע"ה כשהוא בא לבית הכנסת ולבית ה', איך הוא מרגיש? הוא מרגיש שעושים איתו חסד. ואני ברוב חסדך אבוא ביתך. הקב"ה עושה איתו חסד. ולא סתם חסד, אלא רוב חסד, ברוב חסדך, כי לזכות לבוא ולהתפלל לפני הבורא יתברך, שיהיה לאדם קשר עם קונו, זה באמת זכות גדולה, זה לא מילתא זוטרתא, זה לא דבר קטן.

וכל זה לאפוקי, להוציא, מאותם הטועים, שכאשר הם באים לבית הכנסת הם מרגישים עול וכבודות וקשה, וצער, או יותר מזה, כהוא בא לבית הכנסת להתפלל, הוא מרגיש שהוא עושה חסד עם הקב"ה.. זה מה שדוד המלך ע"ה אומר, ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, הוא מודה לבורא על החסד שנתת לי שאני יכול לבוא לבית ה'. וזה הפתיחה של העבודה של האדם היהודי בבוקר. זה הדיבור הראשון כאשר הוא בא לבית ה' להתפלל.

תכלית היצירה והבריאה של האדם

ורבינו הרמב"ן ע"ה בדבריו המפורסמים בסוף פרשת בא (שמות יג טז) מבאר שזו היא תכלית כל העיקר של היצירה והבריאה של האדם, שיבואו ויתכנסו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויאמרו כולם בקול גדול 'עבדיך אנחנו', וזה הענין של בתי כנסיות ובתי מדרשות ותפלה בציבור. "והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו. וכוונת רוממות הקול בתפלות, וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו וידו לאל שבראם והמצאים ויפרסמו זה ויאמרו לפני בריותיך אנחנו, עכ"ל ז"ל.

ארבעה כתות הצדיקים שבעם ה'

ואני רוצה להביא מדבריו הקדושים של רבינו חיים בן עטר זצ"ל, האור החיים הקדוש (שבוע הבא היארציית שלו), על הפסוק הזה, דורש את המקראות הפלא ופלא, דברים נפלאים ביותר, ונוגעים לכל אחד ואחד מאיתנו, רבותינו ז"ל דרשו בזה הרבה דרשות, והזכרנו לעיל גם את דברי הגמרא בסנהדרין, ואפשר לפרש הכתוב על זה הדרך, עוד אופן חדש, שהכתוב מדבר כנגד ארבעה כתות הצדיקים שבעם ה'.

חכם המכיר את מקומו

כלל ישראל מחולק לארבעה כתות, ארבעה קבוצות, ומחלקות. וצריכים להטות אוזן, שכל אחד ידע לאיזה כת הוא שייך. רבותינו אמרו איזהו חכם? המכיר את מקומו (אבות פרק ו משנה ו). צריך האדם לדעת בדיוק מה הכוחות והיכולות שלו, ולהיכן הוא שייך. ומי שמחליף את מקומו הראוי לו, הוא מסתכן. ונבאר הדברים על פי מעשה.

מדבריו של הבית הלוי זצ"ל על המשנה מתפקידו

ראיתי מעשה על הגאון בעל 'בית הלוי ע"ה (ע' בס' דבי ועלול' עמוד קמא, ובס' עובדות והנהגות לבית בריסק ח"א עמוד סא), אשר הוא לפי רום מעלתו וחכמתו העצומה כידוע וכמפורסם, היה מדבר קשות כנגד אותם אלה שלא מנצלים לטובה את הטובות שהקב"ה נתן להם. סיפרו שהיה בעירו עשיר מופלג, קראו לו 'דוד', היה 'בן בית' אצל השלטונות הרוסיים, נכנס ויוצא, ממש עייל בלא בר', נכנס ויוצא 'כניסה חופשית'. היה מקורב מאד למלכות. הם אהבו אותו, כיבדו אותו, והוא אהב אותם. היו משחקים יחד 'שש בש' ו'קלפים' וכו', בדברים האלה היה 'חד בדרא'. אבל לפי גודל עושרו - כך היה רוב בורותו בתורה. היה 'בור' ו'עם הארץ' מוחלט. בהבלי עולם הזה היה 'חד בדרא', אבל שידע דף גמרא ומשניות, זה היה מעבר ליכולותיו.

ונוסף על המעלה הזו, הייתה לו עוד מעלה שגם בה הוא היה 'חד בדרא', הוא היה 'קמצן'. מ'קיר' היה אפשר להוציא 'צדקה' וממנו לא.. בשום פנים ואופן. כמה פעמים שהגאון בעל בית הלוי ע"ה היה פונה אליו בבקשת עזרה להחזיק ולתמוך בעניי הקהילה של העיר 'סלוצק', היה משתמט, היה אומר לו: 'תבוא עוד חודש', 'עכשיו אני דחוק, אין לי', 'אין תקציב', 'ומה בכך שיש לי 'ארמון', אבל 'מזומנים' אין לי, תיקח את ה'בלטות'..

הפלא של הבית הלוי..

2

יש עוד הרבה עובדות על הבית הלוי זצ"ל איך שהיה יודע לדבר עם כל אחד ואחד לפי מדרגתו. יש כאלה עם 'תוכחה' נמרצת, ויש כאלה עם 'חיוך' על השפתיים. סיפרו כי בזמנו היה עשיר גדול וקמצן, מימיו לא נתן לצדקה אפילו לא 'אטרה שחוקה'. ופעם נזדמן יחד עם הגאון 'בית הלוי', ודיברו בחידושי תורה וכו', וה'בית הלוי' שידע לדבר לפי רוחו של כל אחד ואחד, וגלגל את השיחה לגלות מצרים, איך מצרים היום נראית, ואיך פעם הייתה נראית, ואיזה חכמים היו במצרים, ואיזה 'חרטומים' היו במצרים, ואיזה 'כשפים' עשו במצרים וכו', וכך סיפר ותיאר בהרחבה. ואותו קמצן עשיר יושב ושומע כולו 'מהופנט' לדברים של הבית הלוי. בסוף, אמר לו: 'שמעת על חרטומי מצרים? גם היום ישנם כאלה!', מיד אותו עשיר 'קפץ' אמר לו: 'אני רוצה לראות', אמר לו הבית הלוי, 'אני מוכן להראות לך בעצמי, אני אעשה לך קסם ולחש שלא היה כדוגמתו.. כאן יש שלחן, ארבע קצוות לשלחן, אתה תשים על כל קצה שטר של מאה רובל, ואני אשים באמצע קערה אחת, ובמשפט אחד כל השטרות יבואו לתוך הקערה... העשיר התפלא, איך זה יכול להיות כזה פלא? בדיבור אחד? וה'בית הלוי' כנגדו, 'כן, כולם רואים, אני מבטיח שכך יהיה!'. הוא הוציא שטר אחד של מאה רובל, וכבר מרגיש 'מתנק'.. וכך עוד שטר ועוד שטר ועוד שטר, סך הכל ארבע שטרות של מאה רובל. אמר הבית הלוי לבן שלו, 'בני חיים, קח את ארבעה השטרות ותניח אותם בקערה... אמר העשיר הקמצן: 'אדוני הרב, זה לא חידוש, זה לא פלא, הרי אתה אמרת לו... אמר לו הבית הלוי, 'להוציא ממך ארבע מאות רובל לצדקה, זה פלא שלא היה מזמן החרטומים.. זה חידוש שאין כדוגמתו... (ע' עובדות והנהגות לבית בריסק ח"א עמוד שיא).

כך היה משתמט ומתרחק את עצמו. וכי מה יעשה הבית הלוי עם 'בלטות' צריך לפרנס את העניים). ועם כל מה שניסה לא הועיל כלום.

בערב יום כיפור, אחרי 'כל נדרי' ואחרי התפלה וה'סליחות', נשאר בבית הכנסת לקרוא 'תהלים' ומשניות' (כך נשארים כל ליל יום הכיפורים, מעלה גדולה), ואותו עשיר גם הוא נשאר (זה 'אגדה' זה 'מנוקד' הצליח איכשהו...). והנה בחצי הלילה, ב'חצות', בעודם באמצע קריאת התהלים, ה'בית הלוי' הפסיק את הקריאה, וקרא לו: 'ד', דוד, אני רוצה לשאול אותך שאלה. אתה נכנס הרבה אצל השלטונות הרוסיים, האם נכון הדבר שיש בצבא הרוסי 'גדודים' 'גדודים' 'חילות' 'חילות'?, אמר לו 'בודאי, יש 'חיל פרשים', ויש 'רגלי', ויש ב'ספינה' ויש ב'ציל', ויש 'קוזקים' ועוד הרבה', אמר לו ה'בית הלוי': 'עוד שאלה אני רוצה לשאול אותך. לו יצויר שאחד שקבעו לו המפקדים שלו שהוא צריך להיות ב'חיל הפרשים', הביאו לו 'סוס דוהר' וביקשו ממנו לעלות עליו, והוא לא הסכים, משום מה הוא החליט ש'סוסים' הוא לא אוהב, הוא רוצה להיות ב'חיל רגלים'. מה דינו לפי החוק הרוסי?'. אמר לו: 'הרי זה מורד במלכות, מתיזים את ראשו בחרב כהרף עין! כי ב'צבא' מה שאומרים לך אתה צריך לעשות. אומרים לך להיות 'פרש' תהיה 'פרש' (או 'סוס' תהיה 'סוס'...). מה שה'צבא הרוסי' קובע זה מה שחייבים לעשות!.

סיים ה'בית הלוי' ואמר לו: 'תודה רבה, רציתי להגיד לך חידוש, מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא, כמו שיש כאן, כך יש גם בשמים. הקב"ה חילק את עם ישראל גדודים גדודים, 'חיל פרשים', 'חיל ספינות', כל אחד ואחד בתפקיד שלו. ואם יש 'חייל' שמחליף את ה'תפקיד' שהוא קיבל מבוראו - כבר אמרת בעצמך מה עונשו. ובכן, אתה ר' דוד, התפקיד שלך זה לא לשבת כאן בליל יום כיפור ולקרוא 'תהלים' ו'סליחות', אלא אתה צריך להיות ב'גדוד' שלך שקבעו לך מהשמים, והתפקיד שלך, זה מה שהקב"ה חנן אותך ב'כסף'. אתה צריך להיות 'אלוף' ו'קצין' ב'חיל הצדקה'. הקב"ה לא נתן לך 'ממון' בשביל שתשאיר את זה ל'יורשים' שלך.. אתה צריך לתת ל'צדקה'. זה 'פקדון' בידך לתת הלאה. וממילא יתרבה ממנו. ואם אתה לא תיתן, אתה כבר פסקת מה עונשך!.

החכם האמיתי - המכיר את מקומו הראוי לו

כל אחד ואחד צריך להיות 'מכיר את מקומו'. ואם הוא חושב שהוא יחליף את מקום והתפקיד שלו, הגם שהוא עושה את זה לכבוד הבורא יתברך, 'לשם שמים', זה סכנה. כי צריך להכיר את כוחותיו ואת יכולותיו. זה החכם האמיתי.

כת ראשונה - מזכה את הרבים כשמואל הנביא ע"ה

והכת הראשונה מהארבעה כתות של הצדיקים, 'הראשונה, הוא כשמואל הנביא, שהיה מסבב כל ארץ ישראל ללמד ישראל תורה ומצוות בכל שנה ושנה כאומרם ז"ל, כך דרשו רבותינו (שבת נג.), ששמואל הנביא היה מסתובב ומכתת את רגליו להסתובב בכל ארץ ישראל, מעיר לעיר וממקום למקום

ומפינה לפינה, כדי להגדיל תורה ולהאדירה, ללמד את ישראל תורה ומצוות, להרביץ תורה. היה מזכה את ישראל, מלמד אותם את מצוות ה'.

זכותו של אלקנה שיצא ממנו בן כשמואל הנביא ע"ה

במדרש תנא דבי אליהו (פרשה ט) אמרו רבותינו, מה הטעם ש'אלקנה' אביו של שמואל הנביא זכה ב'בן כשמואל הנביא' ע"ה? שהוא שקול בתפלתו כמשה ואהרן ע"ה. [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק לג (פרשת בהעלותך תשע"ט, עמוד יד), ועוד שם חלק לה (פרשת קורח תשע"ט, עמוד ז). ע"ש]. מה הייתה הזכות שלו? במה שהיה מזכה את ישראל במצוות. כשהיה עולה לרגל, היה תמיד משנה את מקומו, פעם היה בא מצד מזרח, והיו רואים את אלקנה, שהיה גדול בישראל, עם כל המשפחה, שואלים אותו: 'אדונינו הרב, לאן אתה עולה?', והוא היה עונה להם: 'אני עולה לרגל, בואו והצטרפו אתי!', ובאים ומצטרפים אתו. בשנה אחרת היה עולה מצד דרום, וכן הלאה. וכך היה מזכה את ישראל לבוא ולעלות לרגל. וכך נהג אחריו גם בנו, לא היה יושב בביתו, אלא כל פינה וזווית בארץ ישראל היה מרביץ תורה. בזכות זה שנהג אביו כך - נתן לו הקב"ה בן כשמואל הנביא ע"ה.

כת שניה - מודי ההוראה

והחלק השני בכלל ישראל, הכת השניה, "השניה, כת הצדיקים הקבועים לתלמוד תורה ללמוד וללמד ולהורות משפט, והיא כת העומדת בלשכת הגזית, העוסקת בתורה ובהוראה כידוע", אם יש שאלה ניגשים אליהם. כל כלל ישראל יודעים לברר דין, פונים אליהם. 'בין דם לדם ובין דין לדין' (דברים יז ח), ה'כתובת' זה 'לשכת הגזית'. 'והיא בגדר הראשון עצמו', כמו הגדר שהזכרנו שהיה אצל שמואל הנביא ע"ה, "אלא" שיש חילוק בניהם, "שהמבקש ה' יבא אליהם", כאן המבקש והשואל צריך לעלות ולבוא אל לשכת הגזית. הם נמצאים במקומם, והציבור בא אליהם. אבל "מוסיף עליהם שמואל, שהוא היה מסבב להורותם", הוא היה עוזב את מקומו ויוצא אל הציבור.

כת שלישיית - הלומדים תורה לבדם

והכת השלישית מכלל ישראל, "השלישית, כת הלומדת תורה לשמה, לעצמה, להשכיל ולהבין אמרי נועם", הרי התורה הקדושה 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים' (איוב יא ט), וראה דברי הגר"א שהובאו בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק י פרשת שמות תשע"ט עמוד יא, וע"ע מגיד דבריו ליעקב חלק לא פרשת במדבר תשע"ט עמוד ו סוף הערה א). ובמה זה חלוק מהכת שלפניה? "יתירה עליה כת הראשונה שלומדת ומלמדת". גם הכת הראשונה של שמואל וגם הכת של לשכת הגזית, הם לומדים ומלמדים. אבל אלה הם לומדים לבדם.

כת רביעית - מחזיקי תורה

והכת הרביעית מכלל ישראל, "הרביעית היא כת המחזקת

ידי הלומדים, ויוצאים למלאכתם למצוא טרף אדם" (על פי יחזקאל יט ג), הם מחזיקים תורה, מחזיקים את עמלי ולומדי תורה, 'תמכין דאורייתא', אבל הם בעצמם יוצאים לעבודתם ולפרנסתם, כדי שיהיה להם במה להחזיק ידי עמלי תורה.

'כנחלים נטיו' - כת ראשונה המרביצים תורה בכלל ישראל כנחל המשתפך מחוץ למקומו

כך מחולק אצל כת הצדיקים ויראי ה' העובדים את ה', לארבעה חלוקות. וכל אחד צריך לבדוק ולדעת לאיזה 'מקצוע' ולאיזה 'כת' לחלוקה הוא שייך. ובזה מפרש האור החיים הקדוש את כוונת הפסוקים בפרשה הפלא ופלא. "וכנגד ארבעה כתות, אמר ארבעה דמיונים", וכמו שמפרש והולך, "כנגד כתו של שמואל", שהיה מרביץ תורה בכלל ישראל, "אמר כנחלים נטיו", דהיינו "שהם עושים כנחל הזה, שנוטל מימיו ממקום למקום לשתות ממנו", הנחל שוטף, המים לא עומדים במקום אחד, אלא המים מתפשטים וזורמים ממקום למקום, וכל מי שצמא זה מגיע עליו המים. "כמו כן כת זו" של המדרגה של שמואל "שטורחין בעצמן להשקות צמא למים חיים", כל מי שצמא ישחה מתורתו. ואשרי הזוכה שיכול לקום וללכת ולהפיץ תורה בכל פינה וזווית, להשקות את העדרים. כמו שהיה עושה שמואל הנביא ע"ה.

בכל הדורות היו גדולים שהיו במדרגה זו שמסרו נפשם להרביץ תורה

בזמן רבותינו ואבותינו עד הדורות האחרונים היו גדולים שהיו מפקידים את עצמם והיו יוצאים ממקום למקום להרביץ תורה בכלל ישראל. ובדורות האחרונים היה את ה'מגידי'ם, כידוע, היו גדולי עולם ממש, היה את ה'מגיד מדובנא' המפורסם³, והיה את ה'מגיד מקעלם'⁴, ועוד, שהיו עוזבים את בתיהם,

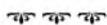
3 מוסרו של המגיד מדובנא זצ"ל על איסור אונאה

סיפרו שפעם דיבר ה'מגיד מדובנא' שיחה שלמה על איסור האונאה בממון, שזה דבר שכוח, נפשו של אדם מחמתן ומתאוה להם לממון (הגהות יא), וממילא עושים כל מיני 'אונאות' במשקלות, זה קל, כי הקונה לא יודע איזה משקל משתמש המוכר, הוא רואה 'קילו' ובאמת זה 'חצי קילו'. או כל שאר מיני 'אונאה', כגון שמערבבים את הסחורות וכיוצא בזה, [לדוגמא, מוהלים 'חלב' עם הרבה מים, והציבור מתרגל ושותה את זה וסבור שזה 'חלב'. ומספרים על גדול אחד, שהוא הוכיח תוכחה גדולה ונמרצת על אותם 'חלבנים' שמוהלים את ה'חלב' בהרבה מים, ואחד מהציבור שהיה 'חלבן' שמע את הדברים הללו, וקיבל על עצמו להפסיק. עד אותו יום היה שם שני שלישי מים, ושליש חלב בלבד, קיבל על עצמו שמהיום והלאה יהיה רק 'חלב' בלבד, בלי תוספות של מים. וכך עשה, באמת לא שם טיפת מים. ולמחרת כל הציבור צעקו עליו 'אתה מוזג מים בחלב שלך, השתנה הטעם!'. לא ידע מה לעשות. במשך שנים שותים את החלב שלי, ומהללים ומשבחים, ואחרי שפעם אחת עשיתי בלי גניבות בכלל צועקים על שאני גנב...].

ואחרי שהמגיד מדובנא דיבר על האיסור של 'אונאה' במשקולות וכו', כולם נכנסו לחגיגותיהם, כל אחד לחנותו, וחרקו משם את כל המשקולות ברגע אחד. כי הדברים פעלו פעולה לטובה.

4 כח הציור אצל המגיד מקעלם זצ"ל

הפקירו את עצמם לכלל ישראל. היו הולכים מעיר לעיר ועושים נפשות להשי"ת. היו מכריזים מלחמה על היצר הרע. היו מוסרים דרשות 'קבל עם ועדה' של דברי 'מוסר', היו מרעישים ב'מוסר השכל'.

'כנגות עלי נהר' - מורי ההוראה

ועל הכת השניה, של 'לשכת הגזית', "וכנגד כת השניה, אמר כנגות עלי נהר, כגן הזה שהוא נטוע", הוא נטוע במקומו אבל הוא גן מלא בושם ובשמים, בוסתן שאין כדוגמתו, "וכל הרוצה ליהנות יבא ויהנה", הפקר לכל, כמו שהגמרא (עירובין גד.) דורשת, לחיו כערוגת הבשם (שיר השירים ה ג), אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה, וכבושם זה שהכל מתבשמן בה - תלמודו מתקיים, ואם לאו אין תלמודו מתקיים. אם למד תורה הרבה, הוא לא מחזיק טובה לעצמו (אבות פ"ב מ"ח.) אין לו גסות (ע רש"י שם). 'הכל דשין בה'. ולא רק זה, אלא בנוסף 'כבושם זה שהכל מתבשמן בה' אומר רש"י (שם ד"ה שהכל מתבשמן ממנו) 'שמלמד תורה לתלמידים'. אשריו ואשרי חלקו. תלמוד מתקיים בידו.

השפעה על כל המגיע ללמוד מהם תורה

ועוד מהפעולות של כת זו של לשכת הגזית, "גם מוליכים פירות ממנו, וזנים הרחוקים, כמו כן הם, כת נטועה בלשכת הגזית, וכל הרוצה ליהנות יבא ויהנה. גם פירותיהם הולכים למרחוק שהבאים לשם מתחכמין מהם, ויוצאים להשקות צמאי תורה, וכן כתיב כי מציון תצא תורה וגו'", 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים' (ישעיה ב ג), מהם יוצאת הוראה לכלל ישראל, מי שרוצה להתחכם יבוא ויחכם.

'הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע'

שלמה המלך ע"ה לימד אותנו: 'הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע' (משלי יג כ). זה מוכרח כך. מי שהולך לחכם מוכרח לקנות ממנו חכמה. זה מוכרח מטבע המציאות. מי שהוא נגע במי שהוא 'משוח שמן' נדבק ביד שלו 'שמן'. אתה הולך את החכם, ממילא תהיה חכם. ולהיפך להיפך.

הגמרא (קידושין פב:) אומרת, 'אי אפשר לעולם בלא בשם, ובלא בורסקי, אשריו מי שאומנתו בסם, ואוי לו למי שאומנתו בורסקי'. העולם צריך את כל בעלי מלאכות, ואשריו למי שזכה למלאכה נקייה. 'בשם' זה מי שמוכר 'בשמים', עד היום יש חנויות שכל מה שיש להם בחנות זה רק 'בשמים'. ישנם

מספרים על המגיד מקעלם זצ"ל, שכאשר היה מתאר את ג'ן עדן, היו מרגישים כל אלו שנמצאים בשיעור שלו שהם נמצאים כבר בג'ן עדן... וכן להיפך, כשהיה מצייר את הגהיגום היו מרגישים 'גהיגום' במוחש ממש... כי היה מצייר את הכל בחיות ממש. [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יג (פרשת בשלח תשע"ט, עמוד ח) מדברי הסבא מקעלם זצ"ל, שההבדל בין צדיק לרשע הוא 'כת הציור'. ע"ש].

כארזים עלי מים - העשירים התומכים בתורה

וכלפי הכת הרביעית מכלל ישראל, "וכנגד כת הרביעית, אמר כארזים עלי מים, ארזים רמז לעשירי עם, בעלי קומה בעלי כח וגבורה בעולם הזה, אבל אין עושים פירות בתורה, לפי שאינם לומדים בתורה", ממשיך הפסוק את העשירים לעץ ארז, 'ארז בלבנון', שהוא אמנם בעל 'קומה' וכת, הוא מתרומם לגובה עצום, אין אילן יותר גבוה ממנו, אבל לארז אין לו פירות (תענית כה). אותו דבר יכול להיות 'עשיר' בעל ממון עצום ורב, אבל אין לו 'פירות'. הוא יכול להיות עשיר בעולם הזה, בעל קומה כח וגבורה בעולם הזה, אבל אין לו 'פירות', אין לו את 'עסק התורה'.

'המקום יצילני מפיזור הנפשו'

הרבה פעמים בגלל שעוסק לפרנסתו, הוא טרוד בענייני עסקיו, ואין לו זמן לעסוק בתורה. ה'פרנסה' לוקחת לו את כל הזמן. רבינו עובדיה מברטנורא ע"ה (אבות פ"ב מ"ז) מביא מעשה על חסיד אחד שכל יום ויום היה מתפלל תפלה מיוחדת, 'המקום יצילני מפיזור הנפשו', שאלו אותו: 'דבינו, מה מקום לתפלה זו, מה הפירוש של תפלה זו, וכי הנפש מתפזרת?', אמר להם: 'כן, לפי שיש לי נכסים מרובים במקומות רבים, וצריך לפזר את הנפש לחשוב על כאן ועל כאן'. הגע בעצמך, מי שהוא בעל הרבה עסקים, וכי נפשו לא מפוזרת? נפשו מפוזרת בכל העסקים שלו. ובפרט אם זה במקומות חלוקים, כמו שיש להרבה סוחרים, בעיר אחת בית מסחר לדבר זה, ובעיר אחרת בית מסחר ועסק לדבר אחר, ובמדינה אחרת עוד עסק, נמצא שנפשו מפוזרת כל היום כולו. לכן היה מתפלל אותו חסיד ומבקש מהקב"ה, 'תציל אותי מפיזור הנפשו', שה'נפש' תהיה מרוכזת במקום אחד.

'קללת העשירות'

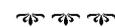
באמת מי שלא יודע לנצל את עושרו כראוי, אין לך קללה גדולה מ'קללת העשירות', זה איום ונורא. אין לך חיים גרועים מזה. נדמה לו שהוא 'נהנה', והוא חי 'חיים טובים'. והאמת היא שהוא חי חיים של 'עצבים', 'אוכלי לחם העצבים' (תהלים קכז ב). ואלה דברים מפורסמים וידועים. הייתי פעם מחוץ לירושלים, באיזה ישיבה, ועמדתי ושמעתי ראש ישיבה מפורסם, אחד מגדולי הדור ממש, שדיבר עם אחד התלמידים שלו שאביו היה עשיר מופלג, אמר לו: 'דבר אחד אני מברך אותך, שלא תהיה עשיר כמו אביו'. כי אין לך חורבן גדול לתורה מאשר זה.

לחלק ולפזר לצדקה

הקב"ה נותן לך את הממון רק בשביל שתעשה עם זה רווחים. הן בממונו והן בתורתו. אם לא, לוקחים את זה ממנו. הרבה פעמים רואים בחוש שאם אדם לא ניצל את עושרו כמו שצריך, הוא לא זוכה להוריש את זה לאחרים. הוא מפסיד את הכל. אבל מי שיודע להשתמש בממון, יכול להיות לו

אלפי מיני וסוגי 'בשמים'. רק מה'צורף' עושים ממנו שבעים וחמישה סוגי מיני בשמים, כמו שרבינו סעדיה גאון ז"ל מביא (הובא בראב"ע בראשית לו כה). זה מין ריח שמורכב משבעים כוחות של ריחות. אדם כזה שעומד ומוכר 'בשמים' בחנותו, הריח נדבק בו. אדם שנכנס לחנות זו, אפילו הוא לא קונה כלום, הוא רק נכנס כדי לשוחח עם המוכר, כבר נדבק ונספג בו מהריח, הוא קלט וקנה ריח, בבגדו ובבשרו. ולהיפך, יש אדם שהמקצוע שלו זה 'בורסקי', בזמנם היו צריכים לעבד את העורות, והיו מעבדים אותם ב'צואה' של כלבים (ע' ברכות כה. כתובות עז). אדם צריך לתאר לעצמו - בלי להריח בפועל - איזה ריח סרחון נורא ואיום זה. הגמרא (תגינה ד.) אומרת שמי שמתעסק ב'בורסקי' פטור מלעלות לרגל. כיון שאי אפשר שילכו איתו אנשים. אדם שכל ימיו עסוק בניגית שמלאה צואה של כלבים, זה גועל נפש. אם אדם רק יצייר ויתאר לעצמו את המלאכה המשוקצת הזו, כבר מפסיד את התיאבון שלו לשבוע. אבל מה יעשה, זה המלאכה שלו. כל אדם שנכנס אצלו, כבר הריח של הסרחון נספג בו, מריחים אותו ולא יכולים לעמוד במחיצתו, בורחים לרחוב אחר.

דרשו רבותינו, 'הולך את חכמים יחכם' זה הולך לתלמידי חכמים, הוא יחכם, 'והולך כסילים ירוע', אפילו אם יהיה רועה ומנהיג לכסילים, סופו 'לרוע', לשון שבירה, כמו רוע התרועעה הארץ (ישעיה כד יט ורש"י שם) התפוררה, 'תרועם בשבט ברזל' (תהלים ט), תשבור אותו תנפץ אותו. ואשרי חלקו של מי שזכה להיות דבוק במחיצתם של תלמידי חכמים. תמיד הוא יצא מרווח.

'אדם לעמל יולד'

ועל הכת השלישית, "וכנגד כת השלישית, הלומדין לעצמן, ואין בהם כח להשפיע לזולת", הוא יכול רק ללמוד לעצמו, אבל הוא עדיין לא זכה להתעלות ולהגיע למדרגה כדי להרביץ תורה לאחרים, אבל בסוף גם זה יבוא, כי גדר מצות תלמוד תורה הוא כל המצווה 'ללמוד מצווה ללמד' (כמ"ש הרמב"ם בהל' ת"ת פ"א ה"ב ובהל' תגינה פ"ב ה"א), ו'אדם לעמל יולד' (איוב ה ז), עמל פה (סנהדרין צט:), דורש רבינו מהרש"א (הידושי אגדות סנהדרין שם), 'לעמל' ראשי תיבות 'ללמוד על מנת ללמד'.

כאהלים נטע ה' - יושבי אהלים

אבל לפי שעדיין לא זכה לזה, אין לו כח להשפיע על הזולת, עליהם "אמר כאהלים נטע ה', כיעקב איש תם יושב אהלים, ללמוד לעצמו. ואמר לשון נטיעה", מה מיוחד יש בנטיעה? "כנטיעה הזאת שכל שהיא מתיישנת, מוסיף שרשים ואחיזה בניקתה, כמו כן לומדי תורה כל זמן שמאריך בעסק התורה", כל זמן שהוא מרבה בלימודו, מתגדל ומתחזק ומתרום, "תוסיף להשתרש נפשו בה", נדבק בתורה עד שנעשה 'למציאות' של 'תורה' כידוע.

יְרוּשָׁה גְדוּלָה בַתּוֹרָה וּבִמְצוּוֹת וּבִמְעֻשִׁים טוֹבִים, וְגַם בַּמּוֹמֵן. וְזֶה יוֹדֵעַ וּמְפֹרָסֵם. צָרִיךְ לַתֵּת וּלְחַלֵּק צְדָקָה בְּעֵינַי יִפָּה וּבִרְחוּם נְדִיבָה. שְׁלֵא יִשְׁמֹר אֶת הָעוֹשֵׁר לְרַעְתּוֹ.

***

עמלי תורה יזהרו שלא להתפתות ולעסוק בעסקי הפרנסה

לפעמים אדם חושב 'אני גם אלמד תורה, ואני גם אהיה עשיר', בדרך כלל זה לא הולך ביחד. אם הוא רוצה באמת שיהיה 'שבתי בבית ה'", התורה דורשת שיקבל רק תורה, גם תורה וגם עבודה ביחד זה לא הולך. הרבה פעמים זה מתחיל ב'שעה' אחת בלבד של 'מסחר', עד שלדאבונינו מתהפכת הקערה על פיה, ונשאר לו בסוף בקושי שעה אחת של תורה!

***

המחזיק תורה - חולק עמהם בשכר

מוסיף האור החיים הקדוש (שם בהמשך), אחד כזה שזכה לעשירות ואין לו פירות מה יעשה? הדרך היחידה, "ואמר עלי מים, שחוזקם גם כן הוא עלי מים, שהיא התורה, לפי שמחזיקים ידי האנשים הלומדים בתורה שנמשלה למים (הענין ז. ב"ק יז.), ויהנו מהמים עצמם, כי המחזיק ידי לומדי תורה חולק עמהם שכר כידוע", הוא חולק איתם פלגא על פלגא, 'בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב), כמו שדרשו רבותינו (ע' פסחים גג: ויקרא רבה פר' כה ס' ב, וע'ע' תוס' סוטה לז:). והוא זוכה גם לחלק של ידיעת והבנת התורה שעמל ויגע בה 'הישכר' [א"ה: ראה מגיד דבריו ליעקב חלק לב (פרשת נשא תשע"ט, סוף עמוד יד). ע"ש].

התגלה בחלום וידע תורה מכח מה שתתם לתורה

רבינו החפץ חיים ע"ה סיפר (הובא בספר דברי ישעיהו עמוד קט, החפץ חיים ופעלו ח"ב עמוד תקא), שסיפרו על אחד שבחיים חיותו היה חכם מופלג. אמנם הוא לא היה תלמיד חכם, לא זכה שיהא שבתו בבית ה'. אבל הוא היה חכם במה חילק הרבה מכספו וממונו להחזקת תורה, למוסדות תורה, החזיק הרבה תלמידי חכמים. 'הסכם ישכר וזבולון'⁵. היה נותן בעין יפה לתלמידי חכמים. ואחרי פטירתו התגלה לאחד מהגדולים בדור ההוא, הוא הגאון ר' חיים מוואלז'ין זצ"ל, ודיבר איתו בלימוד. ואותו גדול ראה שהוא מופלג בתורה. שאל אותו: 'מתי הספקת ללמוד ולקנות תורה? הרי היית עסוק כל היום בעסקים שלך, ואני רואה אותך שאתה 'חד בדרא' מופלג בחכמה', אמר לו: 'זה לא מכוחי, זה מכח ממוני. כיון שהייתי תומך ועוזר בעין יפה וברוח נדיבה בתלמידי חכמים שעוסקים

5 הסכם ישכר וזבולון - שותפות גמורה

וצריכים לדעת, כי הסכם של 'ישכר וזבולון' פירושו של דבר שהם שותפים ממש, לא כמו שיש בני אדם חושבים, 'אני הולך לעבוד, ואני נותן 'חמש שקל' לשייבה או לתלמוד תורה, והם לומדים בשבילי... כבר הוא 'מתברך בלבבו לאמר'.. זה לא נקרא 'זבולון'. יש כללים וגדרים גם בזה.

בתורה, קיבלתי גם את החלק של התורה שלהם. ומכאן אני יודע תורה, אתה מפלפל איתי ואני יודע להשיב לך, מכח מה שנתתי והחזקתי תורה!.

גם המחזיק תורה חובתו להרבות בעסק התורה

כמובן שזה לא פוטר את העשיר וה'זבולון' מעסק התורה. שלא יאמר, 'אני אתן כספים לעמלי תורה ואני פטור מעסק התורה...', לא כך, אלא תיתן וגם תלמד. כי אין ספק שמה שהוא בעצמו עמל בתורה זה 'איכות' אחרת, ו'מדרגה' אחרת ו'שכר' אחר (וע'ע' בדברי רבינו שליט"א בס' אורייתא ח"א סי' ח).

***

לחלק לצדקה בעודו בחיים

ולהיזהר לחלק את הכסף בעודו בחיים חיותו. לא לסמוך על אחרים. 'החפץ חיים' זצ"ל (אהבת חסד ח"ג פ"ד) מדבר על זה, שיש הרבה בני אדם שמניחים 'צוואה', שבה הם מצווים שאחרי פטירתם יתנו שליש או חומש מנכסיהם לצדקה. וראינו בעינינו לא אחד ולא שנים, ברגע שמת האבא, עשו הבנים כל תחבולות שבעולם שהצוואה שלו תבטל, עם כל מיני תירוצים, אפילו יאמר על אבא שלו שהוא היה 'משוגע' ועשה את זה 'בלי ידיעה שפויה', 'כישפו אותו', 'השפיעו עליו' וכו', העיקר לבטל את הצוואה. לכן תחלק צדקה בעודך בחיים. אם אתה מחלק את זה בחיים, גם אם יגידו עליך שאתה 'משוגע', אבל כבר חילקת וקנית חלקך לעתיד לבוא. אם אתה משאיר וסומך על 'הצוואה', אתה לא יכול לדעת מה יצא.. לכן יהיה האדם חכם שעניו בראשו.

כלל גדול בתורה, רחמי האבות על הבנים, ורחמי הבנים על הבנים שלהם, אף פעם לא על האבא. (סוטה מט סע"א). ולכן גם אם האבא מניח 'קרן ישועה' לעילוי נשמתו, ספק גדול אם זה יתן לו פירות לעתיד לבוא.. בדברים האלה אל תסמוך על הבנים שלך. וכי לא ראינו בנים שחיכו כבר בחיי אביהם לברך ברכת 'דיין האמת' ומיד אחריה ברכת 'הטוב והמטיב'.. רצו לירש אותו.. בדברים האלה אל תסמוך על הבנים. רק על עצמך. וזה נפקא מינה לכל אחד, ובפרט לעשירים שרוצים לקנות לעצם חלק בעולם הבא.

***

לכל אחד מישראל יש חלק בתורה

על כל פנים למדנו כאן את הארבעה כתות, חלוקות, שיש בכלל ישראל, ומסיים האור החיים הקדוש, 'והכוונה בכל המאמר', כל הדברים של בלעם בפסוק הזה, 'לומר, שכל ישראל עומדים בשורש הקדושה זאת התורה, ואפילו העוסקים בענין עולם הזה', אפילו אדם שיוצא למסחר, אם הוא יודע באמת איך לכונן ולשתול את עצמו כ'ארזים כלי מים', זוכה שיהיה לו חלק ונחלה בתורה. אין לך אדם בישראל שאין לו חלק ונחלה בתורה, כל אחד לפי מדרגתו.

נחל אליהו

הביאור בנבואת בלעם שהיא כנבואת משה באומות העולם

ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא (כב, יב).

לא תלך - אמר לו: אם כן אקללם במקומי, אמר לו הקב"ה: לא תאר את העם, אם כן אברכם, אין צריכין לברכתך, כי ברוך הוא, אמרו לצרעה לא מדובשך ולא מעוקצך (רש"י).

בלעם רוצה ללכת לקלל את ישראל, אומר לו הקב"ה: לא תלך עמהם - הקב"ה לא מסכים עמו, ואז פתאום בלעם מתהפך: אם כן אברכם, נשאלת השאלה, מדוע אחרי שהקב"ה לא הסכים עמו לקלל את ישראל, הוא רוצה לברכם? הוא חזר בתשובה? ומדוע באמת הקב"ה מנע אותו מתחילה לברך את כלל ישראל? ומפני מה בסוף הקב"ה כן נתן לו ללכת לברך את ישראל? מה נשתנה?

דברי המהרי"ל דיסקין בביאור שנבואת משה יותר משאר הנביאים

יש מאמר נפלא של ר' יהושע לייב דיסקין, שנדפס בסוף חידושי מהרי"ל דיסקין על התורה - מאמר לסיום התורה, את המאמר הזה זכיתי לשמוע ממורי ורבי ראש הישיבה הרב שך זצ"ל לפני ארבעים שנה, הוא היה אומר שיעור על הדרף, ובשיעורים הוא לא דיגל כלום, למדנו כל גמרא וכל רש"י, ולמדנו גם את האגדות בסוף פרק קמא דבבא בתרא, את כל האגדות, היו שם הרבה דברים - חידושים גדולים, ואז הוא אמר את המאמר של ר' יהושע לייב - מאמר יסודי מאד, שכדאי לדעת את זה.

המאמר של ר' יהושע לייב כדרכו בנוי על הרבה קושיות עם יסוד אחד, נגיד בקצרה מה שנוגע לעניינינו:

הגמ' בסוף פרק קמא דבבא בתרא (יד, ב) אומרת: משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב. מה זה ספרו? חמשה חומשי תורה! ומה זה פרשת בלעם? פרשת בלק, הפרשה שלנו! נתקשו הראשונים והאחרונים הרי גם זה חלק מספרו - מחמשה חומשי תורה, ולמה זה כתוב בנפרד?

ר' יהושע לייב מאריך בעוד הרבה קושיות, נזכיר חלק מהם: כתוב בחז"ל (יבמות מט, ב) לבאר את ההבדל שבין נבואת משה לשאר הנביאים: כל הנביאים נתנבאו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה רבינו באספקלריא המאירה. צריך להבין מה זה אספקלריא המאירה, ומה זה אספקלריא שאינה מאירה, ומה החילוק ביניהם? וכן צריך להבין מה הטעם שאמרו חז"ל שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד?

עוד דרשו חז"ל מהכתוב (דברים לד, י): ולא קם עוד נביא בישראל כמשה, ואמרו בספרי (שם, סוף פיסקא שנו). בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ואיזה זה בלעם בן בעור. לאיזה ענין כיוונו חז"ל לומר שבאומות העולם קם כמשה? והאם בלעם באמת היה בדרגה של משה בנבואה? וקשה לשמוע דימוי טומאה לטהרה?

ר' יהושע לייב אומר יסוד גדול ביסודי התורה, אני זוכר כמו היום שהרב שך אמר את זה בהתרגשות גדולה, וזה גם נמצא באחד ההקדמות של האבי עזרי, ולפי זה הרב שך אמר חידוש גדול בעקידה, לא נכנס אליו עכשיו, הוא אומר כך:

מה ההבדל בין נבואת משה לכל הנביאים? ר' יהושע לייב קודש הקדשים מאיר את עינינו בדברים שהם מיסודי התורה: כשרואים את השמש דרך חלון, שמש, באיזה צבע יראו את השמש? לפי הצבע של השמש! אם השמש ירוקה, רואים שמש ירוקה, וכשהיא אדומה השמש תראה אדומה, ובצהובה - צהובה, השמש תמיד היא אותה שמש, אבל היא משתקפת בעיני הרואה כפי צבע הזכוכית!

כן הדבר בנבואה שהיא דבר ה', הדיבור כשהוא יוצא מפי ה' יוצא באופן שווה לכל הנביאים, אלא שכל נביא מקבל את הנבואה לפי שורש נשמתו, דהיינו שבעיקרי הדברים דבר ה' שווה לכולם, אבל הסגנון הניסוח הצורה והניגון משתקף אצל כל נביא לפי שורש נשמתו, וכמו השמש שהיא אותה שמש ולכל אחד היא נראית בצבע אחר, כך כל נביא יש לו כלי קיבול אחר לקבלת הנבואה, וזו הסיבה שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד. וזו כוונת הגמ' שרואים באספקלריא שאינה מאירה, שראיית דבר ה' היא לפי שורש נשמתם ותכונת ראייתם.

יוצא מן הכלל היה משה רבינו - אבי הנביאים, שהיה צריך להעביר דבר ה' כצורתו, להעביר את התורה לכלל ישראל צריך שזה יהיה כצורתו, בלי ההשתקפות של הכלי המקבל של הנביא, לא לפי תכונות נפשו בלבד, לכן נתנבא באספקלריא המאירה - דבר ה' נראה אליו בצורתו, כמו שיצא מפי הגבורה, כדוגמת ראיית השמש דרך זכוכית ללא צבע, הכל היה שקוף בפניו!

זה ההבדל בין נבואת משה לשאר הנביאים!

אומר ר' יהושע לייב: בלעם רצה לברך את ישראל, למה הוא רצה לברך? הוא ידע שאם הנבואה תעבור דרך הכלי של בלעם, שהיה מלא עם עין רעה, רוח גבוהה, ונפש רחבה, עם כל הבלעמ'קייט שלו! כך גם יכנסו הברכות לכלל ישראל, זה יצא בסגנון שלו ויכנס שם כל הזוהמא שלו! כוח הנבואה פועל לפי הדיבור של נביא ותכונתו, לכן כשהקב"ה אמר לו: לא תאור את העם, אמר בלעם: אם כן אברכם במקומי, לפחות הברכה שלהם תהיה ברכה בנוסח בלעם, ולכן הקב"ה מנע אותו בתחילה מלברכם, לא מדובשך ולא מעוקצך!

ולמה בסוף הקב"ה נתן לו לברך? מה עם הסיכון הזה?

עצה עמוקה עשה בה הקב"ה! בברכות האלו שבלעם ברך את ישראל, נתן לו הקב"ה כוח נבואה בבחינה של משה, לא נבואה בבחינה של כל הנביאים שהם מעכלים את הנבואה בכלי קיבול שלהם, וזה יוצא לפי הכלי קיבול שלהם, אלא נבואת משה - באספקלריא המאירה, שהוא מעביר את דבר ה' כצורתו, בלי שייכות לתכונות נפשו של בלעם! בגלל 'חיתתן של ישראל', הקב"ה עשה לבלעם בברכות המיוחדות של נבואת בלעם, בחינה של אספקלריא המאירה, שבביל שלא יכנס בברכה שום דבר מהבלעמ'קייט, והנבואה תשאר כצורתה!

ועל כך נאמר: ולא קם עוד נביא בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ואיזה זה בלעם בן בעור. רק בנבואה הזאת של הברכות האלו קם באומות העולם - שהייתה לבלעם נבואה בבחינה של אספקלריא המאירה.

וזו כוונת הגמ' משה כתב ספרו ופרשת בלעם - כשמשה רבינו כתב את כל הנבואות שהיו לפניו, מה שהקב"ה אמר לאברהם, ומה שיעקב אמר, ומה שהשבטים אמרו, הוא לא רק כותב את המילים, אלא כביכול זה עבר עיבוד מחדש, נכון שזו אותה נבואה אבל עד עכשיו זה היה בבחינה של אספקלריא שאינה מאירה, כפי תכונות הנפש של מי שקיבל את הנבואה, ומשה היה צריך לכתוב אותה כצורתה כמו שיצאה מפי הגבורה, ובכך זה נהפך לתורה, וקיבל ניסוח של תורה, וכך בכל התורה כולה, חוץ מפרשת בלעם - נבואת בלעם לא היתה צריכה עיבוד מחדש, בלעם גם העביר אותה כצורתה באספקלריא המאירה, את נבואת בלעם משה העתיק כצורתה, ולכן נאמר בנפרד שכתב ספרו, ששם נכתב כל התורה בראיה של משה באספקלריא המאירה, ופרשת בלעם שמשמה העתיק אותה כצורתה שכבר נאמרה באספקלריא המאירה.

ועל פי דברי ר' יהושע לייב אפשר להוסיף בעזר ה' עוד כמה דברים

בפרק קמא דמסכתא מגילה (יד, ב), על המעשה הנזכר בספר מלכים ב (פרק נג), אחרי ששרף אחז את התורה ונשתכחה תורה מישראל, מצא חלקיהו הכהן הגדול את ספר התורה שהיה טמון תחת הנדבך, והביאוהו לפני המלך

יאשיהו, ויצו המלך לכו דרשו את ה' בעדי ובעד העם - שיפרשו את האמור בפרשת התוכחה, וילכו אל חולדה הנביאה אשת שלם. הקשו בגמ': ויאשיה נופיה, היכי שביקי ירמיה ומשדר לגבה - הרי ירמיהו הנביא היה קיים באותה שעה? אמרי דבי רבי שילא: מפני שהנשים רחמניות הן.

יש פה שאלה עצומה, מה הכוונה נשים רחמניות הן, וכי יש פרוטקציה בנבואה? הרי נביא הכובש נבואתו חייב מיתה - נביא צריך להגיד את הנבואה שמתגלה לו?

ועל פי דברי ר' יהושע לייב הדברים מבוארים היטב, ודאי שנביא לא יכול לשנות את נבואתו, וחולדה על אף שנשים רחמניות הם לא יכלה לעשות הנחות, אין פרוטקציות! אבל היות והנבואה יוצאת מפי הנביא כפי שהיא משתקפת בכלי קיבול שלו, וכפי תכונות נפש הנביא כך הוא סגנון הנבואה, אצל נשים שרחמניות הן, סגנון הנבואה שמתקבל, הצבע של השמשה, הוא של רחמים וכך יוצאת הנבואה מפיה, וזהו דבר ד' שנמסר לה.

דבר נוסף שאפשר לבאר על פי זה אשר בחר בנביאים טובים

בברכת ההפטרות אומרים: אשר בחר בנביאים טובים, משמע שיש נביאים רעים, נביאים רעים זה בלעם! אבל מה זה נביאים טובים? מה השבח בנביאים טובים?

הביאור הוא: אם הנביא הוא לא טוב, הרוע שלו נכנס בנבואה! זה משתקף בסגנון הנבואה, כמו אצל בלעם! ועל כך מברכים: אשר בחר בנביאים טובים! כמה שהנביא יותר טוב הסגנון של הנבואה שמשתקף דרך הנביא יוצא יותר טוב!

ועל דרך זה נראה לבאר בטוב טעם, פשט בפסוק בהמשך הפרשה (במדבר כג, ה): וישם ה' דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. ועמדו הראשונים בביאור הפסוק, מהי כוונת הדברים "וישם ה' דבר בפי בלעם"? ולא יזה צורך נאמרה הקדמה זו?

האור החיים הקדוש אומר בזה דבר נפלא, נעתיק את לשונו הזהב: לפי שרצה ה' לגלות עתידות ודברים נפלאים מהטובות אשר יגיעו לישראל, ירצה שיתגלו על ידי בלעם נביא האומות, לפרסם מעלת עם קדושו לפני כל האומות, ואשר תבואנה לישראל מהטובות באחרית הימים וכליון האומות על ידי ישראל לבסוף, וידעו האומות מפי נביאים הדברים ככתבם להרבה תועולות הנמשכות לישראל נגלים ונסתרים, ולפי שאדם זה הוא אדם מובהק בכיעור יתיעוב ושיקוף, לא תנוח עליו הרוח הקדושה המגדת העתידות, גם הדברים מצד עצמן דברי קודש הם ולא יחנו בגוי טמא, לזה נתחכם ה' לעשות תיקון לדבר קדושה לבל תעבור במבוי מטונף, ועשה מחיצה בין כוח המדבר והדיבור עצמו ובין פי חזיר, והוא מאמר: וישם ה' דבר אחד בפי בלעם, הציע כח אחד שיכול להתמצע בין שניהם, ובוה נעשה פי בלעם גבול בפי עצמו, והדבר מפסיק לגבול כח המדבר והדיבור, ואז "כה תדבר" רוח הקודש היא תדבר.

האור החיים הקדוש אומר: אם רוצים להעביר בושם דרך צינור ביוב, ימעוניינים שישאר בו ריח טוב, אם יפזרו בתוך הצינור בושם, מה יקרה? לא יהיה לזה השפעה כלל, הבושם ייבלל עם כל הטינופת שבמקום ולא יישאר כלום מריח הבושם! אז מה עושים? יש עצה, להכניס בתוך הצינור של הביוב עוד צינור פנימי נקי, ובו יעבירו את הבושם ואז זה ישאר נקי, ותהיה לו השפעה!

בלעם, זה צינור של ביוב! יש שם עין רעה, רוח גבוהה, נפש רחבה, הקב"ה ידע שאם הברכות יעברו דרכו ידבק שם מזה, מה עשה הקב"ה? הכניס צינור פנימי וישם ה' דבר, דבר - זה מחיצה, בתוך פי בלעם, מחיצה פנימית בין דבר ה' לפי החזיר, שלא תעבור הנבואה דרך מבוי מטונף, וכך הנבואה נכנסה דרך שם ונשאר נקי.

ולדרכו של האור החיים מיושבות השאלות ששאלנו בתחילת הפרשה, יכעין דברי ר' יהושע לייב: למה בלעם רצה לברך, כשלא נתנו לו לקלל? ולמה הקב"ה אמר לו בתחילה לא לברך? ולמה בסוף הקב"ה נתן לו לברך?

כשבלעם רצה לברך, הוא רצה שזה יעבור דרך הביוב, דרך פי החזיר, ילכן בתחילה הקב"ה לא נתן לו לברך, ואחרי שהוא התעקש ללכת, נתחכם ה' לעשות תיקון לדבר קדושה לבל תעבור במבוי מטונף, "וישם ה' דבר בפי בלעם" דבר - דבר החוצץ בפי בלעם, ואז זה נשאר נקי. האור החיים הקדוש לא מוסיף ליישב כך לפי דבריו, אבל זה יתכן לומר לפי הדרך של האור החיים הקדוש.

ועל פי דברי ר' יהושע לייב אפשר לבאר את לשון הפסוק "וישם ה' דבר בפי בלעם" בסגנון קצת אחר

בפרק כל שעה בפסחים, יש סוגיה האם משקין מבלע בליעי או מיפקד פקיד, היין שבתוך הענבים, השמן שבתוך הזיתים, וכל המשקים שבתוך הפירות, האם הם בלועים בפרי וזה חלק מהפרי, או שזה דבר נבדל מהפרי וכמו פקדון בתוך הפרי.

בנבואה, הנבואה של כל הנביאים זה כאילו מבלע בלע, כמו להבדיל אדם שאוכל דבר הוא לועס אותו ומוציא אותו, זה נלעס אצל האדם ויוצא ממנו, הנביא מקבל אותו לפי ערך נשמתו, קולט אותו, ואז הוא מוציא אותו - זה נקרא מבלע בלע. אבל הנבואה של בלעם היה מפקד פקיד, כמו שמכניסים לו דבר ויוצא כמו שהוא נכנס, זה לא נקלט ונעשה חלק ממך. זה היה העצה עמוקה שעשה הקב"ה שנבואתו תהיה באספקלריא המאירה שזה מפקד פקיד!

וזה לשון הכתוב "וישם ה' דבר בפי בלעם" זה לא היה נבואה שאומרים לו, והוא שומע ומעכל לפי ערך נשמתו, ומוציא את זה, אלא ה' שם את הדיבור כפקדון בפי בלעם - מיפקד פקיד, "ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר"!

ונראה בעזר ה' שהיסוד של ר' יהושע לייב מפורש בזהוה הקדוש (פרשת בשלח דף ס"א), אני לא בקי בזהוה, אבל במחזורים של פסח בסדר ליל שביעי של פסח הובא מהיעב"ץ שנכון לקרוא המאמר הזה:

א"ר שמעון בההיא שעתא דהו קיימין ישראל על ימא והו אמרי שירתא אתגלי קודשא בריך - בשעה שעמדו ישראל על הים ואמרו שירה נתגלה להם הקב"ה, וכל חד וחד ידע ואסתכל מה דלא ידעו ואסתכלו שאר נביאי עלמא - וכל אחד מהם ידע והסתכל מה שלא ידעו והסתכלו שאר הנביאים, דאי לאו הכי איך אמרו כלהו מלין אחדין דלא סטו אלן מאלן ומה דאמר דא אמר דא ולא אקדים מלה דא למלה דא - וראה לדבר, שאם אינו כן איך אמרו כולם מילים אחדות ולא סטו אלא מאלו, ומה שאמר זה אמר זה, ולא הקדים מילה זו למילה זו.

הזוהר הקדוש אומר, שכלל ישראל במעמד קריעת ים סוף ושירת הים היו בדרגה יותר גבוהה מכל הנביאים! והראיה: איך כולם התנבאו באותם מילים בדיק, "אז ישיר" וכל הסדר, כולם יחד ובאותו זמן, במקלה? בהכרח שמדרגת נבואתם היתה גבוהה מאד!

נשאלת השאלה: מהיכן יש ראייה שידעו והסתכלו מה שלא ידעו והסתכלו שאר הנביאים? ואף שנתנבאו כולם כאחד ולא סטו אלו מאלו, ודאי גילוי מיוחד היה בנבואה, אך מנלן שגדולה נבואתם יותר מכל הנביאים?

הפשט הוא, שכתוב פה את היסוד של ר' יהושע לייב, אני חושב שזה ממש מפורש.

ר' יהושע לייב מסביר, מה הטעם שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד? בגלל שכל נביא מקבל לפי האספקלריא של שורש נשמתו! שואל הזוהר: אם כן איך פה שש מאות אלף התנבאו בסגנון אחד? בעל כרחך, שנבואתם על הים היתה בבחינה של אספקלריא המאירה, כי אם זה היה נבואה רגילה לא היה יכול להיות בסגנון אחד! ובעל כרחך שהם ראו מה שלא ידעו שאר הנביאים - שראו באספקלריא המאירה. זה עומק דברי הזוהר!

ואף שנאמר, שלא קם עוד נביא בישראל כמשה, ולדברי הזוהר הרי היה גם את הנבואה של השישים ריבוא בשירת הים, שזה גם היה באותו בחינה של אספקלריא המאירה. היינו דוקא בעצם הנביא שיש לו כוח נביאות כזה, אבל בזמן המסוים של השירה שנבואתם היתה מכוח נבואת משה, אף כלל ישראל כולו היו באותה דרגה.

ועל פי האמור אפשר להמתיק את לשונות התפילה, שאנו אומרים בכל יום שחרית וערבית, לפני הזכרת הכתוב מהשירה: ה' ימלוך לעולם ועד.

בשחרית פותחים ואומרים: יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד, ובערבית הפתיחה שונה, שאומרים: זה אלי ענו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד.

ולמבואר בשניהם המכוון לשורש אחד. על הכתוב (שמות טו, ב): זה אלי ואניוהו, אומרים חז"ל: בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים (רש"י שם). והוא כעניין אספקלריא המאירה, וזהו המכוון בלשון התפילה, זה אלי ענו - שאמרו זה אלי ואניוהו, שנתגלה להם בכבודו, וראו על הים מה שלא ראו נביאים, דהיינו באספקלריא המאירה. ויחד כולם הודו והמליכו, המכוון לדברי הזוהר שמכך שיחד כולם הודו - שכולם נתנבאו בסגנון אחד, שמענין שהייתה נבואתם גדולה יותר מכל הנבואות. להשגה שיחד כולם הודו, הגיעו על ידי ההכרה של זה אלי ענו ואמרו, ששניהם אותו ענין של נבואה באספקלריא המאירה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

ים גדול מלא חכות

"ונמצינו למדים כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה, הוא רק כדי לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון", כך מסכם את דבריו ה"מסילת ישרים" בסוף הפרק הראשון. בעוד שקיום מצוות ועבודת ה' ידועים ומפורסמים בהיותם עיקר מציאות האדם בעולם הזה, הרי שהעמידה בנסיון אינה ידועה כל כך כמרכיב נוסף לעיקר מציאותנו בעולם. לרבים נדמה שמה שמוגדר כנסיון, זה חריגה מ"תכנית החיים" עד כדי כך, שלעתים מזמנות נשכח מאתנו שהקשיים שמערימים הנסיונות בפנינו, הם בעצם נסיון, ובמקום לקום ולהתמודד עמם, אנו מתרפים ולא ממלאים כראוי את חובתנו בעולמנו.

אילו היה האדם מודע לכך שכל קושי וכל מה שנראה לו שיבוש והפרעה בדרכו ובתכניותיו, זהו נסיון שהקב"ה מעמיד בפניו, היה לו הרבה יותר קל להתגבר ולעמוד בנסיון. אולם דא עקא ההרגל מסמא את עיני האדם והוא אינו מבחין במבחנים הרבים אשר הוא נבחן בהם חדשים לבקרים. כתוצאה מכך הוא מניח את כלי המלחמה מידו, נכנס לשיגרת "מלומדה", ומאבד את הדריכות והזהירות שלא להיכשל, ומנהל את חייו בצורה מעוותת.

נדמה שאילו היו מציגים בפני כל אחד את התנהלותו בשעת נסיון, הוא היה מוצא את עצמו במקרים רבים במצב מגוחך ביותר. הוא היה רואה כיצד הוא מדמיין דמיונות, ומגיב לנסיונות שמנסים אותו בהם, בצורה שאינה ראויה, ובמקום לקבל ע"ע עול מלכות שמים ולהתמודד עם הנסיונות ולקיים מצוות "ובחרת בחיים" כיאות, הוא מוצא "פתרונות" איך להסתדר עם המצב. זאת, ועוד. נסיונות רבים הם בעניינים שיש לו בהם נגיעות אישיות, ואילו היה ניתן לו להשקיף על התנהלותו, היה רואה כיצד שוחד הנגיעה מעווור את עיניו. ה"ה לגבי סוגיית ההשתדלות, הרי קו דק מפריד בין העשייה שלנו כשהיא מוגדרת כהשתדלות גרידא, לבין נתינת משקל יתר להשתדלות הגובלת עם תפיסה של "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". אף כאן אדם עלול למצוא את עצמו כאשר רוממות א-ל בגרונו, כשהוא מיחס בפיו את כל ההצלחה להקב"ה, בה בשעה שלמעשה הוא מאמין שהמעשים שלו הם גורמי ההצלחה.

הזדמנות נדירה לראות כיצד נראה אדם המתעלם ממבט האמת על הנסיונות, ניתנת לנו כאשר אנו עוקבים אחר התנהגותו של בלעם בהפקת רצונו ללכת לקלל את ישראל, מול רצון ה' אשר לא רצה שילך. כאן רואים אנו כיצד איש "יודע דעת עליון", מגיע לשיפלות ובזיון בהתעלמו מרצון ה' ומה"איתותים" שנשלחו לו מן השמים.

ראשית הדברים ב"מלכות" קטנה אשר הקב"ה הניח לפתחו. ה' שאל אותו (פסוק ט) "מי האנשים האלה עמך" מפרש רש"י "להטעותו בא", כוונת השאלה היתה להכנס עמו בדברים, אך היה זה גם מבחן איך בלעם יפרש את השאלה. ואכן הוא נכשל ו"אמר, פעמים שאין הכל גלוי לפניו" וכו' (לשון רש"י). ובאותו מעמד (של נופל וגלוי עיניים) הקב"ה אומר לו באופן ברור (פסוק יב) "לא תלך עמהם", והוא מתחכם ואומר לא אלך אלא אקללם ממקומי. ועל זה השיב לו הקב"ה "לא תאר את העם".

מידותיו הרעות של בלעם משתלטות עליו עד ש"ראה שהדבר רע בעיני המקום, ונתאוה ללכת" (רש"י פסוק כ"ב), וכאן ה"ציור" שלפניו הולך ונשלם. מלאך נשלח מהשמים לחסום את דרכו, "והיה רוצה למונעו מלחטוא" (רש"י פסוק כב). האתון נטתה מן הדרך, אך בלעם אינו מעלה על דעתו שדרכה של האתון מנווטת מן השמים. ויתירה מזו, אין לו שמץ של הרהור קל שמא יש כאן איתות משמים. והוא מנהל את העיניים מתוך "שליטה במצב" – "ויך בלעם את האתון". הדבר חוזר על עצמו והוא מכה את אתונו שלוש פעמים.

האתון פותחת את פיה, תופעה ללא תקדים! אך אין זה מעורר אותו לאיזה שהוא חשבון נפש, לחשוש שמא מישוהו מנסה להנחותו מלמעלה. הוא מתבזה בויכוח ילדותי עם האתון, כל זה משום שהוא חי את עולמו העטוף בתאוות, מידות ורצונות, עד שמגיע רגע האמת. המלאך מתגלה לו, ואז הוא אומר חטאתי. ועם כל זה הוא ממשיך "להתריס נגד המקום" (ראה רש"י פסוק לד) ובסופו של דבר נאמר לו (פסוק לה) "לך עם האנשים", כי "בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכים אותו" (רש"י).

דוגמא חיה זו יכולה לעורר אותנו לראות את עצמנו ואת כל מה שקורה עמנו בכל יום ובכל עת ובכל שעה, במבט אחר. במבט האמת הנוקבת, שכל סדר יומנו משובץ בנסיונות.

נסיים בדברים נפלאים מרבינו ר' ירוחם הלוי זצ"ל (דעת תורה, בראשית עמ' רמט): אמרו חז"ל (סנהדרין פא): על הפסוק (קהלת ט) "כי גם לא ידע האדם את עתו, כדגים שנאחזים במצודה רעה" – "מאי מצודה רעה? אמר ריש לקיש חכה". ומפרש רש"י "חכה שהוא רע וחלש וקטן, ואוחז בו דגים גדולים פתאום ואינו רואה. ואינו דומה לנאחז ברשתות ע"י מארב ותחבולות". בעטיו של נחש מתו (ללא שחטאו) רק ארבעה (עיין שבת נה): וכל גדולי עולם הקדושים והטהורים, כולם הרי בחטאם מתו.

הנה עד כמה מבהיל מאד הדבר! כי יתכן ש"דגים גדולים" אנשי מעלה באמת, יהיו "נאחזים במצודה רעה, זו חכה" – "רע וחלש וקטן ואינו רואה (=נראה)". הבריאה כולה "ים גדול מלא חכות!", עם כל פסיעה תיכף חכה סמוכה לה וכשניצל מאחת, הנה עדיין עומד בפני הסכנה מה"חכה" השניה. וכן עד אין מספר, וסביבו יהלכון כאין כל רואה. עד כאן דבריו הנפלאים.

נזכור זאת היטב, אך נדע גם שהים הגדול הזה גם מלא חבלים המושלכים לעברנו ע"י רב החובל החפץ מאד להצילנו (עיין מדרש רבה פ' שלח על פרשת ציצית). נאחז בחבל ניזכר בעיקר מציאותנו בעולם הזה, ונציל את עצמנו מ"ים גדול מלא חכות".

הסתירה העמוקה באישיות של בלעם הרשע וענין הקללה

נעסוק במושגים בסיסיים בחלות הענין האלוקי בעולם ובאדם כפי שהתגלה בבלעם הרשע.

בלעם הממונה על הברכה והקללה

יש כמה וכמה דברים סתומים בפרשה. בכללות צריך להתפרש כאן מושג חדש בתפקיד של אדם כלפי הקב"ה - "כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר" - תפקיד שלא מצינו כמותו מי שנתמנה להתעסק עם הענין האלוקי לברך ולקלל. ברכות וקללות שבתורה נתפרשו בפרשת בחוקותי לפי סדר משפטי ה' בעולם, והם מחברים את התורה אל הארץ ואל החיים הטבעיים של האדם, ונבוא ללמוד את המשך הענין - היכן האדם נכנס בענין הברכות והקללות.

בלעם נדרש לגנאי

גוף הפרשה של ברכותיו של בלעם תמוהה מאד. שיחתו של בלעם נאה מאד, אבל בחז"ל תפסו אותו בדבריו ומצאו בהם כמה דקדוקים וגינו אותו בכך. כשבאו שלוחי בלק אל בלעם הוא לא יוצא אליהם מיד ואומר שהולך עמם, אלא אומר "לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי" ולמחרת אומר "מאן ה' לתיתי להלך עמכם", ודייקו בדבריו שאמר להם שאינו הולך 'עמכם' אלא עם שרים גדולים מכם. לאחר מכן שלח בלק שרים רבים ונכבדים מאלה, והבטיח לו על ידם "כי כבד אכבדך מאד", וע"ז עונה בלעם ואומר "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' אלוקי לעשות קטנה או גדולה", דרשו חז"ל "למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים וכו'". ויש להעיר דלכאוף כל דבריו הם דברי הכנעה מופלגים כלפי הקב"ה, ומדוע דרשו אותו לגנאי בכל דבריו.

כמה תמיהות בפרשת האתון

בהמשך דרכו של בלעם נאמרה בתורה פרשה מופלאה מאין כמותה - פרשת האתון, והיא משונה מכל שאר הניסים שהתורה מתארת בכל מקום, שנעשו כל אחד לפי עניינו וצורכו, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ח מהל' יסוה"ת ה"א) "כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו... היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון הוריד לנו את המן, צמאו בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות". ואילו כאן נעשה נס גדול של שינוי הטבע בפתיחת פי האתון ותוכחתה לבלעם, ואנו תמהים מה היה המקרא חסר בלי דיבורה של האתון, ואם רצה הקב"ה למנוע את בלעם מללכת לקלל את ישראל, ודאי ישנם דרכים רבות לכך ומה למדנו מהעיכות שנעשה ע"י האתון.

כמו כן עצם המעשה מחוסר הבנה מכמה צדדים.

[א] מצד הקב"ה - כמו שנרמז בהתרסה שבדברי בלעם שאמר "אם רע בעיניך אשובה לי" - שמתחילה אמר לו הקב"ה "לך עם

האנשים" ואח"כ "ויחר אף אלוקים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו". וכבר נשתברו הרבה קולמוסים של דרשות להבין את השינויים בדעתו של מקום שאמר לו ללכת, וכן אח"כ נשלח מלאך לעצור אותו בדרכו ואח"כ חוזר הקב"ה ואומר לו "לך עם האנשים", וצ"ב מאי קסבר מעיקרא ומה לבסוף.

[ב] מצד המלאך - המלאך בא ג' פעמים ומעכב את האתון מללכת, והאתון מצליחה להתגבר ולהמשיך בדרכה, ולכאוף המלאך יכול לעצור אותה לגמרי מללכת וגם כשנטתה מהדרך והלכה בשדה יכול המלאך בזריזותו להקדים אותה בשדה ולעכב אותה שם. ולא זו בלבד אלא חוזר המלאך על הפעולה ג' פעמים ולא מתגלה אליו עד לבסוף. ונראה מכך שהמגמה של המלאך היא לעורר משבר בין בלעם לבין האתון, שבתחילה האתון יוצאת מן הדרך ואח"כ לוחצת את רגל בלעם אל הקיר ולבסוף היא רובצת תחת בלעם, ולא די בפעם אחת אלא צריך 'חזקה' לסכסוך שבין בלעם לבין האתון.

רש"י הביא ממה שדרשו חז"ל על הרמזים שהראה המלאך לבלעם "מה ראה לעמוד בשלושה מקומות, סימני אבות הראהו. זה שלוש רגלים - רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה". ויש לידע מה באה האתון להזכיר לבלעם בענין האבות בדווקא.

[ג] מצד האתון - האתון פתחה פיה בחכמת המוסר ואמרה לבלעם "מה עשיתי לך כי הכינני זה שלוש רגלים" - ויאמר בלעם לאתון, כי התעללת בי, לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך". וע"ז הוכיחה אותו ואמרה לו "ההסכן הסכנתי לעשות לך כה" ובלעם מודה אומר "לא". חז"ל דורשים את השיחה של בלעם עם האתון ומגדירים אותה כתוכחה עמוקה של האתון שבלעם אינו יכול לעמוד בה - "אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה בלעם חכם של העובדי כוכבים לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, הה"ד ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא" (ב"ר פר' צג י). וצריך להבין את תשובתו והנהגתו של בלעם, שהרי בלעם הוא אדם שעומד בדרגת נבואה מקבילה למשה רבינו ובכל אופן אין לו מה לענות לתוכחה בדרגה של האתון, ומהי אותה תוכחה שנאמרה לבלעם שלא חשב עליה קודם לכן ואינו יכול לעמוד בתוכחתה. והלא שאלת האתון היא שאלה פשוטה לבלעם - היה לך לחשוב שמכיון שמעודי לא עשיתי לך כך, בוודאי ישנה סיבה לכך שעצרתי בדרכי, ובכל אופן אין לבלעם אין מה לומר. וקשה לומר שבלעם היודע דעת עליון היה כ"כ לא מיושב בדעתו ונפל כעסו כאחד הריקים עד ששכח את כל העבר, וביחוד שהאתון לא אמרה לו דברי ביזיון האמורים להעלות את חמתו ובכל אופן הוא עומד ומתווכח עם האתון ונושא ונותן עמה.

א"כ כל מה שאירע עם האתון נראה כמעשה מוזר ואופי הנס

אינו כדרך שאנו מכירים בשאר חוקי הניסים, וצריך לדע מה הלימוד שיש בכל הפרשה של האתון ומעשיה.

השוואת בלעם לאברהם אבינו

בסיפור האתון, משוים חז"ל את בלעם אל האבות. נאמר אצל בלעם "ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו", ואמרו במדרש "מיד וישכם, קדם ועמד בזריזות הוא בעצמו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, רשע כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו וגו'" (ב"ר פר' כ"ב). ועוד דרשו במעשה האתון - "מה ראה לקדמו שלשה פעמים עד שלא נראה לו, סימנין של אבות הראה לו..." (שם יד) וכן נרמז בדברי האתון "ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכינתי זה שלש רגלים, רמזה לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלוש רגלים" וידוע שפירשו הראשונים דג' רגלים הם כנגד ג' אבות (טור או"ח תיז). השוואה זו נתפרשה במשנה באבות (ה"ט) "כל מי שיש בידו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע".

[בפשטות ניתן לפרש ששלושת המידות הטובות שבמשנה, מיוחדות לשלושת האבות - מידתו של אברהם היא עין טובה שהוא מכניס האורחים, ועליו דרשו "אל"ל הקדוש ברוך הוא, אברהם אהבת צדק ותשנא רשע, אהבת לצדק את בריותי" (ב"ר פר' מט ט). מידת רוח נמוכה לכאן מתאימה למידתו של יצחק אבינו שעבד את ה' ביראה ופחד, ודרשו חז"ל "מה שעשתה חכמה עטרה לראשה, עשתה ענוה סנדל לעקבה... שנא' עקב ענוה יראת ה'" (שהש"ר פר' א ט). ועל יעקב אבינו מצינו את ההסתפקות כמו שמובא "עקילס הגר נכנס אצל ר"א אמר לו הרי כל שבחו של גר שנאמר 'ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה', אמר לו וכי קלה היא בעיניך דבר שנתחבט עליו אותו זקן, שנאמר 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש' ובא זה והושיטו לו בקנה". ומ"מ המשנה מביאה את אברהם שכל ענין האבות נכלל בו כמשאחז"ל "בך חותמין" ואומרים 'מגן אברהם']

והשוואה זו טעונה ביאור. בהשקפה ראשונה נראה שבלעם שהוא הנביא של אומות העולם, עומד כנגד משה רבינו כמו שאמרו חז"ל "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ואיזה זה זה בלעם בן בעור" (ספרי דברים שני), ומפני מה משווה המשנה בין תלמידיו של אברהם אבינו שהם בעלי עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, לבין תלמידיו של בלעם הרשע שיש בהם עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה.

הקלקול של בלעם נובע מנבואתו וגדולתו

ובעיקר המשנה צריך להבין, וכי מידות רעות נקנים ב'בית מדרש' מסוים, וכי צריכים 'רבי' כבלעם לג' המידות הרעות ולהיות מ'תלמידיו של בלעם הרשע'. ומשמע מהמשנה שהמידות הרעות של בלעם הם תוצאה של היותו בעל דרגה גבוהה בנבואה ומעלתו היא שהביאתו למידות אלו, ומי שהולך בדרכו קונה את מידותיו. וכן פירש רש"י שבלעם הרשע קלקל בעקבות מעלתו יותר ממה שהיה בתחילה - "ואם תאמר מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב,

¹ ז"ל החזו"א (אמונה ובטחון פ"ד) "המרה הרעה היא ההזנחה את החיים הטבעיים על מהלכם הטבעי, ובלי כל השתדלות ישלם במדות הרעות כולן, יהי

העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות". ומוכרח כן, שהרי אם מעשהו של בלעם מקולקל מתחילתו ומידותיו רעות מטבעו, יכולים אומות העולם לטעון שביקשו נביא הגון שיחזירם למוטב ולא נביא מקולקל שידרדר אותם מטה, ומדוע ניתן להם נביא שהוא מושחת במידותיו. ובע"כ דרך מחמת שבלעם קיבל את הנבואה בצורה לא נכונה לכן הרס וקלקל יותר משהיה בתחילה. הנבואה עצמה היא שהשחיתה אותו עד שפרץ את הגבולות של הגוים הפשוטים ביותר והורידם מטה. בזה הוכח לאומות שאינם כלי קבול לנבואה, ואינם יכולים לומר שאילו היו להם נביאים היו חוזרים למוטב.

ויש להוכיח מעין היסוד הזה מהגמ' בחולין (פ"ט). "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני 'ואנוכי עפר ואפר', למשה ואהרן אמר 'ונחנו מה', לדוד אמר 'ואנוכי תולעת ולא איש', אבל עובדי כוכבים אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד אמר 'הבה נבנה לנו עיר', לפרעה אמר 'מי ה' וכו'". הרי שהגדולה שניתנת לישראל מביאתם ליתר מידות טובות ויתר ענוה, ואילו הגדולה שניתנת לעובדי כוכבים היא שמחריבה אותם ומביאתם לרעות מחודשות שלא היו בהם מתחילה.

וכעין זה בגמ' בב"ב (י"ג) "תניא, אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו בני, מהו שאמר הכתוב 'צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת'. נענה רבי אליעזר ואמר 'צדקה תרומם גוי' אלו ישראל... 'וחסד לאומים חטאת' כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן, שאינם עושין אלא להתגדל בו" ומביאה שם הגמ' עוד סיבות כע"ז לחסד לאומים, לחרף אותנו או להתיהר וכיו"ב וחזינן דאותם המעלות האמורות לגדל את האומות ברוחניות מוסיפות להם קלקולים ומשחיתות אותם ביותר.

ומציאות הזאת טעונה הסבר, מפני מה בלעם מתגדל והולך במידות רעות ע"י מעלתו, עד שנעשה גרוע ונחות מכל גוי פשוט וגם ששמר עצמו מזמן המבול. ועוד דשמעינן מדברי המשנה התראה שפונה לכל אחד ואומרת לו שלא להיות מתלמידיו של בלעם הרשע, ומביאה המשנה ראייה לזה מדכתיב "אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר 'ואתה אלוקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך'". ותנן בפרק חלק (סנהדרין ז') מי הם אלו שיורדים לבאר שחת - "שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא... ארבעה הדיוטות בלעם, ודואג, ואחיתופל, וגחזי". אותם אנשים בעלי מעלה - דואג שהיה "אביר הרועים אשר לשאול" ואחיתופל שעליו נאמר "ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלוקים", היו בני בקתא חדא עם בלעם ובהם ניכר הנזק העצום שאיבדו את עולמם מתוך מעלתם, ולא מצינו כזאת בשאר הדיוטות, מאחר ונתקיים בהם משהו מתלמידיו של בלעם הרשע. ויש ללמוד ממה הזהירו אותנו חז"ל במשנתם. עוד נקודה יש לברר, איך הפרשה של מידותיו של בלעם הרשע

כעסן מצוין, נוקם מצוין, גאה מצוין וכן הלאה, לא יחסר לו מכל המרוח הרעות שמנו חכמים מאומה.

מתקשרת להיותו 'איש הקללה' שהוא המוכן והמיוחד לזה כמו שהזכרנו בתחילה.

בלעם הרשע - יודע דעת עליון ומכוון למרוד בו

אכן, הנהגתו של בלעם עצמה מוכיחה את כל מה שדקדקו עליו חז"ל, דבכל הפרשה רצונו וכוונתו לעשות היפך רצון ה', ומנסה לקלל את ישראל שוב ושוב. נתגלתה כאן סתירה עצומה באישיות של בלעם, שמצד אחד הוא אדם שמשיג את הקב"ה ואינו כשאר גוים שכחי אלוקים שאינם מכירים את הקב"ה, ומצד שני הוא עומד כנגד הקב"ה ומנסה ומחפש בכל דרך איך לעשות שלא כרצון ה' בעולם, כמו שנאמר "וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו", ומפרש בתרגום יונתן שכיון שראה שאין הקב"ה פונה לקראת נחשים, שם אל המדבר את פניו כדי להזכיר את חטא העגל, הוא מסתפק בעין רעה בלי הנחשים ובלבד שלא תצמח שום טובה לישראל. פיצול אישיות שכזה מוכיח השחתה נוראה יותר מכל, דמצוי שאדם נמוך שלא התוודע למציאות ה' הולך אחר טבעו הרע ונמשך לדברים נמוכים, אך בלעם שעומד במקום גבוה ואעפ"כ מנסה לעקוף את דרכו של הקב"ה בעולם, גרוע עשרת מונים. ובאמת עלינו לדעת איך הגיע בלעם לכזאת השחתה עם דרגתו הגבוהה.

דעת בהמתו לא ידע, דעת עליון מי ידע

נבוא לפתוח פתח להבין את אישיותו ורעתו של בלעם, ונראה שבדברי חז"ל בגמ' בברכות כתוב את מהותו של בלעם. הגמ' (ברכות ז.) מפרשת מהו 'דעת עליון' של בלעם - "השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון הוה ידע, אלא מלמד שהיה יודע לכיון אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה". ולכא' מאי ק"ו, דאדרבה מפני שבלעם שקוע בשרעפים של דעת עליון לכן אינו עסוק בדעת בהמתו. וחז"ל ממשיכים ומפרשים שהידיעה של בלעם המיוחדת לו היא לכוון את השעה שבה הקב"ה כועס, ובידיעה זו אין סתירה לכך שאינו יודע דעת בהמתו. רואים מכך שיש חיסרון לבלעם בזה שאינו יודע דעת בהמתו, וחסרון זה מחייב שבהכרח אינו יודע דעת עליון כראוי. ואין הכוונה רק לאותה שעה שבלעם לא הצליח להסתדר עם האתון אלא לעצם ידיעת דעת בהמתו, במקביל לדעת עליון שבלעם כן יודע שהיא שעה שהקב"ה כועס. ולכא' שאלת הגמ' שתולה את ידיעת דעת עליון בידיעת דעת בהמתו, מיוסדת על הפסוק "יודע צדיק נפש בהמתו" (משלי יב ז).

ונבאר את הדברים.

באדם ישנה הרכבה מתחילת יצירתו כמו שנדרש הפסוק "וייצר ה' אלוקים את האדם" (בראשית ב ז) - "אמר רבי שמעון בן פיזי אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי" (עירובין יח.), ובחגיגה (טז.) "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלושה כמלאכי השרת, שלושה כבהמה". ויש אפשרות שהאדם בוגד בחלק הבהמה שלו. והיינו, כאשר אדם מתגדל בדעת ובמיוחד בעל ראש מהיר וכישרון חריף, הגוף והרגשותיו אינם עומדים באותו הקצב של המחשבות שלו. יתכן שאדם נחשף למעלות גדולות והוא רוצה לרוץ ולהשיג אותם, אך הוא מרגיש מושפל לטפל ב'בהמה' שלו, ולהתייחס אל החסרונות הפשוטים של יצרי מעללי איש. נראה לו שאין זה מתאים לחכם ומבין כמוהו להתעסק בדברים נמוכים. ואפשר שניסה בתחילה להתמודד וראה שחכמתו אינה

עומדת לו לתקן דברים נמוכים כאלו, וסבר שכשם שאדם שהוא מוצלח במיוחד בעניני הגוף אינו כשרונו גדול בעניני הדעת, כך המוצלח בעניני הדעת אינו יכול להיות קשור לעניני הגוף, ובזה נפתח סכסוך גדול במציאות האדם.

האדם הפשוט מאומות העולם שקלט את שאירע במבול, אין לא הבנה גדולה אלא יודע לפי דרגת שכלו שאחרי שיש מבול צריך לגדור את עצמו מן העריות, והיא הבנה פשוטה וחזקה שעומד עליה בכל תוקף, כיון ששכלו עומד ביחס ישר לעצמו. אולם בלעם שעולה ומתעלה בידיעות גבוהות, והוא מליץ שאין כמוהו שכל המלכים מזמינים אותו, הולך אחר הפיתוי שמציעות לו המושכלות, וכביכול אינו רוצה לחלל את העולם הגבוה שבו הוא נמצא עם המציאות כמות שהיא. בלעם עסוק עם הרעיונות הגבוהים ועם תחושת המעלה שמקבל מהעיסוק במושכלות, וממילא הטיפול בגוף ובחלק החומר מוזנח עד שאמרו חז"ל שירד למקום השפל ביותר שהיה בועל אתונו (סנהדרין קה:), כך נוצר פער שמתרחב והולך בין דעתו לדעת בהמתו.

וכך נראה בפרשת האתון. האתון פותחת ומוכיחה את בלעם במוסר שאין כדוגמתו - יש יושר בסיסי שאפילו בהמה אוזנת בו - "ההסכן הסכנתי לעשות לך כה", החמור שיודע אבוס בעליו נוהג בעקביות מסוימת, ואילו האיש שמתואר כבעל הנבואה הגדולה "מחזה ש-די יחזה נופל וגלוי עינים", אין בו אפילו את הישרות שיש באתון. על אדם כזה אומרים חז"ל "כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת" (אבות ג ט) וכפי שהתקיים בבלעם בסוף הפרשה שאמר לו בלק "ועתה ברח לך אל מקומך" ואיבד את כל השגותיו, ולכן אמרו חז"ל שאם אינו יודע דעת בהמתו, אין לו יכולת לדעת דעת עליון. וכן הגדירו חז"ל את תורתם של תלמידיו של בלעם הרשע - "אין תורתו של דואג אלא משפה ולחוף", "ארבע מאה בעייתו בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ולא איפשט להו חד" (סנהדרין קו:), ומוסיפה הגמ' התייחסות חריפה לכך "רבותא למבעי בעי... אלא הקדוש ברוך הוא ליבא בעי, דכתיב וה' יראה ללבב".

בלעם איש הקללה

לפיכך, ידיעת דעת עליון של בלעם היא אותה השעה שבה הקב"ה כועס. עומק ההבנה שלו תופסת עד כמה אין לאדם אפשרות להסתדר עם הענין האלוקי, ומהי נקודת השבירה והפירוד שלו מהקב"ה. בבלעם חל הפירוד שבין האדם לגופו ולכן הקללה שייכת לבלעם, דהארירות המצויה בעולם נמצאת בחלק העפר שממנו נלקח האדם כמו שנאמר "ארורה האדמה בעבורך". הניגוד וההפכפות אוכלים את בלעם, מחד הוא משיג את כוחו של הקב"ה ויודע שא"א לעבור את פי ה' אבל מציאותו הגשמית נפרדת ורחוקה מהקב"ה מאחר ולא השכיל ליישר אותה עם המושכלות הגבוהות שלו. ידיעתו היא ידיעת הכעס והקללה, הוא סבור שלא שייך חיבור בין בני אדם להקב"ה בגלל שני הצדדים שמושכים אותו לשני עולמות רחוקים ואינו מסוגל להתמודד איתם. כשבלעם בא לראות את כלל ישראל, הוא שם את פניו לחטא העגל, מפני שלפי דעתו מוכרח שיהיה חיכוך וחוסר התאמה בין ישראל להקב"ה ואת זה הוא מבקש לשים מול עיניו.

אבל כשבלעם מסתכל על חלק העפר שבישראל הוא אומר "מי מנה עפר יעקב", הוא רואה דברים גבוהים גם בחלק העפר, וכן

פירש"י דקאי על מצוות שנעשות בעפר וע"ז אחז"ל "ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם הרשע" (נדה לא.). דווקא במקום הריחוק של האדם, חלק העפר שבו כמשנ"א "תוצא הארץ נפש חיה" וקאי אף על נפש הבהמית של האדם, הוא רואה ברכה.

האבות נקראו ישרים - ישראל ישר-קל

אומר בלעם "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו", ומכוון אל האבות שנקראו ישרים. הגר"א במשלי (ב ט) מפרש שמושג הישרות בכלל ישראל הוא שהולכים בדרך הממוצע בינם לבין המקום [שלא כמו אצל האומות שכשנאמר בהם 'ישר' הוא בהנהגה בין אדם לחבירו כדפי' הגר"א באיוב עה"פ "איש תם וישר"], השם 'ישראל' מבטא ישר-קל, וכן השם ישורון שנקרא בו יעקב מורה שהוא ישר עם הקב"ה וזהו המיצוע, שהאדם לא שוכח מיהו לעומת הקב"ה ואינו נוטה ימין ושמאל. כך גם מפרש הגר"א (שם ד כה) את הפסוק "עיניך לנוכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך - שצריך האדם לילך בדרך היושר... ואל תתחכם הרבה היינו שלא לילך בגדולות ונפלאות ממנו כי יפול הנופל ממנו, וגם אל יהיה סכל הרבה שלא ישים עצמו כבהמה, ולא יסתכל כלל בחכמה רק בדרך השוה והיושר, ולנטיית ימין ושמאל צריך לצדד העינים לימין או לשמאל לבד, ולנטיית גובה והשפלה צריך שימוש העפעפיים להגביהם או להשפילם, וזהו עיניך לנוכח יביטו ולא לימין או לשמאל. ועפעפיך יישירו נגדך לא להגביהם למעלה או להשפילם למטה רק יישירו נגדך" והיינו שלא לנטות ימין ושמאל במידות ולא מעלה ומטה בהשגות. האבות נקראו ישרים שהם יסדו לישראל את המידות הטובות שהם הבסיס והתולדה שלהם. "שלושה סימנים יש באומה זו הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים" (יבמות עט.) - במציאותם של ישראל יש הכנה לפתח ולגדל את חלק העפר שלהם, בתיאום מלא עם מושגי הדעת העליונים. ושורשה של הכנה זו נמצאת באבות שבשכר שהיו ישרים נקראו גם תמימים, כמו שביאר הגר"א (באד"א איוב) עה"פ "התהלך לפני והיה תמים" - שתחילה צריך להתהלך לפני ה', ועי"כ להיות תמים היינו להיות שלם עימו שאין לו דבר אחר מלבד הקב"ה.

המשנה מפרטת את ג' המידות בג' קומות האדם - בראשו יש את העין, רוחו כנגד הלב, ונפש שמתייחסת לחלק החמרי שבאדם, ובכל אלו הכין אברהם אבינו את הישרות שיהיו הכלים הללו מוכנים לאמת ולא יהיו מחסומים של אטימות בין תכונות הבהמה של האדם לבין הנשמה הגבוהה. שלוש קומות אלו הם כנגד הקנאה התאוה והכבוד שמוציאים את האדם מן העולם - עין רעה היא מידת הקנאה, נפש שפלה היא התאוה, ורוח גבוהה היא הכבוד, ומה שלא נכתבו המידות הללו בפירוש, מפני שנסדרו לפי גופו של אדם - לפי החיוניות של האדם, כמה קומת האדם עם כל האישיות והנפש הבהמית מוכשרת ומתואמת עם התורה.

ביאור הגילוי שבפרשת האתון

מכאן נעתיק את עצמינו לפרש את הפרשה התמוהה פרשת האתון. נראה שהנס של פי האתון באמת היה מוכרח אף שהוא שונה משאר הנסים. כל עוד בלעם חי עם עצמו בסכסוך המתמיד שבינו לבין עצמו, לא היה בזה חילול השם, אלא הוכחה לאומות כיצד נראה מי שמקבל נבואה בלי ההכשרה המתאימה. אך במעשה עם בלק, היה שינוי. כשאומר לו הקב"ה "קום לך איתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה",

בלעם לא אומר את דברי הקב"ה אלא קם בבוקר, חובש את אתונו והולך עם שרי מואב בכוונה לקלל את ישראל, על אף שמתחילה נאמר לו "לא תאור את העם כי ברוך הוא". וכן במפגש עם האתון אומר לו המלאך "לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר", ובפשוטם של דברים המלאך בא להזכיר לו שאינו הולך כפי שאמר לו הקב"ה מתחילה. ומכאן מציאותו של בלעם הוא חילול השם בעולם.

פרשת האתון באה להראות איך יתכן אדם שהוא קרוב להקב"ה ובכל אופן הוא אויב של הענין האלוקי בעולם, ושאין רפואה לדבר הזה אלא ע"י הגילוי בתוכחת האתון לעיני בלעם והשרים ג' פעמים [ואפשר שנשנתה ג' פעמים בכדי להעמיד את התוכחה הזאת]. והסבר בתוכן התוכחה י"ל ע"פ דב' רבי יהודה הלוי בכוזרי שמחלק את הנמצאים בעולם לחמש דרגות - הדומם, הצומח, החי, המדבר והאלוקי. דרגת האלוקי אינה כדרגת החכמים ואינה נבחנת בהשכלה ובהשגה אלא אלו הדבוקים בהקב"ה וכאמור. בלעם הוא בדרגת האדם וזכה לנבואה, ויש בזה עיוות גדול של כח שאינו מתאים לדרגתו ומציאותו של בלעם. נבואתו של בלעם זרה לו ואינה מתחברת אליו, והרי זה כעין זרות כח הדיבור לחמור. הוא נביא מצד אחד וחמור מצד שני, וזה מה שהתגלה במעשה הזה - המראה של החמור שמשנה את טבעו ומדבר הוא כמראהו של בלעם המתנבא. ולא זו בלבד אלא אף המוסר הנשמע מפי האתון אומר לו שהיא נאמנה לבעלה ואילו בלעם אינו נאמן לשולחו. האתון אומרת לו "ההסכן הסכנתי לעשות לך כה" ובלעם מודה ואומר "חטאתי", ומעתה הוא מצווה "לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר", ואינו יכול לנטות ימין ושמאל. ואפשר שמכח אותו מעמד ואותו חיבור שהיה במעשה האתון, בלעם יכול היה להתנבא ולומר את כל הברכות, מתוך ההכרה של חסרונו.

לכן בסוף הפרשה, הבין בלעם שהוא באמת לא שייך למקום הזה, ויותר מתאים שיהיה רשע מגושם, בלי אותם השגות.

ברכותיו של בלעם

אומר הגר"א שכל הברכות של ישראל עד ימות המשיח באות מכוח ברכותיו של בלעם, ואילו ברכות האבות שנתן יצחק ליעקב יתגלו בימות המשיח. ונראה שהקשר של ההצלחה וההפסד שלנו עד תיקונו של עולם אל ברכותיו של בלעם, מפני שעל ידם נבחן כמה אנו מתעלים מנקודת הפירוד מהקב"ה, והאם אנו קמים כלביא יקום וכארי יתנשא לחטוף את המצוות, ללבוש טלית, לקרות את שמע ולהניח תפילין. אנו עומדים בשאלה, עד כמה הננו 'עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב', שאיננו עומדים במקום של שכחת אלוקים של האומות. תוכן הברכות של בלעם עוסקים בקרבה של ישראל שחונים סביב המשכן ומחילים את הקרבה והקדושה עליהם בכל עניניהם "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל".

כך ממשיכים הברכות עד לברכות שנאמרו לבסוף, שאנו מצפים להם - "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת. והיה אדום ירשה והיה ירשה שער איביו וישראל עשה חיל".

בירך על המאכל ונזכר שהוא יום צום

הרחבה בענין אי עבדין איסור הקל בקו"ע כרי להציל החמור בשב ואל תעשה

בירך ברכה ראשונה ונזכר - שזה צום, קודם הבדלה, פרי מוקצה

השערי תשובה סימן תקס"ח מצדד דאחד דשכח שהוא יום צום בד' תעניות ובירך על המאכל ושוב נזכר דהוא יום צום לפני אכילתו, דאסור לו לאכול כדי שלא תהי' ברכתו לבטלה, אלא יאמר בשכמל"ו, יעו"ש. וראיתי בשם הגריש"א זצ"ל דפסק כן להלכה.

ובפשוטו טעמו בזה, אף אי נימא דאיסור ברכה לבטלה חמיר טפי מאכילה בצום, אי נימא דתעניות בזמן הזה דליכא שמד אינו אלא מזדבנן, ולא מיבעי איסור ברכה לבטלה מהתורה כשיטת הרמב"ם, אלא אפילו איסור ברכה לבטלה מזדבנן כשיטת תוס' ר"ה לג ע"ב [יעוין מ"ב סי' רט"ו] מ"מ איסורו חמיר טפי, ועיין ב"י אורח חיים סי' צ"ב, דכתב אף דהותרו איסורים דרבנן אפילו בקום ועשה במקום כבוד הבריות מ"מ ברכה לבטלה לא הותר משום כבוד הבריות, יעו"ש הי"ט. מכל מקום לא עבדין איסור בקום ועשה כדי להציל איסור אחרניא.

ויל"ע מדברי הרמ"א סימן רע"א סעיף ה', דבירך המוציא במוצ"ש ונזכר שלא הבדיל, פסק הרמ"א שיאכל קצת מהפת כדי שלא יהיה ברכתו לבטלה, ועי"ש במג"א סקי"ב דהביא מתשובת מהר"ם בשם ריצב"א, דלא יאכל ככה"ג אלא יבדיל ואח"כ יברך שנית, ואכן המ"ב פסק כדברי הרמ"א דיאכל קצת ואח"כ יבדיל.

ומבואר מזה אף דחז"ל אסרו לאכול קודם הבדלה והוא איסור מדברי סופרים כלשון הגר"ז, מ"מ היכא דבירך, כדי שלא תהי' ברכתו לבטלה שרי לאכול ולעבור על הך איסור אכילה דקודם הבדלה ואף דהוא בקום ועשה. וא"כ בפשוטו ה"ה בצום ככה"ג, וא"כ דברי השערי תשובה תקס"ח לכאורה אזלי בשיטת מהר"ם דהובא במג"א, אכן אנו קי"ל כהרמ"א וכדפסק המ"ב.

והנה המשנה ברורה סימן תקט"ו סק"ה, לענין נתן פירות דהם מוקצה לתוך פיו, דאפילו עבר ונתן לתוך פיו בשוגג אסור לבלוע, וכתב שם "דאפילו אם כבר בירך ע"ז אסור לבלוע, דמוקצה הוא כשאר אכילת איסור". ולכאורה מבואר דאף דכבר בירך מ"מ ליכא מתיר לאכול המוקצה בקום ועשה כדי למנוע איסור ברכה לבטלה, וזהו דלא כמבואר מדברי הרמ"א סי' רע"א.

האמנם נראה, דאדרבה זהו ראיה למש"נ, דלשון המ"ב בזה, דהטעם דאסור לבלוע המוקצה היכא דכבר בירך משום "דמוקצה כשאר אכילת איסור", ויל"ע בזה, דהרי פשוט דנאמר במוקצה דאסור לאכול ומשניות שלמות המה דנאסר מוקצה באכילה, יעוין מס' ביצה בדוכתי טובא, וא"כ מאי חדית לן הח"ח בזה במאי דכתב בטעם אמאי נאסר לאכול המוקצה אף דבירך, משום דמוקצה הוא כשאר אכילת איסור, ומשמע דחידש בזה דמוקצה שיאטיה "למאכלות אסורות" מזדבנן, והיינו דאתי לאפוקי דלא נימא דדין האכילה במוקצה כ'שבות', אלא 'מאכא' ס', ועיין שו"ת הגרע"א י"ז דחקר בזה, ובפרי מגדים סי' שכ"ח פשיטא ל"י דאכילת מוקצה הוי כמאכלות אסורות וכ"כ הגר"ז סי' תק"ט, [ונפק"מ למש"כ הרמ"א יו"ד קנ"ז, דאיסורים דרבנן הותרו לחשאב"ס מלבד מאכא"ס דרבנן], ולכאורה בהל' "דחיה" ליכא נפק"מ אי משום שבות או מאכא"ס. ולכן נראה דכוונת המ"ב, דכיון דהוי מאכא"ס א"כ ליכא חלות ברכת הנהנין כלל כדאיתא בסי' קצ"ו סעיף ב' וסי' ר"ד ס"ט, דאך במקום דאוכל משום פקוח נפש פסק השו"ע דשפיר מברך ודלא כהשטמ"ק ברכות מה ע"א. והמשמעות מלשון המ"ב, דאף באיסורי גברא באיסור תורה ליכא ברכה וזוהי הרבנותא ביוה"כ היכא דקאכיל משום פיקוח נפש. ואמנם לענין איסור גברא מזדבנן הרי איכא ברכה וכדחזינן מדברי השערי תשובה דבירך בצום אי יאכל ויציל עצמו מברכה לבטלה, הרי להדיא דאיתא לברכת הנהנין באיסור גברא דרבנן. וזהו דכתב המ"ב כיון דמוקצה אינו אף איסור גברא, אלא כשאר אכילת איסור והיינו מאכא"ס דרבנן, א"כ ליכא לחלות ברכת הנהנין ומהאי טעמא לא יבלע דהרי נמצא דאוכל מוקצה וליכא בזה משום הצלת הברכה לבטלה, דבין כך ברכתו לבטלה.¹ באופן דנתבאר מתרי דוכתי, דהיכא דבירך וכדי להציל ברכתו בעי למיעבד איסור דרבנן בקום ועשה, שפיר דמי וכפסק ברמ"א סי' רע"א ודברי המ"ב סי' תקט"ו, וזהו דלא כמש"כ בשערי תשובה תקס"ח. והשערי תשובה לכאורה אזיל בשיטת מהר"ם דהובא במג"א סי' רע"א, וכמש"נ. ויל"ע בעיקר השו"ט בהאי ענינא.

הכללים בב' איסורים לפנין בקום ועשה ושוא"ת

והנראה בהאי מילתא, דהנה בתרי איסורים דקום ועשה עבדין הקל, וכמבואר בסוגיא דרדיית הפת כדי שלא תאפה ובתוס' שם מבואר

¹ ונראה לדון בדברי הגרש"י זצ"ל בספר הליכות שלמה ה' יוה"כ פ"ו סק"כ, דמצדד דהאוכל באיסור תענית דרבנן דלא יברך יעו"ש. והרי להדיא בשערי תשובה דיצא לדון אי יאכל כדי להציל הברכה, ומבואר דאיכא לחלות ברכת הנהנין באיסורי גברא דרבנן, וכמשי"נ מדברי המ"ב סי' תקט"ו, דאי מוקצה איסור גברא שפיר יאכל ע"מ להציל עצמו מברכה לבטלה, ואכן כיון דהוי כמאכא"ס שוב ליכא בזה דין ברכת הנהנין ואם כן אסור לו לבלוע, וכמש"נ. והרה"ג ר' שרגא בויאר שליט"א ר"כ שערי תורה טען לפ"ד הט"ז סי' קצ"ו דבשוגג יש ברכה א"כ הכא לא גרע משוגג. אמנם נראה בזה דהנה במש"כ הט"ז דשוגג יש ברכה היינו דיליף מפקוח נפש דכתב שם דשוגג ליבי' אנסי' ומה לי אונס פקוח נפש מה לי אונס דלבו אנסי', ותמה בזה הגר"פ זצ"ל מאי שיאטי' להיתר פקוח

נפש הרי שוגג הוי מעשה עבירה [ומביא קרבן], אמנם בט"ז מבואר דבר חדש מאד, דכל מעשה בשוגג הוא מעשה באונס דעיי' לבו אנסי' לא היה לו י'צד שני למעשיו, והוכיח כן מ"ב מקומות א'. לענין שבועה נשנה האדם בשבועה פרט 'לאנוס' ואיירי לענין שוגג שהיה בטוח שזה כך ופטר מדין אונס. ב. מאשה שזינתה בשוגג וסבורה שזה בעלה דחשיב אנוסה ויליף מהיא לא נתפשה, וכפה"נ מה שיש קרבן לט"ז היינו מחמת 'השכחה' אף דהמעשה נדון כאונס וזהו שהשוה שוגג באיסור לאונס לענין ברכה, ולפ"ז באופן שבירך הרי עתה האכילה לא נדון כאונס דהרי יודע מהצום ורק מוטב לעבור על איסור זוטא למנוע איסור רבה, ותליא אי יש חיוב לעשות הזוטא כדי להציל האיסור רבה או רק היתר יעוין היטב בשעה"צ סוף ש"י שמשמע שזהו רק היתר ולא חיוב, ומ"מ י"ל דהוא לעצמו מחויב, ויל"ע.

דכמו"כ לענין איסור דאורייתא היכא דהוא קל מחבירו כגון עשה דהשלמה במקום עשה דכרת וכן לעולם בהם תעבודו למצוה דרבים, וכן מבואר בשו"ע סוף סי' ש"ו דשרי לחלל שבת כדי להציל הבת שעומדים להמיר דתה מדין דחילול שבת פ"א נדון כאיסורא זוטא לגבי אותה הבת אם תמיר דתה ותחלל שבת ותעבוד עכו"ם כל ימיה יעו"ש בב"י ובמ"ב סקנ"ז. ומש"כ בעזר מקודש אהע"ז סי' כ"ג, דבדאורייתא ליכא היתר באיסור זוטא למנוע איסור רבה אלא אך ברדיית הפת דהוא מדרבנן צע"ט מדברי התוס' שם ושו"ע הנ"ל ועד"ז יש לתמוה בדברי המל"מ סוף ג' דתרומות, ועיין מאירי סנהדרין דף ז ע"א לענין פשרה באיסורים, ויש לחלק, ואכ"מ.

והיכא דחד דקום ועשה וחד בשב ואל תעשה כתב התשב"ץ סי' ק', דכללא הוא דלא עבדינן בקום ועשה כדי להציל האיסור בשב ואל תעשה ואף דהשב ואל תעשה חמיר טפי. וכמו"כ היכא דהקום ועשה הוא דרבנן ושב ואל תעשה דאורייתא לא עבדינן בידיים בקום ועשה לעבור על איסור דרבנן כדי למנוע איסור תורה בשב ואל תעשה, וכמש"כ המל"מ פ"ד מה' מלוה ולוה דכל הראשונים מודים בדבר זה וכגון דנשבע לאכול מאכא"ס דרבנן, באופן דחייל השבועה מ"מ לא עברינן בקום ועשה על האיסור דרבנן כדי לקיים שבועתו, וכמש"כ הפוסקים סי' רל"ט. ועיין קוב"ש ח"ב בקונטרס דברי סופרים, דביאר דזהו כל הדין דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בשב ואל תעשה, והיינו דלעולם לא הפקיעו את עיקר החיוב דאורייתא, אלא דאמרו דאין תוקעין בשבת, ושוב הדרא דינא דשב ואל תעשה עדיף, ולא בקולא וחומרא תליא מילתא, אלא דכך הוא הדין בכ"מ ששני דברים סותרין זא"ז צריך להיות שוא"ת, ועיין עירובין ק ע"א, וק"ל כר' יהושע.

בירך ברכה ולא אכל אי הוי ברכה לבטלה בקום ועשה או שוא"ת

ומעתה איכא לדון לענין ברכה לבטלה, והיינו באופן דבירך על המאכל ונזכר שהוא יום תענית האם כעת דאינו אוכל נדון בזה דהברכה כבר בירך ועתה הוא נדון הברכה לבטלה, כשוא"ת, או דילמא מהא דאינו אוכל הרי בזה נשלם הברכה לבטלה ונמצא דהוי ברכה לבטלה בקום ועשה. דאי נדון לאחר שבירך בשוא"ת לענין הברכה לבטלה א"כ ליכא היתר ליעבד בקום ועשה איסור דרבנן דאכילה בתענית כדי להציל איסור אפילו חמור דשב ואל תעשה, אכן אי נדון אף אחר דבירך מ"מ הרי קעבר בברכה לבטלה בקום ועשה, א"כ נמצא דעומדים לפניו תרי איסורים בקו"ע והדין הוא דעבדינן הקל דזוטא במקום רבה.

ועיין תוס' שבת ד ע"א מהריב"א, דחידש, דהדביק פת בתנור חשיב שוא"ת לגבי רדיית הפת, והוא מחודש טובא דבפשוטו הרי בגמרא אפיה נמצא דקעבר אלאו דל"ל כל מלאכה בקום ועשה. ויתכן דקסבר לפמש"כ הרשב"ש והחלקת יואב דעיקר האיסור בהנחה ע"ג האש והתנור ואף נאפה במוצ"ש חייב ודלא כהמנ"ח פמ"ג ואבני נזר, וא"כ היכא דהוא רק תנאי במלאכה עתה נדון בשוא"ת, אכן לענין ברכה לבטלה, הרי במעשה הברכה אכתי לא עביד מידי, ואך לאחר דהוא לבטלה מתחדש הברכה לבטלה, ובהא י"ל דחשיב קום ועשה. וכן למסקנא דהתירו לו לרדותה הוא עצמו וכן לחבירו היכא דלא פשע מצינו בא"ר מובא במ"ב סי' רנ"ד דאף שרי לעבור בקום ועשה במוקצה, כדי להציל איסור אפיה, ואף דלא נאמר כן להדיא דהתירו איסור מוקצה. ויתכן דאה"נ למסקנא נדונית האפי' כקום

² וקסבר הגרע"א דלהך צד דהברכה הראשונה מהני, אין הברכה שני' הפסק ונודע מה דחקר בזה הגרע"א אורבך זצ"ל, בבירך ב' פעמים 'שחכל' האם הראשונה מהני והשני לבטלה או דילמא הראשונה לבטלה מחמת ההפסק, והרחבנו בזה בעטרת המועדים, ואכ"מ

³ ודברי הגרע"א נאמרו לענין 'לא תשא' וחלוק מ'שבועה להבא' דכתב המל"מ פ"ד מה'

ועשה, ועיין חזו"א סי' ל"ז לענין שכח קדירה על האש, דשרי לעבור על איסור מוקצה בידיים כדי להציל מאיסורי שה"י, דיש בזה משום ריבוי איסורים. ולכאורה מבואר דדיינינן ליה בקום ועשה, ועיין בנין שלמה סי' מ"ז בשם ר' ישראל סלאנטר זצ"ל.

הוכחה מדברי הגרע"א דסיון בקום ועשה

והנראה להוכיח מדברי הגרע"א, דבנדון דידן הברכה דכבר בירך והנדון כעת לקיים ברכתו או לאו, אי אינו מקיימו הרי הוא נדון בקום ועשה דברכה לבטלה. דכתב הגרע"א בגליון סי' ר"ט, להך שיטה דספק ברכת הנהנין, הדין הוא, דמברך שוב. ותמה המג"א הרי ספק ברכות לקולא. וביאר בזה הגרע"א כיון דספק ברכה סבירא ליה לשיטה זו דאינו אוכל מספק מטעם דאיסור להנות מעוה"ז בלא ברכה, והיינו אף מספק. וכיון דדינו לא לאכול נמצא דודאי ברכתו לבטלה. וא"כ בדין דיכול לברך מחדש ולאכול, ואף להך צד דברכתו הראשונה הועילה, וא"כ ברכתו השניה לבטלה², מ"מ הרי בין כך ברכה אחת לבטלה, דהרי אי לא יברך מחדש ולא יאכל, הרי ברכתו לבטלה, וא"כ ליכא נפק"מ אי עתה לא יאכל, או אי יברך ויאכל, דמ"מ חד מינייהו לבטלה.

ובקהלות יעקב ברכות סי' ה' העיר בזה, דלכאורה ראוי לומר מאי דהוה הוה, ועתה הוי ספק ברכה לבטלה, דשמא מה שיאמר עכשיו הוא לבטלה, ונמצא דמברך בקום ועשה ברכה לבטלה, וצ"ע.

והנראה מבואר מדברי הגרע"א, דלא אמרינן בזה 'מה דהוי הוי', אלא לאחר דבירך, וכעת הנדון אי מקיימו או מבטלו, הוא נדון דאי מבטלו הוי ברכה לבטלה בקום ועשה, ולזה כתב הגרע"א דליכא נפק"מ או יברך מחדש ויאכל, דבין כך חדא מינייהו לבטלה, ותרויהו הרי הם בקום ועשה.³

מסקנא דשמעיהא

ואשר לפי"ז בנידון דידן, דבירך בתענית ונזכר דהוא צום, כיון דאכתי דיינינן ליה להברכה בקום ועשה אי לא יאכל, ומאידיך גיסא הרי נאסר מחמת הצום, א"כ כיון דתרווייהו נדונים כקו"ע, הרי קי"ל דעבדינן איסורא זוטא להציל האיסור רבה, ולהנך פוסקים דבזה"ז הצומות אינם אלא איסור דרבנן דליכא שמד, וברכה לבטלה חמיר טפי, לא מיבעי' לשיטת הר"מ דהוא דאורייתא, אלא אף אי דרבנן כתוס', מ"מ חמיר טפי משאר איסורי דרבנן, וכדחזינן מדברי הבה"ל סי' צ"ב דליכא מתיר דכבוד הבריות לבטל איסור ברכה לבטלה, א"כ לכאורה בדין דיאכל בצום כדי להציל ברכתו, וזהו כפסק הרמ"א סי' רע"א, וכמשמעות המ"ב סי' תקט"ו לענין בירך על המוקצה, דאי לא נדון המוקצה כמאכא"ס, בדין דיבלע המוקצה כדי להציל ברכתו וכמש"נ.

ודעת השערי תשובה תקס"ח כפי הנראה, דלאחר שבירך לא דנים כעת בקום ועשה אלא בשב ואל תעשה, וכמו שכתב בזה הקהלות יעקב להעיר בדברי הגרע"א, והיא דעת המהר"ם המובא במג"א סי' רע"א. אמנם מדברי הגרע"א נתבאר לא כן, ומבוארים דברי הרמ"א ומ"ב. באופן דכו"ע מודו דלא עבדינן הקל בקום ועשה כדי להציל החמור בשב ואל תעשה, וכל הנדון בזה היאך לדון בגוונא דבירך, ועתה אי אינו מקיים ברכתו, אי נדון בזה כשוא"ת, או דעבירת הברכה לבטלה בקו"ע, וכמש"נ.

מלוה ולוה הנ"ל נדון בשב ואל תעשה, וכמש"כ המהרי"ק שורש קל"ד בביאור דברי הרמב"ם פ"ד מה' שבועות הכ"א, דחלוקים המה ביסודם שבועת שקר לשעבר דיסוד איסורו בקום ועשה מחמת הוצאת שקר בפיו ועקימת שפתיו נדון כמעשה ללקות, וזה דגלי רחמנא ואיסורו הוא בקום ועשה, ואילו לענין שבועת שקר להבא אין האיסור בעקימת שפתיו, כי אם באי קיום שבועתו והחפצא דאיסורא בזה הוא איסור בשב ואל תעשה.

יעלת הון

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

שולחנו של אדם

לא להתחבר באכילה ושתייה עם פורקי עול

א- "ותקראנה לעם לזבחי אלוהיהן ויאכל העם וגו' ויצמד ישראל לבעל פעור" וגו' (במדבר כה, ב-ג)

מקשה החתם סופר- שמבואר שע"י שאכלו מזבחייהם נצמח מזה שנצמדו לבעל פעור, ובתהילים (קו, כח) כתוב "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים", משמע שבתחילה ויצמדו לבעל פעור ואחר כך אכלו זבחי מתים. ע"ש

ונראה דבתרגום יונתן מתרגם 'ויאכל העם' ואכלו עמא במרזיחיהון, ובביאור מפרש במשתאותיהם, כמו בית מרזח (ירמיה טז, ו) ופרש"י שם וז"ל- בית מרזח: משתה, בספרי בפרשת בית פעור ראיתי חזרו לעשות להם מרזיחין עכ"ל, היינו שהעם שתייה בבית המרזח עם בנות מואב וזה גרם להם ויצמדו ישראל לבעל פעור, אבל מה ששתייה לא היה תקרובת ע"ז, ובתהילים שכתוב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים היינו שאחר שנצמדו לבעל פעור אכלו תקרובת ע"ז, שהיצר הרע מחטיא את האדם מחטא קל לחטא חמור, שבתחילה מפתהו לשתות בבית מרזח וזה גורם שמתחבר לבנות מואב, ואח"כ ויצמד לבעל פעור ואח"כ אוכל תקרובת עבודה זרה.

וזה לימוד לאדם לא להתחבר באכילה ושתייה עם פורקי עול שזה גורם לו להתחבר להם ולהיות כמותם.

דאבות מילי דחסידות ניהו וכו', ולשון רש"י ורגילין בני אדם לפטור עצמן בברכת המזון עכ"ל.

ונראה לישב- דהנה לכאורה צ"ב למה על הרישא של המשנה שכתוב ולא אמרו עליו דברי תורה, כותב הרע"ב שבברכת המזון שמברכין על השולחן יוצאין י"ח וחשוב כאילו אמרו עליו ד"ת, לכאורה על הסיפא של המשנה שכתוב אבל שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו ד"ת וכו' היה צריך הרע"ב לכתוב שבברכת המזון חשיב כאילו אמרו ד"ת?

ונראה שרק על הרישא שכתוב שאם לא אמרו ד"ת נחשב כאילו אכלו מזבחי מתים, דהיינו תקרובת ע"ז, בזה כתב הרע"ב שאם מברכין ברכת המזון לא חשוב כאילו אכלו זבחי מתים, ומדויק לשון המשנה שילפינן ממה שנא' כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום ופירש הרע"ב בשביל שלא הזכירו שמו של מקום ברוך הוא על השולחן, היינו שלא בירכו ברכת המזון, אבל להיקרא זה השולחן אשר לפני ה' כתב הרע"ב וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', מיד כשדיבר בד"ת נקרא שולחן אשר לפני ה', וזה דווקא כשמדבר בד"ת ממש, ואז נקרא אוכל משולחנו של מקום.

ולכן צריך כל אדם לעשות לו קביעות ללמוד ספר מוסר או ללמוד הלכה על השולחן שאז אכילתו מתעלה ונקרא שאוכל משולחנו של הקב"ה וכמו שנבאר לקמן

אוכל על שולחן הקב"ה

ג- בפר' קורח (במד' יח, כ) "ויאמר ה' אל אהרן וגו' אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל" ופירש הרמב"ן וז"ל אני חלקך על שולחני אתה אוכל עכ"ל. היינו שאוכל כמו על שולחן הקב"ה ואם אוכל על שולחן הקב"ה ודאי שע"י האכילה הוא מתעלה ברוחניות, וכל אדם יכול לעשות כן ע"י שמדבר ד"ת על השולחן וכמו שאומר ר' שמעון במשנה באבות 'כאילו אכלו על שולחנו של מקום'.

עוד יש תועלת גדולה מזה (שמעתי) שהעולם הזה הוא עולם יקר שעל כל הנאות שאדם נהנה בעולם הזה צריך לשלם משכר מצותיו ומעשיו הטובים, אבל אם האדם הוא אוכל על שולחן המלך אזי כל האכילה והשתייה מאת המלך ואין צריך לשלם ע"ז וישאר לו כל השכר ממצותיו ומעשיו הטובים לעוה"ב וזה כל אדם יכול לעשות ע"י שידבר ד"ת על השולחן שנקרא אוכל משולחן הקב"ה.

ע"י קבלת עול תורה ניצולים מכל הצרות

"כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי" (במדבר ח, ז)

וכתב הספורנו וז"ל: אבל מה שהצרכתי אותם לפדיון היה הטעם בשביל שביום הכותי הקדשתי לי שלא יתעסקו

לדבר דברי תורה על השולחן

ב- בפרקי אבות (ג, ג) רבי שמעון אומר שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים שנא' (ישע' כח) כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום. ופירש הרע"ב וז"ל מזבחי מתים: תקרובת ע"ז דכתוב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים. מלאו קיא צואה: ועבודת כוכבים קרויה צואה וכו'. בלי מקום: בשביל שלא הזכירו שמו של מקום ברוך הוא על השולחן עכ"ל ובהמשך המשנה- אבל שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא שנא' (יחזק' מא) וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'. ומפרש הרע"ב וז"ל מיד כשדיבר בדברי תורה נקרא שולחן אשר לפני ה' עכ"ל.

ורואים שאם לא מזכירים את שמו של הקב"ה על השולחן זה גורם לאדם שהאדם יורד למטה עד שיכול להגיע כאילו אכלו מזבחי מתים ומידה טובה מרובה שאם אומר דברי תורה על השולחן, מגיע לדרגה כאילו אכל משלחנו של מקום

והנה הרע"ב כתב וז"ל ולא אמרו עליו ד"ת ובבהמ"ז שמברכין על השולחן יוצאין י"ח וחשוב כאילו אמרו עליו ד"ת כך שמעתי עכ"ל

וכתב התו"ט וז"ל לא נתיישרה דעתי בפסק הזה לצאת י"ח בכך דודאי דר' שמעון לאו בהכי מיירי דאטו ברשיעי עסקינן שאינן מברכין ברכת המזון שהיא מצות עשה מן התורה, ומילי

היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו עכ"ל

וצ"ב הרי אומות העולם לא יקבלו את התשובה ומה הצורך להגיד להם, וכן צ"ב היה לכאורה צריך לומר, 'כח מעשיו הגיד לעמו' כדי להשיב לאומות העולם ולמה כתוב 'לתת להם נחלת גוים'. ונראה שבשביל לזכות לארץ ישראל צריך אמונה שהקב"ה ברא את העולם, ואומות העולם יגידו לישראל שבכח גבורתם כבשו את הארץ ואם חלילה בני"י יחשבו כך אזי לא יוכלו לזכות לארץ ישראל וזהו הפשט 'כח מעשיו הגיד לעמו' שע"י שיכירו כח מעשיו שידעו שהארץ מאת ה' יוכלו לזכות לארץ ישראל.

וכיון שלזכות לארץ ישראל זה על ידי אמונה, ושורש מצות שמיטה זהו אמונה ובטחון בקב"ה, לכן בעון שמיטה נגזר גלות, כיון שחסר באמונה ובטחון שזה היסוד לזכות לארץ ישראל.

והנה מצאנו בחז"ל שבתי כנסיות ובתי מדרשות יש בהם את הסגולה של ארץ ישראל, בגמרא בברכות (ח' ע"א) אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב, אבל בחוצה לארץ לא, כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו, כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חיי. ופרש"י מקדמי- שחרית, מחשכי- ערבית, כלומר מאריכין בבית הכנסת עכ"ל.

ומבואר בגמרא שכמו ששיבת ארץ ישראל גורמת לאריכות ימים כמו שכתוב 'למען ירבו ימיכם' כן כשמאריכין בבתי כנסת גורם לאריכות ימים, כי כמו שבארץ ישראל זוכים לאמונה בהש"ת, כמו שמבואר בת"כ ובגמרא בכתובות שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלקים, כן מי שמקדמי ומחשכי לבתי כנסיות מראה שהש"ת לו לאלוקים וזוכה לאריכות ימים, וכמו שעל ידי עון שמיטה שזה פגם באמונה גלו מאר"ץ כן אם פוגמים בקדושת בתי כנסיות על ידי שיחת חולין,

וכמו שמביא בספר חפץ חיים בעשין ז' בהג"ה לשון הזהיר הקדוש פרשת תרומה וז"ל: מאן דאישתעי בבי בנישתא מילין דחול, וי ליה דאחזי פרודא וכו' דאחזי דהא לית אלהא ולא אשתכח תמן ולית ליה חולקא ביה ולא דחיל מיניה וכו' והתרגום: מי שמספר בבית הכנסת דברי חול אוי לו שהראה פרוד וכו' שהראה שאין אלקים ואינו נמצא שם ואין לו חלק בו ואינו ירא ממנו וכו'. וכיון שאנו רואים שנגזר עלינו לגלות מבתי כנסיות, כנראה שפגמנו בקדושת בתי כנסיות לדבר דברי חול, וזה פגם באמונה כמו שמבואר בזהיר הקדוש, ולכן נגזר עלינו לגלות מבתי כנסיות, וכמו שנגזר על כלל ישראל לגלות מארץ ישראל בעון שמיטה שזה פגם באמונה כן נגזר לגלות מבתי כנסת על ידי דברי חול שזה פגם באמונה.

והנה בגמרא במסכת תענית (ח' ע"ב) אמר להו רבי זירא נקבליה עילון וכי בטיל גזירה ליתביה [ופרש"י וז"ל- ניקבל עילון ימי תעניתא דמשום קבלה מהני לן כתעניתא וכי בטיל גזירה עבדינן להו עכ"ל] אמרי ליה מנא לך הא. כלומר דמהני אי עבדינן הכי. אמר להו דכתיב 'ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך' ופרש"י אלמא משקיבל עליו נשמעו דבריו עכ"ל

ויש ללמוד מכאן שכל קבלה שמקבל עליו נחשב כאילו קיים בפועל, וכן כשנקבל עלינו להזהר בקדושת בית הכנסת ולא לדבר דברי חול, ונקדים ונחשיך ונאריך בישיבת בתי כנסת, נזכה לחזור בשלמות לבתי הכנסת ונזכה לאריכות ימים ושנים.

בעבודת הדיוט כלל, כמו שאסרתי גיזה ועבודה בבכור בהמה, וזה עשיתי כדי להצילם בתורת הקדש, שלא היו ראויים להינצל ממשלחת מלאכי רעים בהיות הם הנכבדים בעם וקולר כולם תלוי בהם, ואמרתי שיפדו כדי שיצאו לחולין בזה, שיהיו מותרים בעבודת הדיוט עכ"ל. יוצא מדבריו שהבכורים במצרים לא היו ראויים להנצל, וכדי להצילם הקדישם ה' שלא יתעסקו בעבודת הדיוט כלל, ולכן צריכים פדיון בכדי שיהיו מותרים בעבודת הדיוט. ומזה נלמד שגם כשיש ח"ו גזירה בעולם, אם האדם מקבל עליו שלא יתעסק בעבודת הדיוט רק בעבודת שמים עי"ז ניצל מכל הגזירות, וכ"ש אם האדם מקבל עליו להיות עבד לקב"ה וכמו שמבאר ה"בית הלוי" שכשבני"י אמרו נעשה ונשמע הקנו גופם להיות עבדים לקב"ה, ודאי שע"ז ניצולים מכל הגזירות.

וב'נפש החיים' שער ד' סוף פרק י"ט מביא את הזהיר הקד' בפרשת בלק וז"ל [בתרגום] בוא וראה כמה חביבים הם אותם העוסקים בתורה לפני הקב"ה שאפילו בזמן שהדין תולה בעולם וניתן רשות למשחית להשחית, הקב"ה מצוה אותו על אלו העוסקים בתורה, וכך א"ל הקב"ה כי תצור על עיר, משום שעונותיהם הרבים וכו', בוא ואצוה לך על בני ביתי, לא תשחית את עצה, זה ת"ח שהוא בעיר שהוא עץ החיים עץ הנותן פירות וכו' ע"ש

וזה עצה בזמנינו להינצל מכל הנגיפים ומכל המחלות לקבל עליו עול תורה ולהיות עבד להקב"ה ונזכה עי"ז לכל הברכות והישועות.

זכות קיומנו בא"י ובבתי הכנסיות

החינוך בפרשת משפטים מצוה פ"ד 'מצות שמיטת קרקעות' כותב וז"ל: משרשי המצוה לקבוע בליבנו ולציר ציור חזק במחשבותינו ענין חידוש העולם כי (שמות כ' י"א) ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וכו' והוא כענין שאנו מונין ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה, ולכן צוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו, מלבד השביטה בה כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם כי יש אדון עליה וכו', ועוד יש תועלת וכו' לקנות בזה מידת הותרנות כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול, ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה שיוסיף האדם בטחון בשם יתברך וכו' עכ"ל.

והנה בעון שמיטה נגזר גלות כמו שמפורש ברש"י בריש פר' בחוקותי (כה"ח) 'וישבתם על הארץ לבטח'- שבעון שמיטה ישראל גולים שנאמר אז תרצה הארץ את שבתתיה והרצת את שבתתיה (ויקרא כו, לד) ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמיטות שבטלו היו עכ"ל, וכן פרש"י לקמן (כו, לה)

וצ"ב למה העון הזה גרם לגלות?

ונראה דהזכות לגור בארץ ישראל זה על ידי אמונה בהקב"ה כמו שכתב רש"י (ויקרא כ"ה ל"מ) 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים', שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלקים, וכל היוצא ממנה כעובד עי"ז (כתו' קי: תו"כ) עכ"ל. וכן כתב רש"י בפרשת בראשית וז"ל- אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים ק"א), שאם יאמרו האומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעת גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה

תמצית הש"ס

מסכת שבת קכ"א. – קכ"ז:

אין לסמוך להלכה

קכ"א. זמן טבילה – הזב והזבה מצורע ומצורעת בוועל נדה וטמא מת טבילתם ביום השביעי שלהם אחרי שהאיר המזרח, נדה ויולדת טבילתם בלילה אחרי ז' ימים, ולא מבעוד יום דכתיב "נדה היא" בהיותה תהא כל ז', בעל קרי שצריך טבילה מדרבנן לדברי תורה אפי' אם אינו אוכל טהרות, זמן טבילתו כל היום, וכל אלו טובלים אף ביום הכיפורים שאסורים בחיצת הרשות, למ"ד דטבילה בזמנה מצוה, ולמ"ד טבילה בזמנה אינה מצוה (רבי יוסי רבי יהודה דס"ל שאשה שיש לה הרבה ספיקות מתי היא צריכה לטבול, שיצאה מלאה וחזרה ריקנית ואינה יודעת מתי ילדה ואם ילדה זכר או נקיבה ואם ילדה מתוך זיבה או לא, וטבול פעם אחת אחרי כל הספיקות), אם ראה קרי מן המנחה ולמעלה אחרי שהתפלל מנחה ימתין עד למוצאי יו"כ ויטבול, ותפילת נעילה יכול להתפלל בלילה כרב דאמר תפילת נעילה פוטרת על ערבית. רש"י. אבל התוס' ד"ה הכי כתבו דאיתא ביומא שמדובר שכבר התפלל נעילה, עוד כתבו התוס' שאף למ"ד שטבילה בזמנה אינה מצוה, בעל קרי רשאי לטבול ביו"כ.

קכ"ב. כמה הלכות שאמר רבי אבא בר כהנא בשם רבי חנינא – א' פמוטות של בית רבי (מנורות שאינם של חוליות) מותר לטלטלם בשבת. לרש"י מותר דווקא בקטנות, אבל בגדולות אסור משום שאדם קובע להם מקום, ולתוס' מותר אפי' בגדולות, ובאית להו חידקי מותר רק בקטנות. ב' קרנות העשויות לבני אדם של בית רבי מותר לטלטלם בשבת. ג' רבי חנינא התייר לבית רבי לשתות יין של ישראל שהיה אצל נכרי אף שהיה חתום רק בחותם אחד, ואין ידוע אם סבר כר"א שמתיר בוה, או משום אימונת דבי נשיאה שהיו שליטים מנח המלכות.

שימוש במלאכה שעשה נכרי
אסור לומר לנכרי לעשות מלאכה האסורה בשבת, וגם באופן שהישראל לא אמר לנכרי כלום אסור לישראל להשתמש במלאכה שנכרי עשה בשבת, אם הדבר נעשה עבור הישראל, ולהלן יבוארו פריטי הדינים בזה.

נכרי שעשה מלאכה בשבת לצורך ישראל, אסור לישראל להשתמש בזה בשבת מדרבנן, עד מוצאי שבת ככדי שיעשו. שיטת ר"ת שדווקא בדבר שלא היה הישראלי יכול להנות לולא מלאכה הנכרי אסור, כגון מלוי מים לבהמה מבור או תלישת עשבים מהעבר השני של הנהר, אבל בדבר שהיה יכול להנות ללא המלאכה, כגון מלוי מים מבור לצורך הישראלי עצמו והוא יכול להכנס לתוך הבור מותר. וה"ר אליהו סבר שכמו שמותר להשתמש בפירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו, מותר להשתמש בכינים שהובאו דרך הר"ר ויכל ללכת לשתותם במוקדם, והתוס' מחלקים בין מלאכה דאורייתא לדרבנן, אך כתבו שלאותו אדם עצמו לא מצונו חילוק, ושיטת ר"י שבמלאכה דאורייתא אסור אף אם היה יכול להנות ללא המלאכה, ובמלאכה דרבנן מותר לישראל אחר. ויש שרצו לחלק שרק שתייה אסורה ולא שאר תשמישים, ור"י דוחה חילוק זה. תוד"ה משקה.

נכרי שעשה מלאכה לצורך עצמו (הדלקת נר, מלוי מים לבהמתו מבור ברה"ר, עשית כבש לרדת מהספינה, ליקוט עשבים), מותר לישראל להשתמש בזה אחרי הנכרי, ולא גוזרים שיריבה בשביל הישראל, ולא גוזרים שהישראל יעשה בעצמו את המלאכה, כיון שמלאכה זו אינה קלה ואינה לצורך אכילה, ומה שאסרו פירות הנושרים שמוא יעלה ויתלוש או משקין שזבו שמוא יסחוט, שאני סחיטה ותלישת שהם מלאכות קלות ואדם להוט אחריהם מפני שהם לצורך אכילה. תוד"ה ואם. אמנם בעשבים מוקצים (עשבים שהיו מחוברים ונתלשו בשבת, לר"י הם מוקצה, והתוס' ד"ה איני) מסתפקים אם ר"ש מודה שזה מוקצה כגורגורות וצימוקים או מפני שאינו יושב ומצפה מתי ינשרו, או שלר"ש אין זה מוקצה), מותר רק לעמוד בפניה שלא תוכל ללכת למקום אחר, והיא תלך לאכול מהם, דכתיב "למען ינוח שורך" ואין זה מנוחה אלא צער (תוד"ה מעמיד) אבל אסור להעמידה שם, ואסור לו להיות קרוב לעשבים, שמוא יטול ביזו ויאכל. ולהעמידה על עשבים מחוברים מותר ואין חוששים שיתלוש ויאכל).

נכרי שמכר את הישראל וליקט עשבים או מילא מים לבהמתו, מובאר בברייתא שאסור לישראל להשתמש בזה, ומאידך במתני' מובאר שבנכרי שעשה כבש לרדת בו, מותר לישראל לרדת בו אף במכירו. אביי מחלק שבפניו אסור במכירו ושלא בפניו מותר. ורבא סובר שאפי' בפניו מותר בהדלקת נר וכדו', דנר שהודלק לאחד מועיל גם למאה אנשים, והנכרי עשה לצרכו ולא חסדין שביל הישראל. וכתבו התוס' ד"ה (אמר) שגם אביי מודה לנר לאחד נר למאה, ולא אסור אלא בנעשה עם רבן גמליאל, דס"ל שכיון שהיה נשיא וראש הספינה מסתמא זה נעשה לצרכו.

דבר שנעשה עבור קבוצת אנשים – נכרי שחימם מים במרחץ או הדליק נר במסיבה, אם הרוב נכרים מותר כיון שעשה על דעת הרוב, ואם רוב ישראל אסור כיון שיעקר העשייה היא בשביל ישראל, וכן במחצה ישראל אסור כיון שיש ספק אם יעקר העשייה בשביל הישראלים או בשביל הנכרים, ובמוצאי שבת ימתין בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממעשה שבת, אבל בעושה לצורך עצמו מותר לישראל להשתמש בזה.

תמצית ההלכה – **שימוש בדבר שהנכרי עשה בשבת** – נכרי שעשה מלאכה דאורייתא בשבת עבור הישראל, אסור לכולם להנות מאותה מלאכה, עד מוצאי שבת ככדי שיעשו, אבל במלאכה דרבנן אסור רק לאותו אדם שהמלאכה נעשתה בשבילו, וכן הדין אם עשה זאת בעיר שמחצה נכרים מחצה ישראל. אבל אם עשה עבור עצמו או בעיר שרובה נכרים, מותר לישראל להנות ממלאכה זו בשבת, א"כ הנכרי מכירו וזה דבר שיש לחוש שיריבה בשבילו, או שיש בזה איסור מוקצה או נולד כיון דבדבר שניצוד בשבת. (סימן רע"ו וסימן ש"ח).

כל הכלים:

טלטול מוקצה בשבת

חכמים אסרו לטלטל דברים מסיימם בשבת, ועיקר האיסור הוא בדבר שהוא "מוקצה", והיינו שאינו עומד לשימוש בשבת, מחמת שהוא אסור בשימוש (כלי שמלאכתו לאיסור), או מחמת שאינו כלי או מחמת שאינו ראוי לשימוש, (מוקצה מחמת גופו) או מחמת שאדם מקפיד שלא יטלטלו אותו סתם (מוקצה מחמת חסרון כיס), וכן אסור לטלטל דבר המשמש כבסיס לדבר שהוא מוקצה, ובימי נחמיה היתה תקופה שאסרו לטלטל כל כלי מלבד כלים ששימושם תדיר. ובפרק זה יבואר מה נחשב מוקצה, וכן חילוקי הדינים בין סוגי המוקצה לענין אם מותר לטלטלם לשימוש של החר (צורך גופו) או כדי להשתמש במוקדם שהם מונחים בו (צורך מקומו) או לצורך שמירת המוקצה (מתמה לצל).

קכ"א. זמן טבילה – הזב והזבה מצורע ומצורעת בוועל נדה וטמא מת טבילתם ביום השביעי שלהם אחרי שהאיר המזרח, נדה ויולדת טבילתם בלילה אחרי ז' ימים, ולא מבעוד יום דכתיב "נדה היא" בהיותה תהא כל ז', בעל קרי שצריך טבילה מדרבנן לדברי תורה אפי' אם אינו אוכל טהרות, זמן טבילתו כל היום, וכל אלו טובלים אף ביום הכיפורים שאסורים בחיצת הרשות, למ"ד דטבילה בזמנה מצוה, ולמ"ד טבילה בזמנה אינה מצוה (רבי יוסי רבי יהודה דס"ל שאשה שיש לה הרבה ספיקות מתי היא צריכה לטבול, שיצאה מלאה וחזרה ריקנית ואינה יודעת מתי ילדה ואם ילדה זכר או נקיבה ואם ילדה מתוך זיבה או לא, וטבול פעם אחת אחרי כל הספיקות), אם ראה קרי מן המנחה ולמעלה אחרי שהתפלל מנחה ימתין עד למוצאי יו"כ ויטבול, ותפילת נעילה יכול להתפלל בלילה כרב דאמר תפילת נעילה פוטרת על ערבית. רש"י. אבל התוס' ד"ה הכי כתבו דאיתא ביומא שמדובר שכבר התפלל נעילה, עוד כתבו התוס' שאף למ"ד שטבילה בזמנה אינה מצוה, בעל קרי רשאי לטבול ביו"כ.

האם צריך למחות במי שבא לכבות

מובאר לקמן קכ"ב. שמלאכה הנעשית ע"י נכרי עבור הישראל אסור להנות מהמלאכה אפי' אם הישראל לא אמר לו לעשותה, אמנם בדליקה מותר לתת לנכרי לכבות, וביארו התוס' שם שהטעם הוא מפני שכאן הישראל לא נתנה מהמעשה של הנכרי. אמנם בקטן ישראל אע"פ שהקטן לא הגיע לחינוך חיובים למחות בו, ונכרי עושה לדעת עצמו וקטן עושה לדעת אביו, וכדלהלן.

נכרי שבא לכבות – אסור לומר לנכרי לכבות דאמירה לנכרי אסורה מדרבנן (אפילו באיסור דרבנן. תוד"ה אין). אבל א"צ לומר לו אל תכבה, דאין ישראל מחויב בשביתת נכרי שאינו עבדו, ואפי' בעושה לדעת ישראל מותר, ונכרי אדעתיה דנפשיה עביד ואפי' אם הוא יודע שזה נח לישראל הוא עושה לתועלת עצמו, שיוודע שלא יפסיד, (ורבי יוסי בן סימאי אמר לנכרים לא לכבות ונעשה נס וירדו גשמים, אבל אמרו חכמים שלא היה צריך לכן). ולרב אמי אף מותר לומר כל המכבה אינו מופסיד, והכי קיימא לן. תוד"ה אלא.

קטן שבא לכבות צריך לומר לו אל תכבה. אי נימא שקטן האוכל נבילות ב"ד מצווים להפרישו ניחא, ומתני' כר"י דס"ל שמלאכה שא"צ לגופה חיוב עליה, או כר"ש וצריך לאותו כבוי כגון לעשות פחמין, שהרי באיסור דרבנן אין ב"ד מצווים להפרישו. (תוד"ה שמע). ואף למ"ד קטן האוכל נבילות אין ב"ד מצווים להפרישו, קטן העושה על דעת אביו והיינו שכשהוא יודע להבחין שדבר זה הוא נח לאביו ועושה בשבילו, מצווה אביו להפרישו, ולכן אם קטן בא לכבות צריך אביו לומר לו אל תכבה, והיינו כשהקטן לא הגיע לחינוך, דאם הוא הגיע לחינוך כיון שחיוב לחנוכו כ"ש שצריך להפרישו שלא יעשה עבירה שם.

תמצית ההלכה

כבוי ע"י קטן או נכרי – קטן שבא לכבות אפי' אם לא הגיע לחינוך צריך למחות בידו אפי' אם הוא מוכח דליקה של אחרים, ואם הדליקה היא של אביו מחויב אביו מן התורה למחות בידו. אבל נכרי שבא לכבות א"צ למחות בידו, אפי' אם הוא עבדו המושכר לו לזמן, דאדעתא דנפשיה קעביד דיוודע שלא יפסיד, אבל אסור לזרוז לזה אף אם בא מנעצמו. מותר לומר בפני נכרי כל המכבה אינו מופסיד, אפי' אם הוא שכירו המושכר לו לזמן, ואפי' אם הנכרי אינו כאן מותר לקרות לו שיבוא אע"פ שודאי יכבה, וכן בכל נזק שבא לאדם פתאום, כגון חבית יין שעומדת להשבר, מותר לקרוא לנכרי אע"פ שודאי יתקנה כשיבוא, וכן מותר לומר לו כשיבוא אחר המתקן אינו מופסיד, אמנם לענין לומר כלשון נוכח אם תכבה לא תפסיד, מושגע ביו"ד סימן רכ"א שאסור, והש"ג נוצדד להקל בזה לענין דליקה, אמנם אם ישרפו בדליקה כתבי הקודש מותר לומר לנכרי לכבות, וכל זה לענין הצלה מהפסד, אבל אסור לומר על שום מלאכה כל העושה מלאכה זו אינו מופסיד. (סימן של"ד).

כסוי נר צואה ועקרב – מותר לכפות קערה של חרס על נר בשביל שלא תישרף הקערה ובלבד שלא יכבה, ולמ"ד אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, איירי בצריך למקומו. וכן מותר לכפות קערה על צואה של קטן. ואם יש עקרב, לת"ק יכול לכפות עליו קערה, ורבי יוחנן בו זכאי אמר שיש בזה חשש חטאת היכא שהעקרב לא רץ אחריו, משום צידה.

קכ"א: טלטול צואה – צואה של קטן מותר לטלטלה בידיו להשליכה לאשפה, כיון שאינה מוקצה שהיא מוכנה לכלבים, ואף שנולדה בשבת מותרת בטלטול דכיון דאורחיהו בהכי דעתו עליה כנהרות המושכן ומעיינות הנובעין דכיון דנייד לא קנו שבתה מחוץ לתחום וכל אדם יכול להוליכם למקום שמותר לו ללכת לשם, ואע"פ שאתמול לא היו כאן, כיון דאורחיהו בהכי דעתו עליהם. וצואה של תרנגולים שאינה ראויה לכלבים, אם היא בבית או בחצר מותר לטלטלה אפי' בפני עצמה, משום דהוי גרף של רעי, ואם היא באשפה שבחצר אסור לטלטלה ומותר לכפות עליה כלי.

הריגת מזיקים בשבת – לרבי יהושע בן לוי כל המזיקים נהרגים בשבת. ומאידך איתא בברייתא שרק חמשה מזיקים מותר להורגם בשבת, זבוב או נחש שבארץ ישראל, צירעה שבניווה, עקרב שבחדייב, וכלב שוטה בכל מקום, ומובאר שרק מזיקים אלו נהרגים בשבת, ולכאורה היינו לר"ש שפוסט במלאכה שאינה צריכה לגופה ואין האיסור אלא מדרבנן והכא לא גזרו, אבל לר"י שמחייב גם אלו אסורים כיון שזה מלאכה גמורה וליכא פיקוח נפש. ורב יוסף דוחה דאיידי ברצים אחריו שאז מותר לכו"ע להורגם. רש"י מבאר שברצים אחריו מותר למ"ע להרוג את כל המזיקים, ובאין רצים אחריו מותר להרוג רק את ה' המזיקים ורק לר"ש. והתוס' מבארים דלר"י מותר להרוג רק את ה' המזיקים ברצים אחריו, ולר"ש מותר להרוג אף את שאר המזיקים גם באין רצים אחריו. ונחשים עקרב'ים וצירעה, לרבא בר רב הונא מותר להורגם בשבת שאף אם אינם מזיקים עכשיו סופם להזיק בשעת מעס. ולאביו רב הונא אסור כיון שא"א להרוג את כולם וא"כ אין בהריגתם תועלת, (ואף אי שרינו

קב"ב: טלטול דלתות – כל הכלים שיש להם דלתות מגוון שידה תיבה ומגדל ניטלים בשבת, (ובתודיה"ל כל גרסו של הכלים הניטלים בשבת, דכלי שמלאכתו לאיסור וכדו' אינם ניטלים בשבת), וכן מותר לטלטל את דלתותיהן, ואף אם נפתקרו בחול שלא היו מוכנים לטלטלו יחד עם הכלי, מותר לטלטלם בשבת מפני שהם כלי אגב הכלי עצמו (שע"ק) הם עומדים למלאכה הראשונה וראוי להתברר הכוונה עם הכלי. תודיה"א אדרבה). אמנם ש' דלתות הבית אסור לטלטלם מפני שאינם כלי.

הורדת והחזרת דלתות – אם יש בנין וסתירה בכלים אסור להוריד או להחזיר את דלתות הכלים, ואם אין בנין וסתירה בכלים מותר ליטול דלת מהכלי בשבת, אבל אסור להחזיר גזירה שמא יתקע בחזקה בסכנים וידות ויחייב משום מכה בפטיש, אבל דלת לול של תרנגולים כיון שזה מחובר לקרקע אסור ליטול ולהחזיר משום בנין וסתירה.

טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מגוון טלטול קורנם של נפחים כדי לפצע בו את האגוזים, לרב יהודה אסור וכ"ש שאסור לצורך מקומו, (כתבו התוס' ד"ה רחח) שדיוקא במקום שהמלאכה המותרת היא מלאכה גורעה וחכלי עומד למלאכת איסור חשובה, אסור אפי"ו ייחדו למלאכת תר, אבל אם המלאכת התר חשובה, מודה ר"י שמותר לטלטל לצרכה. ולרבה מותר. ולרב נחמיה אין כלי ניטל אלא לצורך השמישו המיוחד לו, ולשיטתו אסור לטלטל מזדוכה בשבת כדי לשבת עליה, כיון שעיקר מלאכתה לזיכת שום שזה מלאכת טוחן, ואם יש בה שום מנטלטלים אותה אגב השום.

קב"ג, מוקצה מחמת חסרון כיס – דברים שאדם מקפיד עליהם ומייחד להם מקום, כגון עלי המושמש לקיצוב בשר (וביו"ט ב"ה מתירים לטלטלו כדי קצב עלי בשר משום שמחת יו"ט, וב"ש אוסרים), וכן סיכי זיירי ומזורי – י"מ כלי צבעים וי"מ כלי ארוגין, וכן מזדוכה, (וכן מסר הגדול ויתד של מחרישה, וכלי של כובסים שיש בו נקבים ומולפים בו מים על הנגדים, וי"מ שמניחים תחתיו מוגמר כדי לתר ריח בנגדים, וסכין של רצענים או שמקצבים בה בשר וי"מ סכין שחיטה, או גרזן של נגרים. קב"ג), אסור לטלטלם בשבת אף לצורך גופם.

טלטול גורסם – מותר ליטול קורנם כדי לפצע אגוזים, לרב יהודה דווקא קורנם של אגוזים אבל לא של נפחים, ולרבה מותר אף של נפחים מותר, לריו"ח מותר אף של זהבים דאפי"פ שהוא מקפיד עליו קצת שיהיה חלק, מ"מ כיון שיכול לתקנו ע"י הכאה על הסדן לא מקצי לוח, וכ"ש שבשל נפחים מותר, אבל בשל בשמים אסור כיון שהוא מקפיד עליו שלא ימאס, ולרב שמן אף של בשמים מותר.

תמצית ההלכה –

מוקצה מחמת חסרון כיס – כלי שאדם מקפיד עליו שלא יאפם או יתקלקל, ומחמת זה הוא מקפיד שלא לטלטלו, ולא לעשות בו תשמיש אחר, ומוקצה אותו מדעתו ומייחד לו מקום, כגון סכין של שחיטה או של מילה, או כלים העומדים לסחורה שהוא מקפיד עליהם שלא לטלטלם כדי שלא יתקלקלו, וכדו' אסור לטלטלם בשבת, אפי' לצורך מקומם או גופם. (ש"ח א).

טלטול מן הצד – דבר התר הטמון בתוך דבר מוקצה, לת"ק דבריייתא מותר לטלטלו רק אם מוקצתו מגולה שיכול לאוחזו במקום המגולה, ואין בזה אפי' טלטול מן הצד כיון שהוא מגביה את המקום המגולה והמוקצה נשטט ונופל. ולרבי אלעזר בן תדאי מותר לתחוב איזה דבר ולהוציאו. ורב נחמן אמר שההלכה כר"א בן תדאי, ומאידך רב נחמן התיר להוציא צנזן טמון רק אם חלקו הרחב נמצא למעלה ולא אם חלקו הרחב נמצא למטה מפני שמטלטל את הפער טלטול מן הצד, והגמ' אומרת שרוב נחמן חזר בו ומותר אף בצנזן. תוד"ה הדר. עוד כתבו התוס' (ד"ה פגה וד"ה הא') דאיידי במטמון ע"מ להוציא, ומ"מ למ"ד שטלטול מן הצד אסור, כיון שלא היה עליו לתתה באופן זה אסור (באבל עצמות וקליפין מותר לנער מהשלחן, כיון שאי"א באופן אחר), אבל אם הניחו שם לכל השבת הוי בסיס לדבר האסור, ובטמן ויכסה בדבר שאינו ניטל בשבת מותר להוציא את הקדירה, דכיון שאפשר בניעול לא חשיב אפי' טלטול מן הצד.

טלטול מחט – מותר לטלטל מחט כדי להוציא את ידה קוץ, ואם ניטל חורה או חודה, לאביי מותר אף בזה, ואף שלגבי טומאה אינה טמאה, שאני התם דבעינן "כלי מעשה" שהמעשה שלו קיים, ולשבת בעינן מיידי דחוי. ולרבא כמו שהיא טהורה כך אסור לטלטלה בשבת, כיון שרגילים בזורקה ובטל ממנה שם כלי, (כתבו התוס' ד"ה מודלענין) שרק דבר שאינו כלי לענין טומאה אפי' ע"י יחוד, אינו כלי לענין שבת, אבל דבר שהוא כלי לענין לטומאה ע"י יחוד, כמו שברי כלים הראוים לשימוש, הוי כלי לענין שבת, אמנם א"א עדיין לא ינקבה כלל מותר לטלטלה בשבת, דלפעמים אדם עושה אותה כלי כמות שהיא לניטילת קוץ.

מה אסור משום תיקון גברא – לרב נחמן אסור לתקן אברי התינוק אחרי לידתו, דדמי למתקן, (אמנם לעוטפו בנגדים ולקושרו בחגורה רחבה מותר. תוד"ה אסובי), כדמצינו שאין עושיין אפיקטויזין- גרימת הקאה ע"י שתייה, כדי שיוכל לאכול הרבה, משום תיקון גברא, (ובעושה לרפואה יש גם גזירה של שחיטת סממנים). ולתוס' ראית רב נחמן היא מחדשין שאין מעצבין את הקטן. ולרב ששת מותר משום שזה אורחיה והרי זה כמו שמאכלים ומשקה, וכמו שמתור להוציא קוץ (ולרב נחמן שאני קוץ שאינו מחובר וזה לא נחשב תיקון).

קב"ג: קנה של זיתים שבדוקים בו את הזיתים שבמעטן אם הם כבר ראוים לחסיטת שמן, אם יש קשר בראשו (כעין פקק של קנה קולומס) מקבל טומאה, (אף שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, ובעיני דומיא דש"ק, אבל אפילו אם הוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום, ולרב הכא שבשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו, שעי' הקשר שבמראשו הוא פקוק והשמן נראה בו), ואם אין קשר בראשו אינו מקבל טומאה, ומ"מ ניטל בשבת כיון שהוא כלי להפוך בו זיתים.

שלבי גזירה מוקצה – בימי נחמיה היו מזולזלים באיסור שבת ועל כן אסרו בטלטול את כל הכלים אף אלו שמלאכתם להתר, חוץ מג' כלים ששימשום תידי (וה"ה כוסות קערות ועליוחיות. תוד"ה מקצוע), והתירו ד' פעמים כשראו שחזרו להוחר באיסורי שבת, ולבסוף אמרו שאסור לטלטל רק מסר הגדול ויתד של מחרשה. לאביי ד' ההתרים היו כלי שעיקר מלאכתו בחול להתר לצורך גופו, לצורך מקומו, וכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אבל לצורך מקומו נשאר אסור, ואח"כ התירו כלים הניטלים מעשרת ידיים. ולרבה צורך גופו ומקומו שווים, ושלבי ההתר הם כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו, מחמה לצל שלא יתקלקל בהמה, כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, וכלים הניטלים בשני בני אדם.

קב"ד, טלטול כלים לצורך קצת – סידור הקנים של לחם הפנים או ניטלים אינו דוחה שבת, וכן לר"א אין להפשיט הפסח ע"ג הקנים המיוחדים לכך, ואף שאין שבות במקדש, כשהיה צורך גזרו שבות במקדש. (תוד"ה לא). לרבי אלעזר דינים אלו נאמרו לפני שהתירו לטלטול כלים, ולרבה י"ל שהאיסור הוא משום שאינו צורך כ"כ, מפני שהלחם לא היה מתעפש במעט זמן (אבל בימי חול היה מניחים קנים, שלא היו סומכים על תס), ואפשר לתלות את הפסח על הידים.

נגר של נעילת דלת שיש בראשו גלוסטרטא שראשו עב וראוי לדוך בו שום, לר"ט מותר לטלטלו בחצר, ולרבי יהושע מותר רק לשזמזטו ע"י גרידה מפתח לפתח ולטטול גמור לא הותר אפי' לצורך גופו. לר' אלעזר משנה זו נאמרה לפני שהתירו לטלטול כלים, ולרבה י"ל דאיירי בחצר שאינה מעורבת, ונתלקח אם תוך הפתח כלפים וממיילא אסור לטלטל עליו הבית – ששבתו בבית בחצר, או שתוך הפתח כלחיון ומותר לטלטל את כלי החצר – ששבתו בחצר בחצר, שהחצר היא רשות לעצמה, והבנים מחולקים כל אחד לעצמו.

מחלוקת בהתר נחמיה כלי שמלאכתו לאיסור או להתר – איתא במתני' כל הכלים ניטלים לצורך ושלוא צורך, רבי נחמיה אומר אין ניטלים אלא לצורך. לרבה ת"ק מותר לטלטול כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו, וכלי שמלאכתו לאיסור מותר רק לצורך גופו, ור"נ אוסר כלי שמלאכתו להתר לצורך מקומו, ולצורך גופו מתיי רבי נחמיה דווקא לתשמיש המיוחד לו. ולרבא ת"ק מתייר כלי שמלאכתו להתר אף מחמה לצל, ושמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, (וכן סובר רב שאמרו שטלטול מעדר כדי שלא יגנב אסור כיון שזה כמו מטלטול מחמה לצל. עוד סובר רב שמכבדות העשויות מנגזדים מותר לטלטלם בשבת אף מחמה לצל, ומכבדות של תמורה שאסור לכבד בהם את הבית משום אשוויי גומות, ואף לר"ש אסור דהוי פס"ה, אסור לטלטלם מחמה לצל. קב"ד), ור"נ אוסר כלי שמלאכתו להתר מחמה לצל, אבל לצורך גופו ומקומו מותר, וצורך מקומו נחשב כמו תשמיש המיוחד לו, וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לצורך גופו כיון שאינו תשמיש המיוחד לו, ומ"מ אף לר"נ מותר לטלטל קערות משום גרף של רעי.

טלטול דבר שאינו כלי, וגזירה יו"ט אטו שבת – דבר שאינו כלי אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, ועל כן אסור בשבת לטלטל בקעת כדי לסמון קדירה או דלת, וביו"ט אף שמלאכתה להתר –להסקה, אסור גזירה אטו שבת, וכן מציינו שאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. הגמ' שואלת ממה שמציינו שמותר להשיל פירות השטוחים בגג והם עומדים להפסד ע"י גשמים דרך ארובה ביו"ט שהם נפלים ממאלתוין ואין בזה טירחא, ולא גזרו אטו שבת. רב יוסף תולה סתירה זו במחלוקת לגבי אותה בנז שגפלו לבור ביו"ט, שלר"א שמתור להעלות רק אחד ולשוחטו ולשני עושה פרנסה במקומו, אסור להשיל פירות ביו"ט, ולרבי יהושע דס"ל שאחרי שהעלה את הראשון בשביל לשוחטו יכול להערים ולהעלות את השני, וישחט איזה שירצה, מותר להשיל פירות ביו"ט. הגמ' דוחה דינ"ל שרי"א אוסר רק בגלל שאפשר בפרנסה, ורבי יהושע מתייר רק בדרך הערמה דמחוי עשושה לצורך יו"ט. ולכן מבאר רב פפא שלב"ב שאסור להוציא ביו"ט קטן לולב וס"ת לרה"ר כיון שאין בזה צורך אול נפש, גזרו איסור לטטול ביו"ט אטו שבת שמא יבואו להוציא, ולב"ה שמתירים לא גזרו יו"ט אטו שבת. וכתבו התוס' (ד"ה הא) דהא דתנן במגילה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, והגמ' מדייקת שמכשורי אוכל נפש אסורים ביו"ט כמו בשבת, ודלא כר"י שמתייר, התנא שלנו חולק לענין מכשירי, אי ינמי מתני' דמגילה איירי לענין דאורייתא, ודביצה לענין איסור דרבנן.

תמצית ההלכה –

כלי שמלאכתו לאיסור והיינו שהוא מיוחד לדבר שאסור לעשותו בשבת, ואפי' רק רוב מלאכתו לאיסור, ואפי' איסורו הוא רק מדרבנן, מותר לטלטלו לצורך גופו אם אין לו כלי התר אחר, או לצורך מקומו שצריך להשתמש במקום שהכלי נמצא, אבל לצורך שמירת החפץ שלא יזקק מחמתו או שלא ישבר או יגנב אסור לטלטלו, ואם מונחו גם לתשמיש מותר לטלטלו אפי' אם עיקר כוונתו היא כדי לשימורו. (ט"ז). ואם מניח בתוך הכלי דבר התר מגוון ככל או תניק, הרי"ש מתייר, אבל הרבה ראשונים אוסרים, ומ"מ כתב הגר"ח שבמקום הפסד מרובה יש לחלק, אמנם אם מניח בכלי דבר המיוחד לו, מגוון בתשיל בקדירה, לכו"ע מותר לטלטל את הכלי אגב המאכל. (ט"ח). וכלי המייעד להתר ולאיסור, אלא שלאסור משתמשים בו יתור, ולא נעשה עיקרו למלאכת איסור, לכאן נראה דיינו ככלי שמלאכתו להתר, וצ"ע. (סימן ש"ח).

קב"ז: טלטול שברי כלים – כלים שנשברו בשבת, לת"ק מותר לטלטלם אם הם עושים מעין מלאכה אפי' אינה מעין מלאכה ראשונה, (כגון שברי עריבה הראויים לכסות הבית), ולרבי יהודה מותר רק בעושיה מעין מלאכתם הראשונה (כגון שברי עריבה הראויים לצוק לתוכם מקפה עבה), דאל"כ הוי נולד, ובנשברו מעו"ש מודה ר"י.

הסקה ביו"ט בכלים ובשברי כלים – מותר להסיק כלים – (אמנם לרבי נחמיה אסור דאין כלי ניטל אלא לצורך השמישו, ואינם מייחדים להסקה), וכלים שנשברו מערב יו"ט מותר להסיק בהם לכו"ע, ובנשברו ביו"ט לר"י אסור משום נולד שהרי מאתמול לא היו עומדים לכך, ולר"ש מותר דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד.

לבנים שנשארו מהבנין לאחר סיום הבניה מותר לטלטלם כיון שהם ראוים לישיבה וכבר אינם עומדים לבנין אלא לישיבה, אבל אם סידרם אסור כיון שהקצה אותם לבנין אחר.

חתיכת חרס קטנה – לשמואל מותר לטלטלה רק בחצר ולא בכרמולית אף בתוך ד' אמות משום מוקצה דכיון שאין מצויים שם כלים אינה ראויה לכסוי, ולרב נחמן אף בכרמולית מותר דשכיחי רבים היושבים שם, וזה ראווי לכסוי חק, ולרבא כיון שהראיה לשימוש בחצר שנצויים בה כלים והחרס ראווי לכסוי, לא פקע מזה שם כלי ומוותר גם ברה"ר, והיינו בנשברו מערב שבת, דרבא אית ליה מוקצה ואית ליה נולד. תוד"ה רובא.

מגופת חבית שנכתתה החבית, מותר לטלטל בשבת את המגופה ואת שברי החבית דחזו לכסוי מגא, אבל אסור לתקן ולהחליק את השברים משום מכה בפטיש, ואם זרקה מבעוד יום לאשפה אסורה בטלטול דגלי דעתיה שאינו כלי, ולא היה מוכן מבעוד יום, אבל אם זרקה בשבת מותרת.

קב"ה, קרומיות מחצלת מותר לטלטלם בשבת כיון שראויות לכסות טינופת.

שיירי פרוזמויות שאין בהם ג' על ג' אסור לטלטלם בשבת, כיון שאינם ראוים לא לעניים ולא לעשירים.

טלטול שברי תנור ישן –

איתא בברייתא ששברי תנור ישן הרי הם ככל הכלים הניטלים בחצר (ולרב נחמן ורבא דשרו בכרמולית ורה"ר, לא דווקא בחצר. תוד"ה הרי), דברי ר"מ, וכן העיד רבי יוסי בשם רבי אליעזר בן יעקב, ורבי יהודה אומר אין ניטלים.

לאביי נחלקו בעושין מעין מלאכה ולא מעין מלאכתם, ונקט תנור ישן, מפני ששברי תנור חדש אינם ראוים לכלום. תוד"ה בשעושים.

לרבא נחלקו בתנור שאין לו קרקעית, הנתון ע"פ הבור או הדות, ויש ביניהם אבן כדי שהתנור לא יפול לתוכם, שלענין שמואלא אם כאשר מסיק מלמטה ניסק התנור מלמעלה דלא הוצרך לשים שם אלא אבן דקה בין התנור לבור, ומימילא אין החום יוצא משם, ושיליו קרובים לשולי הבור, או שהתנור נמצא בתוך החלל הבור והחום מגיע לו מצדדיו כגון כשהוא צד מלמטה ורוב מלמעלה, מקבל טומאה, ואם כשמסיקים מלמטה אינו ניסוק מלמעלה, ולא הסיקו לפני שהניחו שם, לר"י טהור, דכתיב "תנור וכיריים יותץ טמאים הם", וכיון שאינו מחוסר נתיצה כיון שנתתיצה שיייתת רק במחזור (ובאינו מחובר שיין שבידה), אינו טמא, ולכן התנור אסור בטלטול, אמנם אם הסיק לפני כן בתנור במחובר, דהסק ראשון משה לוי כלי, הוא מקבל טומאה אפילו אם הוא תלוי בצואר גמל, דכתיב "טמאים הם וטמאים יהיו לכם", מכל מקום". ולחכמים כיוון שהתנור כבר הוסק הוא טמא אפילו אם הוא תלוי בצואר גמל, דכתיב "טמאים הם וטמאים יהיו לכם" מכל מקום, ומ"יותץ" לומדים חכמים שהתנור לא מתבטל לקרקע, ומימילא וכמו שמקבל טומאה מותר לטלטלו ולטלטל שבריו כיון דהוי כלי.

לרב אשי נחלקו בעשה מעשה טפכא –רעפים שמסיקים אותם ואופים עליהם, שלר"מ עצמו ודאי מותר לטלטלו, דצ"צ מעין מלאכתו הראשונה, ואמר ר"מ שבה אף לר"י מותר דחשיב מעין מלאכתו, ור"י אמר דלא חשיב מעין מלאכתו כיון שהסקו מבחוץ ולא מעומד, משא"כ תנור שהסקו מבפנים במעומד.

כסוי התנור – לראב"י הוא ניטל בשבת אף באין לו בית יד.

קכ"ה: האבן שבקרויה – לדעת יבשה וחלולה שממלאים בה מים, וזאת בה אבן להכבידה, אך האבן קשורה היטב וממלאים בה ואין האבן נופלת מותר, דנעשית האבן כדופן הכלי, ואם היא נופלת אין ממלאים בה דהאבן מוקצה והקרויה בסיס לאבן.

איך מייחדים מוקצה לשימוש התר-

אבן שעל פי הבית והוא צריך להוציא וין מהבית, מטה את החבית על צידה כדי שתפול האבן, ואם אינו יכול להטותה מותר להביאה ולהטותה. לרבי אמי אם הניח את האבן כדי לכסות את הכלי, האבן נשארת מוקצה כיון שלא ייחיד לשימוש ע"י מעשה, וממילא נעשית החבית בסיס לאבן ואסורה בטלטול, ושאינו אבן שבקרויה שאינה נופלת שהאבן מוחדקת קשורה יפה. ולרב אסי במגזית נעשית האבן כסוי לחבית ומותר לטלטלה, דדי במחשבה כדי לייחד מוקצה לשימוש, ושאינו אבן שבקרויה דכיון שהיא נופלת בטולי בטלה.

וכן נחלקו לגבי **נדבך של אבנים** הסדורות לבנין, שלרבי זירא רבי אמר שמספיק לחשוב שישבו עליהם מחור. ולרב אסי הצריך רבי לשפשף את האבנים מן היטב כדי שיהיה נח לשבת עליהם, דסגי במעשה כל דהו כד"ה התירים בטלטול, (אמנם באבן שעל פי החבית ס"ל דדי במחשבה, כיון ששם זה ראוי בלי שום תיקון. תוד"ה וזאזו). ולרב אמי הצריך רבי לסדרם לשיבה קודם השבת כדי שלא יטלטלו בשבת, דלא מתייזמנה כל דהו. ולרב חנינא התיר רבי בטלטול במחשבה לבד. ולרבי יוסי רבי שאול המעשה היה בסואר של קורות – ערימת קורות של בנין הסדורה כדי שלא יתקמו, ולדבריו בגששו של ספינה שבזקים איתו את עומק המים לפני הספינה, אסור אפי' לר"ש, כיון שמקפידים עליו שלא יתקעו ומייחדים לו מקום והיו מוקצה מחמת חסרון כוונה. ולר"ח בר שאול המעשה היה בגששו של ספינה, וכ"ש בסואר של קורות.

זמורה של גפן אם היא קשורה בטפיח – פן ששואבים בו מים, ממלאים בה בשבת דהיא נעשית כלי, ואם אינה קשורה, לרבנן שחריית של דקל שחתכם להסקה צריך קשירה כדי להתירים בטלטול, אין ממלאים בה בשבת, ואף לרשב"ג שמספיק מחשבה להתירים בטלטול, הכא אסור אף שיש עקמומית בראשה שראוי לתלות בה טפיח ולמלא, דאריירי במחזור, (ולדבריו במשנה של ר"ש שאול המעשה בתוך ג"ט לקרקע, שאין בזה איסור משתמש במחזור), או דאריירי בתלוש אסור גזירה שמה שא"ל יקטום ונמצא עושה כלי וחייב משום מכא פפטיש.

תמצית ההלכה-

נדבך של אבנים העומדים לבנין, לדעת השו"ע אפי' שחשב מבעוד יום להשתמש בהם אסור לטלטל משום שהם עומדים רק לבנין, אבל לשבת עליהם בלי לטלטל מותר. ואם סדרם כדי לשבת עליהם, מהשו"ע משמע שמתיר לטלטל, אבל למלא אסור לטלטל, והסודר מועיל רק שיוכל לשבת בלי לטלטל. ודעת הרמ"א שאם ישב עליהם מבעוד יום או שהינם לשיבה או שחשב לשבת עליהם, מותר לטלטל, והמ"א כתב דבענין יחוד לעולם.

זמורה שיש בראשה עקמומית שראוי לתלות שם דלי ולמלאות בו, אפי' שחשב מערב שבת למלאות בה אסור שמה יקטום ראשה, ואם היא קשורה בדלי מותר, ומשמע שבמורה קשה מספיק יחוד מע"ש, אמנם אם היא מחוברת לקרקע אפי' בקשה אינו מותר אלא בקשורה לדלי מערב שבת והחומר הוא פחות מנ' טפחים סמוך לקרקע. (סימן ש"ח).

אוהל עראי, פקק החלון, ונגר הנגרר

מבואר להלן (קל"ח), שהעושה אתל קבוע בשבת חייב חטאת, ותכמים אסור לעשות גם אתל עראי, ובסוגיותינו נחלקו ר"א ותכמים האם מותר להוסיף על אתל קיים או לא, וכן נחלקו לענין איסור טלטול מוקצה, מה נחשב חלק מחובנין ואין בו משום טלטול מוקצה (או בנה).

אסור לעשות אוהל עראי בתחילה בין בשבת בין ביו"ט, ולהוסיף על אתל עראי, לר"א אסור אף ביו"ט, ולתכמים מותר אף בשבת. (נעשית אתל הכונה מפורסם מחצלת על ד' עמודים או מוציאת כדי שיהיה מתחתיו צל, אבל מוציאה לצניעות מותרת. ופקק החלון אף שאין במחיצה משום אתל, כיון שזה בנין קבוע כפי אסור לר"א משום דמחיצה כמסוף על הגבן שר"י. והתוס' (ד"ה הכל) כתבו ששייך אתל אף במחיצה היכא שהמחיצה מועילה להתר, כגון דופן שלישית שהיא מכשירה את הסוכה).

קכ"ו, ועל כן לר"א אסור לפקק פקק החלון, ואם הוא קשור ותלוי מותר. ולתכמים בין כך ובין כך פוקקין בו. לרב יצחק נפחא הלכה כר"א, ורב עמרם הוכיח שהלכה כחכמים.

לרבי אבהו כוננת חכמים שבין בקשור ובין באינו קשור פוקקין בו, ובלבד שיהיה מוכן לכך מאתמול (אפי' במחשבה. תוד"ה ב"ן), וכדמצינו שקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, (לת"ק בענין קשור ותלוי, ו) לרשב"ג מותר לנעול בו אם הוא מתוקן לכך אפי' שיש קשור, ולדבריו די במחשבה להחשיבו כלי ולהתירו בטלטול, כדמצינו שחריית של דקל שחתכם להסקה ונמלך להעמידם לשיבה א"צ לקשורם, (ולת"ק צריך לקשורם). ור"י"ח פסק הלכה כרשב"ג לענין ההתר לנעול בו, אבל לדבריו צריך שהקנה יהיה מוכן לתשמישו.

ולרבי ירמיה י"ל דכוננת חכמים שבין בתלוי ובין בשאינו תלוי פוקקין בו, אבל צריך דווקא שיהיה קשור, ולר"א בענין קשור ותלוי, כדמצינו בנגר (י"ד-ט) שנועלים בו את הדלת ע"י תקיעתו בחור המפתח הנגרר, שאם הוא קשור ותלוי בראשו העליון וראשו התחתון מוגיע לארץ, לר"א נועלים בו במקדש אבל לא במדינה, שכיון שהוא קשור ומיוחד לכך כבר נבנה הבנין מבעוד יום, ואינו אסור אלא מדרבנן, ואין שבת במקדש, (וה"ה אם שני ראשו מונחים לארץ והוא קשור מותר במקדש. תוד"ה קשור). ולר"י מותר אף במדינה, וכל שאינו לא קשור ולא תלוי וכשמוציאו אבן בקרן זית, לר"א אסור גם במקדש מדאורייתא משום בונה, ולר"י מותר במקדש שכיון שהוא מתוקן לכך מאתמול לא חייב בונה. רש"י. אבל התוס' (ד"ה התוס') שנומצא טר"א ורבנן חולקים גם לענין תוספת אתל עראי, ועם לבנין טלטול מוקצה.

תמצית ההלכה-

פקק החלון והיינו דבר שסותמים בו את החלון, מותר לסגור איתו את החלון, אפי' אם אינו קשור, ולא חייב כמסוף על הבנין כיון שדרך לעשות כך תמיד, ואמנם צריך לחשוב מערב שבת לסגור בו את החלון, ואם כבר סגר בו פעם אחת, או שהוא קשור, או דבר שאין דרך לטלטל שם לעולם מגון בגד, או שהוא כלי, אף אם מלאכתו לאיסור שהוא מותר לצורך גופו, א"צ אפי' מחשבה. (סימן ש"ג).

קכ"ז: כסוי הכלים – כסויי קרקעות כגון בנין בור מותר לטלטלם רק ביש להם בית אחיזה דהיינו כנונה אי לא דמוכחא מילתא ע"י הבית אחיזה שכונתו לקחת ולהחזיר, וכסויי הכלים לר"י"ח אסור לטלטלם אא"כ יש להם עצמם תורת כלי לתשמיש אחר מלבד הכסוי, דכסוי כלי אינו נחשב כלי, (ולדבריו דלתות שידה תיבה ומגדל מותר לטלטלם מפני שראוי לשבת עליהם ולתת עליהם מונונת לקטן), וממילא מותר אף באבן לר"ח בית אחיזה. רש"י. אבל התוס' (ד"ה וכן) מביאים שתיק את הכסוי והכינו להיות כסוי, וא"צ שיכינו לדבר אחר, ומה שמצריך ת"ק במגזית בית אחיזה ורבי יוסי מותר, ל"ל"ק איירי בכלים המחוברים לקרקע ונחלקו אם גוזרים אטו כסויי הקרקע כיון שזה דומה קצת לכסוי קרקע, ול"ל"ב נחלקו בכיסוי תנור אם דומה לקרקע או לכלים.

מפניו:

פניו אוצר

אסור לפנות אוצר של תבואה, גם אם התבואה אינה מוקצה, ובאופנים מסוימים תתיר חכמים. וכתב הרמב"ם (שבת כ"א) נאמר בתורה 'תשבטו' אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסור חכמים משום שבות. וכתב המגיד משנה כונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכה המבוארת ע"פ הדרך שנתבאר עניניהן ושיעוריהן, וענין היה אדם יכול להיות עובד בדברים שאינן מלאכה כל היום לכך אסרה תורה תשבות, וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפרוש התורה שלו, ובא חכמים ואסרו הרבה דברים. או תורה כונת רבינו שיש לשבותין של דברים ספק מן התורה מהשבות.

פינוי לצורך אורחים או מפני ביטול בין המדרש – לרב חסדא מותר לפנות ד' קופות (של ג' סאן. תוס' בשם הירושלמי) מאוצר של חמש ולא יגמור שמה יבוא להשוות גומות, וה' קופות מאוצר גדול ולא יותר משום טירחא, בשביל אורחים (ואפי' בשביל אורח אחד. תוד"ה אפי' א) ובשביל ללמוד תלמידים ולא חיישין לטירחא בשבת, ואם יש הרבה אורחים הצריכים יותר מקום מותר, (והגמ' מסתפקת אם בכהאי גוונא אחד יכול לפנות לכלום או שכל אחד צריך לפנות בעצמו). ולשמואל גם כשאין הרבה אורחים מותר לפנות יותר מה' קופות, ובלבד שלא יפנה את כל האוצר שמה יבוא להשוות גומות. והא דתני כדו"ה יין לא יבאם בסל ובקופה, היינו ממקום רחוק דמחזי כעובדין דחול. תוד"ה של.

קכ"ז. אוצר חדש שלא הסתפק ממנו לר"י הוא מוקצה ואסור לפנותו כלל, ולר"ש אינו מוקצה, ואף לר"י מותר בהילוכו לעשות שביב ברגליו.

תבואה צבורה דמוכחא מילתא שהקצה אותה לאוצר, לרב אחא מותר להסתפק ממנה להאכל לבהמתו בשבת רק אם התחיל להסתפק ממנה לפני שבת, או אם אין בה שיעור לתך (חצי כור, ט"ו סאן). ולר"ש בכל גוונא מותר להסתפק ממנה בשבת.

מפניו בהילוך עדין – אם יש בקופה אחת כמה כדים וכדומה, הגמ' מסתפקת אם עדיף לקחת כל קופה בפעם אחת ולמעט בהילוך, או לקחת כל כד בפני עצמו ולמעט בטירחא, והגמ' רוצה לתלות ספק זה בסתירה בין ב' ברייתות, והגמ' דוחה שלכו"ע עדיף למעט בהילוך, והברייתא ששינונו בה שמפנים בעשר וחמש עשרה הכונה שנוטל חמש קופות ובכל קופה יש שתי כדים או שלש. וביו"ט אין להביא בחמה מהמדרש שטריוא שלימה אלא אברים אברים אפי' שרובה בהילוך, דשאני התם שזו טירחא יותר מודא להביא שלימה, ואם יגמור מדרש דמחזי כחולך למורה בשוק, תוד"ה גדול.

תמצית ההלכה-

פניו אוצר – אוצר של תבואה או של כדו"ה יין, מותר להסתפק ממנו למאכלו או למאכל לבהמתו, אמנם אם אינו צריך להסתפק ממנו אלא רוצה לפנותו, אסור להתחיל לפנותו לדבר הרשות משום טירחא או משום עובדין דחול, ואם התחיל מערב שבת מותר לפנות בשבת פחות מארבע וחמש קופות אף לדבר הרשות, וכן מותר לעשות שביב בגליו לכוון ולכאן בדבר הליכה וציאתו. ולדבר מוצה, מגון להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש, מותר לפנות חמש קופות לכל אורח, שבכל קופה ג' סאן, אפי' אם צריך להגבירם לחלון או לסולם וכדו', אף אין לאחד לפנות בעצמו יתר מחמש קופות, ולא יחלקם לקופות קטנות משום דאוישא מילתא טפי, ולא יפנה את כל האוצר אפי' אם יש בו רק ג' או ד' קופות, שמה יראה גומות יבוא להשוותם, ואם יש בו ה' קופות יפנה רק ד', והש"ג מותר במרוצה, והב"ל כתב שזה תלוי במחלוקת בסנין ש"ג. (סימן ש"ג).

גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש, ו"א יותר מהשכמת בית המדרש. עוד שנינו גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכנינו, כדמצינו שאברהם אמר לקב"ה "אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך וכו'", ואף שבמידת דבר ודם אין הקטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך, במידת הקב"ה יכול.

אלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקין קיימת לעוה"ב – גמילות חסדים, ובכללה הכנסת אורחים ביקור חולים וענין תפילה לבנין בתפילות, ובמ"ז 'גמול נפשו איש חסד'. תלמוד תורה (כנגד כולם) ובכללה השכמת בית המדרש שחריית ועברית והמגדל בנין לת"ת. הבאת שלום בין אדם לחבירו ובכללה הדן תבירו לכף זכות, וכבוד אב ואם. ובקידושין מביא שהכונה שמצויות אלו מכריעות לכף זכות, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. תוד"ה אכל.

קכ"ז: הזן חבירו לכף זכות דנים אותו לכף זכות, ומעשה באדם מגליל העליון שנשכר אצל בעה"ב אחד בדורם, ואחר ג' שנים אמר לו שאין לו לתת בשכרו לא מעות ולא פירות ולא קרקע ולא בהמה ולא ארס וכסתות, ודן אותו לכף זכות על כל דבר ודבר, ובאמת הקדיש כל נכסיו לשמים בגלל שבנו לא עסק בתורה, והתיר נדרו, והביא לפועל מגו' ג' חמורים מלבד שכרו. ומעשה בחסדי שפדה ריבה וכו' ודנוהו לכף זכות, ומעשה ברבי יהושע שהלך אצל מטרונתא אחת וכו' ודנוהו לכף זכות.

מה נחשב מוקצה

לעיל נתבאר שמוחר לפנות אוצר באופנים מסוימים מפני אורחים ומפני ביטול בית המדרש, אף שיש בזה טירחא, ובלבד שלא יהיה בזה חשש אשווי גומות, אולם אם התבואה שבאוצר היא מוקצה אסור לטלטלה, ולהלן יתבאר מתי התבואה נחשבת מוקצה לענין פניו אוצר וכן לכל טלטול, ומתי היא ראויה לשימוש באופן מסוים וממילא היא מותרת בטלטול.

אלו דברים אינם מוקצה ומותר לפנותם מהאוצר – מפנים תרומה טהורה אף אם היא מונחת ביד ישראל, כיון דחזיא לבהמת כהן, (אבל טמאה אף שבוחר מותר לתת לבהמת כהן, בשבת וי"ט אסור לתת אותה לבהמה, ואין מבעירין תרומה מטהא וקדיש טמאים ביו"ט). ובתבואה חסדא (ד"ה כיון ד"ה דאי) שאף לישראל מותר לטלטל, כיון שזה ראוי אלא שיש על זה איסור, (משא"כ בגדי עניים לעשירים שאסור לעשירים לטלטלם, מלבד בבית עניים. ומראה טעמא לא אמרנו דאי בעי מפקר נכסיה ורוה עני וחזי ליה כמו בדמאי, ובדמאי אפשר להתיר מצד שזה ראוי לעניים). כפ"נ דמאי, כיון דאי בעי יפקור נכסיו ויהיה עני, וכב"ה שמוותר לעני לאכול דמאי כדי שלא יצטרך לחזר על הפתחים, וספכו בו כדי שרוב עניי גמא יצטרך משרים, (וכן לאכסניא חיל המלך המוטלם על בני העיר לפונסם, וחס ישראל, וב"ש אוסרים). מפנים מעשר ראשון אף אם הפרישו בשיבולים קודם תרומה גדולה, וניטלה ממנו רק תרומת מעשר, כיון שהוא פטור מתרומה גדולה, דכתיב "והרמותם ממנו תרומת ד' מעשר מן המעשר" ולא תרומה גדולה, אבל בהקדימו בכרי שכבר א"ל"ן ונתחייב בתרומה דמתיב "ראשית דגנך", חייב בתרומה גדולה, דכתיב "מכל מתנותיכם תרומתו", ואם הקדים תרומת מעשר לתרומה לוקח, דכתיב "מלאתך ודמעך לא תאחר" שלא יקדים תרומה לביכורים ולא תרומת מעשר לתרומה. (ואם לא ראה פני הבית אינו חייב אף באידון. תוד"ה הא). מפנים מעשר שני שנפדה אף אם לא נתן את החומש, דחומש אינו מעכב (אמנם הגמ' בהזהב מסתפקת בזה, ד"ל דאנן אחריני נקטיה. תוד"ה הא). מפנים תרומת יבש, אבל לח לא כיון שאינו נאכל מחמת מרידות.

ניתן לקבל סיכומים חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מבחני דרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.

ניתן להשיג את חוברות תמצית הש"ס על כל הש"ס במחיר 95 ₪ כולל משלוח, בטלפון 0537125663. או בנקודות המכירה.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

א"ת ר' חזקוני יוסף יום 216 י"ז

פרשת בלק ~ שבת קיד-קכ~מבחן מס' 26

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, **הגרלה נוספת לכלל** הנבחרים (3 זכויות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בנזק של 200 ₪.

1. איזהו ת"ח שבני עירו מצווים לעשות לו מלאכתו?
  - א. המקפיד על חלוקה להופכו.
  - ב. ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר.
  - ג. שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים.
2. ספרים שאסור לקרות בהם, האם מצילים אותם מפני הדליקה, והאם טעונים גניזה?
  - א. מחלוקת אם מצילים אותם מפני הדליקה, וטעונים גניזה לכו"ע.
  - ב. מצילים אותם מפני הדליקה וטעונים גניזה לכו"ע.
  - ג. מחלוקת אם טעונים גניזה, ולכו"ע אין מצילים אותם מפני הדליקה.
3. מפני מה אסרו חכמים לקרות בכתבי הקודש בשבת?
  - א. מפני ביטול בית המדרש.
  - ב. כדי שלא יקראו שטרי הדיוטות.
  - ג. מחלוקת.
4. מה נצרך כדי להכשיר מבווי שאינו מפולש (בסתמא ולא בהצלה מפני הדליקה)?
  - א. י"א לחי אחד וי"א ב' לחיים.
  - ב. י"א לחי, וי"א לחי וקורה, וי"א ב' לחיים.
  - ג. י"א לחי, וי"א לחי וקורה, וי"א ב' לחיים וקורה.
5. מה טעם האיסור להציל מפני הדליקה יותר ממזון ג' סעודות?
  - א. משום שהחצר אינה מעורבת או משום מוקצה.
  - ב. שמא יביא כלים דרך רשות הרבים.
  - ג. שמא יבוא לכבות.
6. כמה סעודות נותנים לעני מן הצדקה לצורך שבת?
  - א. ג' סעודות.
  - ב. י"א ג' וי"א ד'.
  - ג. י"א ב', י"א ג', וי"א ד'.
7. על מי אומרת הגמ' (ק"י"ח): שעליו נאמר "והתענג על ד' ויתן לך משאלות לבך"?
  - א. על המקיים עונג שבת.
  - ב. על המאריך בתפילתו.
  - ג. על הלומד תורה לשמה.
8. איזה דברים מצינו בגמ' (ק"י"ט). שהם גורמים לעשירות?
  - א. נטילת ידים בהרבה מים, הרוצה להעשיר יצפין.
  - ב. מעשר, כבוד תורה, כבוד שבת.
  - ג. מעשר, תלמוד תורה, גמילות חסדים.
9. אלו דברים מצינו בגמ' (ק"י"ט): שהם גרמו לחורבן?
  - א. לא בירכו בתורה תחילה, שנאת חינם.
  - ב. חילול שבת, בזוי תלמידי חכמים, פסקו אנשי אמנה.
  - ג. שעברו על ג' עבירות חמורות.
10. מדוע בבגדים יכול לומר בואו והצילו עימי ובאוכל צריך לומר בואו והצילו לכם?
  - א. מפני שכל הבגדים ראויים ללבישה.
  - ב. מפני שדרך להשאל בגדים לאחרים.
  - ג. מפני שההפסד בבגדים גדול יותר.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ו).

ההגרלה השבוע על
תו קניה ע"ס 500 ₪
לבחירה: אושר עד/יש.

שמות הזוכים:

שמי"ה הרב יעקב הוניגסברג ב"ב.
תזריע מצורע הרב צבי ליון בית שמש.
אחרי קדושים הרב אליהו כהן ב"ב.
אמ"ר הרב יחיאל קניג ביתר.
בהגרלה החודשית זכר
הרב ברוך אדלשטיין ק"ס.
הבה"ח אהרון מרגליות אלעד.
הרב מאיר רוטנברג אופקים.

מדור "לדעת חכמה"

א"ת יוסף יוסף י"ז יתקן אוי"ך י"ז

1. מה דין קניבת ירק ביום הכיפורים שחל בשבת (גמרא ורש"י)?
  - א. י"א שזה אסור מדאורייתא, וי"א שזה אסור מדרבנן כל היום.
  - ב. י"א שזה אסור מדאורייתא, וי"א שמוותר מן המנחה ולמעלה גם מדרבנן.
  - ג. לכו"ע אסור מדרבנן, ומותר מן המנחה ולמעלה.
2. ספר תורה שנחחק, באיזה אופן מצילים אותו מפני הדליקה?
  - א. אם נשארו בו אזכרות, או פרשה שלימה שיש בה לפחות פ"ה אותיות.
  - ב. אם נשארו בו אזכרות או פ"ה אותיות.
  - ג. בתרגום צריך פ"ה אותיות, ובמקרא אפי' בפחות מצילים.
3. מה הדין האזכרות שבספרי מינים?
  - א. י"א שאין מצילים אותם, וי"א שגונזים אותם עם שאר הספר, וי"א ששורפים אותם.
  - ב. י"א שאין מצילים אותם, וי"א שגונזים אותם ללא שאר הספר, וי"א ששורפים אותם.
  - ג. י"א שאין מצילים אותם, אבל לכו"ע אין שורפים אותם.
4. באיזה מהמחלוקות זדהלן רבי יוסי מיקל?
  - א. הצלת כתבי הקודש הכתובים בכל לשון, מספר הבגדים שמוותר להציל מפני הדליקה.
  - ב. כמה סעודות מותר להציל בשבת במנחה. טבילה ללא גמי כששם השם כתוב על בשרו.
  - ג. שריפת אזכרות של ספרי מינים, גרם כבוי.

"צרכי פרנסה"

א. מכיון שביום ג' ט"ו תמוז יחול היארצייט של האור החיים הקדוש, שהיה מיחידי הדורות שזכה להיות מכונה בשם 'הקדוש'. נבאר כאן ענין אחד של חיזוק בקדושה, המתקשר לעצם מהותה של פר' בלעם, שבת היארצייט.

הנה דנו הקדמונים האם לטומאה יש שער החמישים, יש נקטו שנקודת החמישים שייך רק בקדושה, כדמצינו מתן תורה שחל ביום החמישים, ויובל בשנת החמישים, וחמישים פעמים שזכרה יציאת מצרים בתורה, וכל אלו כנגד חמישים שערי בינה. וגדר ה"חמישים" הוא מוחלט לטוב עד שלא שייך כנגדו בטומאה מציאות שיהיה כולו רע, כי תמיד חייב להיות בטומאה מעט מן הקדושה, ואין שקר בלי משהו של אמת. אבל האור החיים הקדוש הוא מן הסוברים שיש בטומאה שער הנ', ובפר' שמות (גח) כתב, שלא נוכל לזכות לשער החמישים של הקדושה עד שנכניע את השער החמישים של הטומאה. וכותב שם שהטעם שמשה רבינו לא זכה לשער הנ' של הקדושה, משום שבני ישראל במצרים לא ירדו אלא למ"ט שערי טומאה, כי אם היו יורדים יותר מזה היו נאבדים לגמרי, אבל למעשה א"א לזכות בשער קדושה עד שלא הכניעו את שכנגדו בטומאה. אלא שכל הסכנה דווקא קודם מתן תורה, שא"א לישראל לרדת לשער הנ' ולצאת, אך אחרי מתן תורה יש כוח להנצל משער הנ', וכותב שם שלכן קודם שיבא המשיח יהיו נסיונות בשער הנ' ממש, וע"י לימוד התורה הקדושה יוכלו להזהר מליפול שם ולהנצל, וע"י כשיבא משיח יזכו בשכר זאת לשער הנ' דקדושה.

ב. והנה גדר שער הנ' של הקדושה הוא שרואה מסוף העולם ועד סופו כמו תינוק במעי אמו שמלמדים אותו את כל התורה כולו נר דלוק על ראשו ורואה מסוף העולם עד סופו. ובאמת לעתיד לבא יזכו לתענוגים ושעשועים אלו דעל זמן הגאולה א' הנביא: זנתתי מבניכם לנביאים ובחוריהם חזיונות יראו, כלומר אפי' בחורים רגילים יזכו להתנבאות ולראות מסוף העולם ועד סופו שזה קרבת ה' ותענוגים עצומים לאין תכלית. וביעב"ץ (סוף כתובות) נרא' שאפי' סמוך לביאת המשיח כבר יהיו אנשים שידעו עתידות, ועליהם קאי האזהרה שלא לגלות את הקץ.

ועכשיו טרם שחיטת וכליו הרע, מגיע השטן ומציע דרך האינטרנט - רואה מסוף העולם ועד סופו דטומאה, וכיון שזה גדר המלחמה האחרונה, אזי אפילו בלי לחשב את נוראות החטא שבזה עד מצולות שאול ועמקי תהום

רבה, צריך להיות שוטה גמור, להסתפק בראיה דמיונית וירטואלית, תחת עינוג אמיתי מוחשי של רואה מסוף העולם ועד סופו דקדו' שרגע קל מזה הוא מיליארדים תענוג והנאה אושר ושמחה, יותר מכל 'גלישה' שלא נדע.

ג. ולמעשה הפיתוי והמורה היתר הכי חזק שקיים בזה הוא התירוץ הידוע של 'צרכי פרנסה', וחסכון זמן, ובפרט בתקופתנו, שמצורף לזה תירוץ שטייגען, וכיבוד הורים. אבל רק כדאי לדעת שמי שהמציא את המורה היתר של 'צרכי פרנסה' הוא אדון בלעם בכבודו ובעצמו. שהרי נאמר בסוף הפרשה "וישב העם בשמים ויחל העם לזנות" ופרש"י על פי עצתו של בלעם כדאי בפרק חלק. ויש להתבונן בשם 'שמים' שפרש"י שם מקום, ואילו בתרגום פירש 'שמים' ואילו היה זה שם מקום לא היה צריך לשנות, ומשמע דעיקר שמו של המקום הוא 'שמים' אלא שברביבוי שלו הוא מכונה בלש"ק שמים ובארמית שמים, והבי' בזה כמש"כ הבעה"ט דשמים לשון כי תשטה אשתו, ובאמת הם ב' שיטות בחלק, ר"א אומר שמים שמה, רבי יהושע אומר שנתעסקו בדברי שטות, ובדברי אגדה אין מחלוקת, באופן ששם המקום הוא 'שמים' ע"ש השטות של הזנות. ולא בכדי 'אנטרנט' גימטריא 'שמים'.

ועצת בלעם: 'אינטרנט לצרכי פרנסה'. כמבואר להדיא בחלק (דף קו), אמר לו: אלקיהם של אלו שונא זימה הוא (איפון אותיות ניאוף) והם מתאווים לכלי פשתן בא אשיאך עצה, עשה להן קלעים (בלע"ז חסימה) והושיב בהן... זקינה מבחוץ וילדה מבפנים, וימכרו להם כלי פשתן (היינו 'צרכי פרנסה'). עשה להן (בלק) קלעים, מהר 'שלא' (אותיות ג'לש') עד בית הישימות' (נטריקון יש מות)... עיי"ש ודו"ק.

ג. ולכן תוקף נבואת בלעם היתה במקום שליטת הראיה, שכוחו היה בקלקול העין, נאום הגבר שתום העין, שמחד היינו עין חסירה, ומאידך מתרגמין דשפיר חזי, ואמר הבעש"ט שהכוונה שמחמת חסרון העין שם לא יכל לפגום, ודווקא דרך שם יכל לראות איזה חזיון נבואי. והעומק בזה, שהשגתו היתה דווקא במקום החסרון והקלקול, וכשהקב"ה כעס אז הוא הופיע להתנבא. ובלק אותיות ב'-ל"ק כי ל"ק גי' עין, והוא רצה להרכיב לבלעם ב' עינים כדי להראות לו איך להחיל קלקול, אבל כשראה 'מה טובו אהליך יעקב' שאין פתחיהן מכווים, הבין שאין חזק ראייה, יכול לפגוע. והשאייר לדור עקבתא דמשיחא את המלחמה על העין, "איה הקדושה היא בעינים, על הדרך". וממילא זו כוונת האור החיים שהמלחמה עתידה להיות על כל הקופה!! על שער הנ' דטומאה!! הי' יצילנו.

איך חוזרים בתשובה...?

נמיו... "כאהלים נטע ה'..." לומר לך מה נחלים מעליך את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים (בתי מדרשות) מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות. ובפרק י"ח שם "שפכי כמים לבך כו" מה מים הללו מקוה טהרה הן לישראל ולכל אשר נברא בעולם כו", כך דברי תורה מקוה טהרה לישראל בכל מקומות מושבותיהם... "חזינו, שיש בתורה כוח טהרה עצום לכבס עון, ולהפוך חוטא לצדיק. וממשיך הנפה"ח לתאר איך שמונח בתורה כוח של תשובה מאהבה, וז"ל: בא וראה כמה גדולה כחה של תורה שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפילו מעבודת כוכבים שבידם שנאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם..." ע"ש. כי עיקר התשובה שלימה האמתית שהיא מאהבה. הוא רק ע"י עסק התורה כראוי כמו"ש במעלות התורה אוהב את המקום. וכמו"ש השיבנו אבינו לתורתך... והחזירנו בתשובה שלימה לפניך... וזהו שאמרו (באבות פ"ו) ונעשה כמעין המתגבר והולך, ויש מקום לפרשו גם ע"ז הענין הנ"ל, שכמו המעין הנובע אף שלפעמים נרפש ונשחת בהרבה רפש וטיט, עם כל זה, הוא נובע ובוקע ומתגבר והולך מעט מעט, עד שברבות הימים יתגבר ויתגלה לגמרי ויתפשט כמאז, כן העוסק בתורה אף אם נתלכלך תהלה בעוונות והטאים עצומים ונטבע מאד ברפש וטיט מצולות הרע ה"ו, עם כל זה ע"י עסק התורה נכון לבו בטוח שונדאי המאור שבה יחזירו למוטב. והטוב מתגבר והולך על הרע שבו מעט מעט, עד שלבסוף בהכרח יתגבר הטוב ויתפשט ככולו לגמרי, והוא מתקדש מטומאתו ופרחה טהרה ככולו... עכ"ל הנעימה.

ד. כמה דברים אלו, מים קרים על נפש עיפה, שגם מי שמרגיש שיש בידו עוונות שאי אפשר להתגבר עליהם, והוא ממש טבוע ברפש טיט ואינטרטיט... מצולות הרע ח"ו, יכול להיות בטוח שבוודאי מאור שבה מחזירו לטוב. וצריך למצוא אתגרים לכל התקופה הבעל"ט עד א' אלול ע"י הספקי גמרא יומיים, מבחנים, או קביעת חברותא גם בנושאים חדשים, כי עיקר התשובה הוא חיזוק בתורה!...

וצריך לדעת סוד פלאי מרבי צדוק הכהן מלובלין, שכל ההמצאות שבעולם נובעים מההמצאות בתורה, וכשאנו רואים טכנולוגיות חדשות, פטנטים ושכלולים, הכל מכח התורה שמשתכללת תמיד ע"י לומדיה. וכך כל הרפואות שיש בעולם, נמצאו רק מכח דרכי חיזוק וכל מיני עיצות ורעיונות שמצאו חכמי העבודה איך להתמודד עם יצרים שנתחדשו בעולם. וממילא גם כעת, שכל העולם מחפש בקדחנות חיסון ותרופה לנגיף, זה חייב לצאת מהתורה, ואם יהיה אפי' יחיד שימצא דרך חדשה להתחזק במוסר ולהתחזק מחטא, הוא יכול בתשובתו להציל עולם שלם, שבזכותו ימצאו המדענים חיסון לנגיף, ואין קץ לשכרו!...

א. כולנו מרגישים שעלינו לעשות תשובה, המצב לא פשוט בכלל, וה' ירחם עלינו שלא ניפול למצב גרוע מזה. ועתה כתבו עיני העדה מרנן שרי התורה שליט"א, לרבנן ותלמידיהון, ולכל יושבי הארץ: "כאשר מן שמיא הוחמר נגע הקורונה בעונותינו הרבים, ובוודאי צריכים להתעורר מזה, ולהתחזק כל אחד במה שליבו יודע מרת נפשו, ובפרט לשמור על קדושת בתי הכנסת ובתי מדרשות..."

אז הנה, אלו שחיכו שגדולי הדור יגידו להם מה צריך לעשות, כאן הם כותבים במפורש, שמכיון שההחמרה היא "מן שמיא", ועלינו להתעורר שזה מחמת "עוונותינו הרבים", א"כ כל אחד צריך לחזק את בדקי ביתו ולחשוב מה הוא יכול לתקן ולשוב בתשובה אליו יתב'. ובפרט הדגישו את ענין שמירת קדושת בתי כנסת ובתי מדרש, מפני שהפגיעה הגדולה ביותר בסדר החיים הסדירים, הורגשה בנגישותן של הקהל אל בתי מקדש מעט ובאופי ההסתופפות בצילא דמיהמנותא שם, כי אע"פ שהכניסה לשם כבר הותרה, עדיין המסיכות הללו מציקות ומקשות מאד על התפילה והתורה באופן הזה, וא"כ ודאי מעוררין אותנו מן שמיא, שזהו הנושא שיש להתעורר עליו ביותר.

ב. בוודאי עצם החיוב לשוב בתשובה במצב כזה, הוא פשוט מאליו, וכמבואר בדברי הרמב"ם הנודעים בהלכו' תעניות (א-ב): "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר "על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות", כלומר כל דבר שייצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו. ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו', וזה הוא שייגרום להם להסיר הצרה מעליהם". עכ"ל. ומבואר בדבריו שרק ע"י תשובה ניתן להסיר צרה כעין ה"דבר".

אך למעשה גם אחר מכתבם המפורש של עיני העידה, המציאות היא שהרבה יהודים מתקשים להבין, או שכלל אינם יודעים, על מה צריכים לחזור בתשובה, ואי ידיעה זו מכבידה עליהם את עבודת התשובה, ויש שמרוב עצים לא רואים את היער... ומרוב בלבול נותרים בחיבוק ידים.

ג. לכן נביא כאן את דברי הנפה"ח (שער ד פ"א) שמציע אופן אחד של תשובה ע"פ פרשת השבוע, שכולל את כל התשובות שבעולם, וקושר את החיזוק במעלת קדושת בתי מדרשות, יחד עם החיזוק הפרטי, ובתשובה זו נוכל להיות רגועים, שבוודאי עשינו את חובתנו בשעה קשה זו. וז"ל: "ואמרו עוד (ב"פ דברכות טו,א) ובתנא דבי אליהו (סא"ר פכ"ה) למה נסמכו אהלים לנחלים, דכתיב "נחלים

עכשיו אנו מגיעין אצל מדינה

א. במדרש, "אראנו ולא עתה", א"ר יצחק, משה אמר (דברים לב, לה) "כי קרוב יום אידם", "כי קרוב אליך הדבר" (דברים ל, יד). ובלעם אמר "אראנו ולא עתה". משל למלך שנתן מדינה לבנו במקום רחוק, והיה אוהבו ואוייבו עמו. כשהיו מהלכין בדרך, אמר אוייבו לפי ששונא אותך אביך נתן לך מדינה במקום רחוק, קצרה דעתו של בן המלך. אמר לו אוהבו, עכשיו אנו מגיעין אצל מדינה, ומתקנין לנו כל מעדנים. מיד נתקררה דעתו של בן המלך. וכן ישעיה אמר (ישעיה יג, ו) "כי קרוב יום ה' ונורא הוא", עד כאן.

בפשטות זהו רק "אסטרטגיה". כשאנו מנסים לחשוב על יום ביאת המשיח, זה הרי מתסכל. דורות ע"ג דורות כל כך ציפו לו, דורות ע"ג דורות כל כך קיוו לו, והוא עדיין לא בא, אז למה שיבא עכשיו? אבל בכל זאת, מי שהוא בגדר "שונא ישראל", הוא מפליג את הדברים ואומר, אני מבחינתי כבר מיואש אולי הוא יבא אבל עוד הרבה הרבה זמן. אבל מי שהוא בגדר "אוהב ישראל", הוא מחפש כל מיני עיצות איך לשכנע את בני המלך שהמשיח קרוב, ובכל מאורע שקורה הוא מראה לבני המלך את פעמי משיח ומעודדם: "עכשיו אנו מגיעין אצל מדינה, ומתקנין לנו כל מעדנים", ואז מיד מתקררת דעתם של בני המלך.

ובאמת כך היה דרכם של הרבה מגדולי הדורות, כמו שמוספר על הח"ח ועוד, שעודדו את העם שביאתו של המשיח כבר קרובה ביותר, ושכבר נתקיימו כל הסימנים. (ואף גדולי הראשונים עודדו את דורם בדרך זו, כדוגמת הרמב"ם באיגרת תימן, והרלב"ג בפירושו לדניאל, והיד רמ"ה בפירושו לסנהדרין שכתב שכבר נתקיימו אצלם כל הסימנים, וכן כתב הרוקח בפירושו להושענות על "הושע נא ספורות משמעות הושע נא" שזוהי בקשה שהי"ת יושיע את ישראל שכל דור משמיעים רמזים ומספרים שכבר הגיעה שעת הגאולה, הרי שזוהי הדרך).

ב. אך יש להקשות על המשל הזה, שלכאור' בלעם צדק, שלפי שעתו ותקופתו, כעת אנו רואים שהמשיח לא היה עתיד להגיע עד תקופתנו, וא"כ אוהב המלך סתם מהתל בבן המלך שאומר לו שהמדינה קרובה, ובאמת השונא צודק שהמדינה עוד רחוקה מאד מאד, ואיזה עידוד זה...?

ויל"פ כמש"כ המהר"ל (נצח ישראל פ"ס): ויש לך להבין מדברי חכמים, כי לפי האמת המדינה שנתן מלך מלכי המלכים לישראל - עולם המשיח - הוא מדינה רחוקה. אבל אוהבו אמר כי קרוב הוא, וכמו שאמר ישעיה "כי קרוב יום ה' כי גדול ונורא הוא". אף כי רחוק הוא, הרי הוא קרוב מצד התשובה, כמו שהתבאר למעלה (פכ"ח) שאמר משיח היום אתינא (סנהדרין צח א), עיין שם. ולפיכך הנביאים, שהם אוהבי ישראל, היו אומרים "כי קרוב יום

ה'". כלומר, אל תאמרו כי הי"ת אשר נתן חלקכם לימות המשיח, הוא דבר מופלג מן עולם הזה. אבל אין הדבר כך, רק כי קרוב הוא מאוד אל עולם הזה אשר אתם רוצים והוא יותר קרוב מאשר ענין אחר, שהרי דבר זה שהוא ביאת המשיח, זמנו הוא כל יום ויום, כמו שאמרנו, כי זמן ביאת הגואל זמנו כל יום ויום, ולכך קראו ימות המשיח 'קרוב', כי מסוגל הגאולה לזה, שאין לה זמן מיוחד, כמו שהתב'. אבל בלעם אמר על הזמן שהוא רחוק, כאשר אין כאן תשובה, ודברים אלו גדולים מאוד מאוד. עכ"ל המהר"ל.

מתבאר בדבריו שהטעם שהוא קרוב, מפני שבאמת הדבר בידינו, שאם אך נחליט לשוב בתשובה נזכה תיכף לביאתו, היום! אם בקולו תשמעו... ולפי דבריו הנמשל הוא, שיש אוהבי המלך שלא רק שמעודדים את העם שהמדינה קרובה, אלא מראים להם באצבע את הדרך הקרובה, שע"י התשובה, ביכולתם לזכות תיכף לביאתו. אבל בלעם רוצה להרחיק את ישראל מתשובה, ולכן הוא אומר להם "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב", ואה"נ אילו היו חוזרים אז בתשובה שלימה היו זוכים בימיהם לביאת המשיח. וזהו עומק המשל, שאכן המדינה קרובה, כי בידו של בן המלך להיכנס בכל עת שירצה למדינה זו.

ג. ועל המשך הפסוק פי' המהר"ל: "ואמר 'דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל'", קרא מלך המשיח כוכב מן הטעם אשר אמרנו למעלה, כי כמו שהכוכב נבדל מן האדם, שהכוכב ברקיע והאדם על הארץ, וכך הזמן של משיח נבדל מן עוה"ז לגמרי. ועוד, כי מעלתו ומדריגתו של משיח למעלה, כמו שפרשנו למעלה, שעליו נאמר (ישעיה נב, ג) "וירום וגבה ונשא", ולכך קראו אותו 'כוכב', שהוא מתנשא על כל. ועוד יש לך לדעת, כי הכוכב הוא מושל בכל העולם כולו, כאשר הוא מסבב את כל העולם. ולכך מדמה מלכות המשיח שתשלוט בכל העולם, כמו שאמר אחריו, "ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת", לכך מדמה אותו לכוכב. ואמר לשון "דרך כוכב מיעקב", כי נראה כא"י היה דורך בשמים. והוא נקרא כוכב דשביט, שהוא דורך במרוצה. וזה שאמר אחריו "וקם שבט מישראל", שניהם ענין אחד, שהרי נקרא 'כוכבא דשביט' (ברכות נח, ב), ושניהם באים בחזק ובתוקף גדול מאוד. וכן יהיה מלכות המשיח, שיבוא בכח. ע"כ דברי המהר"ל.

והנה מובא בספה"ק שב' הכינויים של המשיח "כוכב" ו"שבט" עולה בגי' משי"ח, ולדברי המהר"ל הלעיל יובן, שמצד היותו כוכב הוא אכן מעל מסגרת העולם שמנוהל ע"פ טבע, וזהו מיעקב לשון עקבה, ולכן בלעם טען שלא שייך שיבא כעת. אך אוהב המלך יודע, שגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, ומעלה את ישראל מעל לטבע, ומצד זה קרוי שבט שדורך במרוצה, וזהו מישראל כשהם בגובה. ויה"ר שנישוב בתשובה ונזכה לביאתו תיכף ממש.

דרגת האמונה של קריאת שמע

א. יש גמרא מחודשת בברכות (יב,ב): אמר רבי אבהו בן זוטרתני אמר רבי יהודה בר זבידא, בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח צבור. מאי טעמא, אילימא משום דכתיב בה, אל מוציאם ממצרים, לימא פרשת רבית ופרשת משקלות דכתיב בהן יציאת מצרים, אלא אמר רבי יוסי בר אבין, משום דכתיב בה האי קרא, **כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו**, ולימא האי פסוקא ותו לא, גמירי, כל פרשה דפסקה משה רבינו פסקינן, דלא פסקה משה רבינו לא פסקינן.

מבואר שביקשו לתקן לנו לקרוא בכל יום את הנבואות הארוכות של בלעם בגלל הפסוק הבודד הזה, וכל אחד מרגיש שצריך בדבר תוספת הבנה, מהיכי תיתי להעמיס על כלל ישראל שבכל הדורות לקרוא כזו נבואה ארוכה שגדושה ומקיפה כל כך הרבה עניינים, רק בגלל פס' אחד שנזכר בו משהו שנוגע לקימה. (ואף שהגמ' מנמקת שכל פרשה שלא פסקה משה לא פסקינן, עדיין קשה מהיכי תיתי להעמיס קריאת נושאים רבים רק בגלל פס' בודד, ובפנ"י ובמהרש"א עמדו בתמיהה זו, ותירצו שבלאו הכי היה מקום לתקן זכירת מעשה בלק, וצ"ע דהעיקר חסר)?

ונראה שמונה בזה רעיון נפלא ועמוק הנוגע למצבינו. הנה הנס העצום של ההצלה מבלעם יש בה יחודיות מאד מיוחדת, שהרי העם כולו עמד בסכנה נוראה, ואף אחד לא ידע כלום מכל המתרחש, יושב בלק בארמונו וחורש מזימות, נשלחים זקני מדין לרקום קשרים עם המסוכן במכשפים, הולך בלעם ברשעותו וזומם הרג עם, מאחל להם את הגרוע מכל, ואין יהודי שידוע, ואין יהודי שמבין.

ההגדרה המתאימה ביותר לכזאת סוג הצלה היא "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו", שכמו האריה מלך החיות אין שום בעל חי בטבע שמהיץ להתקרב אליו גם כשהוא ישן, וגם אם באים להתקיף אותו, ברגע שרואים אותו נבהלים ונסוגים מגודל הפחד ממנו, כך כלל ישראל כמו אריה ולביא, שגם כשהוא ישן ואינו יודע מה עושים מאחורי גבו, נרתעים ונבהלים ממנו, ולכן הפס' שהזכירה הגמ' כרע שכב כארי וגו' הוא סיבה שיקראו כל יום את כל פרשת בלעם, בשביל לראות את גודל הניסים שעושה הקב"ה כסדר עם ישראל, שהם ניצולים מדברים שאפילו לא נודעו להם, ושניסו לעשות מאחורי גבם, וה' מצילנו.

וזהו שפונה אלינו הקב"ה דרך הנביא מיכה ואומר לנו: "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב, ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השיטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'", שלא כעם עלינו ה' כל אותו זמן. ועלינו לזכור את ההשגחה המיוחדת שעם ישראל זוכה, שכל רגע הקב"ה משגיח עלינו להצילנו מכל מיני אויבים חורשי מזימות.

והיינו התכלית של מצוות קריאת שמע, בו עוצמים את העיניים ומכריזים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, שהרי העוצם עיניים אינו יכול להשגיח על ענייניו, ונעשה כמו מנותק מכל המציאות, אלא שזה גופא המכוון, להעלות את היהודי עולה לכזה גובה של אמונה, עד שיחוש שכבר יכול לעצום את העיניים, כי בין כך הקב"ה משגיח עליו בכל ענייניו, ולכן חשבו חז"ל שאלמלא טירחא דציבורא היה מתאים מאד לצרף לקריאת שמע את פרשת בלעם, כי זה ממחיש יותר מכל את דרגת האמונה המיוחדת הזו.

ב. מהלך נוסף כותב ר' צדוק הכהן מלובלין (רסיסי לילה אות מ): ...ועל דבר זה נתקנא בלעם הרשע שבכל נביאותיו גילה דרגת הדביקות והיחוד הגמור, דלכן ביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע לפי שנאמר בה (במדבר כד, ט) כרע שכב כארי וגו', דגם בשעת שכיבה ושינה הוא כארי כמעט אני ישנה ולבי ער שעל זה אמרו ז"ל (שה"ש רבה ה, ב) דהקב"ה לכן של ישראל וה' יראה ללבב, שאין מסתכל אלא לנקודה זו שבלב. וע"ז אמר (במדבר כג, כא) לא הביט און וגו' שאין מסתכל על העמל והאון כלל רק אל אותה הנקודה שה' אלהיו עמו ותרועת מלך ורצונו הוא בו, באותה נקודה שבזה הוא שלימות מדת המלכות... עכ"ל.

ומתבאר שלא רק שעם ישראל מוגן כלפי האויבים, אלא גם מצד הדרגה הרוחנית שלהם, יש להם תמיד איזו נקודה שאינה נכבית לעולם, וגם בשעת שכיבה יש להם את כוח המלכות, וכמו אריה שגם כשהוא ישן הוא אריה, כך כלל ישראל, גם בחולשות שלהם יש בהם איזו נקודה פנימית שורשית שלעולם לא נכבית, ובזה הקב"ה מביט.

ג. בשעה קשה זו, שכולם נתונים בסערה עולמית עזה, כשהבריאות והפרנסה והמערכות החינוכיות מטולטלות בחוסר וודאות מתמשך, ואין איש יודע מה ילד יום, הרי שעלינו לתפוס בכוח הבטחון והאמונה בבורא העולמים, להבין שכל הילוכי הנגיף הזה, איזורי התקיפה הישירים, ומידת יכולת התקיפה שלו, תלויים אך ורק בבורא עולם!

וכמו שבתחנת מוניות יושב מוקדן לנתב את דרכם של המוניות ומכין להם נסיעות מתאימות בזה אחר זה, כך עלינו להאמין ולבטוח, שכל ריבי ריבון חלקי הנגיף הזה שתקף כבר כעשר מיליון איש רח"ל, כל חיילות אדירים אלו, מנותבים ע"י מוקדן שמיימי שמורה לכל אחד להיכן לפנות, ובמי לפגוע, ובאיזה עוצמה, ואין שום מקרה כלל!

וכשם שעד עתה זכינו לראות איך שהקב"ה מגן על עם ישראל ועל מועדיהם, כמו שכבר הזכרנו את הפלא, שיום הפורים לא נפגע במאומה, וליל הסדר היה דווקא בצורה של אל יצא איש ממקומו, ובליל שבועות כבר היה אפשר לקיים את הסדר האדיר של המשמר הקדוש, כך נזכה גם הלאה לראות בישועת ה' יתברך - "כי לא יטוש ה' עמו".

נושא הגיליון

מדידת חום על ידי ישראל בשבת

וּלְפָנַי עֹוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל

תקציר: בעקבות נגיף הקורונה, אין אפשרות להיכנס לבתי החולים ומרכזי רפואה ללא מדידת חום, ועל הנכנס בשבת קודש לברר באיזה אופן מתבצע המדידה, ולנהוג כהלכה לפי הכללים שנאמרו בכל סוג מדידה. המדידה מבוצעת בעיקר בשלושה אופנים: א. 'מדידה אוטומטית בשבת', ודינו התבאר בגיליון 269. ב. 'מדידת חום על ידי גוי', ודינו התבאר בגיליון 270. ג. 'מדידת חום על ידי ישראל בשבת', ודינו יתבאר בס"ד בגיליון הנוכחי 271.

יסוד השאלה, כאשר שומר הכניסה יהודי מודד את החום לכל אחד שנכנס, האם מותר להיכנס לבית חולים, לצורך פיקוח נפש, חולה שיש בו סכנה, חולה שאין בו סכנה, שהרי המבקר גורם לבודק לבצע חילול שבת במיוחד עבורו, כאשר מפעיל את המכשיר לצורך הבדיקה, ומספר מעלות החום נכתב על גבי הצג הדיגיטלי. [ויש בזה אריכות דברים האם המדידה במדחום דיגיטלי דינו כמלאכה דאורייתא מדין כותב שהוא כתיבה כדרך, שכך דרך הכתיבה במכשיר זה בימות החול, והאם דין הכתב ככתב שאינו מתקיים, ועוד יש בזה חשש דאורייתא מצד הפעלת המכשיר ויצירת מעגל חשמלי].

הצד לאסור את הכניסה מדין 'וּלְפָנַי עֹוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל', ו'מסייע ידי עוברי עבירה', וטעמים נוספים, והצד להתיר כי המודד לא עובר איסור, אלא עוסק במצוה של הצלת נפשות, שמונע את כניסת חולי הקורונה ומונע את החולים המאושפזים מהידבקות, וגם אם יש איסור הרי המבקר לא נחא ליה בפעולות הבדיקה והשומר בודק אותו בעל כורחו. בתקופה האחרונה התפרסמו בנדון כמה הוראות חלוקות, וכדלהלן.

1. דיני חולה בשבת

חילול שבת לצורך חולה: נפסק ב**שו"ע** (סימן שכח סעיף יב בהג"ה) כאשר מחללים שבת עבור חולה שיש בו סכנה, משתדלים שלא לעשותו על ידי גוי וקטן ואשה, אלא על ידי ישראל גדול וכן דעת. ולדעת הרמ"א אם יכול לעשות בלא איחור יעדיף בשינוי, או על ידי גוי, אבל אם יש לחוש שיתעצל הגוי, יעשה על ידי ישראל. ולגבי חולה שאין בו סכנה, מבואר ב**משנ"ב** (סימן שכח ס"ק גז) שחולה בכל גופו ואין בו סכנת אבר, מותר לישראל לעשות עבורו

לעילוי נשמת
הר"ר אשר בן ר' ישראל ולדמן זצ"ל
נלב"ע כ"ז תמוז
ת.נ.צ.ב.ה.

דבר העורך

קדושת בית הכנסת

בערב שבת קודש פרשת במדבר כח אייר תש"פ, פורסם 'קריאת קודש' מאת מועצת גדולי התורה אגודת ישראל, דגל התורה, ומועצת חכמי התורה, אחרי שני חודשים שבתאי הכנסת היו סגורים, וכעת כאשר זוכים לחזור לבית הכנסת עלינו להתחזק בקיום הלכות קדושת בית הכנסת, לא לדבר דברים בטלים, ויש לתקן 'תקנה קבועה' שאיסור חמור להחזיק בבית הכנסת פלאפון לא כבוי, בשעת התפילה והלימוד.

מעשה נפלא סיפר מגיד המישרים הג"ר שלמה לווינשטיין שליט"א, לפני כשבועיים, בשיעור השבועי, ממנו נוכל להבין מה רצון השם מאיתנו בנגיף הקורונה. ביום כ"ז בניסן תש"פ נפטר באמריקה מנגיף הקורונה, יהודי חשוב בשם הרב קהלני זצ"ל. לאחר ההלוויה האבא הגיע אל בנו בחלום, ואמר לו: "תדע לך, שמגפת הקורונה באה בעוון הדיבורים בבתי הכנסת".

קריאת קודש מאת מועצת גדולי התורה ומקורניו ודיליי

ביום שבת קודש פרשת במדבר, כח אייר תש"פ, פורסם 'קריאת קודש' מאת מועצת גדולי התורה אגודת ישראל, דגל התורה, ומועצת חכמי התורה, אחרי שני חודשים שבתאי הכנסת היו סגורים, וכעת כאשר זוכים לחזור לבית הכנסת עלינו להתחזק בקיום הלכות קדושת בית הכנסת, לא לדבר דברים בטלים, ויש לתקן 'תקנה קבועה' שאיסור חמור להחזיק בבית הכנסת פלאפון לא כבוי, בשעת התפילה והלימוד.

האב המשיך בחלומו, אם תרצה לדעת למה ואיך הוא קיבל רשות לבוא אליו ולגלות לו את זה, הסיבה היא - אמר האב - "כי אני נזהרתי בכל כוחי שלא לדבר בבית הכנסת בכל ימי חיי". הוסיף האב ואמר, לכן קוראים למגפה הזאת 'כוביד 19', 'כוביד' - בגלל הכבוד שלא נותנים לבתי הכנסת ומזלזלים שם ומדברים שם דיבורי חול.

סיים הרב לווינשטיין, הפלא ופלא, דבר החלום אירע בפרשת קדושים, ובפרשת השבוע מופיע הפסוק (ויקרא יט ל) וּמִקְדָּשַׁי תִּיָּרָאוּ אֲנִי ה', ובוודאי שאין סימן גדול יותר מזה (הפותח בכל יום, יום שלישי חוקת א' תמוז תש"פ).

רמזים נפלאים כתב ידידי הג"ר יוסף וויס שליט"א (עינינו גל פרשת תרומה תש"פ), תחת הכותרת "מה זה קורונה" ובתוך הדברים הזכיר 'סימנא מילתא', שם הנגיף קופיד 19, ומרמזים לנו מן השמים להקפיד ולדקדק בתפילת שמו"ע שיש בה 19 ברכות (אפשר גם כוביד 19 מלשון 'כבוד' ל 19 ברכות). ובמיוחד בברכה ה-19 של 'ולמלשינים', וכל איביך מהרה 'יכרתו', וכתבו הקדמונים שתפילת 'ולמלשינים' נוגעת לתיקון ה'כרת'.

יהי רצון שאותו פגם מחילול ה' שמגיע עד ה'כרת', יתהפך לשונאי ישראל ל'כרת', והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכניע במהרה בימינו, אמן.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

סכנה, יש לסמוך להקל כי לדעת רבים שימוש במדחום הוא רק איסור דרבנן, ובמקום חולה התירו איסור דרבנן.

[יש לציין, שלפי שיטת החזו"א שהפעלת מעגל חשמלי אסור מדאורייתא משום בונה, אם כן ההיתר רק לצורך חולה שיש בו סכנה].
למעט במלאכות: ולדעת הג"ר אברהם זנגר שליט"א (פניני הלכה גיליון 114 פרשת קורח תש"פ), אין היתר להיכנס לבית החולים כי אם לצורך פיקוח נפש, אבל אם מטרת הכניסה למעט במלאכות רבות אחרות הנעשות לצורך פיקוח נפש, כגון משגיח שתפקידו לפקח על שמירת הדת בבית החולים, יש מקום להתיר, מדין הקל הקל תחילה, ועוד כיון שהנבדק אינו עושה מעשה, ולבודק מותר משום פיקוח נפש, והאיסור של מכניס עצמו לאונס אינו איסור עצמי אלא איסור כללי שגורם איסורים, וכאן שכוונתו למעט באיסורים רבים אחרים אין בכך איסור. וצ"ע.

כותל המערבי: במאמר ארוך ונפלא שכתב הג"ר שמואל רבינוביץ שליט"א (ניתן לקבלו במערכת הילכתא) לגבי מדידת חום בכניסה לכותל מערבי, עקב כך שלא נמצא עדיין פתרון הלכתי מניח את הדעת למדידת חום בכניסה אל רחבת הכותל המערבי בשבת ובימים טובים, הושג אישור ממשרד הבריאות המתיר כניסה אל רחבת הכותל ללא צורך במדידת חום, אך בכפוף כמובן לשמירה על שאר הכללים, כגון חבישת מסכה, הרחקה, היגיינה וכדומה. והסיק שם שהמבקר במקום ששומר יהודי מודד את החום, יש בכך משום 'לפני עור', ואין להיכנס בשבת לצורך בעלמא, כי אם באופן של פיקוח נפש שמחללים עליו את שבת.

3. הראיות לכאן ולכאן

האם השומר עושה מצוה: נפסק בשו"ע (סימן שכח סעיף טו) לגבי חולה שהיה צריך גרוגרת לרפואתו, ועשרה אנשים הביאו כל אחד גרוגרת, פטורים ויש להם שכר טוב מאת ה', אפילו אם כבר הבריאה מהגרוגרת הראשונה. מכאן הוכיחו המתירים, כאשר השומר מודד חום לכולם לא רק שאינו עובר איסור אלא אדרבה עושה בכך מצוה, ששומר על החולים השוהים בבית החולים שלא ידבקו, למרות שהנכנס אינו נכנס לצורך חולה אלא כניסה סתמית, כיון שהבודק מקיים מצוה, שהרי אינו יודע את מצבו של הנכנס שוב גם כלפי הנכנס אין איסור. ובנקודה זו נחלקו האוסרים שאין ראייה, כי שם כולם עושים מלאכה לצורך חולה, אבל במדידת חום למבקר, מוגדר שעושה מלאכה לצורך בריא.

מכניס חבירו לאונס: דבר פשוט ומוסכם, שאסור לאנוס את חבירו לעבור איסור, ואף שכלפי האדם שעובר הוא אונס שרחמנא פטריה. ולדעת הפרי מגדים (או"ח משבצות זהב סימן שמג ס"ק א) אם אנס לגדול שיאכל גבילה, או חמץ בפסח, עובר על לפני עור. וכן מצדד **בקובץ שעורים** (כתובות אות יב). חשוב לציין שיש בזה סתירה בפרי מגדים (או"ח אשל אברהם סימן רסו ס"ק ו), הביאו הביאור הלכה (סימן רסו ד"ה חמורו), שכתב שאין לפני עור על לאו דמחמר, כאשר מניח משא על בהמת חבירו בשבת בלא ידיעתו, ואנוס הוא.

ולדעת הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה יו"ד א סימן ג) המכריח את חבירו לעבור איסור באופן של פיקוח נפש, אף שחבירו צריך לעשות את העבירה כדין יעבור ולא יהרג, ופטור ואינו נענש מדין 'אונס רחמניה פטריה', מכל מקום המאנס עובר בלפני עור, שהוא אינו אנוס, ונעשית עבירה על ידו. והוכיח כן מדברי רש"י (במדבר פרק ל פסוק טז) וְאִם הִפְרֵךְ יִפְרֹ אֶתְּם אֶחָדֵי שְׂמֵעוּ וְנִשְׂא אֶת עֹנֶה, שאם קיים לה ואחר כך הפר, נכנס תחתיה לעונשין, אפילו שהיא לא ידעה שהוא קיים לפני כן ואין לה איסור. ולדעת הג"ר שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל (מנחת שלמה חלק א סימן ז ד"ה ברם), ודאי שהדבר אסור, ומסתפק שיתכן שהאיסור הוא רק מדרבנן.

מלאכות דרבנן רק בשינוי, ואם יש בו סכנת אבר מותר לעשות מלאכות דרבנן גם ללא שינוי.

2. הוראות הרבנים

רק בפיקוח נפש: ביום ג' י"ז סיון תש"פ, התפרסם מכתב מערש"ק פרשת בהעלותך תש"פ, בחתימת הרבנים הגאונים הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א, הג"ר שבח צבי רוזנבלט שליט"א, הג"ר שלום יוסף גלבר שליט"א, הג"ר יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א, והג"ר מנחם מנדל לובין שליט"א, ובמכתב מפורש, שאם הבדיקה נעשית על ידי ישראל, יש בזה איסור גמור, ואין להתיר כי אם בפיקוח נפש, באופן שמותר לחלל עליו את השבת. טעם הדברים ביאר באופן נפלא הגרי"מ רובין במאמרו (מאמר אור לר"ח אייר תש"פ, מכתב ערש"ק שלח תש"פ, שיעור בקו 'מבי מדרשא' מוצ"ש פרשת קרח תש"פ) להאזנה 9000-251-077 שלוחה 23 שיעור 51), ולהלן יובא יסוד דבריו.

לצורך חולה שיש בו סכנה: לדעת אחד מגדולי הוראה שליט"א, בשומר ישראל מותר להיכנס לכל צורך של חולה שיש בו סכנה, אף שהצורך המסוים הוא דבר שאין מחללים עליו את השבת עבורו. כי מספיק חשש סרך רחוק של פיקוח נפש, כדי להצדיק את הכניסה לבית חולים, ומצד הבודק אין איסור, שהרי כלפי הנהלת בית החולים צריך לבדוק את כולם משום פיקוח נפש, וגם לא נחשב שהמבקר מכניס עצמו לאונס, וגורם לחילול שבת על ידי פיקוח נפש, כי הרי לא נכנס לחינם אלא לצורך חולה שיש בו סכנה.

וכעין זה כתב הג"ר נחום אייזנשטיין שליט"א (דבר הלכה 136 בלק תש"פ), שאין להיכנס כאשר שומר יהודי מודד חום, כי אם לצורך 'פיקוח נפש', ולפעמים מותר גם לבקר ולסעוד חולה, שלפעמים יכול למונע בעקפיין פיקוח נפש, ולא ניתן למסור כללים בזה, כי הדבר משתנה ממקרה למקרה, ולכן יעשה שאלת חכם על כל מקרה לגופו.

ולדעת הג"ר מרדכי הלוי פטרפריינד שליט"א (כתר יתנו לך סימן יא), נראה להלכה ולא למעשה, בשומר יהודי לכתחילה אין להקל, וימנע מלהיכנס אם אין זה בגדר של ספק פיקוח נפש. אבל במקום צורך גדול אפשר שהוא כבר בגדר ספק פיקוח נפש, כגון בעל שמבקר את אשתו אחרי הלידה שהיא בגדר חולה שיש בו סכנה, יתכן שמותר להקל ולסמוך על צירוף כמה מהסברות להתיר. ובפרט כאשר לא ודאי שהשומר יהודי.

לצורך רפואי חיוני: לדעת הג"ר אברהם משה הלפרין שליט"א (במכתב, ובגיליון אספקלריה סיון תש"פ עמוד 13), מדידת חום על ידי יהודי שווה לבדיקה במדחום אוטומטי, יש להתיר רק את המינימום הדרוש וההכרחי לצורך רפואי גדול וחשוב, או לצורך חולה שיש בו סכנה, ויש לשקול היטב כל כניסה בשבת לשטח בית החולים. וכשיש אפשרות עדיף לבצע את מדידת החום בשינוי.

לצורך חולה שאין בו סכנה: ובגיליון שמעתתא עמיקתא (פרשת בהעלותך תש"פ גיליון תלג) דן בזה והסיק, כאשר יהודי מודד אין להיכנס כי אם לצורך טיפול בחולה שאין בו סכנה, ולכתחילה יש להעדיף להיכנס דרך כניסה שיש שם שומר גוי, ואם אין שומר גוי עדיף להיכנס דרך כניסה שיש שם מצלמה תרמית. טעמי ההיתר, מצד שהמעשה אינו מחייב חילול שבת, כיון שהבית חולים יכול לעשות את הבדיקה בהיתר, ועוד שסיבת הסכנה של התפשטות הנגיף כבר נמצאת בעולם, ואינו נחשב שמכניס עצמו לאונס, וגם הבדיקה עצמה היא בהיתר של פיקוח נפש. וסיים שאם יש צורך בכניסתו לחולה שאין בו

עוד סיבות להקל מצרפים גם את שיטת הש"ך, כמו שמצינו ב**שו"ת שבט הלוי** בכמה מקומות (חלק ד סימן יז, חלק ה סוף סימן מב, חלק ט סימן קנט, ועיין חלק ט סימן ג' מה שכתב בשם **הכתב סופר**), שאפשר לצרף שיטת הש"ך להיות בגדר לימוד זכות על המקילים. וסייג דבריו, שתינוק שנשבה לא נחשב למומר לענין זה, ואף בספק תינוק שנשבה אין דינו כמומר.

גדרי פיקוח נפש: סברא נוספת לאסור, שהבית חולים צריכים מצד כללי פיקוח נפש, להכניס ולבדוק בשבת רק את המבקרים שמגיעים לצורך פיקוח נפש ולא כל אדם, ועוד שיכולים להעמיד שומר גוי, נמצא שהשומר עובר איסור, והמבקר מכשילו באיסור.

ועוד שמצד המציאות, הבדיקה מקטינה באחוז מזערי את החשש להידבקות, ואולי חשש רחוק כזה אינו בגדר 'פיקוח נפש שמחללים עליו השבת', כפי שהתברר על ידי גורמי רפואה מוסמכים, חלק משמעותי מן הנדבקים בנגיף הקורונה אינם מפתחים תסמינים כלל, יתר על כן, חום גוף גבוה אינו תסמין מובהק של נגיף הקורונה, שהרי חלק משמעותי מהנדבקים בקורונה אינם מפתחים תסמינים, ומהם שחום גופם לא עלה על מידת החום הרגילה של אדם בריא, מאידך רבים שחום גופם עלה, וכאשר נבדקו נמצאו שליליים. ולמעשה, לרוב לא ניתן להבדיל בין הדבקה בנגיף קורונה לבין מחלות נשימתיות רבות אחרות ללא בדיקה ייעודית. ועוד שבפועל העיכוב לנכנסים הוא אפסי, שכל אדם שיש לו חום של 38 מעלות מצד עצמו לא מעונין להגיע לבית חולים.

מאידך טוענים המתירים, שבגלל שיש בדיקת חום בכניסה לבית חולים, לכן לא מגיעים כלל למתחם אנשים שיש להם חום, ומה שטענו שהעיכוב הוא אפסי, בבית חולים קיים ריכוז של אלפי חולים עם מחלות רקע ומערכת חיסונית חלשה, צריך לחוש ביותר לכל חשש פיקוח נפש אפילו לדבר רחוק.

השלמה לגיליון 269: בנושא 'מדידת חום אוטומטית בשבת', לדעת הג"ר **משה שטרנבוך שליט"א** (במכתב), עצם המדידה נחשב 'ניחא ליה', ולא נחשב מעשה שלו, כמו כל ההיתרים שנאמרו במצלמות, והוא רק בגדר תרי דרבנן, ולכן מותר לעבור, לכל צורך חולה שאין בו סכנה. כמבואר ב**שו"ע** (סימן שכח סעיף יז), וב**משנ"ב** (ס"ק נז), שלצורך חולה שאין בו סכנה מותר בתרי דרבנן.

מכניס עצמו לפיקוח נפש: אסור להכניס עצמו למצב של פיקוח נפש, כמבואר ברז"ה והרשב"א והר"ן (שבת דף קלד:): ונפסק ב**שו"ע** (סימן שכח סעיף ז) לגבי ברית מילה בשבת, שנשפכו המים החמים שהוכנו לברית, אסור לעשות את הברית בשבת, כיון שאם ימולו אותו, יצטרכו לחלל שבת כדי לחמם לו מים, ולכאורה משמע שאפילו אם אחרים יחממו לו מים אסור לעשות את הברית, ואין היתר לחמם את המים משום צורך פיקוח נפש. מוכח שאסור לעשות דבר שיגרום שיעשו אחר כך איסור לצורך פיקוח נפש. וגם לדעת הרמב"ן שמתיר, מסתבר שהוא רק משום שמוטל עליו מצות מילה בזמנה דוחה שבת, ולכן עושים את מצות המילה, והאיסור נדחה מאיליו. אבל כניסה לבית חולים כשאינו פיקוח נפש אינו דוחה את השבת.

ראיה נוספת מדברי הבעל המאור (שבת דף יז). ונפסק ב**שו"ע** (סימן רמ"ח סעיף א), שטעם האיסור להפליג בספינה שלושה ימים לפני שבת, הוא משום 'מכניס עצמו לפיקוח נפש'.

מכאן הוכיחו האוסרים, שהרי הנכנס שלא לצורך לבית חולים, מכניס את השומר למצב של פיקוח נפש שמחייב בדיקה, ודומה לאדם שאונס את חברו לעבור איסור. ולשיטת המתירים, הרי השומר עסוק במצוה של הצלת נפשות והאיסור של מכניס עצמו לפיקוח נפש, אינו בגדר חילול שבת, אלא איסור חדש שלא יהיה איסורים, וכאשר עושה פעולה לצורך חולה, אף שאין כאן פיקוח נפש גמור, כבר לא נחשב שגורם איסור.

והסברא שאין כאן לפני עור, כפי שכתב בחלקת יעקב (סימן א) שלפני עור הוא רק כשמכשיל את חברו באופן שעובר איסור, אך אם ישכיל את חברו לעבור על האיסור באונס שאינו צריך כפרה, אין בזה לפני עור, שאינו מכשול. בדומה לכך נוקט ב**שו"ת בית יהודה** (יו"ד סימן יז) שלפני עור זה רק במושיט או מסייע, אבל בשותק ורואה חברו עובר איסור אין לפני עור, ויש רק דין לאפרושי מאיסורא. והביא בשם מהר"ש הלוי, שאם חברו לא יודע שעבר איסור, אין גם דין לאפרושי מאיסורא.

מומר: דעת הש"ך (יו"ד סימן קנא ס"ק ו) שבמומר אין איסור מסייע ידי עוברי עבירה, ונחלק עליו המגן אברהם (סימן שמז ס"ק ה), וכן נוקט המשנ"ב (סימן שמ"ז ס"ק ז) שגם במומר יש איסור מסייע. ולשיטת האוסרים גם מה שהוא מומר אינו סיבה להתיר, ולשיטת המתירים, אף שאינו סיבה להתיר אבל כשיש

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **חילול שבת לצורך חולה**: חולה שיש בו סכנה מחללים עליו את השבת, לדעת השו"ע עדיף על ידי ישראל, ולדעת הרמ"א אם לא יהיה איחור כלל יעדיף בשינוי או גוי, ואם יש לחוש שיתעצל עדיף ישראל. חולה שאין בו סכנה, ללא סכנת אבר מותר מלאכות דרבנן בשינוי, בסכנת אבר מותר מלאכות דרבנן גם ללא שינוי.
- ב. **יהודי מודד חום**: כאשר יהודי מודד חום בכניסה לבית החולים, נאמרו השיטות דלהלן לאיזה צורך מותר להיכנס; רק בפיקוח נפש, לצורך חולה שיש בו סכנה, לצורך רפואי חיוני, לצורך חולה שאין בו סכנה, למעט במלאכות.
- ג. **שכר טוב**: עשרה אנשים הביאו גרוגרת לחולה, אף שכבר הבריא מן הראשון כולם פטורים ויש להם שכר טוב מאת ה'.
- ד. **מכניס עצמו לאונס**: אסור להכניס את עצמו לאונס, וכן אסור לאנס את חברו, ויש אומרים שהמאנס עובר בלפני עור אף שהנאנס פטור, ויש אומרים שחייב להפרישו מהאיסור. יש אומרים שאין איסור מסייע במומר, להלכה נוקטים שיש איסור מסייע במומר, אבל כשיש עוד סיבות להקל מצרפים גם שיטה זו שאין איסור מסייע במומר.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ₪ מזומן שאלה: האם מותר לבצע בדיקת קורונה בערב שבת, כאשר יגרום מכך חילול שבת במעבדה?

המציאות היא, שבדרך כלל הבדיקות מפוענחות תוך 24 שעות מעת לקיחת המדגם, נמצא שהבדיקה ביום שישי גורמת חילול שבת.

הסברא להתיר, כי מצד צוות המעבדה הם עוסקים בפיקוח נפש, ומצד הנבדק מוטל עליו לזרז את תוצאות הבדיקה בכדי להודיע ולעדכן לכל אלו שייצרו איתו מגע שהם חייבים בבידוד. מאידך אולי הענין סובל דיחוי להמתין עד יום ראשון, וישהה בבידוד יום נוסף ואין כאן פיקוח נפש.

מקורות: מכתב הגרש"א שטרן שליט"א מתאריך ג' תמוז תש"פ.

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להיכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצידוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 270 על סך 100 ₪ האברך המופלג הרב בנימין אפללו שליט"א רכסים

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת
האשה הצדקנית מרת ברוריה בת ר' פנחס יוסף ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

השכונה כמרקחה

שאלה: בהמשך למה שנכתב בגיליון הקודם, שואל הג"ר בנימין מאר שליט"א, מה הדין כאשר ידוע על משפחה עם חולי קורונה שהסתובבו בשכונה, וגרמו למשפחות רבות להיכנס לבידוד, והשכנים סקרנים ורוצים לדעת את השתלשלות הענינים.

והשאלה, האם מותר לספר איך המשפחה גרמה לכל הבלגן, במקרה של אונס גמור, שלא ידעו שהם חולים, ומה הדין כאשר התרשלו בשמירת הכללים הנדרשים?

תשובה: השיב הג"ר יהודה דוב רוטנר שליט"א, כאשר הסיפור מפורסם (כגון שכבר נודע על ידי 'משרד הבריאות'), אם גרמו באונס, אין כאן גנאי ולשון הרע, כי אם אי נעימות, והתבאר דינו בגיליון הקודם, בתשובה להג"ר גמליאל רבינוביץ שליט"א.

ואם יש בזה גנאי כגון שברשלנות הדביקו אחרים או גרמו לבידוד, הרי מפורש בחפץ חיים, שאת החלק שעשו באשמתם אסור להאמין ולקבל, וצריך לדונם לכף זכות, ולכן אם כונת המספר אינה לפרסם ולגנות, אלא דיבור של אקראי וסקרנות, מותר בתנאי שהשומע לא יאמין ויקבל את הגנות, שאם המספר יודע שהשומע יאמין בוודאות, הרי הוא מכשילו באיסור קבלת לשון הרע, שאסור להאמין אפילו באופן שיש היתר של 'דבר מפורסם' ו'עבידא לאגלווי' (שאפשר לברר זאת, שהם הדביקו ברשלנות את כולם).

עדכוני הלכה

עדים עם מסיכה

בחופה שהתקיימה לאחרונה, הג"ר בונים שריבר שליט"א ראש ישיבת 'נתיב הדעת' סידר קידושין, והורה לעדים להוריד את המסיכה בשעת הקידושין והנישואין, מחשש שהמסיכה מעכבת את זיהוי הפרצוף, ונחשב 'עדות שאי אתה יכול להזימה'. שהרי עדי קידושין הם עדי קיום, וכאילו מעידים כעת בבית דין, ואין לקבל עדותם כשאין אפשרות לזהותם ולהזימם.

ונחלק הג"ר מרדכי בונם זילברברג שליט"א (שיעורי ליל שבת גיליון 188 תשפ), והביא שכך כתב לו הג"ר חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת 'עטרת שלמה' (במכתב מתאריך ב תמוז תש"פ), שמותר לעדים ללבוש מסיכה, מכמה טעמים שביאר שם, ועוד שבתקופה זאת התרגלו להכיר גם בכיסוי הפנים. והביא שם עדות, שהג"ר אברהם יהושע סולובייצ'יק שליט"א ראש ישיבת 'בריסק' סידר קידושין, כאשר החתן והכלה לבשו מסיכה.

נושא הגליון הבא:

בדיקת קורונה בערב שבת

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 116

פרשת בלק

תש"פ

- הלימוד בכללים בתקופת הקורונה כשיש חשש רחוק של סכנה ♦ הרב חיים סלומון
עניית אמון עם מיעוט הציבור המאריכים בעניית האמן ♦ הרב אליסף פרלמן
חתן וכלה שלא רצו לטעום מבוס של אירוסין מחמת הקורונה ♦ הרב אברהם זנגר

הרב חיים סלומון

הלימוד בכללים בתקופת הקורונה כשיש חשש רחוק של סכנה

הנה במצב הנוכחי אף אחר שנפתחו בתי הכנסיות והישיבות הקדושות ב"ה ישנם עדיין אברכים שאינם מגיעים לכללים משום פחד מהנגיף, וטענתם בפייהם שהרי התורה אמרה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, וכן יש שאינם נוסעים כלל בתחבורה ציבורית, ויל"ע האם יש ממש בטענה זו.

הנה בבחורתי שמעתי ממורינו ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי אברהם פרבשטיין זצ"ל שבצעירותו היה נוסע מירושלים לבני ברק כדי לשוחח בלימוד עם מרן החזו"א, והיתה תקופה שהיו הערבים זורקים אבנים על הרכבים בדרך מירושלים לבני ברק, ושאל את פי החזו"א האם מותר לו לנסוע מירושלים לבני ברק, או שיש לחשוש לפקד"נ, והשיב לו מרן החזו"א ע"פ הגמ' ב"מ ק"ב. ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא ואליו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה לא על שכרו, ופרש"י כל עצמו הוא מוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסיכן עצמו ליפול ולתלות באילן כשעלה עליו למסוק זיתים ולגדור תמרים ומסר נפשו עליו למיתה שמא יפול מן הכבש או מן האילן עכ"ל. נמצא דכל פועל עלול להסתכן בעבודתו, ומי התיר לו להיות פועל, ואמר החזו"א דבע"כ מבואר מכאן דכל שזהו צורת החיים הרגילה אף שיכול להגיע לידי סכנה הוא בכלל היתר ד'ואליו הוא נושא את נפשו', ועל כן מותר לו גם לנסוע מירושלים לבני ברק אף שיש זריקת אבנים בדרך. ע"כ מה ששמעתי ממורינו הגר"א פרבשטיין זצ"ל. [ומסתמא זהו ההיתר לנסוע ברכב אף שיש תאונות דרכים וכדומה רח"ל, מ"מ כל שהוא בכלל צורת החיים שרי, וזהו בכלל קרא ד'ואליו הוא נושא את נפשו'.]

וכ"כ בשו"ת נודע ביהודה יו"ד תנינא סי' י' לענין צייד הצד לפרנסתו, דכל שעושה כן לפרנסתו שרי, אף שמסתכן בכך וכתוב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, דכיון דכתיב ואליו הוא נושא את נפשו, כל כהאי גוונא שעושה לפרנסתו שרי אף שיש לו סכנה מכך יעו"ש, ואם הדברים אמורים לענין פרנסה לכאורה ק"ו ללימוד התורה וכדאיתא במכות י. תלמיד שגלה מגלין רבו עמו משום קרא דוחי אחיך עמך עביד ליה מידי דתיהוי ליה חיותא, וכדברי הרמב"ם הידועים פ"ז מהל' רוצח. ומה שטוענים דיכולים ללמוד גם בבית, הנה הא תלמיד שגלה

מגלין רבו עמו ורב שגלה מגלין ישיבתו עמו, וכדכתב הרמב"ם שם דהוא מקרא ד'זחי' עשה לו כדי שיחיה וחי בעלי החכמה ומבקשה בלא תלמוד כמיתה חשובין, אף דיכול התלמיד ללמוד גם בלא הרב, וכן הרב יכול ללמוד בלא התלמיד, מ"מ כיון שע"י הרב או התלמיד לומדים טוב יותר הרי הוא בכלל וחי אחיך עמך, דכל תוספת מעלה בלימוד התורה הוא בכלל חיים, [ונראה פשוט דדין תלמיד שגלה מגלין רבו עמו הוא אף אם יוכל לשמוע שיעורים מהרב דרך הטלפון, מ"מ הא אינו דומה שמיעה לראיה, ופשוט]. וה"ה גם לימוד בתחורה ודאי שיש בזה מעלה יותר והוא בכלל עביד ליה חיותא.

ואמנם כמובן הדברים אמורים באופן שאין הסכנה מוחשית, אלא חשש בעלמא, וכפועל שאין בו סכנה מוחשית אלא חשש סכנה בעלמא, ולכן אנשים שהם בקבוצת סיכון וכדומה יל"ע אם הם בכלל היתר זה דואליו הוא נושא את נפשו, אולם לכלל הציבור כשאינם בחשש סיכון יותר משאר העולם מסתבר שבמצב הנוכחי לא גרע מפועל דשרי לו להסתכן לצורך פרנסתו, וכמובן דבר זה צריך שיקול הדעת ע"פ דעת תורה לפי מצב התפשטות הנגיף ר"ל, ולא באתי אלא לבאר טעם ההיתר להגיע לכלל ולנסוע בתחבורה ציבורית אע"פ שיש בדבר חשש כלשהו של סכנה, ואין בכך משום ביטול מצות ונשמרתם מאד לנפשותיכם. ונתפלל להש"ת שחלילה לא יחמיר המצב, והבריאים לא יחלו עוד, והחולים יתרפאו במהרה.

הרב אליסף פרלמן

עניית אמון עם מיעוט הציבור המאריכים בעניית האמן

כתב השו"ע או"ח סי' קכ"ד סי' א וז"ל אם בעוד האדם מתפלל סיים ש"צ ברכה וקודם שכלתה עניית אמון מפי רוב הצבור סיים זה תפלתו עונה עמהם אמון עכ"ל. ודין זה מבואר בתרומת הדשן סי' ק"ט דעניית אמון מכלל הברכה היא כדאמרו בברכות מז. שלא יבצע על הפת עד שיכלה אמון מפי רוב העונים. והט"ז תמה דשאני התם לענין ברכות המוציא דשפיר אינו צריך להמתין עד שיסיים המיעוט דהמיעוט כמאן דליתא, אבל לענין שיכול לענות אמון שפיר יש לומר דכל שלא כלתה עניית אמון מפי המועטין עדיין הוא מכלל הברכה ומה לי מיעוט ומה לי רוב, ועל כן נקט הט"ז דשפיר יכול לענות אמון גם עם המיעוט המאריכים בעניית האמן.

וצ"ב חילוק הט"ז, הלא אם אנו אומרים שגם המיעוט המאריכים הרי הם בכלל הברכה א"כ הלא הברכה ממשכה עד שיסיימו אותם המועטים את עניית האמן, וכיון דהברכה נמשכת מדוע לענין ברכות המוציא אמרינן דהמיעוט כמאן דליתא, ומה שייך לומר בזה כמאן דליתא הא הברכה נמשכת.

ובגליון רעק"א על השו"ע שם כתב על דברי הט"ז וז"ל לק"מ דגם המתבר ס"ל אם שמע הברכה ולא ענה אמן עד כלו כל הצבור לענות דיכול לענות אמן, רק בדין דהמתבר דמירי שהוא עוד בתפלתו כשסיים הש"ץ הברכה, ומסברא א"י לענות אמן כשסיים תפלתו, דהא הפסיק בדבור תפלתו בין סיום ברכת הש"ץ לעניית אמן, ובזה למד התה"ד מסוגיא דברכות דאם סיים תפלתו קודם שכלתה עניית אמן מרוב הצבור דיכול לענות דעניית אמן דהצבור מכלל סיום הברכה הוא וכאילו עכשיו סיים הש"ץ הברכה וליכא הפסק, משא"כ בשביל מיעוט המאריכים לא מקרי סיום הברכה וממילא הוי הפסק במה שעוסק ומתפלל, וזהו ברור. עכ"ל.

וצ"ב בדברי רעק"א מאי שנא אם הפסיק בדיבור לאחר גמר הברכה או לאו והרי גם כשלא הפסיק בדיבור אחר גמר הברכה הא אינו יכול לענות אמן לאחר כדי דיבור, וא"כ הרי מהו הטעם שע"י עניית אמן דהמועטים יכול הוא לענות אמן אחר כדי דיבור מהברכה, על כרחך היינו משום דגם ע"י אותם המועטים מתקיים הכלל שהברכה נמשכת ולא נגמרה, וכיון דאיכא להך כללא א"כ גם כאשר הפסיק בדיבור לאחר גמר הברכה נימא דיכול לענות אמן כיון דנחשב שנסתיימה הברכה לאחר עניית האמן ושם כבר לא הפסיק בדיבור וכמו דאמרינן כן לענין עניית הרוב של הציבור, וצ"ב.

והמגן גיבורים כתב ולפע"ד כוונת המהר"א הוא כיון דעכ"פ הש"ץ אינו צריך להמתין על המיעוט ומתפלל מכאן ואילך כמבואר כאן ס"ט וכיון שכן ממילא כיון דהוא מתחיל ברכה אחרת על מאי קאי האי אמן הא כבר התחיל הברכה השניה ורק המיעוט מאריכין ושפיר מייתי ראייה מהתם דאינו צריך להמתין על המיעוט וממילא א"א לענות אמן משא"כ ברוב דצריך להמתין להם שפיר הוה עניית אמן מכלל הברכה וזהו החילוק בין מיעוט לרוב וז"ב, עכ"ל, ועיין בביאור הלכה (ד"ה וקודם) שהביא דברי רעק"א ומגן גיבורים הנ"ל להלכה.

וצ"ב בדברי המגן גיבורים דהא כיון דאותם המיעוט המאריכים בעניית האמן הרי הם ממשיכים את הברכה א"כ גם כשהש"ץ כבר פתח בברכה אחרת הא סו"ס יש המשך לברכתו הקודמת ע"י אותם המאריכים בענין האמן, ומהי הקושיא על מאי קאי האי אמן הא כבר התחיל הברכה השניה והלא נהי דהוא התחיל הברכה השניה הא מיהת דעל כרחנו יש המשך לברכתו הראשונה ועדיין לא כלתה, וא"כ מדוע לא יענו אמן, וצ"ב.

והנראה לומר בכל זה יסוד אחד, והוא דאע"ג דאיכא להך דינא דע"י עניית האמן הוי כהמשך הברכה הראשונה, אבל יש לחלק בין היכא דרוב הציבור ממשיך בעניית האמן ובין היכא דרק מיעוט מהציבור ממשיך בעניית האמן, דכאשר רוב הציבור ממשיך הרי זה מחשיב את גוף ברכת המברך כמו שעדיין לא נסתיימה, באופן דנעשית מ'ברכה קצרה' כביכול ל'ברכה ארוכה ושלימה', אבל כשרוב הציבור סיים הרי מצד ברכת המברך אכן נסתיים ברכתו, אלא שאותם המועטים מצידם ממשיכים את ברכתו לאחר סיומה אצלו, באופן דאין זה משנה את גוף הברכה שלו, אלא המשך בעלמא חשיב, ועל כן מחד גיסא עניית האמן שייכת באותו הזמן כיון שהם הרי ממשיכים את ברכתו, אבל הוא עצמו כבר סיים את ברכתו.

ונראה דאפשר שיהא בזה נפק"מ, דהנה פסק המשנ"ב ס' נ"א סק"ג דאין לענות אמן אחר החזן אם סיים ברכתו עם החזן בשווה, ויש לדון אם ענו אחרים אמן על ברכתו ובשעת גמר ענייתם סיים החזן את הברכה, האם יחשב שסיים ברכתו בשווה יחד עם החזן או דילמא דהוא סיים ברכתו כבר מעיקרא, ושפיר יכול לענות עם החזן. והנראה לפי הנ"ל שיהא

בזה חילוק שאם יש רוב ציבור שעונה אמן אחר ברכתו הרי זה גמר ברכתו שלו ועל כן חשיב כמסיים בשווה את הברכה עם החזן אבל אם מיעוט הציבור ממשיך את עניית האמן על ברכתו אע"ג דחשיב ענייתם כהמשך לברכתו אך ההמשך הוא על ידם ולא על ידו ועל כן הוא חשיב שסיים ברכתו שלו מעיקרא ויכול כבר לענות אמן על ברכת החזן שסיים בשווה עם אותם המועטים שהאריכו באמן, [אלא שאפשר דליכא להך נפק"מ, דכל החסרון של העונה אמן כשמסיים עם האחר בשווה, זהו משום דמחזי כעונה על ברכתו שלו, אבל כאשר הוא בזמן שאחרים עונים כבר אמן לא מחזי כעונה על ברכתו שלו אלא כעונה על ברכת השני, וצ"ע בזה].

ולפי יסוד זה יש ליישב כל שיטות הפוסקים המובאים לעיל ובכל אחד מהם יבואר החילוק לדינא שנקט מחמת זה, דבשיטת הט"ז יש לבאר דזהו החילוק דלענין ברכת המוציא ס"ל דאין צריך להמתין מלכתוך החלות עד סיום ברכתו שלו דהוא סיים בשעה שרוב העונים אחריו סיימו, אבל לענין עניית אמן על ברכתו כל שברכתו ממשכת באיזה אופן עדיין הוא זמן עניית אמן על הברכה וכיון דהמועטים ממשיכים בעניית אמן ועושים בזה המשך לברכתו שפיר אפשר עדיין לענות אמן על הברכה.

ובזה יבואר דברי רעק"א דאיהו נקט דאע"ג דע"י המועטים אפשר עדיין להמשיך לענות אמן וכנ"ל כיון דהם ממשיכים את הברכה, אכן לענין הפסק בדיבור יש לומר דבזה כל שהפסיק בדיבור לאחר ברכת המברך אין שייך שיענה אמן על הברכה גם אם יש לה המשך, ובזה יש לחלק דאם רוב הציבור ממשיכים בברכה הרי עצם ברכת המברך הראשון לא נגמרה וא"כ אין כאן דיבור לאחר סיום הברכה אלא קודם סיום הברכה, אך אם דיבר לאחר עניית רוב הציבור הרי ברכת המברך עצמו הסתיימה בכך, ומה שאחרים ממשיכים את ברכתו אין זה אלא המשך על ידם לאחר סיום המברך, ועל כן אם הוא הפסיק בדיבור לאחר סיום המברך שוב לא יועיל לו המשך ברכתם כיון שכבר נתבטל השייכות שלו לענות אמן על עיקר הברכה.

ובזה יבואר נמי דברי המגן גיבורים במאי גרע כשהתחיל החזן בברכה אחרת, והביאור כנ"ל דכל זמן שהחזן לא התחיל בברכה אחרת הרי אפשר עדיין להיות שייך בעניית אמן על הברכה שלו ויועיל לזה ע"י המשך עניית אמן של המועטים שהרי הם ממשיכים את קיום ברכתו במעשיהם, אבל כשהוא התחיל ברכה אחרת א"כ ברכתו שלו כבר נסתיימה ואין אפשרות לענות עליה אמן, ואילו מצד מה שאחרים ממשיכים אותה לא מהני לענות אמן בלי שהוא יכול להשתייך לעיקר הברכה, [ומה שהם עצמם גומרים את האמן שלהם היינו משום דהשייכות נוצרה בתחילת ענייתם שהם התחילו קודם שהחזן התחיל בברכה האחרת, וכמו המתחילים לענות אמן בתוך כדי דיבור ונמשכת ענייתם לאחר כדי דיבור דמהני].

והנה יש לדון היכא דסיים תפלתו לאחר גמר ברכת הש"ץ קודם סיום רוב העונים אמן אלא שלא הספיק לענות אמן עם רוב הציבור האם יכול לענות עכשיו עם מיעוט הציבור שעדיין לא סיימו. ולכא' מדברי רעק"א מתבאר שאינו יכול לענות עמהם שהרי רעק"א ביאר לשון השו"ע שכתב דיכולים לענות אמן רק אם רוב הציבור לא סיימו אמן, ועל זה ביאר רעק"א הטעם מכיון שיש הפסק בדיבור, ומבואר דע"י אותו ההפסק שהפסיק קודם שגמרו רוב הציבור לענות אמן, גורם שכבר לא יוכל לענות עם המיעוט אלא רק עם הרוב.

אלא דדין זה של רעק"א בביאור דברי השו"ע צ"ב, דבשלמא כשדיבר לאחר סיום רוב הציבור בעניית האמן א"כ אע"ג שהמועטים לא סיימו בעניית אמן מ"מ הא כבר הפסיק הוא בין הברכה של המברך לענייתו ולא יועיל לו המשך ברכתו וכמבואר לעיל, אך אכתי יקשה היכא שהוא דיבר קודם שסיימו רוב הציבור עניית אמן והרי זה לא חשיב הפסק כיון דנחשב שגוף הברכה לא הסתיימה, א"כ מעתה שגוף הברכה

לא הסתיימה לא נחשב שהפסיק כלל בדיבור לאחר גמר עניית הברכה, ומעתה היה לנו לומר דיוכל לענות אמן גם לאחר מיעוט הציבור המאריכים בעניית אמן, וכדין מי שלא הפסיק בדיבור כלל, ובדברי רעק"א מבואר לא כן.

והנראה לבאר דכל עוד שלא הפסיק בדיבור כלל הרי המועטים הממשיכים אכן ממשיכים אותו לעניית אמן על גוף הברכה של המברך שהם ממשיכים אותה הלאה וכמו שלא נסתיימה ע"י שיש לה המשך, אבל ההמשך שלהם הוא רק לגוף הברכה עצמה שעליה הם עונים אמן, אבל הם הרי אינם עונים אמן על האחרים שעונים עמהם אמן, ועל כן הם אינם ממשיכים את גמור הברכה של האחרים שעמהם, וממילא מתחלק הדין דאם הוא עונה אמן מיד אחר רוב הציבור הרי ההפסק שלו היה לפני גמור הברכה ושפיר עונה אמן, אך אם לא ענה אמן אחר רוב הציבור א"כ הוא נתלה במועטים הממשיכים את הברכה, והם יכולים להמשיך רק את עיקר הברכה כמו שבירכה המברך ולא את הברכה הארוכה שהיתה עם עניית אמן של רוב הציבור, וכיון דהם ממשיכים את הברכה הקצרה של המברך בלבד והרי הוא כבר דיבר לאחר אותה ברכה קצרה ועשה הפסק לאחריהם שוב אינו יכול לענות אמן עליה ולא יהי לו המועטים הממשיכים בעניית אמן, ועדיין יל"ע בזה.

הרב אברהם זנגר

חתן וכלה שלא רצו לטעום מכוס של אירוסין מחמת הקורונה

בגליון מים חיים (גליון 400 תמוז תש"פ) הובא מעשה בחופה שהרב מסדר הקידושין בירך בורא פרי הגפן וברכת האירוסין ונתנו לחתן ולכלה לשתות מהיין ושניהם סירבו משום זהירות מחמת מגיפת הקורונה והוצרך הרב המסדר הקידושין לשתות בעצמו את הכוס, ונשאלה השאלה האם צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן או לא. וכתב הגר"א דינר שליט"א דאם לא היה בדעתו לטעום כלל מהכוס עליו לחזור ולברך, כי ברכתו היתה רק ע"ד להוציא את החתן והכלה ולא ע"ד להוציא את עצמו בברכה.

הבדיל במוצ"ש חזון ע"ד שקטן ישתה הכוס ובסוף ההבדלה נעלם הקטן

והנה מכבר נסתפקתי בנידון דומה, דהוי עובדא באחד שהבדיל במוצאי שבת חזון על הכוס ע"ד להשקותו לקטן ולא לשתות בעצמו, ולאחר ההבדלה נעלם הילד לפתע והוצרך המבדיל לשתות בעצמו את הכוס, וכן אירע שהקטן הפסיק בדיבור והמבדיל חפץ לטעום מהכוס כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, ונשאלה השאלה האם ברכת הגפן מועילה לו או שיצטרך לחזור ולברך ברכת הגפן. ויסוד הנידון בזה, אם נימא דהואיל ולא היתה דעתו להוציא את עצמו בברכת הגפן מדין ברכת הנהנין לא יצא, או דסגי במה שהיתה דעתו להוציא את עצמו בברכה זו לשם קיום מצות הבדלה (ויבואר להלן בהרחבה).

ושוב הראוני שנחלקו בדבר גדולי דורינו, ומובא בספר כאיל תערוג (עניני שבת עמ' שס"ב), דמרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (ששאלה זו הגיעה לפתחו) הציע השאלה קמי הגרא"ל שטיינמן זצ"ל ולאחר מחשבה השיב הגרא"ל דצריך לברך שוב הואיל וכיוון להדיא שלא לצאת בברכת הגפן, ואח"כ שלח הגר"ח שליט"א שאלה זו ביד גיסו הגר"י זילברשטיין שליט"א לחמיו הגר"ש"א זצ"ל והשיב הגר"ש"א שיכול לשתות בלא לברך שוב מפני שכיון לצאת בברכה זו יד"ח הבדלה, ואף דלא היתה דעתו לשתות מ"מ הואיל וברכת הגפן נצרכת להבדלה

הוי זה כברכת המצוות שגם הוא חייב בה והרי נתכוין לצאת בהבדלה זו, אולם הגרא"ל זצ"ל לא הסכים לסברא זו והאריך בדבר. ואמר הגר"ח שליט"א לנכדו דנידון זה תלוי אם ברכת הגפן היא חלק מההבדלה או א"ז אלא היכ"ת שיוכל לשתות את היין, ואמר שיש בזה סתירה במשנ"ב. ונבספר הנ"ל צוין מקור הדברים מספר מפי כהן הל' קידוש להג"ר ישעיהו כהן שליט"א.

קידש ע"ד שישתה אחר את היין ואח"כ נמלך לשתות בעצמו האם יחזור ויברך

ומצאתי בשו"ת מנחת שלמה להגרשז"א זצ"ל סוס"י י"ח שנקט בפשיטות כד' הגרא"ל זצ"ל וז"ל; 'נלענ"ד שאם אחד עשה קידוש בשבת בבוקר בכונה שהוא עצמו לא ישתה כלל מהיין וקידש רק להוציא אחרים, דאם נמלך אח"כ ורוצה לשתות חייב ודאי לחזור ולברך עוד פעם בפה"ג ואין לחוש כלל למה שנראה כמברך ב' פעמים בפה"ג, עכ"ל.

מסדר קידושין שטעה וברך שהכל על כוס של אירוסין מה יעשה

ועפ"ז כתב במעשה שהיה שהמסדר קידושין טעה וברך על הכוס של אירוסין ברכת שהכל (במקום ברכת הגפן) ודן בזה בשו"ת הר צבי אבה"ע סי' פ"ח אם החתן והכלה יצאו בברכתו או דאמרינן לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ולא יצאו בזה יד"ח, וכתב הגרשז"א דגם המסדר קידושין אינו יכול לשתות את הכוס במקומם מכח ברכה זו הואיל ובשעה שברך לא היה כלל בדעתו לשתות.

והנה דברי הגרשז"א הנ"ל נכתבו כהשגה על דברי הגרצ"פ פרנאק זצ"ל בשו"ת הר צבי אבה"ע סי' פ"ח (ובספר הדרת קודש נישואין סי' ט), ומשמעות דברי הגרצ"פ שם שצייד כד' הגר"ש"א זצ"ל דיכול המסדר קידושין לשתות את הכוס מכח ברכתו אף אם לא היתה דעתו מתחלה לשתות את הכוס, אולם כתב דזהו רק אם חובת ברכת אירוסין היא של הציבור ולא של החתן בלבד, ועל כן נמצא שכיון להוציא את עצמו בברכה זו יד"ח ברכת אירוסין.

ביאור ד' הרמ"א דמברכים הגפן במילה ביוכ"פ אע"פ שאין מי שישתה הכוס

ונראה להרחיב בשורש הנידון, דהנה דעת רש"י עירובין מ: והראב"ן המובא במג"א סי' תרכ"א סק"ג וכ"ה בביאור הגר"א יר"ד סי' רס"ה ס"ד דמדינא ברכת בפה"ג בכוס של ברכה אינה טעונה טעימה כלל ולא הוי ברכה לבטלה אף אם לא טעמו כלל מן הכוס, אלא רק משום גנאי שנראה כברכה שלא לצורך צריך לטעום ע"ש, וזהו טעמו של הרמ"א שפסק שם דבמילה ביוה"כ"פ מברך בפה"ג על הכוס ומטעים לתינוק הנימול, והמקור הוא מד' הראב"ן דבטעימת תינוק הנימול אזדא לה הגנאי וסגי בזה אע"פ שאינו מוציאו בברכה. וכן מצאנו ברש"י ברכות מב. בביאור מה שאמרו דין גורם ברכה לעצמו, ופרש"י 'בכמה מקומות הוא בא ומברכין עליו ואע"פ שלא היו צריכין לשתיתו', ומשמעות דבריו דברכת בפה"ג אינה באה מחמת השתיה אלא מחמת הכוס של ברכה לחוד.

הברכה היא על הנאה שהזמין לו הקב"ה יין למצוה

וביאור הדבר כתב הגר"ז סי' ק"צ ס"ד 'שכך תקנו חכמים בכל שירה הנאמרת על היין שישדרו אותה אצל ברכת היין שהוא עיקר שירה המיוחדת ליין'. וכמה אחרונים ביארו באופ"א, דכיון שהוא צריך את היין למצוה הוי זה גופא כמו הנאת שתיה ומחויב לברך ברכת בפה"ג על הנאה זו שהזמין לו הקב"ה יין למצוה, כ"כ הבית מאיר (יר"ד סי' רס"ה) שו"ת מהר"ם שיק (אר"ח סי' שי"ט) אג"מ (ח"ה סי' כ' סק"ז) וח"ג סי' מ"ה) והרחיב בזה הגרשז"א זצ"ל במנחת שלמה (סי' י"ח סק"ו).

לימוד זכות על חתן שלא כיון לצאת יד"ח בברכת הגפן של מסדר הקידושין

ועפ"ז כתב באג"מ (ח"ה שם) להמליץ על מה שחששו רבים מהרבנים מסדרי הקידושין דהחתן אינו מכוין לצאת יד"ח בברכת הגפן בכוס של אירוסין, וכתב האג"מ דלפ"ד רש"י והראב"ן דקיי"ל כוותיהו בכוס של מילה ביוהכ"פ נמצא דאף אם לא כיון החתן לצאת יד"ח לא הוי ברכה לבטלה, והאיסור בזה הוא רק מה שהחתן שותה בלא ברכה, וע"ש שדן לחדש חידוש גדול, דאולי לא עבר החתן איסור בשתייה בלא ברכה הואיל ואינו שותה משום הנאה אלא משום כבוד הברכה ע"ש.

לסדר קידושין לחתן שאינו שומר תו"מ קודם יום ג' שאסור לו לשתות הכוס כיון שלא הבדיל

ובקובץ מבקשי תורה (כ"ז) מובא מכת"י הגרשז"א בחידושיו לברכות מה שנתקשה איך רב המסדר קידושין לחתן שאינו שומר תו"מ יכול לברך בפה"ג בשביל, והלא החתן לא הבדיל במוצ"ש ואסור לשתות לפני הבדלה עד סוף יום ג'. וכתב דאולי י"ל ע"פ האמור דעיקר הברכה א"צ טעימה כלל ולא הוי ברכה לבטלה אף אם אין החתן טועם כמו בברית מילה ביוהכ"פ, ורק משום כבוד הברכה צריך לטעום, ולכן לא חשיב שמברך הברכה בשביל החתן.

תמיהת הפנ"י איך המסדר קידושין מוציא את החתן בברכת הגפן כשאינו טועם בעצמו

והנה ידועה תמיהת הפנ"י בקו"א לכתובות ז: איך יכול המסדר קידושין להוציא את החתן והכלה בברכת הגפן, והרי זוהי ברכת הנהנין דקיי"ל יצא אינו מוציא, ולא דמי לקידוש והבדלה דקיי"ל דיצא מוציא אף בברכת הגפן כמסקנת הגמ' ר"ה כט; דשאני התם דחובה לשתות הכוס לצורך קיום מצות קידוש והבדלה, אולם כוס של אירוסין אינו מדינא דגמ' אלא מנהג הגאונים לפי שאין אומרים שירה אלא על היין, ומשום כך אם אין יין מברכים בלא כוס ולא דמי לקידוש והבדלה שהכוס מעכב, והניח דין זה בצ"ע. ומכח תמיהה זו יש אחרונים שהנהיגו שהמסדר קידושין יטעם מעט מן הכוס, וידוע שבספר אפיקי ים ח"ב סי' ב' הביא מכתב מהראב"ד דבריסק הגרש"ז ריגר זצ"ל שהעיד דמטעם זה היה מנהג הגר"ח לראות שישפך מעט מהכוס על ידו ולאחר הברכה היה טועם מהנשפך על ידו באופן שלא הרגישו הרואים. אולם מנהג רוב העולם שאין המסדר קידושין טועם מהכוס, וכן מובא בקובץ מבקשי תורה (כ"ז) ובספר אפריון שלמה פ"ח דהגרשז"א והגרא"מ שך והגרשי"א זצ"ל לא נהגו לטעום מן הכוס. וכמה דרכים נאמרו בישוב תמיהת הפנ"י.

ונראה ליישב בפשיטות עפ"ד רש"י והראב"ן הנ"ל, דהא דצריך לדין ערבות הוא רק כשאינו מברך לעצמו, אבל כשמברך לעצמו הלא יכול להוציא את חבירו גם בברכת הנהנין מדין שומע כעונה, וה"נ בזה הוי כמברך לעצמו, דהא הוי ברכה גמורה גם בלא טעימה מחמת דין כוס של ברכה, דמברך על מה שהזמין לו הקב"ה יין למצוה כמש"כ האחרונים, ועל כן יכול להוציא את החתן יד"ח מדין שומע כעונה. ושור"ש שכ"כ הגר"א פרבשטיין זצ"ל ראש ישיבת חברון (נדפס בקובץ ישורון תשנ"ז עמ' רס"ב ע"ש בהרחבה).

ואפשר דזוהי כוונת הפנ"י שכתב ליישב קושייתו בזה"ל; 'זאפשר כיון דמ"מ עיקר היין לאו ליהנות מכוין חשיב שפיר כברכת המצות ועדיין צ"ע, וע"פ האמור יש לבאר כוונתו דברכת הגפן חלה על עצם הכוס אף בלא טעימה ולא הוי ברכה לבטלה ועל כן יכול להוציא בזה את החתן מדין שומע כעונה. [ועיקר הישוב מצאתי ג"כ בשו"ת בית שלמה או"ח סוס"י י"ד, דכל היכא שהמברך מחויב בכוס של ברכה בעצמו א"צ לדין ערבות כשבא להוציא אחר בברכת הגפן של שתיית הכוס אף אם המברך אינו שותה בעצמו כלל, אולם לא ביאר טעם הדבר].

השותה כוס של רשות אם יכול לצאת יד"ח ממי שמברך על כוס של ברכה

ולפי דברינו עולה נפ"מ, דאם אחר רוצה לשתות מכוס שלפניו שאינה כוס של ברכה יוכל לצאת יד"ח בברכת חבירו שמברך על כוס של ברכה אף אם אינו טועם כלל כמו במילה ביוהכ"פ.

בספק הגמ' בר"ה אם יצא מוציא בברכת הגפן של קידוש

ולפ"ז עולה דכל ספק הגמ' בר"ה כט. אם יש דין ערבות להוציא את חבירו בברכת הגפן של קידוש הוא רק במי שכבר יצא בעצמו יד"ח קידוש והוא מקדש עבור חבירו, אבל מי שמוציא את עצמו יד"ח קידוש אלא שאינו חפץ לטעום הכוס בעצמו ומטעימו לחבירו פשיטא דמוציאו יד"ח בברכת הגפן מדין שומע כעונה אף ללא דין ערבות, משום דהוי כמברך לעצמו כמו שנתבאר, וחילוק זה כבר כתבו הגר"ז בקו"א סי' ער"ב סק"ב. [וכתב עפ"ז דאף לד' השו"ע סי' רע"ג ס"ד דאין לקדש עבור חבירו אם חבירו בקי לקדש בעצמו, זהו רק כשמקדש לחבירו מדין ערבות, אבל כשמקדש לעצמו אלא שאינו רוצה לשתות הכוס בעצמו ומוציא את חבירו בברכת הגפן, בזה א"צ לדין ערבות ועל כן מוציאו אף אם הוא בקי ע"ש].

מאחר שבירך הגפן מדין כוס של ברכה יכול לשתותו דברכה אחת היא

נשוב לניד"ד, דע"פ כל האמור י"ל דאף אם לא היתה דעתו של המקדש או המבדיל לטעום בעצמו אלא רק להטעים את הכוס לאחר מ"מ הואיל וברכה זו היא ברכה גמורה לעצמו, יכול להשתמש בברכה זו גם כדי לטעום את הכוס מחמתה, שהרי כבר בירך על כוס יין זו, ולפ"ד האחרונים הנ"ל ברכתו היא על כך שהזמין לו הקב"ה יין למצוה, ונמצא שבירך על היין, ומהיכ"ת דצריך כוונה מיוחדת על שתיית היין בדוקא.

[ואף לד' התבו"ש ביו"ד סוס"י י"ט דאדם יכול להגביל ברכתו כגון מי שעומד לשתות ב' כוסות יין והתכוין לפטור רק אחד מהם לא נפטור השני, לא דמי לניד"ד, דהכא הלא בירך על כוס זו ממש, ומה שייך לכוין שלא לפטור כוס זו לענין שתייתה כיון שסו"ס בירך עליה, ופשוט. ושור"ש עיקרי דברינו בקונטרס מעדני כהן להגר"ר נפתלי קופשיץ שליט"א ח"ז סי' ז].

ומה שהבאנו בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א דניד"ד תלוי אם ברכת הגפן היא חלק מההבדלה, כוונתו לפו"ר דלד' רש"י והראב"ן ברכה זו היא חלק מההבדלה, אבל לד' הראשונים בעירובין שם (רשב"א ריטב"א ור"ן) דס"ל דאם לא טעמו מהיין הוי הברכה לבטלה ס"ל דברכת הגפן היא ברכת הנהנין גרידא ואינה אלא היכ"ת כדי שיוכל לשתות היין, ולפ"ז אין מקום לכל האמור. [ומה שהובא בשמו שיש בנידון זה סתירות במשנ"ב, כוונתו נראה להא דקיי"ל בקידוש והבדלה דאם כבר בירך הגפן מקודם על יין של רשות א"צ לחזור ולברך הגפן אלא פורס מפה ומקדש (סי' רע"א ס"ד וסי' רצ"ט ס"ג), דמזה נראה דהוי ברכת הנהנין גרידא, כבר עמדו האחרונים בקושיא זו, ועי' בגר"ז סי' רע"א ס"א מש"כ בזה, ויש עוד ראיות באחרונים לכאן ולכאן, ואכמ"ל, אך לכאן הראיה הנוגעת לניד"ד הוא מה שפסק הרמ"א דאפשר לברך ברכת הגפן בכוס של מילה בלי להוציא אדם יד"ח ברכת הנהנין בברכה זו, הרי להדיא דהוי ברכה גם אם אין דעתו לשתות הכוס כמבואר].

פלוגתת הראשונים אם ברכת אירוסין היא חובת החתן או חובת הציבור

אולם כ"ז י"ל לענין קידוש והבדלה, אך לענין ברכת אירוסין הדבר תלוי בפלוגתת הראשונים הידועה אם הוי ברכת המצוות המוטלת על החתן ואשר לפ"ז המסדר קידושין מוציאו מדין ערבות, או הוי ברכת השבח המוטלת על כלל הציבור כמו כוס של מילה והמברך מחויב בזה מחמת עצמו

אולם נראה דדבריו מחודשים, דבפשוטו אי"ז ב' משמעויות שונות לברכה אלא משמעות אחת שמברך על ההנאה שיש לו מהיין שהקב"ה נתן לו, אלא שיש הנאה של שתיה ויש הנאה של קיום מצות קידוש ומהיכ"ת לדונם כב' ברכות שונות. [ועוד תמוה דמאחר שמוציאו בהך ברכה מדין שומע כעונה מהיכ"ת שלא יוכל השומע להשתמש בזה גם לברכת הנהנין כשמכוין על כך להדיא ולמה צריך לזה עוד דין ערבות בפנ"ע].

ספק הגר"א גנחובסקי זצ"ל בשומע קידוש ע"ד שלא לטעום מהכוס ונמלך לטעום

נידון דומה ראיתי בספר אגן הסהר ח"ג סי' נ"ב שנסתפק מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל במי ששמע קידוש בבוקר ולא היתה דעתו לטעום מהיין ולאחר הברכה נמלך לטעום מהיין של הקידוש האם צריך לחזור ולברך או דהואיל ויצא יד"ח קידוש בברכה זו מדין שומע כעונה הו"ל כמברך בעצמו וא"א להפריד את החלק של ברכת הקידוש מהחלק של ברכת הנהנין שבברכה, והניח בספק.

[והטעם שנסתפק בזה רק בבוקר ולא בלילה ביאר שם הג"ר שמואל אהרן פיש שליט"א, כי בקידוש בלילה נקט בפשיטות דברכת הגפן היא רק של המברך ואין השומעים יוצאים יד"ח בברכה זו, וכן מוכח במשנ"ב בכמה דוכתי והרחבנו בזה במק"א, וכ"כ בפשיטות בספר שש"כ (פרק מ"ח סי"ג) לענין קידוש הלילה דצריך לברך. אולם בספר שלחן שלמה סי' רע"א סט"ו כתב הגרשז"א זצ"ל דגם בקידוש הלילה השומעים יוצאים יד"ח בברכת הגפן לענין סדר הקידוש דברכת היין קודמת לברכת הגפן (אשר לד' הגר"ז סי' תע"ג ס"ו אם עשה כב"ש והיפך סדר הברכות אינו יוצא יד"ח קידוש אפי' בדיעבד), ואם דעתם לברך בעצמם הגפן על היין עליהם לכוין שיוציאים יד"ח בברכת הגפן של המקדש רק לענין מצות קידוש ולא לענין ברכת הנהנין, וכ"ה בשש"כ שם הערה פ"א בשם הגרשז"א זצ"ל, ולשיטתו אזיל דב' ברכות שונות הם].

והמחבר הגרש"א פיש שליט"א הביא ראיה לספק זה מדברי הרמ"א סי' ק"צ ס"ה שכתב לגבי ברכת שבע ברכות בסעודת נישואין דמי שלא היה בדעתו לשתות מהכוס בשעה ששמע ברכת הגפן מהמברך ואח"כ נמלך לשתות צריך לברך בעצמו הגפן, אך כתב דראיה זו תלויה בפלוגתת האחרונים אם יש חובה על כל המסובין לשמוע את כל השבע ברכות, ולפי הדעות דאין חיוב על המסובים לשמוע את השבע ברכות י"ל דאין השומעים יוצאים יד"ח כלל בברכת הגפן של השבע ברכות מדין ברכה על כוס של ברכה ולכן פשוט דצריך לחזור ולברך, וע"ש עוד.

תמצית הדברים

העולה מן האמור, דלפ"ד רש"י והראב"ן דברכת הגפן על כוס של ברכה אינה ברכה לבטלה אף אם לא טעמו מהכוס כלל, וכן פסק הרמ"א לגבי מילה ביוהכ"פ שמברכים הגפן על הכוס אע"פ שאין מוציאים אף אחד בברכה זו, וביארו האחרונים דהברכה היא על מה שהזמין לו הקב"ה יין למצוה, לפ"ז יש מקום גדול לומר דאף אם בשעת הברכה לא היתה דעת המברך לשתות מהכוס ושוב נמלך לשתות א"צ לחזור ולברך כי כבר בירך ברכת הגפן כדון, אולם זהו רק באופן שהוא מקדש ומבדיל לעצמו ונמצא שהוציא את עצמו יד"ח בברכה זו, ולענין ברכת אירוסין הדבר תלוי בפלוגתת הראשונים אם חובת הברכה היא של החתן או של הציבור. ולפ"ז לדינא י"ל דבאופן שהחתן והכלה אינם מסכימים לטעום מהכוס יטעם המסדר קידושין מעט מספק כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, (ואם הוא חושש לשיטות שצריך לשתות מלא לוגמיו בכוס של אירוסין כפי שנוהגים רבים, יוכל לבקש מאחר לחזור ולברך הגפן ולשתות רביעית). אולם לפ"ד הגרשז"א זצ"ל ברכת הגפן מדין כוס של ברכה וברכת הגפן על שתיית יין ב' ברכות שונות הם וכל שלא כיוון מתחלה לברך ברכה זו לעצמו בתורת ברכת הנהנין אינו יכול לשתות מכח ברכה זו, וצ"ע למעשה.

כמו שאר הציבור, ונקטו האחרונים דנחלקו בזה הרמב"ם והרא"ש, (ונפ"מ אם הוא לעיכובא לברך קודם הקידושין כדן ברכת המצוות דמברך קודם לעשייתן, דהרמב"ם ס"ל דהוי לעיכובא ולשיטתו אזיל כמש"כ הריטב"א כתובות ז:). ומעתה לפ"ד הרמב"ם דהוי ברכת המצוות והמסדר קידושין מוציא את החתן מדין ערבות הרי זה כמו מי שיצא כבר יד"ח קידוש ומקדש כדי להוציא את חברו דבעי לדין ערבות, ופשיטא דאינו יכול לשתות הכוס אם לא היתה דעתו על כך מתחילה.

[ונהנה בשו"ע אבה"ע סי' ל"ד ס"א פסק דהחתן מברך ברכת אירוסין, והרמ"א כתב דאחר מברך, וביארו הנו"כ שהוא כדי שלא לבייש חתן שאינו יודע לברך, ובפשוטו הוא כד' הרמב"ם דהוי ברכת המצוות ועל כן רמי החיוב על החתן, וכ"כ בשו"ת רבי אברהם בן הרמב"ם (הובא בראש ס' מעשה רוקח) וז"ל; ואין ראוי שיברך ברכת האירוסין כי אם המקדש או שלוחו שמקדש לו, לא הדיין ולא זולתו, וקצת הממונים טועים ומברכים אותה על צד ההיקש משבע ברכות של נישואין, והוא טעות, לפי ששבע ברכות הם שבח להש"ת, ותפלה בעד החתן והכלה וישראל, ולכן ראוי שיברך אותם הגדול של הנמצאים שם, אמנם זאת הברכה היא ברכה על המצוה ואין ראוי שיברך אותה אלא עושה המצוה עכ"ל. ועפ"ז צידד בפת"ש שם בשם הנוב"י דחתן חרש א"א לברך בשבילו אלא צריך החתן לברך בעצמו. ועד"ז שמעתי לדון אם קטן יכול לברך ברכת אירוסין, דאם צריך להוציא החתן מסתבר דלא מהני להשיטות דחד דרבנן אינו מוציא תרי דרבנן. ובספר שלמי שמחה פרק כ"ה כתב בשם הגרשז"א זצ"ל דמטעם זה כשסידר קידושין לחתן מבני עדות המזרח נהג לברך בהברה ספרדית (גם את שם ה') לפי שהברכה היא של החתן והוא מברך רק כדי להוציא את החתן. אולם בט"ז יד"ד סי' א' סק"ז כתב הטעם דהרב מברך ולא החתן משום דהוי ברכת השבת, ובגליון רעק"א שם נקט בפשיטות עפ"ז דאף בחתן חרש יכול אחר לברך לפי שאין הברכה מוטלת על החתן וכמש"כ בתבו"ש שם סקנ"ט דהוא חובת הציבור ולא חובת החתן וא"צ לכוין להוציא את החתן, ובפשוטו הוא שלא כד' הרמב"ם, ועי' שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' מ"ד ואג"מ אבה"ע ח"א וחד"ד סי' פ"ז שהרחיבו בזה].

ד' הגרשז"א זצ"ל דברכת הגפן על כוס של ברכה וברכת הגפן על השתיה ב' ברכות הם

ונהנה הבאנו דברי הגרשז"א שנקט בפשיטות שלא כדברינו, דאם המקדש לא היתה דעתו לשתות בעצמו ונמלך לשתות בעצמו צריך לחזור ולברך ברכת הגפן. ונראה דלטעמיה אזיל, דהנה באמת כבר תמהו האחרונים ע"ד רש"י והראב"ן מספק הגמ' בר"ה כט. אם יש דין ערבות להוציא אחר בברכת הגפן של קידוש, ותמוה דלד' רש"י והראב"ן הלא מדינא יכול לברך ברכה זו אף אם אינו טועם כלל, וא"כ הוי כברכת המצוות ולא כברכת הנהנין ומהיכ"ת שלא יהא ע"ז דין ערבות, [דהא רק בברכת הנהנין ליכא דין ערבות כדביאר רש"י שם כיון דהוי רשות, דלא ליתנהי ולא ליברך, אבל בברכת הגפן של קידוש הלא אינו תלוי בהנאה כלל], עי' רש"ש עירובין מ; בית מאיר יד"ד סי' רס"ה, שו"ת בית שלמה או"ח סוס"י יד' ועוד. ויש שחילקו בזה בין קידוש לשאר כוס של ברכה (עי' אשר לשלמה מועד סי' ל' וספר שומע ומשמיע סי' כ"ד וספר שלמי יוסף ר"ה סי' ק"ב אות ו' ועוד) ואכ"מ.

אולם במנחת שלמה סי' י"ח סק"ו כתב הגרשז"א זצ"ל ליישב באופן מחודש, דאה"נ פשיטא שיכול להוציא בברכה זו מצד תוכן הברכה שהזמין לו הקב"ה יין למצוה, וזה הוי כברכת המצוות, אך מ"מ כדי לשתות הכוס לא סגי בזה ובעינן שיהא לו ברכת הנהנין על הכוס וזוהו דמספק"ל לגמ' דאינו יכול להוציא ע"ש. ולפי דבריו פשיטא דבניד"ד לא יוכל המקדש לשתות הכוס, דאף שבירך ברכה זו לעצמו כדן על שהזמין לו הקב"ה יין למצוה, מ"מ לא הוי ברכת הנהנין לעצמו אלא רק ברכת המצוות.

עולם התורה

23N כ"מ"ג א"ל

408

שאלת השבוע: חודש תמוז - אב תש"פ (2)

בארוחת הצהריים בישיבת "דברי תורה" התפתח דיון אודות עבודה במקצוע מסויים. מנשה הביע את דעתו שהעבודה במקצוע זה היא מבזה ומביישת, והאנשים שעובדים בה הם רק כאלו שלא מצאו עבודה במקצוע אחר.

לאחר הארוחה ניגש אפרים למנשה ואמר לו: "יתכן מאוד שיש בדיבור זה 'לשה"ר על רבים' - על כל האנשים שעובדים בעבודה זו אך אין אנו דנים ע"כ עתה. מלבד זאת, נראה לי שעברת על לאו ד"לא תונו איש את עמיתו", כי גרמת צער ובושה ליהודה שישב עמנו, שהרי אביו של יהודה עובד במקצוע זה. אמנם עשית זאת בשוגג, שהרי לא ידעת מוכך, אולם גם על עבירה בשוגג צריך לעשות תשובה".

ענה לו מנשה: "דיבור זה אינו נקרא עבירה בשוגג, מפני שגדר איסור 'אונאת דברים' הוא על הגברא, שלא יעשה פעולה העלולה לצער או לבייש את חברו. ואין זה דומה לשאר איסורים, כגון, חילול שבת ומאכלות אסורות, שהאיסור תלוי במעשה, וכל שנעשה המעשה - אפילו בשוגג - הרי זו עבירה. לכן מכיוון שלא הייתי צריך להעלות בדעתי שדיבור זה עלול לבייש את יהודה - אין זו עבירה כלל".

האם צודק מנשה?

לסיכום: * א. אדם שגרם צער לחברו (בדיבור או במעשה) באופן שלא היה לו להעלות בדעתו שהלה יצטער, האם הדבר נחשב עבירה בשוגג (וצריך לבקש מחילה ולעשות ע"כ תשובה), או אין זו עבירה כלל?

ב. מה הדין במקרה הנ"ל באופן שהיה עליו להעלות בדעתו שהלה יצטער או יתבייש?

מקורות לעיון: ספר 'החינוך' מצוות "ואהבת רמ"ג: "והעובר עליה וכו' או ציערו בשום דבר לדעת, ביטל עשה זה". ובמצוה ר"מ: "שלא לבייש אחד מיישראל וכו' ונוהגת וכו' במזיד וכו'". רמב"ן ויקרא כ"ה, י"ד ד"ה ואני. ספר "לרעך כמוך" ח"ג אונאת דברים פ"א סי"א. עיין עוד במסכת כתובות דף ס"ה: רב רחומי וכו', חלש דעתיה וכו' ונח נפשיה. ובמסכת ב"ק דף קי"ז. בסוף העמוד: סבר אחיך וכו', חלש דעתיה ונח נפשיה וכו'.

ג. האם הלאו ד"לא תונו" קיים דווקא כאשר השומע מתבייש עי"ז או גם כאשר אינו מתבייש, ומנלן? (לאווין במ"ה סוף סקי"ד).

ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל לכתובת - dudu3266@gmail.com
* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

שומרים על הפה שומרים על העולם

בכל פנייה ניתן להתקשר לטל: 054-8451571
ובאין מענה להשאיר הודעה קולית ואנו נשתדל לחזור בהקדם.

כללי השתתפות:

- א. יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון שם הישיבה / הכולל.
  - ב. אין צורך בשום התחייבות ללימוד יומי או שבועי.
  - ג. העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.
  - ד. יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.
- ההגרלה על דעת המארגנים -

חיים 232 י"א

ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

בתודש זה 200 זוכים!!!

כדאי לך להחזיק את אפיק החשיבה שלך - הצטרף לדבות המשיבים - אין חובה לעיין במקורות לעיון

הדף סגור גיז

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

לזיווג הגון יהודית בת דבורה חיה

הל' קימה והידור בפני חכם אפילו אינו רבו

יו"ד סי' רמד סעיף יח

האם יכול הקטן לעקוף את הגדול בשידוכים

שו"ע – היו ביחד, חכם שמופלג בחכמה והוא בחור, וזקן שמופלג בזקנה והוא חכם קצת; בישיבה של דין או של תורה, הולכים אחר החכמה להושיב החכם בחור בראש ולדבר תחילה. ובמסיבה של משתה או של נישואים, הולכים אחר הזקנה להושיבו בראש. ואם החכם מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג בזקנה, בכל מקום הולכים אחר החכמה. ואם הזקן מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה, בכל מקום הולכים אחר הזקנה, הואיל והוא חכם קצת. ואם אין שום אחד מהם מופלג, לא זה בחכמה ולא זה בזקנה, הזקן קודם בכל מקום.

כתב הש"ך (ס"ק יג) או של נשואים כו'. כתב הב"ח נראה דהאי של נשואים, הכי פירושו: אם אחים או אחיות יעשו להם נשואים אף על גב שאחד גדול מחבירו בחכמה, לא יקדימו לעשות נשואים לקטן בשנים – מפני שהוא גדול בחכמה, אלא יקדימו לעשות נשואים לגדול בשנים עכ"ל.

כתב המהרש"ם (שו"ת ח"ג סימן קלו) ש'איסור זה אינו רק בכלל נימוס ודרך ארץ, והגם שבשו"ע כאן הובא דבר זה, מ"מ אינו דין גמור.

ועוד הסביר המהרש"ם (תכלת מרדכי בראשית ז) דהתוס' והשו"ע פסקו כדברי לבן, ולא כיעקב אבינו שרצה לישא את רחל הצעירה. ע"פ החיד"א, דרחל ולאה תאומות היו, אלא דלאה נולדה לפני רחל, ורש"י (בראשית כה כו) כתב דהקודם בלידה דתאומים הוא האחרון ביצירה, ויעקב חשב את עצמו בכור מפני שהוא בכור ליצירה, לכן יעקב לשיטתו חשב את רחל לבכורה, אבל לבן חשב לאה לבכורה, לפי שנולדה מקודם, ולזה אמר לא יעשה כן כו', אם כן גם יעקב הסכים שלא להשיא הצעירה לפני הבכירה, אלא שהיה סובר דרחל היא הבכירה.

וכתב האגרות משה (שו"ת אבה"ע ח"ב סי' א) באח צעיר שנזדמן לו שידוך הגון, ואבי הכלה רוצה דוקא שישאנה תיכף, ולא יחכה עד שיזדמן לאחיו הגדול שידוך וישא תחלה, משום שרוצה שישא קודם שימלאו לו עשרים שנה, והאח הגדול מצטער מזה?

..והנה פשוט דלכתחלה יכול אח צעיר לישא אשה, אף שאחיו הגדול לא נזדמן לו עדיין אשה לישאנה, כי הרי הוא מחוייב לישא אשה, ואיך שייך שלא יקיים חיובו בשביל שאחיו הגדול לא מקיים,

ומה שראיתי מחברים שהביאו מהש"ך לאסור הוא טעות גמור, שהש"ך איירי בשעומדין שני האחים לעשות נישואין, שכבר נשתדכו שניהם, והנידון הוא רק לענין כבוד איזה נישואין יעשו תחלה.

ומש"כ התוס' קידושין נב. דבאמר בתך מקודשת לי סתמא אף בלא שדיך, יש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה לתת הצעירה, פשוט דאינו משום איסור אלא משום דכן דרך העולם.

..והנה גם לענין הבושת דהא הרבה יש שמתאחרין מלישא בשביל הרבה טעמים, אם בשביל שיש שרוצים ללמד שחושבין שאחר הנישואין שיהיה רחים בצוארו וכו'.. וגם מסתבר שלא שייך לאסור לאדם מלעשות עסקיו וכל צורכי גופו בטענה שאחד יתבייש ע"י זה במה שהוא לא הצליח כמותו. ולכן אינו רואה שום איסור ואף לא שום דבר שלא כהוגן בזה שישא הצעיר תחלה ואדרבה זכה במצוה רבא דנישואין ופ"ר שחייב בן עשרים ולא יצטרך לבקש זכותים להנצל מהעונש עכ"ל.

ומבואר: אם הקטן רוצה לעקוף את הגדול, וע"י שמתעכב יגרם לו נזק, כגון שאם יחכה עד גיל מאוחר ייעשה ע"י זה 'בעל מום', ודאי א"צ לחכות. אמנם צריך מאד לזהר בזה, שהרי הגדול עלול מאד ליפגע (ובפרט בנות!) שאף אחד לא רוצה אותם וכו', וזה כואב מאד, ולכן יתייעץ עם גדולים מה יעשה.

והנהוג אצל בני תורה שמנסים לחתן את הגדול קודם, ואם לא הולך מחכים קצת, ולא ממהרים מיד לעקוף, אבל אם עבר הזמן וקשה לחכות עוד, מבקשים רשות מהגדול בדרכי נועם, ובדרך כלל אין בעיה.

וכן מבואר בתוספות (קידושין נב.) וז"ל: מעשה בא לפני ר"ת בבנו של פלוני שקידש בת עשיר אחד ואמר בתך מקודשת לי בסתמא, ולא פירש פלונית בתך. ואמר ר"ת דיש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני הבכירה, והר"ר מנחם מיינוי נחלק עליו, ומ"מ אף שר"ת חזר בו, רואים שזהו ההנהגה הנכונה.

האם אפשר להוריש שטעלעס?

האם ראש ישיבה, אדמו"ר או חזן בביהכנ"ס וכדו' יכול למנות את בנו אחריו?

רמ"א (או"ח סי' נג סכ"ה) שליח ציבור שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים, אע"פ שאין קול בנו ערב כקולו, אם ממלא מקומו בשאר דברים בנו קודם לכל אדם, ואין הציבור יכולים למחות בידו.

משנה ברורה (שם: ס"ק פג) וה"ה בכל המינויים, ג"כ בנו קודם, ואפילו יש אחרים גדולים ממנו כיון שהוא ממלא מקום אבותיו. י"א דבחכם הממונה להרביץ תורה או לדון לא אמרינן שבניהם קודמין ויש חולקין.

(מובא בשם החפץ חיים זיע"א שכל העוסק במצוה מסויימת, שלא יותר עליה, ולא יפסיק, וגם אם קשה לו מאד, ומסופר שהגר"ש שקופ בירך שניים מתלמידיו שימשיכו לחיות כל עוד הם מוסרים שיעורים, אחד מהם הפסיק למסור שיעורים ונפטר למחרת, והשני הגר"ד קופלמן בגיל מופלג הפסיק בפסח לומר שיעורים, ונפטר לאחר חודשיים).

מספרת הגמרא (כתובות קג) ת"ר: בשעת פטירתו של רבי, אמר שמעון בני חכם. מאי קאמר? הכי קאמר: אף על פי ששמעון בני חכם, גמליאל בני נשיא. אמר לוי: צריכא למימר? אמר רבי שמעון בר רבי: צריכא לך ולמטלעתך. מאי קשיא ליה? הא קרא קאמר: "ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור". ההוא ממלא מקום אבותיו הוה, ורבן גמליאל אינו ממלא מקום אבותיו הוה. ורבי מאי טעמא עבד הכי? נהי דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה, ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה.

רואים שהמעביר את שרביט ההנהגה לבנו, לא יעביר לחכם ממנו, ולא למי שמנהל יותר טוב את הממונות, אלא למי שיש בו יותר יראת חטא – 'ערליכקייט'!

כתב הערוך השולחן (סק"ל) ובהתמנות רבנות לא שייך ירושה בתורה, ולכן מצינו בחז"ל שמי שהיה ראש גולה לא היה בנו יורשו, כמו שמצינו בהזוגות בפ"א דאבות, וכן בחכמי הגמ' כמו רב הונא היה ראש גולה ואחריו היה רב חסדא, אף שלרב הונא היה בנו רבה בר רב הונא. מיהו אם באמת הבן ממלא מקום אביו, ראוי לאנשי העיר להקימו על מקום אביו עכ"ל. (וי"ל שרבה בר רב הונא הלך ללמוד אצל רב חסדא ולכאן זה הסיבה שלא מינו תלמיד במקום רבו). ולמעשה צריך למנות מי שראוי ביותר.

אם חלה הרב הראשון ועזב האם יכול לחזור

כתב בגליון מהרש"א הולכים אחר החכמה להושיב החכם בחור בראש: ראש ישיבה או פרנס שעבר מחמת אונס ומינו אחר תחתיו, כשעבר האונס חוזר הראשון לשררותו ונוהגין כבוד גם בהשני, (תוספות ביזמא ריש דף יג). (וכך נהגו הלכה למעשה בישיבת מיר כשבאו מגלות שנחאי לארץ ישראל, והראש ישיבה היה רבי אפרים ברודיאנסקי, ואח"כ חזר רבי לייזר יודל מחו"ל, קיבל בחזרה את ראשות הישיבה!).

וצ"ע שכתבו התוספות (ניזר מז. סוף ד"ה וכן) כגון כהן גדול שגלה, ומינו אחר תחתיו ושימש כמה שנים, אף עם הראשון שב אינו חוזר לעבודתו. ויש ליישב שכיון שהכהן גדול הרג בשוגג אין חייבים להחזירו. ולכן אם הפרנס עזב מחמת גניבת ממון וכדו', וחזר בתשובה אין חיוב להחזירו, אבל אם חלה באונס, וא"כ חייבים להחזירו.

כיבוד רב שמינהו הציבור

חייבים לכבד רב שהציבור מינהו, אבל מינוי רב ראשי וכדו' שייכתן שמינהו עוכרי ישראל, זה ענין פוליטי, לכן אין חייבים בכבודו, מ"מ אם הוא ראוי לכך ודאי צריך לכבדו.

אם רוצים למנות לשררה מה יעשה?

מרח הגרא"מ שך זצ"ל היה תמיד אומר את גמרא (ברכות סג) תניא, הלל הזקן אומר בשעת המכניסים שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים פזר אתה לשנות לתלמידים. בשעת המפזרים שהגדולים שבדור מרביצים תורה כנס אתה ולא תטול שררה עליהם דאף זו לכבוד שמים היא לאחוז במידת הענוה וכתוב "עת לעשות לה' הפרו תורתך".

אם אין מי שיכול לתת לזולת את מה שאתה יכול לתת – תפזר, ואם יש מי שיתן א"כ אתה רוצה כבוד? כנס – שב תלמד! ולכן למעשה יתייעץ עם גדולים איך לנהוג בכל הצעה של מינוי וכדו'.

(ומעשה שהיה: פעם עברנו ליד שני פירחחים שעמדו ליד הביהמ"ד, ואחד שאל את השני 'אתה רוצה להיכנס ללמוד?' ושניהם צחקו... ניגש אליהם הרב ושאלם 'אתם רוצים ללמוד?' והם ענו לו 'כאילו שאתה היית רוצה ללמוד איתנו... ענה להם הרב 'בודאי', וישבו ללמוד... אדהכי והכי הצטרפו עוד ועוד מהחבורה שלהם... ולאט לאט הם חזרו למוטב... כשהגר"מ הלברשטם שמע על כך הוא הגיב 'אם כן תסגור את הגמ' ותלך להתעסק עם האנשים האלו', ענה לו הרב 'כל השפעתו עליהם זה בזכות לימוד הגמרא! לבסוף הגר"מ הלברשטם הסכים לזה, ובסוף הפנו אותם למוסד מתאים!).

מינוי רב ראוי

כתב הגר"מ שטרנבוך (שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' תעד) כתב הרשב"א וכלל אמרו בענייני המינויין שאם היה הבן ראוי, הוא קודם לכל אדם, דהיינו שהבן גדול והאחר גדול ממנו קצת, אמנם אם האחר גדול והבן אין לו יחס עמו פשיטא דלכו"ע הגדול קודם.. והבאתי דברי הקדוש ה"חפץ חיים" זצ"ל שהיום רב צריך להיות גם לוחם, ולכן אין חזקה לרבנות, שבמשוח מלחמה מפורש בגמרא שאין זכות ירושה, ואף אנו נוסף שבמלחמת היהדות החרדית לקיום התורה והדת, צריך את הכלים המוכשרים ביותר, וצריך לזה גם מזכירים ושמישים מעולים, וכיון שלדעת ההנהלה ליעילות המוסד ראוי לפוטרו, נראה שיכולים לפטרו, וכה"ג אף שהוא עובד ציבור מותר.

להערות, הארות ותרומות בטל' 0527688072
או במייל: shiuryrgm@gmail.com

הכל מתהפך לטובה

"עמי זכור מה יעץ עליך בלק ומה ענה אותו בלעם מן הגלגל ועד השטים למען דעת צדקות ה'" אמרו חז"ל שכל אותם ימים שרצה בלעם לכוון לרגע שהקב"ה זועם, לא זעם ה'.

ומה עלה ממאמציו של בלעם? - הקללות שתכנן להנחית על ראשם של בני ישראל הפכו בפיו לברכות.

זו לא פעם ראשונה שתוכניותיהם של בני משפחת בלעם להזיק לעם ישראל לא יוצאות אלא הפועל והכל מתהפך מרעה לטובה.

בלעם היה צאצא של לבן ובן גילו. שניהם באו מארם נהרים, שניהם היו חומדי ממון, שניהם היו רמאים, שניהם רצו לעקור את הכל. על לבן אנו אומרים זאת בליל הסדר, ואילו בלעם מלבד שיעץ את העצה הנוראה של "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו" גם בא לקלל את עם ישראל כדי לעקור אותם מן השורש. שניהם כוחם היה בפיהם, שהרי בלעם בא לקלל, ואילו אצל לבן נאמר: "ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלם הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע" (בראשית ל"א כ"ד).

גם לבן סבל מתסמונת ההיפוך. ספור החלפת הבנות פעל את הפעולה ההפוכה. אמרנו והראינו בזמנו שלבן רצה למנוע מיעקב מלהיכנס לארץ ישראל. תוכניתו היתה, שיעקב יישא את לאה וממילא לא יוכל לשאת את רחל, שלבן הניח שיעקב כמי שקיים כל התורה אף בטרם ניתנה, לא ישא את אחות אשתו... ולא יוולד יוסף, כך שלא יוכל ללכת לפגוש את עשיו, ולא יוכל לשוב לארץ ישראל ולהגיע לשלמות. ולא ידע לבן שיעקב כן ישא שתי אחיות, מכל הסבות שנאמרות על כך (הוראת שעה, לפני מתן תורה) והנה בזכות זאת קיבל יעקב גם את לאה וגם את רחל, וכך נולד גם יוסף (- בזכות הדודאים של ראובן בן לאה) וגם יששכר (גם הוא בזכות מתן הדודאים לרחל). ועם כוחות אלה התיצב יעקב מול עשיו וישמעאל חותנו - שור וחמור בטומאה. ואמר להם שיש לו "שור וחמור" (שור - יוסף כנגד עשיו שהוא קליפת שור, וחמור - יששכר שהוא כנגד ישמעאל שהוא קליפת חמור, כפי שכתבנו פעמים רבות והרחבנו בספרנו "גלות ישמעאל) ויכול היה לעמוד נגדם ולנצח, וכל זה בזכות נסיון הנפל של לבן... כמו נכדו שבא לקלל ונמצא מברך כך גם הוא, בא לקלל ונמצא מתקן.

גם בלעם חזה בהיפוך כוונותיו עוד בטרם הוזמן לקלל ונאלץ לברך.

בלעם רכש מוניטין כמי שקללותיו עושות רושם בזכות פעילותו במלחמת מואב נגד סיחון, במלחמה זו נשכר בלעם על ידי סיחון לקלל את מואב. מדוע עשה זאת בלעם? האמנם היה סתם נבל, פה מלוכלך המושכר לכל צד המשלם? לא, בלעם היה מסוג האנשים שיש להם מטרה. מטרתו של בלעם היתה - שעם ישראל לא יכנס לארץ ישראל. כמטרתו של סבו בעטיה החליף כאמור את הבנות. כמו שסבו, לבן, רצה כאמור למנוע מיעקב מלהכנס לארץ ישראל. כך גם בלעם ניסה לעשות זאת לעם ישראל. ולכן הציב את סיחון, הענק המאיים בכניסה לארץ ישראל, כי קיווה שסיחון יצליח לעצור בעד עם ישראל יותר ממואב.

מעכשיו, האמין בלעם, יהיה מי שימנע מעם ישראל מלהכנס לארץ ישראל. והאמת היא הפוכה. לו היו עומדים שם המואבים, היה עם ישראל מנוע מלהלחם בהם עם כל חולשתם שהרי נאמר: "לא תתגר במלחמה!" עתה שהמואבים סולקו משם, יכולים עם ישראל להיכנס, מה להם ומי להם גבורת סיחון הענק, הרי "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר" ענקיותו של סיחון וגבורתו לא מאיימים עליהם, ולא מונעים בעדם מלהכנס לארץ ישראל כמו שפסוק אחד בתורה עושה זאת.

ממעללי בלעם וסבו אנו למדים כי הכל מתהפך לטובה. והקב"ה משתמש גם בכוונות רעות של אנשים רעים להביא את העולם לתכליתו ואת ישראל לשלמותם.

כל מה שמתרחש בעולם לכלל ולפרט משמש כאבני דרך בדרך העולה אל הגאולה השלמה. ואין לך דבר שאינו מסייע במידה מדויקת לפי מה שמתבקש ממנו להגיע אל השלמות ואל השלווה וההשקט של העולם הבא כפי שאומר הנביא ישעיהו "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי" (ישעיהו י"ב).

זהו שאומר בלעם בנבואתו האחרונה והנשגבה מכולן:

אחרי שאומר: "לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים" אומר: "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת..."

מהו "דרך כוכב מיעקב"?

כמו קִשְׁת הַדּוּרֵךְ את קשתו, ככך שימשוך את היתר של הקשר לאחור ביתר שאת כך החץ יעוף לפנים למרחק גדול יותר. כך גם דרכה של הגאולה ככל שהחושך שיכסה ארץ והערפל שיכסה לאומים יהיו עבים יותר, כך האור שלאחר מכן יאיר ביתר שאת וביתר עוז.

וכך כותב רמח"ל בפתח "מאמר הגאולה":

"כי כאשר חשבו ישראל שהסתיר ה' ברוך הוא את פניו מהם ועזב אותם - אז היה מכין להם טובה וברכה. כי אז היה מכין להם אוצרות גדולים אשר לרחבם אין קץ ולגדולתם אין תכלית ובאוצרות האלה היה נותן כל הון יקר ונעים וכל סגולת מלכים בכל עת ובכל שעה, עד שנתמלאו אלה האוצרות מה שאין הפה יכול לדבר ואזן לשמוע ואפילו הלב להרהר. וכשיגיע זמן המנוחה הגדולה העתידה להיגלות בעולם יפתחו כל האוצרות האלה ומהם יצאו כל מיני ממחמדים וינתנו לישראל חלף עבודתם הקשה שעבדו בלותם ועל הסוד הגדול הזה נאמר ששמחנו כימות עיניתנו שנות ראינו רעה"

זהו שאומר הנביא: עמי זכר נא מה יעץ עליך בלק ומה ענה אותנו בלעם... למען דעת צדקות ה'" זהו הדרך שבה פועלים צדקות ה'. גם כשנראה כי עומדים לקללנו נמצא ששם יסוד הצלתנו, וכך בכל הארועים הקשים והמכאיבים העוברים על האדם הן בחייו הפרטיים הן בחיי האומה והן בחיי האנושות כולה. כי "כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד".

{ אז נדברו }

פרשת בלק תש"פ | עלון מספר: 471 | לסדר: "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל..."

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

דרושה השתתפות חלקית

בהדפסה נחודשת של הספר "ויכוח" הרוצה לזכות ביוכי הריבים זה, יודרו לפנות לפלא:

0527683095

עקב הרדיפות בהדפסת והגשת הספר בימים אלו ללא עיכוב... אין הכטחה לרחיית ההדפסה עבור הקדשות והנצחות וכדו'... המודרו ישתכר...

להשתתפות בהוצאות

הגלין:

בנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בלפלון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

ויהיו המתים במגיפה 24.000... האם זה המספר המאומת???

אחד הנושאים הדומיננטיים בימים אלו זה המספרים!!! כמה נשאים... כמה נדבקים... יש מדינות שהמספר שלהם הוא אמין... ויש כאלו שלא... אז תתפלא לשמוע שגם בפרשת השבוע שלנו יש מגיפה... והתורה מונה את מספר המתים במגיפה... אבל גם כאן המספר **לכאורה** לא מדויק...

כתוב בתורה "ויהיו המתים במגיפה ארבעה ועשרים אלף"!!! 24.000 מתים!!!

אבל מי שידע רש"י... רש"י אומר שהמספר האמיתי היה הרבה הרבה יותר גבוה... למעשה **היו מאה ושבעים וששה אלף מתים במגיפה!!!** פחד פחדים... וזה עוד חוץ מהעשרים וארבע אלף שכתובים במפורש בתורה שמתו... בקיצור: באזור 200.000 נספים היו בחטא פעור...

והשאלה הנשאלת כמובן: למה התורה מסתירה את מספר המתים המאומת???

שאלה זו נשאלה בגיליון זה כבר בשנים עברו... רק הפעם השאלה הזו היא עדכנית מתמיד...

והתשובה היא ברורה: 176.000 אנשים שמתו בחטא פעור... הם לא מתו במגיפה!!! הם מתו בגלל שהם חטאו בפעור... זה לא נחשב שהם מתו במגיפה... זה אנשים שבחרו במוות... ורק 24.000 הם היו אנשים כשרים שהם כבר מתו במגיפה... פה כבר היה מלאך המשחית שכיון שנתנה לו רשות אינו מבחין בין טוב לרע ואם פנחס לא היה עושה מה שעושה אז המלאך היה ממשיך הלאה ו... ורח"ל "ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי..." **אבל בשורה התחתונה!!! עם כל הכאב והצער** על ה-24.000 שמתו במגיפה... עדיין השואה הגדולה והאסון הנוראי שקרה פה זה שליש מכלל ישראל שנכחד ו... ולא ממגיפה אלא מחטא!!! ופה האסון הגדול שאירע!!!

צריכים אנו לדעת שאמנם אנחנו בעיצומה של מגיפה... אבל היא כבר תחנה שניה!!! כי התחנה הראשונה שלה זה חטא!!! והחטא הוא למעשה הסיפור הגדול שאמור להטריד אותנו. ה"שב מאחריך" שעומד מאחורי המגיפה זה הרבה יותר מלחיץ. ועל זה אנחנו צריכים לתת את הדעת:

אין מה לעשות... יש פאניקה!!! יש ציבור גדול שנמצא בפאניקה... כן... הפאניקה היא במקום!!! מישוה פה רצה שיהיה פאניקה! בורא עולם הזמין את הפאניקה הזו... השאלה היא לאיפה צריך לקחת אותה? אם יש 24.000 מתים ממגיפה ועוד 176.000 אלף מחטא פעור... אז הפאניקה במקום!!! השאלה היא איזה מספר יותר צריך להכניס אותנו לפאניקה?? האם המגיפה או החטא שהפיל שליש מכלל ישראל ועל הדרך גם המגיפה רשומה על שמו?? יש אנשים שבתקופה הזו... מרוב פאניקה נכשלים באונאת דברים... מאבדים שליטה בבית... והשלב הבא זה לפרוק את התסכול ואת הבדידות על התמכרויות לא מבוקרות... ו... וצריך לדעת שעם כל הפחד מהמגיפה... בסופו של דבר אונאת דברים ופגעי הטכנולוגיה ושאר חטאים זה הרבה יותר מלחיץ... לא!!! לא אמרתי שצריך להירגע... הפוך... אני בעד להכפיל את הפאניקה... אם עד עכשיו היית בפאניקה מדבר אחד... מהקורונה שלא תחסל אותך... מעכשיו אני מרחיב את הפאניקה לעוד תחומים... כן... יש כאלו שמרוב פאניקה מהקורונה... הם נועלים את עצמם ואז בתור כדור הרגעה הם מוותרים לעצמם ומעגלים פינות בחשיפה לתכנים ומושיגים ש... שאבא שבשמים היה מצפה מהם ליותר... (כל אחד והדרג הרוחני שלו... א"א לתת דוגמאות ספציפיות.)

אז זהו!!! שצריך לדעת שהקורונה זה אמנם מגיפה... אחוז ההדבקה של פעור עקף את אחוז ההדבקה של המגיפה באלפי אחוזים... ויהודי צריך לקחת את זה בחשבון!!!

אסור לאבד שיקול דעת!!! ושוב: שים לב: יש כאלו שאומרים שצריך לשמור על קור רוח... אני לא אומר את זה כי אני לא יודע איך עושים את זה... אני אף פעם לא הצלחתי לשמור על קור רוח... כשאני נכנס ללחץ אין אדם יכול לעמוד במחיצת... אז לשמור על קור רוח... אני לא הכתובת... אבל אני כן יכול להעשיר אותך מניסיוני העשיר איך מכפילים את הלחץ... בזה אני מומחה... **מה אני מתכוון???** הדבר היחיד שמצליח לגרום לי לקור רוח בייחס לקורונה!!! זה כשאני נזכר שיש עוד כמה וכמה דברים מלחיצים בחיים חוץ מהקורונה!!! (זה כמו סבון שהוא הדבר היחיד שיכול לנקות שומן... דבר שומני יכול להסיר שומן... צבת בצבת עשויה... מספט עמוק) כשאני נזכר בשלל בעיות אחרות בחיים... ש... ש... שכולם... כולל הקורונה תלויים רק בגזירת עליון... וממילא בסופו של דבר אני אמור ליישר קו מול בורא עולם שרק הוא יציל אותי מכל גזירות קשות אכזריות...

כל הרופאים וכל בתי החולים עומדים ומזהירים: נא לא להזניח טיפולים רפואיים אחרים!!! כן... אנחנו מבינים אתכם... שאתם לחוצים מהקורונה... אבל יש עוד כמה מחלות בחיים שהם עלולים להיות הרבה יותר מסוכנות... אז זהו!!! שהדבר הכי מסובך בתקופה הזו זה להסתבך עם הרבש"ע... אם הפאניקה הזו עלולה להעלות לי במחיר של איבוד שליטה ברוחניות ובנפילות בקדושה... **צריך לחשוב פעמיים!!!** אמנם להזניח את חובת ההשתדלות זה לא אופציה שבאה בחשבון אבל להסתכסך עם הרבש"ע בתקופה הזו זה עוד יותר לא בא בחשבון... זכור: אני יהודי!!! מחויב אני לשמור על הבריאות שלי... אבל במקביל מחויב אני בקנאות לשמור על יהדותי... נא לא להזניח טיפולים רפואיים יותר קריטים מהקורונה... (שלא תבין לא נכון... לא דברתי על תפילה במנין... ולא קריאת התורה... אנחנו מדברים פה על אנושיות!!! לשמור על שפיות ולהישאר עם ראש על הכתפיים... מריבה אחת בתוך ביתו של אדם ואיבוד שליטה רגשי עלול לגבות מחיר יקר יותר מכל הקורונה... נא להשאיר קצת מקום בלב לדאגות נוספות.)

אבד בחור ישיבה היקר מאוד לבעליו... המוצאו מתבקש ל.....

בחסד ה' כי גבר ובשעה טובה

יצא לאור ספר "ואהבת"

חלק מנושאי הספר בקצרה:

- א. כיצד להתקרב לה' גם בשלב ההמתנה לישועה שעדיין לא הגיעה? (המתנה לשידוך, נחת, ילדים, פרנסה ושאר משאלות לב שלא הוגשמו)
- ב. למה ה' עשה לי את זה? (החל מקורונה או בידוד, או לא התקבלתי לשיבה, או לעבודה, וכלה בקשיים יותר משמעותיים בחיים, כאובן קרוב ל"ע", או כל מיני התמודדויות מול נתון בלתי הפיך.)
- ג. אני עומד ומחכה לקבל מה', האם גם ה' עומד ומחכה לקבל ממני? ואם כן מה?

ניתן לרכוש במוקדי המכירה:

אופקים: שפירא: 0534112035

אחיסמך: שרגל: 0527171721

אלעד: 039073067

אשדוד: 0504120311

בית שמש: נהר הירדן 9 רמה ב, מ"ש צוויבל.

ביתר עילית: ב אזור רמי לוי 0548450998

הדע: רחובות: 0548423047

בני ברק: קבוץ גליוות 9 - 0556728458

חזון איש 34 (מינת דסלה, משפחת דרייטוס) 0527117271

רבי עקיבא - אזור הרב קוק - 0527603814

משפחת בויס רחוב השלושה 11.

קרית הרצוג: הרב גניחובסקי 20 - 0527616750

ירושלים: מרכז העיר - רחוב נחמיה 10.

בית וגן: רח' הרב פרנק 29 קומה ב'.

רמות א': 0527189947

רמת ד' - רובין: 47 קומה ב'

רוממה: המ"ג 31. 0527682281

גבעת שאול: בן עוזיאל - 0548491554

הר נוף: 0533148861

קרית ספר: מרומי שדה 3 052-7174781

חפץ חיים: 14 089742750

ברכפלד: 0533109169 (טלל עטרות שלמה)

גרוי פארק: 0527644795

צפון: חנינה זבולון 9 או ישיבת תפארת ישראל

נווה שאנן: חנינה 81 זלושינסקי.

רכסים: הורדים 4א קריצלר לתאם 0548415410

כרמאל: 0527136165 משפחת שטיימן.

טבריה: 0548441354

צפת: מאור חיים צה"ל 6/65 מש"פ סימן טוב

0533127052 עיר העתיקה: 0548449816

חדש: הקריה החסידי, יונתן בן עוזיאל 3/5

0533104790 0583244899

חדש: חדרה - קדושי: 058-3238157

כמו כן ניתן לקנות גם את הספרים "אהבת" ("זימאן" או מרוב מוקדי המכירה, יודפס א"ה בקרוב שוב...) במוקדי המכירה כדלעיל.

לברור על נקודות הפצה בארה"ב ובאירופה, ניתן לקבל פרטים במייל.

כן... אבד בחור ישיבה... הלואי אחד!!! מדובר באלפים... תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות... זה המצב!!! והבחור הזה מאוד מאוד יקר לבעליו... המוצא היקר מתבקש בכל לשון של בקשה להשיבו לאביו שבשמים... יהודי יקר: קצת עירנות... מסתובבים כעת אלפי בחורי ישיבות אבודים שאין להם מסגרת... אין להם מישוה שיכול לתת להם מענה... ואם אתה מוצא אותם... אז יש לך הזדמנות להשיב אותם ולשוב ליבם ולתת להם את הדחיפה הטובה להתקרב לאביהם שבשמים... מישוה התקשר אלי והתחיל לנזוף בי... תגיד לי... מי לוקח אחריות על כל הבחורי ישיבות המפורקים שמסתובבים כבר חודשיים בלי שום מסגרת... מי שומר איתם קשר עין? איתו אחד החליט ליפול עלי... אתה האחראי... אתה כותב עלון לבחורי ישיבות... בזכותם יש לך תעסוקה... יש לך מעמד... אז קדימה... תקח עליהם אחריות... אמרתי לו: אדוני היקר!! בוקר טוב... נזכרת...

בחורי הישיבות האלו שמסתובבים... ממה נפשך... אם הם בחורי ישיבה שיש להם רבנים בישיבה ויש להם קשר עם הרבנים והרבנים מכירים אותם... אז אין בעיה!!! הבחורים האלו לא אבודים... אותם רבנים ששמרו איתם קשר עין בתוך כתלי הישיבה ממשכים לשמור איתם קשר עין גם ממרחק... רק מה?? אתה מדבר על כל הבחורים האלו שהרשם ישב להם על הראש ושכנע אותם להיכנס לישיבה ענקית... הקשר האישי האחרון שהיה להם עם מישוה זה היה עם הרשם שדאג להכניס אותם לתעשייה ענקית ומאז הם לא מכירים אף אחד ואף אחד לא מכיר אותם... עליהם אתה מדבר?? בוקר טוב אליהו...

אם הם מסתובבים כעת אבודים... זה לא בגלל הקורונה... אדרבה... הקורונה רק מציפה את זה... היא רק מפגישה אותך עם המציאות העגומה הזו... עד עכשיו הוא היה אבוד בתוך הישיבה הענקית ועכשיו הוא אבוד מחוץ לישיבה הענקית... בתוך הישיבה אף אחד לא ראה אותו... ועכשיו לפחות אתה רואה אותו!!! אין פה איזה מצב חדש... זה לא שהקורונה עשתה את זה... אדרבה... הקורונה הוציאה את המצב העגום הזה החוצה...

אבל זה לא העניין שלי ולא הנושא שלי... אני לא שופט בג"ץ שעוסק בתחקיר של "אני מאשים"... הכי קל להאשים אחרים... עזוב... בא כעת נפנה ישירות אליך בחור ישיבה... **אין בריה!!! אתה מוכרח לקחת אחריות על עצמך!!!** האמת היא... בינינו... בימים תקנעם לא הייתי מצפה ממך שתקח אחריות על עצמך... בדור שלנו שהלחץ החברתי מכתוב אורך במאה אחוז אתה לא ישות לכשעצמה... אתה לא מספיק יציב בשביל לקחת אחריות על עצמך... אבל את הקורונה לא אני הזמנתי אלא בורא עולם... ועלי הקב"ה לא סמך!! ולכן כשאני הייתי בחור ישיבה זה לא קרה!! **ועלך המכ"ה כו סומר!!** ואני שוב חוזר ואומר: בחורי ישיבות של דורנו לפעמים מפתיעים בחוט שדרה שלהם... כן... כנראה שהקב"ה גם נתן כוחות... אלו לא רק התמודדויות יותר גדולות!!! זה גם כנראה כוחות יותר גדולים!!! בחור יקר: אני רוצה להציג לפניך את המפה!!! איפה אתה נמצא... המפה הזו ממש (לא) במקרה כתובה להדיא בסוף הפרשה שלנו... אנדרלמוסיה... 160.000 יהודים נצמדים לפעור... עוברים את העבירות הכי חמורות בתורה... שליש מכלל ישראל יורד לשאלו תחתית... נו... מה עם משה רבינו?? מה הוא אומר?? שום דבר!!! שקט!!! נתעלמה ממנו הלכה... פתאום המסגרת זזה לצד... אין ישיבה... אין מי שיגיד לך מה לעשות... הפקרות מוחלטת...

זה לא סרה סתם!!! זו לא פשלה!! הקב"ה הזמין את המצב המטושטש הזה!!! כן... בסוף ארבעים שנה... הקב"ה מזיז את כל ההנהגה לצד... המסגרת מתפרקת... ההפקרות חוגגת... וכאן הקב"ה פונה אליך אחד על אחד: בני היקר!!! שלום לך... הפעם אני רוצה אותך בגודל טבעי!! אותך ורק אותך!!! עד עכשיו היית בתוך קפסולה... בתוך חממה... שמרו עליך... עטפו אותך... הכתיבו לך את הקיום האדומים... היו לך מוסכמות ברורות מה זה מינימום של יהודי ומה לא בא בחשבון... אבל עכשיו הכל פתוח ולכל כיוון... ואתה כעת בורד בעולם ואני מזמין אותך לחדר יחוד איתי!!! אני החתן ואני רוצה שתהיה הכלה שלי!!

זה המצב שהיה אז בחטא פעור... הפקרות מוחלטת... אתה יכול לעשות מה שאתה רוצה... משה רבינו לא אומר כלום... נשיא שבת עובר את העבירות הכי חמורות וזה לגיטימי **והסב"ה מזמין כלה!!!** כלה אחת!! מישוה אחד שמוכן להפגין נאמנות לקב"ה!!! בלי שום הכתבה מלמעלה... ו... והקב"ה מחכה ואם לא תקום כלה אחת שתסכים להתייחד עם הקב"ה... הקב"ה מפרק את כל המערכת... (ולא כליתי את בני ישראל בקנאות) ואז קמה כלה אחת ויחידה!!! שקראו לה פנחס בן אלעזר והפגין לקב"ה נאמנות... אף אחד לא דיבר איתנו... הוא לא קיבל שום הוראה מלמעלה... הוא עשה מה שעשה ממקום של חדר יחוד!!! נאמנות של כלה לבעלה - אביה שבשמים... אותו פנחס נהפך להיות אליהו הנביא... והנביא האחרון בנבואתו האחרונה מוסר את התסמין האחרון... איך תדע שמישהו הולך להגיע?? **הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא!!!** כולם בטוחים שאליהו הנביא הזה זה איש אחד כזה גבוה עם קול חזק שצועק: רבותי... הנה אני... **אז זהו שלא!!! המהר"ל אומר:** שאליהו הנביא זה סוג של עבודת ה' מיוחדת שה' ירצה אותה לקראת היחוד!!! מה...?? איזה סוג עבודת ה' תהיה לפני בא יום ה' הגדול והנורא?? פתאום שוב תהיה אנדרלמוסיה בעולם... כל המסגרת תתפרק... כל אחד מוצא את עצמו לבד לבד... איפה שאף אחד לא אומר לו מה לעשות... ושם בשקט בשקט הקב"ה פונה אלי: אתה מוכן להתייחד איתי?? או שאתה מוכן לשתף פעולה רק בתור נגרד? האם אתה יודע לתפקד רק כשיש מסגרת ויש מוסדות ויש קהילה ויש מישוה שדופק לך על הראש וקורא לך לסדר... או שאתה מסוגל לבחור בי גם בחדרי חדרים איפה שאף אחד לא נמצא??

הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא!!! פעם היה אליהו הנביא אחד... היה פנחס בן אלעזר אחד... אבל לפני בא יום ה' הגדול והנורא... ה' ידרוש את זה מכל בחור ישיבה... כל יהודי ימצא את עצמו בסיטואציות שאף אחד לא יודע... ואני יכול לעשות מה שאני רוצה... אני יכול להיות חיים כפולים... וכאן הקב"ה קורא לי לחדר יחוד!!! אבא שבשמים פונה לי ואומר לי: רק אני ואתה פה!!! בא תתייחד איתי!! בא תפגין לי נאמנות!!! רק אני רואה!!

בחור ישיבה יקר: זו המפה כעת!!! אנחנו לא הזמנו את זה... אנחנו מצידנו צריכים לכאוב את המצב הזה ולא לרצות אותו... **אבל אחרי שזו המציאות!!!** אז הקב"ה מזמין פה משהו!!! ה' רוצה אותך!!! והוא כנראה רוצה אותך בלי קביים... בלי גלגלי עזר... אז תפגין!!! תפגין לו נאמנות!! תוכיח לאבא שבשמים שאתה נאמן לו... מזל טוב חתן כלה...

היום נדבר על החיים שלאחר

המוות...

היום נדבר על החיים שלאחר המוות... למה?? לא יודע למה... ה' יודע...

ובכן: **אמא שלי יום אחד נפטרה!!!** ויש לי אחות גדולה נשואה שהיתה מאוד מאוד קשורה אליה... קשר ממש ממש אישי וקרוב... לפחות שלוש פעמים ביום הן היו מדברות בטלפון... על סתם... על דא ועל הא... איך היה בעבודה... והיום קניתי לילד חולצה חדשה... ואתמול היה אסיפת הורים וכן הלאה וכן הלאה... קשר יומיומי... ופתאום אמי ע"ה נפטרה... ואחותי עברה משבר קשה... הנפש הכי קרובה אליה בלא מובן המילה פתאום נלקחה לשמי רום... ואז כמובן הגיע השלב של החלומות... כל אחד מהילדים חלם את האמא בצורה אחרת... (בנינו...?? שטויות... אני בתר בעל החלומות עם פלומבא... תשמע לי... עם יד על הלב... המסקנה שלי היא שעשרה חלומות בלילה שווים פחות מחלום אחד בהקוץ...) ודווקא אותה אחות לא חלמה אף פעם את אמא... מה ביקשתי?? אני בסה"כ רוצה להחליף איתה כמה מילים... איך היא מרגישה שמה בשמים... ואיך זה שם וכו'.

ואז אמרתי לאחותי משהו שאני חושב שהוא מאוד מאוד אמיתי ונכון!!!

אמרתי לה: **עקרונית!!!** עקרונית מבחינתו של הקב"ה אין שום בעיה שתהיה לנו תקשורת עם הנפטרים... עקרונית הקב"ה היה מוכן לפתוח לנו קו טלפון... כל נפטר מחליף סים... כל אדם חי מקבל חבילת דקות לאזור חיוג עולם האמת... ומתחילים לתקשר דרך הטלפון... עקרונית מצידו של הקב"ה אין שום בעיה!! זו אופציה שקיימת על השלחן...

אני רוצה לעצור רגע ולהסביר מה אני מתכוין:

מבחינתנו אדם שנפטר... זהו... א"א לדבר איתו... כי הוא מת... אז זהו שלא!!! לא זו הבעיה... כי לפני מאה שנה ויותר... יום אחד הקב"ה הנחית על העולם המצאה אדירה ששמה טלפון ומאותו יום ניתן לתקשר עם אנשים שנמצאים בחצי השני של כדור הארץ. **אחרי!!!** אחרי שכזו המצאה אדירה כבר ירדה לעולם... מכאן ואילך בכלל בכלל לא מופקע שיום בהיר אחד הקב"ה ישחרר את ההמצאה הבאה שיהיו אנטנות עם קליטה מצוינת שיהיה אפשר לתקשר גם עם נפטרים... אני יודע שזה נשמע קצת הזוי... **אבל שיהיה לך ברור שלפני מאתיים שנה...** להעלות רעיון הזוי שאני אוכל לצעוק צעקה כזו אדירה שישמעו אותי מאתיים קילומטר קדימה... תאמין לי שזה היה פחות הזוי! אני מדגיש: **פחות הזוי!!!** רק בשביל להמחיש את זה: תאר לעצמך: שנינו כעת חיים לפני שלוש מאות שנה... שנינו המשוגעים של העיריה ושנינו מפנטזים כל מיני רעיונות משונים... והנה אתה מפנטז שיום יבא ואני אוכל לתקשר עם אנשים מחצי כדור השני... ואני מפנטז שיום יבא ואני אוכל לתקשר עם אנשים שנפטרו... את מי היו שולחים לפסיכיאטר ראשון?? מי יותר דחוף???

ברור שאתה!!! כי לתקשר עם אנשים שנפטרו זו... זו אופציה שקיימת... יש לזה תקדימים בחז"ל... בפרט שהבית קברות נמצא פה קרוב... ואילו לתקשר

בטלפון עם בן אדם שנמצא בחצי השני של הכדור... זה... זה... זה הזוי בכל קנה מידה ובלתי הגיוני לחלוטין!!!

אז מה אני בא לומר??? שאם בשנת ת"ק נפתחו חלונות השמים כפי שהתנבא הזוה"ק והתחילו להתגלות כל מיני חידושים בטבע ואחד מהם זה התקשורת בטלפון... אז תדע לך שאחרי שכזו המצאה ירדה לעולם!!! כבר בכלל בכלל לא מופקע שקיימת אפשרות טבעית לחלוטין איך לתקשר עם נפטרים... אז אולי לא יקראו לזה גלי רדיו... ימצאו לזה שם אחר... **אני רק בא לומר שלצורך העניין קיימת כזו אופציה!!!!!!**

עד כאן ההקדמה... עד כאן בסדר?? אפשר כבר להמשיך?? **ובכן:**

אמרתי לאחותי: עקרונית לקב"ה יש שתית מוכנה של קיום איך לתקשר עם נפטרים... נו... את מעוניינת שאני אפתח לך קו עם אמא???

העיניים לפתע ברקו... בטח... הלואי... רק תביא... השיחה עלי... רק תביא מספר... קדימה... אני מחייגת... **אמרתי לה: אבל יש פה בעיה!!!** יש מישהו שלא מעוניין בקשר הזה!!! יש מישהו שמסרב באדיבות ולא מעוניין בקשר הזה!!! תנחשי מי? הקב"ה? **לא!!!** אולי אמא??

לא!!!

אז מי?? **אתה!!!!!!** את בעצמך **לא מעוניינת** להיות בקשר עם אמא שלך!!!

אני...?? אני לא רוצה...?? הדמעות החלו לזלוג... אני רוצה לדבר עם אמא... אמא שלי... אני מתגעגעת אליה... אמרתי לה: לא!! **יש לך טעות!!! את לא רוצה קשר עם אמא שלך...** רציתי!!! פעם רציתי!! עכשיו את כבר לא רוצה!! ולכן הקב"ה לא עושה לך את העוול הזה... כי את בעצמך לא מעוניינת בקשר הזה... אם הקב"ה חלילה יפתח קו מיוחד של תקשורת עם נפטרים... את בעצמך תחסמי את אמא שלך ותשימי אותה ברשימת דחייה... והקב"ה לא רוצה להביא אותך למצב הזה...

אחותי כעסה עלי... **איזה שטויות אתה מדבר... על מה אתה מדבר???**

אני כל היום חולמת לחלום את אמא... אני כל היום צמאה לקבל ממנה איזה בדל מידע... משהו... שתספר משהו... שתגיד משהו... שתתקשר קצת... אז מה אתה מבבלב את הראש ואומר שאני לא רוצה???

אמרתי לה... אני אסביר לך... בא נעשה כעת תרגיל מחדר...

הנה... השגתי לך את המספר של אמא בשמים... אזור חיוג עולם האמת... השגתי לך חבילה של מאה דקות לחודש!!! נו... תחייגי... תחכי על הקו טו טו טו... ואז אמא תענה לך... היא חייגה... חיכתה על הקו... ו... והנה!!! **ההההלה... אאאאאאמא... מה נשששששמעו? איך את שם בשמים???** ברור ה'... מה נשמע הבת שלי... **אז אמא... אז איך שם??** תקשיבי... פה בשמים רק קרבת אלוקים... והתענג על ה'... אתמול היה שבת קודש... נפשי חולת האבתך... בחקל תפוחין קדישין... ואח"כ היינו בהיכלא דכסיפין למחזי זיו דזעיר אנפין יהון הכא בהאי תכא דביה מלכא בגילופין... אז

אמא... אז מה את מספרת??? תקשיבי... נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל קל חיי... להודות ולהלל לשבח ולפאר... **אז אמא... אז מה קורה?? הוי... שכחתי לספר לך... אתמול הלכתי לראות קרמיקות בשביל המטבח החדש... אז מה את אומרת... לקנות את הסוג החלק או הסוג המנומר???** הוי... תעזבי... העולם הזה הוא כפרודור... העיקר זה הטרקלין... עולם הנצח... לא צריך קרמיקות ולא שטויות... כחי את כל הכסף ותשימי בצדקה... תדעי לך: כל פרוטה לצדקה כאן בעולם זה מעלות קדושים טהורים כזוהר הרקיע מזהירים... **טוב אמא... בסדר... שמעתי... צדקה וכו'... אבל מה נשמע ככה... איך זה??** **אה... אל תשאלי אמא... אתמול המנהלת הודיעה לי ששנה הבאה מורידים לי שעות וגם לא בטוח שאני אהיה מוחנכת... מאוד נעלבתי... הו... איזה זכות יש לך... הנעלבים ואינם עולבים... ואוהביו כצאת השמש... את לא יודעת איזה נחת רוח יש לקב"ה עם זה... אמא מתחילה לבכות מהתרגשות... את תזכי לאור שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער... **אבל אמא... תהיי איתי... אה... נזכרתי בעוד משהו... אתמול קניתי בגד חדש לילדה... חה... לא יודעת... זה כזה יאחנע כזה... מה את אומרת... ללכת להחליף??** נו... תעזבי שטויות... מה יאכנע... העיקר צניעות... מה זה משנה איזה בגד... העיקר לגדל את הנשמות הקדושות האלו בשמחה... את יודעת איזה נשמות יקרות ה' הפקיד בידיים שלך... ואת עוד מתלוננת על שחיקה... אמא מתחילה לבכות... את יודעת מה זה לדחוף עוד כפית לתוך הפה של האוצר של ה'... לקום אליו עוד לילה... איזה זכות יש לך... תשמחי... **אמא... די... תדברי איתי כבר... את כבר עשר דקות מדברת איתו רק מוסר ומוסר... מה... נהיית לי רבנית?? אז אמא... אז מה נשמע??** תעזבי... תעזבי את כל השטויות... תשלחי את בעלך ללמוד תורה... רק תורה... תורה... למה את מבטלת אותו?? למה את קוראת לו הבייתה בשביל שטויות... שימשיך ללמוד... כל מילה תורה בונה שמים חדשים וארץ חדשה... ואז אמא שוב מתחילה לבכות... בתי היקרה... את יודעת מה זה תורה הקדושה... **אבל אמא... נו כבר... תדברי איתי כבר... פעם היית 'מתקשרת' איתי כמו בן אדם נורמלי... היית מתעניינת איך היה במכירה ובעיצוב... למה את כבר לא מתעניינת??** מה אעשה... פה כל הפיצ'יפיקס האלו לא מעניינים... רק תורה וצניעות ואמונה בה' ולגדל את הנשמות של ה' **טוב אמא... אני חושבת שאנחנו נעצור להפוגה... אני פשוט לא רגילה לקבל כ"כ הרבה שיחות מוסר ביום אחד...****

נגמרה השיחה הראשונה... נחיתה ראשונה!!!!!! **אכזבה עמוקה!!!!!!** אמא שלי... זה... זה לא זה... זה לא מה שהיה פעם... פעם היא היתה "לעניין" תיקשרה איתי על אותו גל... אבל מאז שהיא עלתה לעולם האמת היא נכנסה לאורות... כל היום תפילות וצניעות ואמונה... למחרת... שוב שיחת טלפון... **שלום אמא מה נשמע... אוי כמה קשה לי מאז שנפטרת... אני כ"כ מתגעגעת... אז מה נשמע ככה??** הפעם אמא כועסת... מה קרה לך? למה את מדברת לשון הרע?? למה בכלל הלכת לגינה?? את יודעת איזה עגמת נפש עשית לי פה אתמול כשדיברת לשה"ר בגינה... אני מבקשת ממך להישאר בירכתי הבית כמו שהגאון מוילנא מצווה... לא לצאת ממפתן

פעם היה נורא נורא מעניין אותי מה קורה בעולם האמת... הייתי מוכן לשלם כל הון שבעולם... רק תביא לי גילויים מהשמים... תנחית לי פה איזה נפטר עם תכריכים שיספר לי מה קורה שם בבית דין של מעלה... ואני חוזר בתשובה באותו רגע... ככה תמיד חשבתי...

הייתי בטוח שהקב"ה לא נותן לנו לתקשר עם נשמות כי אז היתה מסתלקת לנו הבחירה... **אז זהו שלא!!!** אם הקב"ה היה מאפשר לך לתקשר עם נפטרים... היית מנפנף אותם בדיוק כמו שאתה מנפנף את כל מי שאומר לך לעשות חסימה יותר טובה למכשיר או מטיף לך מוסר...

כן!!! יהודי יקר: היית מממממת... שאבא שלך עליו השלום יופיע לך פה פתאום באמצע המטבח ויספר לך מה קורה שם בעולם האמת... **אז הנה!!! הוא שלח אותי במיוחד להגיד לך** שהוא באמת תכנן להגיע אליך ולהגיד אליך כמה מסרים מעולם האמת... אבל הרב של השכונה כבר אמר את הכל ואתה נפנפת אותם... אז אין לך יותר מה לחדש לך...

כן!!! אין שום חידושים בעולם האמת!!! אין לשום נפטר מה לחדש לך!!! אדרבה... אנחנו המפתיעים... החדשות מתחילות מכאן... שם מכריעים לפי מה שנפסק כאן... הם שם בשמים עוקבים בדריכות על המגרש שלנו איך היצר הטוב מבקיע את השער של היצר הרע או ההיפך... ואילו אנחנו כמו גויילמים מחכים לגילויים משמים... כאילו הכדור נמצא אצלם...

הההללו תבין... אתה פה הסיפור!!! אתה ההפתעה הגדולה!!! אתה יכול להפתיע ולכל כיוון... העיניים כולם נשאות אליך... תפסיק לדרוש אל המתים... תפסיק לחשוב שאצלם נמצאים העדכונים... גם אם מעודכנים מאחורי הפרגוד שכך וכך נגזר... אני יכול לשנות את זה... כי אני בלתי צפוי... אני יכול להפתיע בכלה תפילות וחזיוקים שהכל משתנה ומתעדכן מחדש... כל פמליא של מעלה... כל הסבים והסבתות שלך עיניהם נשאות אליך... אתה יכול להעלות אותם... אתה יכול לעדכן אותם מה הולך להיות בעולמות העליונים... כן... כשאני קם בבוקר... אם אני מחליט לעבוד את ה'... ומחליט מעכשיו לשמור על העיניים... הההללו... עולם האמת... תקשיבו... אני אומר לכם... היום הולך להיות עוז וחדווה בשמים... חכו... אני יודע מה שאני אומר... מאיפה אתה יודע? מה פירוש מאיפה אני יודע... אני החלטתי להתגבר על עצמי... אני החלטתי לחזור בתשובה... אז הקב"ה שעד עכשיו היה שרוי בצער בגלל שלא שמרתי על העיניים ולא למדתי תורה... עכשיו הקב"ה יהיה שמח... **הכל מתחיל ונגמר ביום!!!** הגיע הזמן שנבין את זה... **אנחנו מרכז העצבים!!!** יהודי חי יכול לעשות להרעיד את כל העולמות כולם... ואילו נפטרים... יכול רק לצפות מהצד... ולחכות מתי אני אבין עניין שלא אני תלוי בי אלא הוא תלוי בי... אין הדבר תלוי אלא ביי!!! לחטוף לחטוף... האי עלמא בי היולולי....

הנתק הרמטי הזה הוא **חסד איתנו!!!** לאמא שלי אין שום בעיה לתקשר איתי... היא דווקא היתה מאוד רוצה לצעוק עלי קצת ולחנך אותי... אבל אני? אני אליבא דאמת לא רוצה... זה לא טוב לי... היתה לי אמא שפעם הבינה אותי... היתה בראש שלי... ועכשיו הדבר היחיד שיש לה להגיד לי... תפסיק להיות שקרן תפסיק לחיות בשקר... תהיה אמיתי... החותמת בדמע- אמא מעולם האמת... **זה לא בריא לנו!!!**

(אגב: זו הסיבה שמצינו בגמ' על גדולי עולם שנפטרו ואח"כ התגלו כאן בעולם בחיי חיותם... יש גם עובדות מוסמכות על הבעש"ט... והגר"א ובעל נפש החיים שניהלו שיחות מול פנים עם נפטרים... כי אנשים שחיו כאן בעולם הזה את **האמת!!!** אין להם בעיה לנהל דיאלוג מול אדם שנמצא **בעולם האמת**... רק אצלנו זה תאונת דרכים...)

מה אני רוצה להרויח במסר הזה?? **שתי נקודות מאוד חשובות:**

נקודה אחת שהיא קשורה בעיקר לאלו שחוו אובדן... יתום אחד שאל אותי בדמעות: כעת!!! אני רוצה דבר אחד ויחיד: אני רוצה את אבא שלי חזרה!!! במילים אחרות: **אני רוצה תחיית המתים...** דא עקא: שאף אחד לא מדבר כעת על תחיית המתים... זה בכלל לא בתכניה הקרובה כל הזמן מדברים רק על משיח... כולם רוצים שהמשיח יבא ואז הכל יהיה בסדר... תכל"ס: אני בעיקר מחכה לשלב אחד אח"כ!!! אני מחכה לשלב של תחיית המתים... כשאומרים לי שהמשיח הולך להופיע... אני מיד שואל: רגע... והוא יופיע עם אבא שלי או לא??

נו... מה אתה אומר על השאלה הזו?? עיני לאותו יתום: כן!!! בפירוש כן!!! כשהמשיח יגיע הוא יביא לך את אבא שלך... **מה אני מתכוין???** הסיבה שיש כעת נתק בין לבין אבא שלך זה לא בגלל **שהוא בעולם האמת!!!** אלא בגלל **שאתה חי- בעולם השקר!!!** זו לא בעיה בו!! זו בעיה **ברך!!!** אתה לא מסוגל לתקשר איתו על אותו גל... אבא שלך כעת נמצא בעולם האמת ושם הוא יודע שההכל שטויות... רק תורה ותורה ומצוות ומעשים טובים ולעשות נחת רוח לה' ושום דבר אחר לא!!! ואתה כעת לא בשל לקבל את העליהם הזה... אתה לא מסוגל להיות בן **בעולם השקר** לאבא שנמצא **בעולם האמת**... אבל ברגע שמשח יגיע ואז והוכן בחסד כסא **וישב עליו באמת!!!** המשיח ינקה את העולם משקר והעולם שלנו יהפוך להיות כולו אמת... באותו השמים הסגורים יפתחו... וכבר לא יהיה שום בעיה לתקשר עם אנשים מעולם האמת...

ממילא אם אתה מתגעגע לאבא שלך וקשה לך הנתק... אז תדע לך שהמשיח הולך להביא את אבא שלך!!! יותר נכון: הולך להביא אותך לאבא שלך... כלומר: המשיח הולך לטהר את העולם שלנו ולהפוך אותו לאמת... ואז נהיה ראויים לתקשר עם מי שנמצא כעת בעולם האמת...

זו תשובה נקודתית לילד יתום... ובינינו לא דווקא ילד...

אבל יש פה נקודה נוספת שהיא הרבה יותר חשובה ומהותית:

הבית!!! לא ללכת לעבודה... לא לדבר עם חברות... לא שום דבר!!! חבל... כל שיחה כזו זה לשון הרע שה' ישמור... מי צריך את זה בכלל?? תדברי רק עם ה'... תגידי תהילים... תחנכי את הילדים שלך... תבטיחי לי שזה... את לא יוצאת יותר לקניות ברחוב רבי עקיבא בב"ב... לא לגינה... רק תהילים... רק חזקו... רק אמונה... **אבל אמא... דייב!!! די כבר... מה קרה לך?? פעם היית מבינה אותי!!! פעם את בעצמך היית מגיעה איתי לגינה... ומאז שנפטרת את רוצה להחזיר אותי לילנא... אתה רוצה להרוג גם אותי??**

בקיצור... עוד שיחה אחת כזו ועוד שתיים... והשיחה התפוצצה באמצע!! **אמא יקרה... נראה לי שלטובת העניין אנחנו נעצור כאן!!!** במשך שלושים שנה היה לי מאוד טוב איתך... היית כ"כ בראש שלי... היה לנו כזה קשר טוב... אבל מאז שנפטרת... לא יודעת... פתאום כ"כ השתנית... נהיית כזו רבנית שא"א לדבר איתך רק על צניעות וקדושה ותהילים... מצטערת אמא... אנחנו כבר לא מסתדרות... וחבל!!! בא נסיים יפה... אני חושבת שכדאי לנתק כעת את הקשר!! חבל להרוס את הטעם הטוב שהיה לנו במשך עשרות שנים... אני אמשיך להתגעגע אליך מרחוק... אני אגיע לבית קברות ביום השנה... אדליק נר זכרון ואמשיך לבכות על אמא כ"כ טובה שהיתה לי פעם... ועדיף שזה ישאר בזה... מאשר להמשיך ככה... **כאן סוף הסיפור!!! זו הסיבה!!! זו הסיבה ולא אחרת!!!** למה ה' עדיין לא פתח קו טלפון שהיה אפשרות לתקשר עם יקירנו הנפטרים... **שמעת?? מה אני מתכוין לומר???** התחושה שלנו היא שכשנבן אדם שנפטר... הסיבה שהוא מתנתק מאיתנו לנצח!!! זה בגלל שזה חלק מהגזירה... חלק מהיעיסקת חבילה של האובדן והכפרת עוונות שבזה!!! (ואגב: זה לא סתירה... זה גם נכון) אבל לא!!! הסיבה האמיתית למה יש נתק בין החיים לנפטרים זה **בגלל סיבה הרבה יותר פשוטה!!!**

במצב הזה אנחנו לא באותו ראש!!! כי אנחנו לא באותו עולם!!!

תחשוב: שני בני זוג חיו שבעים שנה באושר ועושר... זוג יונים... הסתדרו אחד עם השני בהדדיות מלאה... הבינו אחד את השני בשלום ורעות... והנה!!! ביום בהיר, אחד מבני הזוג הסתלק לעולם האמת... מאותו רגע ואילך נפערה ביניהם תהום אדירה!!! תחשוב: אחד **נשאר בעולם השקר** ואילו השני **עלה לעולם האמת**... תאר לעצמך שהזוג הזה היו ממשיכים לנהל שיחות טלפון... **זה מאה אחוז פיצוץ... מאה אחוז גירושין!** אדם מעולם האמת לא יכול לנהל שפה משותפת עם מי שנמצא בעולם השקר! **שלא תבין לא נכון!!!** שניהם הסתדרו מצוין כאן **בעולם השקר!!!** שניהם יסתדרו עוד יותר מצוין **בעולם האמת**... אבל במצב ביניים הזה... שאחד נשאר פה והשני עלה לשם... אסור להם להיות בקשר!!

זה מאה אחוז תאונת דרכים! יותר גרוע מהזוג הכי לא קשור!

לכן הקב"ה נתן לנו מתנה וניתק אותנו!!! נתק הרמטי בין האנשים שמסתובבים כאן בעולם השקר לבין אלו שנמצאים בעולם האמת...

שבת קודש באמצע השדה... 'אם תתנו לי כוס של יין להבדלה' - בגת...

שבת קודש... ו. ואני פה!!! לא תאמין איפה אני... אני לא פחות ולא יותר בכרם!!! אני נמצא פה על תקן של "שומר פירות"!!! כן... אני מסכים איתך שזה לא שבתדיג... גם לי זה היה מאוד מוזר בהתחלה... היה לי מאוד קשה לחשוב על האפשרות הזו... אבל אל תראה אותי ככה!!! אני לא סתם שומר פירות... אני לא נמצא פה על תקן של מלצר בשבתות חתן שעשה הסבת מקצוע לשמירת פירות... לא!!! מדובר פה בכרם ענבים שאנחנו מסמס בעיצומו של הציור... וכידוע ענבים מוכשרות לקבל טומאה משעת בצירתם... כך שהעבודה פה צריכה להיות סטרילית... רק חברים טהורים עובדים כאן!!! והתחלנו לעבוד ביום ראשון האחרון... וב"ה צרות של עשירים... כמה שעבדנו סביב השעון במשך השבוע וביצורנו והנחנו בקופות מזופפות... והנה הגיע יום ששי ועדיין לא הושלמה המלאכה... וכל הענבים פה מונחים פתוחים... ובפרט שבמקביל יש לנו פה במקום גם גת!!! יש פה שתי בורות של דריכה שהבור פתוח... ו. ויש בו יין שעדיין לא נגמרה מלאכתו... ובקיצור: עדיין לא הפישנו תרומה!!! ולא תשכח שיש פה גם כמה גפנים שזה בדיוק השנת רבעי שלהם... וצריך לשמור על הטהרה שלהם... ואין ברירה... גם בשבת צריך לשמור עליהם...

אז בשביל זה אני פה!! לא בתור שומר קישואים... אלא בתור שומר טהרה...

אני רוצה שתבין: אם היינו מפחדים מגנבים... נו... היינו מתגברים על החששות... היינו סומכים על הבטחון שלנו... אבל ברגע שמדובר בבטל שעדיין לא הופרש ממנו תרומה ורבעי... זה עומד פתוח... עם זה אי אפשר לשחק!!! ובפרט!!! בפרט שיש לנו פה צרות של עשירים... שברוך ה' התקיימה בנו הברכה: "והשיג לכם דייש את בציר..." ובשדה הסמוכה הענינים עדיין לא גמרו לאסוף את כל הלקט שכחה ופאה... היתה כזו ברכה... שאת הדישה של התבואה של חודש סיון עדיין לא סיימנו... וכבר התחיל הציור... ותכל'ס מסתובבים פה המון עניים גם ללקט שכחה ופאה של השדה הסמוכה... ועכשיו גם בכרם... בשביל העוללות... ואנחנו מפרגנים להם מכל הלב... ומותר להם!!! זה שייך להם!!! אבל אנא מסכם!!! רחמנות עלינו!!! אל תגעו לנו בענבים שכבר בצרנו... אם אתם נוגעים בענבים בלי טבילה, אתם עלולים לסמאות את כל היבול והתרומה נהיית טמאה... אנחנו מפסידים את כל הכרם רבעי שלנו... (שאגב: אנחנו קרובים לירושלים פחות מספק יום אחד ולכן אנחנו לא יכולים לפדות את הכרם רבעי... ולכן ההתקפות לב הם די במקום...) ו. ולא בטוח שכל העניים מבינים עד כמה זה עולה לנו בחיים... אז אין ברירה!!! צריך לשים פה שומר!!! לא מגנבים אלא מנגיעות לא מבוקרות...

אז אני פה בשביל זה!!! ולא קל להיות פה... אבל הפיצוי שלי הוא... שבעז"ש ביומיים הקרובים אנחנו מסיימים את מלאכת הבצירה וגם הדריכה... ובעז"ש עולים לירושלים כמוכן לעליית הביכורים... וסתם ככה אנחנו עולים לחודש ימים של דאצ'ע ביפה נוף ממוש כל הארץ... לאכול מפריה של לקוח במעשר שני... ולשבוע טובה... אז אמנם הסכמתי לשבת פה ולשמור!!! אבל בתנאי אחד!!! במוצאי שבת... שעה אחרי צאת השבת אני כבר רוצה לחזור... למה??? כי אל תשכח שאנחנו כעת בעיצומו של הקיץ... בתקופה שבין "שכבי" ל"קומי" שהלילות הכי קצרים... ועל הלילות האלו נאמר "לא איברי ליליא אלא לשינתא"!!! אני חייב להספיק לישון קצת ועוד להספיק לקום לא יאחר מ"שיירא את חבירו בריחוק ד"א"... וכיון שכך ממש ביקשתי שמישהו מיד יבא במוצאי שבת ויחליף אותי... אז חבר שלי סיים סעודה שלישית מוקדם... בשעת רעווא דרעוין הוא התחיל לעשות את דרכו והחשיך על התחום!!! זה היה מותר!!! לא בגלל שזה מצווה אלא בגלל שהוא שומר פירות... וכל שזכאי אני באמירתו זכאי אני להחשיך עליו... (לומדי דף היומי... עוד תפגשו את זה בדפים האחרונים של מסכת שבת...) הוא הגיע וקידם אותו בברכת אגוטא וואך... שבוע טוב...

ואז עשינו יחד הבדלה על היין!!! בטח תשאל מאיפה היה לנו יין??? "כוס בשדה מי איכא?? נו... תנחש??

יש לנו פה בור שלם של יין!!!! איך שכחת... הבאתי כוס... מלאתי אותה ככה מהבור והחזקתי את הגביע מעל חלל הבור ועשיתי הבדלה... כשסיימתי המבדיל בין קודש לחול... התכופתי ראשי ורובי לחלל הבור וככה שתיתי את היין... תנחש למה?? בטח זו אחת הסגולות של מוצאי שבת להצלחה... אז זהו שלא!!! פשוט כל זמן שהיין לא יוצא מספתן הבור זה עדיין נקרא עראי והוא לא מתחייב במעשר... (שבת יא:) ולכן הקפדתי לשתות בתוך חלל הבור כדי שלא להתחייב בתרומה ומעשר... (לא שמנו יין על המצח... חס ושלום!!! לא משחקים עם טבל... תתכונן כבר עכשיו לשתת השמימה ההולכת ומתקרבת... שגם אז נצטרך להיזהר בזה)

בקיצור: אמנם ביליתי בשבת קודש בכרם ענבים!!! ופחדתי שאני ארגיש כזה עובדין דחול... אבל לא!!! היו שם הרבה חידושים... הסתובבתי שם בכרם ונתקיים בי "ראה מעשה וזכר הלכה..." שיננתי שם פרק שלם במסכת פאה אודות הפרט והעוללות של מתנות עניים... ואז ראיתי את מחול הכרם וגדר הכרם... ויש שם גם ערים- גפן מודלה ע"ג יתדות, ואז שיננתי לעצמי פרקים שלמים במסכת כלאים... (בפרט שהכרם שלנו סמוך ונראה לשדה תבואה... אז יש פה ממש חטה ושעורה וחרצן במפולת י... ח"ו כמוכן) ואז המשכתי בסיוור וראיתי את כל הענבים הבצורים וזכרתי בכל ההלכות החמורות של בצירת ענבים בטהרה, ואין מסכשירים ע"ה לבצירה בטהרה... ומה עושים בשדה הפרס... בקיצור: היה פה המון המון שטייגין... ואז פתאום בקצה השדה ראיתי משטח של צימוקים... אוהו... איזה הפתעה... התחלתי להסתפק האם הופרש תרומה או לא... האם זה בכלל ראוי או שזה עדיין מוקצה ולא חדי... (צימוקים זה אחד מהדוגמאות הרשמיות של הקצצה שבהתחלה הם לא ראויים עד שהם מצטמקים) ואז ראיתי סודעה שתלויה... ראוי לאכילה!!! והרי חזקה על חבר שלא משהה מעשרותיו... זכיתי לאכול צימוקים ולברך ברכת מעין שלוש דרבנן... ואז לפתע דמעות נקו בזוית עיני... פתאום נזכרתי ש... שבשבת הקרובה אם ירצה ה'... אני שוב אזכה לומר ברכת מעין שלוש אבל זה יהיה ברכה דאורייתא!!! אני אזכה לברך על כרם רבעי ברכה אחרונה שהיא קודש הילולים לה'!!!

סיימתי את הברכה בכמיהה וברגש עם הרבה הרבה דמעות... הדגשתי כל מילה בברכה עם כל הלב!!! - רחם נא ה' אלוקינו... על ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים... והעלנו לתוכה ושמחנו בבנייה ונאכל מפריה ונשבח מטובה ונברכך עליה בקדושה ובטהרה...

עודני מתרגש... והנה אני שומע צעדים... נדרכתי כולי ויצאתי לראות מזה... והנה אני רואה... את יובל... יובל העני... מאיפה הוא נחת עכשיו?? אז הוא סיפר לי שהוא עשה עירובי תחומין במיוחד בשביל להגיע ראשון לכרם ולהספיק לקחת כמות רצינית של פרט ועוללות... אמרתי לו בעדינות... שמצטערים!!! שלוש אבעיות ביום!! (פאה פ"ד מ"ה) יש שעות קבועות שפותחים את הכרם לטובת העניים... כן... זו תקנה מיוחדת שחכמים תקנו בשביל הסדר הטוב... שלא יהיו מחטפים... הוא היה כ"כ מאוכזב... שהוא כמעט פרץ בבכי... אז לא ויתרתי!!! ישבתי איתו ודברנו יחד... ובסוף אמרתי לו... תקשיב יובל... עכשיו החלטתי שבעז"ש בא' תשרי הקרוב מתחיל שנת מעשר עני... ובעז"ש בשלושה חודשים הראשונים אני נותן לך את המעשר עני שלי... הוא היה מאושר ושחם... לבנתיים נהיית שחיה... ואז הגיע מיהוה להחליף אותי... עשינו הבדלה... וחזרנו אני ויובל בידך... ואז הסברתי לו שסתם ככה... באופן כללי גם אם נעשית עירובי תחומין... אסור לך להחשיך על התחום בשביל ללקט פירות... כי בניגוד למי שהחליף אותי... הוא בא רק לשמור על פירות ואילו אתה באת לקטוף פירות... ולקטוף זה משהו שאסור בשבת... אז אסור להחשיך... הבנת יובל?? (נפגש בדף היומי)

אודות נושא המסכות שנכתב בשבוע

שעבר...

בשבוע שעבר נכתב כאן מאמר על המסכות... שיש כאלו שלא הולכים עם מסכות... ו. ולא צריך לעשות איתם מחלוקת... והגיעו הרבה תגובות למה אתה מצדיק את אלו שהרבינים שלהם אוטורים אחרת... ומה זה צריך להיות ואסור להגיד את זה וכו' וכו'...

תסלת לי קורא יקר: אני חולק עליך!!! אני מרשה לעצמי להתווכח איתך בתקיפות... ולמה?? כי ממש במקרה... בנושא הזה אני בצד שלך... אני דווקא פחדן גדול בנושא הקורונה... וכבר שבועיים שאני מתפלל רק במרחב פתוח... (לא חכיית לבי שיגיד לי את זה) ואני כעת נמצא כמעט בבידוד מרצון ורק בגלל שאני מתחכך עם יהודים יקרים שהרבינים שלהם הורו אחרת ממה שאני קבלתי ובשביל לא להגיע אותם לחיזוכים אני הרחקתי את עצמי...

ומהמקום הזה אני מרשה לעצמי להתווכח איתך!!! שאני חושב שאנחנו בתור יהודים!!! יש לנו ראש מספיק גדול להצליח להכיל שני ערכים בד בבד!!! מוצדק אחד קנאות ל"וחי בהם" ועשית מטיבה... ובמקביל!!! לזכור שלא צריך לעשות מחלוקת... מה יש?? אנחנו כזה ראש קטן... שאם צריך מסכות... אז זהו! אין שום דבר ביהדות חוץ מזה? **תסלת לי אבל מה ההבדל בין רופא מתמחה לפרופסור?**

מיפול נמרץ מביא לחדר מיון בן אדם שסובל מבעיות לב... הרופא המתמחה נבהל ומתחיל להחוק לו בוריד ללא הבחנה... העיקר לייצב את הלב... תוך עשר דקות הלב כבר מתחיל להתייצב אבל לא עוברת שעה והכליות פתאום מתחילות להשתבש... ואז המתמחה מסתער על הכליות... ואז הדופק מתחיל לזיז... ואז יש פתאים קריסת מערכת... מה קרה?? למה יש קריסת מערכת??

כי... כי המתמחה רואה מול העיניים שלו רק בעיה אחת... והוא שוכח שיש פה מערכת שלמה שצריכה להמשיך במקביל להיות מאוזנת!!! לעומת זאת כשמגיע הפרופסור... גם כשהוא עומד מול בעיית בלב הוא לא מאבד ראש... הוא לא מרוקן את כל המחסנית רק לכיוון אחד... כי הוא יודע שאת הכליות לא מעניין שאתה עכשיו בפאניקה מהלב... הם צריכות להמשיך לתפקד **במקביל!!!** ולכן הוא מצד אחד לוקח מאוד ברצינות את המצב המדאני של הלב... אבל תוך כדי שמירת קשר עין עם הכליות... עם הדופק... ועם כל מיני מילים ארוכות בלטיניות שאני לא מבין בהם...

זה בדיוק המצב שלנו!!! אנחנו נמצאים בתקופה של קורונה!!! יש כעת מחויבות לשמור על הבריאות... ללבוש מסכות... נכון!!!

השאלה היא: האם לגשת לזה כמו רופא מתמחה... ואם צריך מסכות... אז זה הדבר היחיד שקיים ביהדות ואל תעיו להזכיר שום ערך תורני שצריך לשמור עליו חוץ מזה... לא!!! לא נראה לי!!! מה נעשה שהתורה דורשת מאיתנו לגשת כמו פרופסור!!! אדוני היקר... מסכות ושמידה על הכלים זה ערך תורני אחד!!! ויש עוד כמה ערכים ביהדות שצריכים להמשיך להישמר

במקביל!!! (כמוכן במידה ואפשר... ואני מעדיף שאפשר...) ואם יש כמה יהודים שהרב שלהם אוהז אחרת והם פחות קנאים בנושא... אז גם אם אתה בפאניקה... צריך לזכור שיש עוד כמה ערכים תורנים שהגשמה תלויה בהם שצריך לזכור אותם במקביל!!! ולכן בקנאות אני לא חוזר ביי!!! חייבים ללבוש מסכות והימים במקביל לדעת שיש עוד כמה מצוות ביהדות שלא מעניין אותם האיבוד שליטה שלך... היות ואני באופן אישי טיפוס שכן מאבד שליטה בנושא של בריאות!!! ואם אני מתחיל להתחכך יותר מדי עם יהודים מהמגזר השני שפחות מקפידים... זה גירום לי לעצבים ולכעס ולאונאת דברים אז עשיתי את השיקול שלי... והרחקתי את עצמי!!! זה לא סתירה שיתכן שגם הם צריכים לעשות שיקול דומה... אז בבקשה... לך תראה להם את השורות האלו... לבנתיים אני צריך להמשיך להיות יהודי בשאר ערכי היהדות... משהו פה לא מובן???

לא לנצח את הסורונה.. אלא להינצל ממנה!!

בשבוע שעבר... יצא כמדי שבוע גיליון אז נדברו ומטבע הדברים כמעט כולו עסק סביב הנושא של הקורונה... מה נעשה... תרצה או לא תרצה... זה פחות או יותר הנושא שמכתב לנו בימים אלו את הסדר יום...

ואז סבלתי תגובה מיהודי שגר בחוץ לארץ!!! בבקשה ממך... תעשה טובה... תפסיק כבר לדבר על הקורונה... די... אנחנו **סיימנו** כבר עם הקורונה... אנחנו **ממזמו** **שכחנו** **שהיה קורונה...**

תנחש איפה היהודי הזה גר? ?? לא פחות ולא יותר **בארצות הברית!!!**

לא!!! הוא לא הגיע מניו זילנד... הוא לא הגיע ממדינה שהקורונה בקושי ביקרה שם... הוא הגיע מארצות הברית האבלה והחרבה מהמוני המוני המתים והנדבקים שם... שכל פעם שאנחנו קצת מקילים ראש... אז מיד מזכירים לנו על מה שקרה בארה"ב ומכניסים אותנו שוב לפאניקה... לבנו על חלליהם מעינינו על חלליהם... **ואילו הוא...?? מתוך זירת האסון בארה"ב פונה אלי ומבקש... תפסיק...**

שכחנו ממזמן שהיה קורונה...

איך אתה מסביר את זה??

כן... על פניו זה נראה מגמה כללית בארה"ב... אני כבר מהרגע הראשון עוקב בחשדנות אחרי הגישה של ארה"ב... מהרגע הראשון זה היה נראה שארה"ב לא יצאה מכליה... גם לפני שהקורונה התפרצה וגם כשכבר התגלו הממדים הבלתי נתפסים של המגיפה... גם אז לא שמענו יותר מידי פאניקה... בוודאי לא כמו כאן בארץ ישראל... התחושה היא שרק אנחנו הישראלים מבוהלים מההתפרצות שהייתה בארה"ב... אבל הם בעצמם?? כן... עצוב להם... כואב להם... אבל הלאה... מה אפשר לעשות... ממשיכים הלאה את החיים... (אני כמובן לא מכליל... ובכלל לא בטוח שאני צודק... סו"ס אני לא באמת מכיר... אבל מרוחק ככה זה מצטלצל... אז בערבון מוגבל... אם אני לא צודק אז נא לקחת את המילים חזרה... אני בעיקר חותר לאיזושהי תובנה מסוימת שהיא בכל מצב נכונה...)
נסייתי לחשוב מה עומד מאחורי הדבר הזה... איך אתה מסביר תופעה שבמדינת ישראל יש 300 נפטרים והפאניקה בעיצומה... ואילו שם בארצות הברית יש יותר מ-120,000 מתים... **וממזמן שכחנו שהיה קורונה??**

אז כמובן שבהתחלה חשבתי כמו שמקובל לחשוב שבארה"ב הכלכלה חשובה יותר מבני אדם ואילו בישראל הבריאות עומדת בראש סולם הערכים... (זה אולי גם נכון... אבל רק חצי...) **אבל בימים האחרונים**

התחדדה לי נטויה אחרת... נקודה שכבר נכתבה כאן בגיליון זה... **הרי כן:**

כאן במדינת ישראל יש מין תפיסה כללית **שכל דבר הוא בשליטה!! לכל דבר מוכרח להיות פתרון!! זו האמירה!! זה הכתורת בעיתונים!! זו התחושה כאן...** בא נקח בתור דוגמא: תאר לעצמך מה היה קורה אם כאן בא"ב בחורף האחרון פתאום היה מינוס עשר מעלות... והשגל היה נערם לגביהם... ולא היו מצליחים בשום אופן לפנות את הכבישים ואנשים היו נתקעים במפקק במשך שמונה שעות ויותר... מה היה קורה?? מידי!!! מיד הייתה נפתחת ועדת חקירה על מחללי השגל והתשתיות... איך קרה כזה כשל נוראי?? איך מכבי אש לא ערוכים למצבים שכאלו? ולמה המשרד לבטחון פנים לא דאג לעוד מזחלות... ואיך הוא לא ערוך ולא יודע להתמודד מול שלוש מטרי שלג?? ואז מבקר המדינה היה מגיש דו"ח חמור במיוחד... ומישהו היה צריך להתפטר...

כן!!! זה מה שהיה קורה!!! וככה זה בכל דבר... זה מה שקורה כשיש כאן בארץ שריפות ענק שכולם בטוחים שהם מוכרח להיות בשליטה וממילא חייבים להצביע על אשמים במחלל... זה מה שקורה בערבי חגים כשהתחבורה קורסת... תמיד זה מחלל... תמיד זה נקרא כשל... כאילו כל דבר פתיר!!!

זו התדר שמשחדר כאו ברחוב הישראלי!!

לעומת זאת ארצות הברית... כמה שהיא מייצגת את פסגת הכוחי ועוצם ידי בעולם... עדיין כל שנה מחדר סק"ה מפגשי אותם מול איטני טבע ידידים שגדולים!!! **גדולים עליהם...** לארה"ב יש כמעט כל שנה הספונד הוריקן ושואף אחד לא חושב שטראמפ יכול לעצור את זה... יש בניו יורק חום אדיר ומשביית בקיין... וקור נוראי ומשקת בחורף ואף אחד לא מצפה מבית הנבחרים שיעשו משהו בעניין... כולם מכופפים ראש ונכנעים מול פחד ה' והדר גאונו מתוך ידיעה שיש כח עליון שלפעמים מציב עובדות בשטח!!! בקיצור: לאנשי ארה"ב (ולאו דווקא) יש משהו מובנה בנתונים הסביבתיים שלהם שהם מוכרחים להיות ערוכים נפשית לעובדה הזו שיש כח עליון שחזק מהם ולא נותר להם אלא להיכנע אליו ולקבל אותו... ממילא כשהגיעה הקורונה... כמה שזה ציער את האזרח האמריקאי... כמה שזה הפחיד וזיעזע אותו לשמוע כמה חולים וכמה מתים יש... **אבל הוא לא התעצבן!!!** הוא לא יצא למלחמה נגד הקורונה!!! הוא לא הכריז את ההכרזה המטופשת של מדינת ישראל שהחזרת על זה יומם ולילה... שאנחנו רוצים **לנצח את הקורונה!!!** כי אמריקאי מבין שכמו שאת סופת ההוריקן של סוף הקיץ הוא לא יכול לנצח... אז הקורונה היא גם כח עליון **בלתי מנוצח!!!**

שגדבר היחיד שנותר לי זה רק לקוות להינצל ממנו... וכולי האי ואולי... ופה נמצא נקודת ההבדל בין הישראלי לבין האמריקאי... הישראלי יצא **מלחמה קרבית נגד** הקורונה... הוא הוציא את כל הנשק והתותחים והאנרגיות... הוא גייס את כל הגאונה הלאומית שלו... בא ננצח את הקורונה... בא נתפס אותה בגרון ונבלום אותה... ואילו האמריקאי??

אף פעם לא ניסה **לנצח** את הקורונה... אלא השתדל **להינצל** מהקורונה.

אתה יודע מה הבדל בין **להינצל** מקורונה לבין **לנצח** את הקורונה?

הבדל שמים וארץ!!!! הנה!! רוצה מדגם?? בבקשה... שים לב להבדל בין ההגבלות שהילכו עלינו אימים בגל הראשון של הקורונה לבין הגל השני... שמת לב להבדל בגישה?? משהו פה יותר נינוח... פחות לחמני... פחות קרבי... פחות אגרסיבי... נו... באמת מה נקודת ההבדל?? פשוט מאוד: בגל הראשון היינו נוהשים **לנצח** את הקורונה!!! הכרזנו עליה מלחמה... הגענו עם המון מוטיבציה... מדינת ישראל מובילה באחוז נמוך של נדבקים... קדימה... ששים אלי קרב... מנצחים את הקורונה!!! בום בום בום!!! ואילו עכשיו...?? האף שלנו ירד לחצי התורן... קלטנו והשלמנו עם קיומה של הקורונה... המספרים שוב מטפסים וכעת אף אחד כבר לא חושב שאנחנו הולכים **לנצח** את הקורונה... רק מה?? אנחנו רוצים בסה"כ **להינצל** ממנה... זה ההבדל בין **להינצל!!!** לבין **לנצח!!!**

אדוני היקר: תפרוק נשק... תפסיק לחשוב שאתה תנצח את הקורונה כי אתה לא!!! לא תנצח אותה... כי יש בורא עולם **והוא אמר ויהי!!!** אם הוא גזר שיהיה קורונה אז יהיה ואתה לא תנצח אותה... רק מה?? אתה מחויב לעשות את כל מה שאפשר בחובת ההשתדלות בשביל **להינצל** ממנה... ואם אתה מצריך תשתידל להינצל ממנה... ה' יגמור בעדנו והוא יסלק אותה מאיתנו לגמרי בעזה"ש בקרוב...

ואת הנקודה הזו הישראלי עדיין מתקשה לקלוט!!! מיום ליום אני רק קולט עד כמה אני ציינוני... כן... אני... החרדי... אחיין של ר' מיכאל דוב וויאסמנדאל זצ"ל שקבלתי חינוך עם נגיעות של נטורי קרתא... למרות זאת סו"ס אני חי במדינה הזו... ולא יאומן איזה השפעה עקיפה יש לה עלי ועליך... כן... הכוחי ועוצם ידי של מדינת ישראל כנסם אצלנו עמוק עמוק בתודעה... ותתפלל לשמוע... הוא הרבה יותר גאוני מכל מדינה אחרת... אנחנו בטוחים שכל דבר בשליטה!!!

ועכשיו אני אגלה לך סוד: אתה יודע למה?? אתה יודע למה במדינת ישראל הכוחי ועוצם ידי חזם עוד יותר מארה"ב ומכל מקום אחר??? כעת תתכונן לסהרהורת... כעת אני הולך להפוך את הקערה על פיה... (תתכונן... תכנן שהשפטאים הבאים יבלבלו אותך... אבל היא גופא... זה לא סתירה... צריך לדעת לתמוך בין הסתירות האלו... למבינים בלבד...) כי סו"ס אנחנו **בני הגביירה!!!** סו"ס אנחנו יהודים... וסו"ס אנחנו חיים בארץ ישראל **שעיני ה' אלוך בה...** אין לנו סופות

הוריקן **כי ה' שומר על ארץ ישראל!!!** אין לנו תנודות קיצוניות ובלתי נסבלות במזג אויר כי אחרי הכל זה **ארץ אשר לא ישכנונה תאלכ בה לחם לא תחסר כל בה!!!** אין לנו אסונות טבע מחרידים כמו שיש במדינות אחרות כי סו"ס גם החילוני הכי רחוק הוא **בני הגביירה...** הוא בנו האבוד של הקב"ה שאבא שבשמים מחכה לו...

ובגלל שאנחנו **בני הגביירה** לכן המצב שלנו פה בארץ הקודש הרבה יותר יציב!!! הרבה יותר טוב מגולת ארה"ב... כי סוף סוף שם זה משכנם של **בני השפחה...** **אבל!! דא עמאל!! אליה וסוץ בה!!!** דווקא בגלל שאנחנו בני הגביירה... דווקא בגלל שאנחנו מתגוררים בחממה של בית הגביירה!! (בשילוב הציונות הכפרנית שמצליחה להסיט ולזקוף לכותה את כל הסוכת שליומך שיש לנו פה) אז אנחנו מפונקים... כן... כמו כל בן תפנוקים שגדל מתוך יציבות כלכלית ויציבות נפשית... ממילא אנחנו מתרגלים שכל דבר הוא בשליטה... ויום אחד אבא שבשמים דופק על השלחן ומרעיד את העולם... **ואז!!!** דווקא בני השפחה לא יוצאים מכליה ולא נבהלים... הם ערוכים לזעזועים... הם יודעים את המעמד שלהם שהם **כעיני שפחה** לא **מי גבירתה...** הם ממילא כשהם עומדים מול קורונה הם אולי מבוהלים ומפוחדים... אבל הם **מדי גבירתה** את המצב ולא נותר להם אלא להמשיך את החיים בצל הקורונה (כמובן מתוך זהירות) אבל אנחנו בני הגביירה... ברגע שמשהו פה מתחיל להזדעזע מתחת הרגלים שלנו... אנחנו לא מכירים את זה... אנחנו כועסים!!! אנחנו יוצאים עם מצינונגד הקורונה!!! אנחנו לא בנויים לקבל חוסר יציבות... ממילא אנחנו רוצים **לנצח** את הקורונה...

תסלח לי... אם אני הייתי אחד מהזוגות שהתחתנו לפני שלושה חודשים במעמד של עשרה אנשים... היית כעת מגיש תביעה יוגינת נגד הממשלה... למה?? בשלמא אם רציתם **להינצל** מהקורונה... ולכן הרסתם לי את החתונה... אני מבין אתכם... רציתם להינצל... ברחתם למקלטים ואני נשארתי רק עם עשרה אנשים אמיצים... מה לעשות... זה מה שיש...

אבל לא!!! לא רציתם **להינצל** מהקורונה... אלא מאי?? רציתם **לנצח** את הקורונה?? נו... אז תכל'ס... לא נצחתם!!! אז בבקשה פיצויים... הבנת?? אם לפני שלושה חודשים רצינו **לנצח** את הקורונה אז עכשיו מן הראוי להפסיד בכבוד ולהרים דגל לבן ולהכריז בגלוי **על כניעה!!!**

אז זהו!! שעזוב... אני לא יודע מה ביבי חושב וזה לא כ"כ מעניין אותי... אבל אנחנו!!! לפחות אנחנו החרדים לדבר ה'... צריכים לעשות סוויץ בראש ולהבין שהקורונה זה כח עליון!! **הקב"ה אמר ותהי!!!** ואנחנו לא הולכים לנצח אותה!!! המשפט הנכבד הזה שנשמע מפי יהודים חרדים שאנחנו רוצים לנצח את הקורונה... זה משפט מתנשא... מתמרד ולא מקבל עול מלכות שמים... (כמובן ש"ע"פ רוב מי שמתמש במליה הזו לא באמת מתכוין למשהו כזה... אבל בתפיסה הכללית אנחנו כן מושפעים מהציונים... כן... מהציונים... אם בבני ברק רוצים לציין בספיקו שהם הצילו בבלום את הגניץ... שתמשו במליה נכונה... זכינו לעשות את שלנו ולהינצל... לא לנצח...)

אגב: את ההבחנה הזו אנחנו רואים גם בכל מיני מישורים אחרים... יש בינינו כל מיני דמויות נערצות של אנשים באמת גיבורים ברוחם (ולא בגופם...) מדובר באנשים שמתמודדים בגבורה מול מחלות חשוכות מרפא או כל מיני צרות והם לא ויתרו!! הם לא נכנעו... הם לא שקעו... הם נלחמו!! נאבקו... המשיכו להתקדם בחיים למרות הכל... כן... מדובר בדמויות כאלו שהסיפור חיים שלהם נתון לנו המון כח!!!

אבל!!! כאן צריך לשים לב לגבול דם שצריך להבחין בו!!!

יש הבדל עצום בין אדם שהכריז אני אנצח את החולה... אני אנצח את המוות... לבין אדם שהכריז אני אצמח מהקושי... אני אגדל ממנו...

ההבדל ביניהם הוא התחמו!!! אדם שהחליט לנצח את המוות הוא סתם מדומיין... הוא סתם אחד שהחליט לעשות שרידים מול גזירת ה'... אין פה גבורה אלא ניתוק... לעומת זאת יש בן אדם שצומח מהקושי... לא!!! אני לא הולך לנצח את הקורונה... אלא אני הולך לגדול ממנה... אני הולך להוציא מהמסע הזה את התובנות הנכונות... את מה שה' רוצה שאני אקח מפנה... זה דבר הכי גדול ונכון שיכול להיות...

שמת לב להבדל העדיין?? מצד אחד זה חבל דק אבל מצד שני תהום מפרידה ביניהם... לנצח את הקורונה (או לחילופין להתעלם ממנה שזה אותו עניין בדיק...) לעשות שרידים מול רצון ה' זה סתם פיריקת עול מלכות שמים... אבל להסתער על הקורונה כאתגר... כמסע שיש לי מה להתקדם בו ולגדול ממנו זה. זה הדבר! זה המטרה... כך צריך לחשוב וזו האמת...

עכ"פ הישועה שלנו כעת בולג השני קרובה היבה יותר מהגל הראשון!!! כי בגל הראשון נגשנו עם מרפקים מול גזירת שמים... כעסנו על הקורונה ההוצפנית והכרזנו עליה מלחמה... על זה נאמר הפסוק בעמוס (ד') **היכו לסראת אלוסיך ישראל!!!** שעל דרך הפשט הפירוש הוא בלשון לעג... צא להילחם נגד אלוסיך ישראל... תנסה להילחם נגד גזירת ה'... נראה מי ינצח... אבל עכשיו שזה מגיע אצלנו ממקום של הכנעה והשתדלות להינצל עד יעבור זעם... הכניעה הזו מעוררת דחמי תיבךר להיוושע מאותו נגיף שמשבית את כולנו... ופירוש עלינו סוכת שלומם...

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת בלק
ירושלים: 7:14 מוקדם: 7:04
בני ברק: 7:29 מוקדם: 7:19
מודיעין עילית: 7:24 מוקדם: 7:14

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברי האור החיים הקדוש זיע"א על קדושת השבת לרגל יומא דהילולא ביום ט"ו תמוז

בו. גם ירצה 'לקדשו' לשון הזמנה וע"ז אמרו חז"ל: מחד בשבא לשבא, עכ"ל.

וכן במכילתא כתב: רבי יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שאחרים מונים אלא תהא מונה לשם שבת וכו' אחד בשבת שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכרו תמיד בכל יום וזה פשוטו של מקרא וכו' כלומר שלא נשכחהו בשום פנים, אבל הזכירו בברייתא עוד מידת חסידותו שהיא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו. והלל עצמו מודה במדרש של שמאי, אבל היתה בו מידה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים והיה בוטח בה' שיזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים, עכ"ל. ועיין במשנ"ב (סי' ר"נ סק"ב) בשם הפוסקים.

ועוד כתב האור החיים (שמות כח): ...כי יום שישי שבו נברא אדם הראשון וחסא ויצא חייב בדינו, בא יום שבת, ונעשה סניגור לאדם לפני ה', ואמר רבון העולם לא נהרג אדם מעולם, וכי אני מתחיל וכו', וניצול אדם, וכשראה אדם כחה של שבת התחיל לשורר 'מזמור שיר ליום השבת' לזה אמר ה': 'זכור', פירוש שיזכור את יום השבת אשר באמצעותו נתקיים אדם ויוצאי חלציו וראוי להחשיבו כי הוא דבר מעמיד לכל איש ישראל 'ויקדשו'. ותמצא כי מי שנעשה לו נס ביום אחד יהיה היום ההוא מכובד וחשוב בעיניו תמיד מידי שנה בשנה, וזה יותר על בחינה זו, שהשבת עצמו הוא המציל ולזה אמר 'זכור', להיות הדבר רחוק מששת ימי בראשית, עכ"ל.

ועוד כתב האור החיים הקדוש (שם): עוד ירצה על זה הדרך, 'זכור את יום השבת' פי' הזכיר שמו של שבת, והטעם 'לקדשו', כי כשאתה מזכיר שמו של שבת ביום זה בזה אתה מקדשו, וזה הוא שיעור הכתוב: 'זכור את יום' ומה יזכור 'שבת', וטעם 'לקדשו' כי שמו של הקב"ה 'שבת' כמאמרו רשב"י, ואח"כ ביאר הכתוב מה יום מיומיים, ואמר 'ששת ימים וגו' כי ששת ימים וגו' הא למדת כי על יום שביעי של ששת ימי בראשית הוא אומר, עכ"ל.

ביאור נפלא בזמירות ממרן ה'חפץ חיים' זצ"ל ביישוב סתירת הבבלי בדרך היומי לירושלמי:

הסביר זאת ה'חפץ חיים' כך: ישנם שני סוגי בני אדם המתחסים באופן שונה לשמירת השבת. יש אשר נזהרים בכל האסורים של שבת שלא לעבר עליהם בכל פרטיהם ודקדוקיהם, אבל אינם מיחסים חשיבות לעצם קדושת השבת, ויש אשר מלבד ענין שמירת השבת כראוי וזהירותם הגדולה שלא להכשל באסורים, הם מחשיבים גם את עצם יום השבת, השבת מרוממת אותם, כל ההנהגה שלהם אומרת כבוד!

על שני סוגי האנשים הללו התכוון הפיטן בדבריו: 'כל מקדש שביעי כראוי לו' - כאן הוא רומז על השומר את השבת ומרוממה בכל הנהגותיו 'כראוי' לעצם קדושתה. ואלו כשאומר 'שומר שבת כדת מחללו' - רומז על מי שיחסו לשמירת השבת

ב'אור החיים' על הפסוק 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת' (שמות ל"א ט"ז) מובא שני באורים בענין 'תוספת שבת'. באור אחד - 'ירצה על דרך אומרים ז"ל (יומא פ"א) שצריך להוסיף מחול על הקודש - ולא להמנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת, אלא צריך להכין עצמו בקדושת שבת ויצא כחתן לקראת כלה, ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו - פי' לקיים מעשים הצריכים בו'.

הבאור השני באר ה'אור החיים' הק' באותו ענין - 'עוד ירצה באומרו 'לעשות את השבת', א. ה. שהרי אין מצוותה בעשייה אלא בשמירה וזכירה] כי מה שמוסיף מחול על הקודש יסכים ה' לקרותו שבת ונמצא זה האיש עושה שבת ממש, כי שעות מיום השישי וגם שעות מיום ראשון שהם חול - בני ישראל עושים אותם שבת'. עכ"ל. נמצא א"כ שמלבד ה'שבת' שהיא ביום ש"ק ישנה שבת נוספת שבני ישראל עושים, והוא 'תוספת שבת' שהופכים את החול לשבת. וכתב על זה ב'אדרת אליהו' ז"ל: 'ובזה יובן נמי ממילא הפסוק בפרשת 'ויקהל' (שמות ל"ה) 'שבת שבתון לה' - לרמוז על התוספת'.

על פי זה ביאר הרה"ק ה'יטב פנים' זי"ע (לשבת הגדול אות ב) את דברי חז"ל (שבת ק"ח): 'אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין', דקאי על שני סוגי השבתות, א' - השבת שה' עושהו, והב' - השבת שבני ישראל עושים על ידי התוספת מחול על הקודש, ואם הם משמרין את שתי שבתות אלו - בהוסיפם מחול על הקודש, מיד נגאלין, כי 'במידה שאדם מודד מודדין לו' וכמו שאנחנו עושים שבת קודם זמנו כמו כן ימהר לגאלנו קודם הזמן לעשות יום שכולו שבת במהרה בימינו.

ועוד כתב האור החיים הקדוש: זכור את יום השבת וגו', פי' שיזכרהו מיום ראשון, ולזה הקדים המאחר, כי מן הראוי היה להקדים לומר ששת ימים וגו' ואח"כ אמר זכור, אלא נתכוין לומר שהזכירה תהיה מן היום הראשון, על דרך אומרים ז"ל: שבכל יום יאמר 'היום יום ראשון בשבת' פירוש ובה יקדשו ולא יטעה

בזמר הראשון של ליל שבת אנו פותחים את הזמירות כך: "כל מקדש שביעי כראוי לו, כל שומר שבת כדת מחללו. שכרו הרבה מאד על פי פעלו, איש על מחנהו ואיש על דגלו".

שאל ה'חפץ חיים', מדוע אנו כופלים את הדברים פעמים: 'כל מקדש שביעי כראוי לו', ושוב אומרים: 'כל שומר שבת כדת מחללו'. שני המשפטים לכאורה מלמדים את אותה משמעות, על יהודי השומר שבת כהלכה? וכן בהמשך: 'שכרו הרבה מאד על פי פעלו', כלומר, כל אחד ואחד יקבל את שכרו לפי מעלתו שלו, ולא כלם יזכו בשכר שוה, ושוב כופלים ענין זה: 'איש על מחנהו ואיש על דגלו', אותה משמעות שכל אחד יקבל את שכרו לפי מעלתו?

יש לכאורה לדקדק בשינוי הלשון בין הבבלי לירושלמי. בבבלי נאמר "שתי שבתות כהלכתן", שיזהרו מלחלל השבת, וכל ההנהגות בשבת יהיו על פי ההלכה בלי שום חלול שבת, ועל זה אמרו שאם יעשו כן שתי שבתות יזכו להגאל. שכן שמירת שבת כהלכתה פרושה שישמרו את השבת רק 'כהלכתה' מבלי לחלל, אך לא בדרגה הגבוהה של שמירת השבת. ואלו שמירת השבת 'כתקונה', כלשון שנקט הירושלמי - 'משמרין את השבת כתקונה', הכוונה היא לשמירת השבת בדרגה הגבוהה, באופן נעלה ומרומם, כראוי לפי ערך קדשת השבת. באופן זה אכן די שיהיה רק שבת אחת בלבד כדי שכבר יזכו ישראל להגאל. ומצאתי לזה סמך גדול בדברי חז"ל (שמות רבה סוף פרשה כה) שנקטו בלשון הזה: "אלו היו ישראל משמרין שבת אחת כראוי מיד היה בן דוד בא". כלשון הירושלמי אך עם שנוי אחד: במקום 'כתקונה' נאמר 'כראוי'. וזהו כעין מה שהתבאר ששמירת שבת כראוי באופן היותר נעלה, סגי בשבת אחת כדי לזכות לגאלה. והדברים מאירים ומשמחים!

(מהספר הנפלא "אוצרותיהם אמלא")

מתבטא רק בכך שנוהר שלא לחלל את השבת, אבל אינו משמרה בכבוד הראוי לה ובקדושה הראויה שיש לנהוג בשבת קדש.

ועל זה מסים הפיטן: 'שכרו הרבה מאד על פי פעלו, איש על מחנהו ואיש על דגלו'. אין שכר שוה על שמירת השבת, כל אחד יקבל את שכרו כתשלום פעולתו, וכפי יחסו לשמירת השבת, וכמו שחרט על דגלו לנהוג ביום השבת. ועל פי דבריו הנפלאים של מרן ה'חפץ חיים', ישב הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, קושיא עצומה של בעל ה'מראה פנים' בסתירת הבבלי והירושלמי:

הנה הגמרא במסכת שבת (ק"ח, ב) אומרת: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין". ואלו בתלמוד ירושלמי (תענית א, א) נאמר: "אמר רב לוי אלו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקונה מיד היה בן דוד בא". ובפרוש ה'מראה פנים' בירושלמי שם הקשה את הסתירה בין הבבלי והירושלמי. שבבבלי נאמר שיגאלו בזכות שמירת שתי שבתות כהלכתן, ואלו בירושלמי נאמר שיגאלו בזכות שמירת שבת אחת כתקונה? אולם על פי דברי ה'חפץ חיים' ישב רבי משה אהרן את הדברים באופן נפלא: שהרי מלבד זאת

בזכות מה העניים מתעשרים? מתוך הדף היומי שבת קיט.

הסבר נוסף מתוך הספר אוצרותיהם אמלא

הגמרא במסכת שבת (קיט, א) מספרת ששאל רבי ישמעאל את רבי יוסי: "עשירים שבשאר ארצות במה זכו שהתעשרו?" אמר לו רבי יוסי: "בשביל שמכבדין את השבת". מנין ידע זאת רבי יוסי? מספרת הגמרא על רבי חייא בר אבא שהתארח שבת אחת אצל בעל הבית בלודקיא ונוכח לראות בעשירותו המפלגת. הביאו לפניו שלחן של זהב שבשביל לשאתו זקוקים לששה עשר אנשים, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים.

שאלו רבי חייא: "בני, במה זכית לכך?" אמר לו: "קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת". אמר לו רבי חייא: "אשריך שזכית וברוך המקום שזכך לכך". עוד מספרת הגמרא שם בהמשך: "אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף? - אמר לו: תבלין אחד יש לנו ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו - וריחו נודף. אמר לו: תן לנו הימנו! - אמר לו: כל המשמר את השבת - מועיל לו, ושאינו משמר את השבת - אינו מועיל לו". ומסביר המהרש"א שם: בזמנם היה תבשיל ושמו שבת, והיה סבור רבי יהושע לדחות את הקיסר בכך שיאמר לו שהמאכלים של שבת טעימים מחמת תבלין זה 'שבת' שתבלו בו את התבשילים. אולם הקיסר לא הניחו להתחמק בתשובה זו, ובקש: 'תן לנו הימנו'. הכרח רבי יהושע לומר לו כי כוונתו האמיתית היתה ליום השבת, ובזה - 'כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו'.

משמעות הדברים של רבי יהושע הם, שככל שהאדם מכין את עצמו יותר לקראת שבת לשמר אותה כראוי, כך הוא יחוש יותר את 'טעם' השבת ואת רוממות השבת. ההרגשה האישית כלפי השבת של כל יחיד ויחיד תלויה באיכות ובכמות ההכנה שלו!

דברי מרן הגרי"א ל שטיינמן זצוק"ל בהקדמה לספר לקח טוב

כל דבר שעושים לכבוד את השבת אין לתאר איזה זכות יש למי שעושה את זה כדמצינו במס' שבת דף לג ע"ב, שכשיצאו רבי שמעון בר יוחאי ובנו מהמערה אחרי ששהו שם כ"כ הרבה שנים וכל דבר שראו מעיני העולם הזה הי' נשרף, מ"מ כשראו אדם א' רץ עם שני הדסים, ושאלו אותו למה לוקח הדסים, אמר להם לכבוד שבת וחזרו ושאלו אותו למה צריך שנים, אמר להם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, אמר לבנו, ראה כמה חביבין מצוות על ישראל ונתיישב דעתיהו. עוד מצינו בשבת דף קיט ע"א בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי עשירים ישראל במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמעשרין שנאמר עשר תעשר בשביל שתתעשר, שבבבל במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמכבדין את התורה. ושבשאר ארצות במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמכבדין את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו. ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים. וכשמניחים אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וגו' וכשמסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת, אמרתי לו אשריך שזכית. וברוך המקום שזיכך לכך. רואים עד כדי כך שהרי חז"ל לא אומרים כך עם דברים אחרים שהרי יש הרבה מצוות בתורה יש ציצית, יש תפילין, וכל מיני מצוות גדולות, ובכל זאת לא אמרו עליהם שזה מביא לעשירות. רק על מי שמכבד את השבת. ואמנם בדרך כלל הקב"ה לא משלם שכר בעולם הזה וצדיקים מקבלים שכרם בעולם הבא. וגם על שבת מסתמא מקבלים שכר בעולם הבא. אבל גם בעולם הזה זוכה לעשירות כזו מופלגת. וזה יכול להיות רק בגלל שמכבד את השבת. ע"כ

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות

למייל a0732951324gail.coa

לשמייעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדריים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לעילוי נשמת
מו"ח הגאון רבי יצחק ב"ר
עמנואל נחום אדלר זצ"ל
נלב"ע י"ב בתמוז תשע"ה

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת בלק

שאלה ד

בגמ' (סוטה י.) מבואר, דבלעם חיגר ברגלו אחת הי', ועיי בפירוש הרשב"ם עה"ת (כב, כה) ובמהרשי"א (חידושי אגדות, שם) שביארו, **שבלעם נהי' חיגר ע"י האתון, בזמן שלחצה את רגלו אל הקיר עיי"ש.**

ומעתה צ"ב טובא, במה שמדוקדק בלשון המקרא, שרק כאשר בלעם היכה את אתונו **בפעם השלישית,** לאחר שרבעה האתון, רק אז כתיב בקרא 'ותרבוץ תחת בלעם ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל', - אך בשתי ההכאות הראשונות לא כתיב בקרא 'ויחר אף בלעם', - וצ"ב טובא, **מדוע כאשר האתון עשתה אותו לחיגר ברגל אחת, הוא נשאר רגוע,** ורק כאשר האתון רבעה אח"כ, רק אז חרה אפנו?? וצ"ב.

- ב -

ונראה ליישב בס"ד את כל השאלות הנ"ל, **בביאור נפלא וכדלהלן.**

דהנה כאשר הבהמה מציקה למי שרוכב עליה, והוא נאלץ להכותה, ישנן ב' מיני הכאות, **המין האחד הוא:** הכאה בשביל 'להטתה הדרך', - **דהיינו לחנכה שתלך בדרך המלך,** - אך **המין השני הוא:** הכאה לשם 'נקמה', - **דהיינו לפרוק את כעסו ע"י נקמה בבהמה.**

והנה כאשר נבוא לדון, על ההכאה השלישית, לאיזה מין הכאה היא משתייכת, - הרי ודאי שההכאה השלישית הייתה לשם 'נקמה' גרידא, ולא בשביל 'להטתה הדרך', - דהרי בלעם אמר לאתון, מייד לאחר ההכאה השלישית, **'לו יש חרב בידו כי עתה הרגתיך',** ואי נימא שהכאתו השלישית הייתה בשביל 'להטתה הדרך', מה הי' מועיל לו להרוג אותה בחרב, **וכי האם לאחר שהיא הייתה מתה, היא הייתה הולכת טוב יותר???** - אלא ודאי שההכאה השלישית הייתה הכאה לשם 'נקמה' גרידא, - **אמנם אכתי יש לעי', בשתי ההכאות הראשונות, לאיזה מין הכאה הן היו שייכות.**

- ג -

והאמת שבלעם הודה בעצמו, מה היו כוונותיו, גם בב' ההכאות הראשונות, וכדכתיב בקרא, **'ויפתח ה' את פי האתון ויאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים: ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי לו יש חרב בידו כי עתה הרגתיך':** (כב, כח-כט), והיינו דבלעם הודה בעצמו, שהכאותיו היו לשם 'נקמה', ע"י שהיא התעללה בו (גינתה וביזתה אותו - רש"י).

ובלעם הרי לא השיב לאתון (על שאלתה 'מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים'), **שב' ההכאות הראשונות** היו בשביל 'להטתה הדרך', ורק ההכאה השלישית הייתה לשם 'נקמה', - **ומזה מוכח שבכל ג' ההכאות, 'עיקר' כוונתו בהכאותיו, הי' לשם 'נקמה' וכנ"ל.**

אמנם מ"מ י"ל, דבב' ההכאות הראשונות, הייתה לו גם כוונה נוספת, בשביל 'להטתה הדרך', כיון שמ"מ רצה להגיע מהר למואב, - ורק בהכאה השלישית, כוונתו הייתה לשם 'נקמה'

ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך עם שרי מואב: ... ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטתה הדרך: ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה: ותרא האתון את מלאך ה' ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה:

ויוסף מלאך ה' עבור ויעמד במקום צר אשר אין דרך לנטות מין ושמאול: ותרא האתון את מלאך ה' ותרכץ תחת בלעם ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל: ... ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתנד זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן כי ירט הדרך לנגדי: (כב, כא-לב).

הנה משמע מדברי מלאך ה' לבלעם, שהייתה טענה על בלעם, 'על מה הכית את אתנד זה שלוש רגלים', ולכאוי צ"ע טובא בזה מה הייתה הטענה עליו, והרי אין איסור להכות את הבהמה בכדי להנהיגה בדרך, וכדמשמע מדברי הגמ' (ביצה לו:) שאין רוכבים ע"ג בהמה בשבת ויו"ט, גזירה שמא יחתוך זמורה, ופירש"י 'להכותה', ומשמע שבעלמא אין איסור להכותה בכדי להנהיגה בדרך, [וע"ע במש"כ הרמ"א (אהע"י ס"ה ה, יד)], וא"כ צ"ע טובא, מה הייתה הטענה על בלעם, 'על מה הכית את אתנד זה שלוש רגלים'.

ושוב הראוני את מש"כ הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג סוף פ"י) **וה"ל, 'ואמנם אמרם צער בע"ח דאו', מאמרו על מה הכית את אתנד... עכ"ל,** והיינו דלדעת הרמב"ם, **גוף איסור צער בע"ח נלמד מדברי המלאך לבלעם, - וכן בספר חסידים (סי' תרסו) מבואר, שהייתה טענה על בלעם משום צער בע"ח, וא"כ צ"ע טובא, מה באמת הייתה הטענה על בלעם, והרי לדינא אין איסור להכות בע"ח, בכדי להנהיגם בדרך וכנ"ל.**

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה מלבד הקושיא הנ"ל, יש לשאול עוד ג' שאלות במעשה בלעם, וכדלהלן.

שאלה ב

הנה יש לדקדק בלשון המקרא, מדוע כאשר בלעם היכה את אתונו בפעם השנייה, כתיב בקרא 'ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה', ואילו כשהיכה אותה בפעם השלישית כתיב בקרא, 'ותרבוץ תחת בלעם... ויך את האתון במקל', - וצ"ב מדוע בהכאה השלישית לא כתיב נמי 'ויסף להכתה' וכפי שנכתב בהכאה השנייה, וצ"ב.

שאלה ג

במדרש 'לקח טוב' דייק בלשון המקרא, שרק בהכאה השלישית כתיב 'ויך במקל', אך בשתי ההכאות הראשונות לא כתוב 'במקל', והוכיח מזה שבשתי ההכאות הראשונות היכה בשוט, ורק בהכאה השלישית היכה במקל (וכע"י באבן עזרא ובחוקוני), ומעתה צ"ב מדוע בהכאה השלישית היכה במקל, ולא היכה בשוט כבתחילה.

גרידא, וכמו שהוכחנו מדבריו שאמר **'לו יש חרב בידי כי עתה הִרְגִיתִי'** וכנ"ל.

- ד -

אמנם לפי מה שהוכחנו, **שבכל ג' ההכאות, 'עיקר' כוונתו בהכאותיו, הי' לשם 'נקמה' וכנ"ל, אי"כ צ"ב טובא, מה דכתיב בקרא בהכאה הראשונה ויִנְד בלעם אֶת הָאֶתוֹן לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ,** וצ"ב דאם **עיקר כוונתו הי' לשם 'נקמה', אי"כ מדוע כתיב בקרא לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ'.**

והנראה לומר בזה, דהנה בלעם הציג עצמו כלפי העולם, כאדם משכיל ומתורבת, ומעתה הרי זה ברור, שאם אדם ילך בדרך, ופתאום תיפול עליו אבן גדולה שתפצע אותו, - אם האדם שפוי, הוא לא ימצא שום טעם לנקום באבן ולהכות בה, - ומעתה י"ל דהכי נמי בבהמה שהציקה לאדם, שכיון שלבהמה אין דעת, לכן אדם משכיל ומתורבת, לא ימצא טעם לנקום בבהמה, ולהכותה לשם 'נקמה'.

- ה -

ומעתה י"ל דבאמת כבר בשתי הפעמים הראשונות שהאתון הציקה לו, חרה אפו של בלעם מאוד, ועיקר כוונתו בהכאותיו הי' לשם 'נקמה', אך כיון שבלעם הלך יחד עם שרי מואב, לכן לא הי' נאה לבלעם, שהציג עצמו כאדם משכיל ומתורבת, להיראות בפני שרי מואב כשוטה, שנוקם בבהמה שאין לה דעת.

ולכן בלעם הציג את עצמו, שכאילו סיבת הכאתו את האתון היא לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ, והיינו דבשעה שהוא היכה את האתון, הוא צעק לה (בשפה שמדברים עם הבהמות) **'זוזי שמאלה'** וכדו', ואע"פ שבתוך ליבו הי' כבר בתחילה חרון אף גדול על האתון, אך מ"מ הוא הצליח להציג את עצמו כאדם רגוע, ועל פניו של בלעם, לא נראה שום חרון אף על האתון וכנ"ל, ולכן כתיב בקרא בהכאה הראשונה, **ויִנְד בלעם אֶת הָאֶתוֹן לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ'.**

וגם בפעם השנייה, שהאתון עשתה אותו חגור ברגל אחת וכנ"ל, עדיין הצליח בלעם לשלוט בעצמו, ולהציג את עצמו כאילו הוא אדם משכיל ורגוע, שיודע שאין מקום לכעוס ולנקום בבהמה שאין לה דעת, ורק מ"מ מכה אותה **'לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ'.**

אך בפעם השלישית, כבר לא הצליח בלעם לשלוט בעצמו ולעשות הצגות, ולכן התפרץ כל כעסו על האתון, ואז כבר כולם ראו את **'ויחר אף בלעם',** - ובלעם עזב את השוט, ולקח בידו את המקל, שהכאה במקל כואבת הרבה יותר מהכאה בשוט (ע"ע ב'חוקוני'), והיכה את האתון במקל הכאה לשם 'נקמה' גרידא וכנ"ל.

- ו -

ומעתה יש ליישב את כל מה ששאלנו לעיל, דאת השאלה הב' יש ליישב, דההכאה השלישית הייתה שונה בכל מהותה משתי ההכאות הראשונות, כיון שהיא הייתה הכאה לשם נקמה גרידא, ובב' ההכאות הראשונות הציג את עצמו, שהכאתו היא רק בשביל לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ' וכנ"ל, ולכן לא כתיב בהכאה השלישית **'ויסוף לְהַכְתָּה', כיון שההכאה השלישית הייתה שונה בכל מהותה מההכאות הראשונות וכנ"ל.**

ואת השאלה הג' יש ליישב, דבאמת כבר בב' הפעמים הראשונות, רצה להכותה במקל בכדי שיכאב לה מאוד, ורק מ"מ בתחילה הצליח לשלוט בעצמו, כדי לא לעשות את עצמו כשוטה, ליד שרי מואב וכנ"ל, אך בפעם השלישית כבר לא שלט בעצמו וכנ"ל.

ואת השאלה הד' יש ליישב, שבאמת גם בב' ההכאות הראשונות כבר חרה אפו מאוד בליבו, ורק מ"מ הצליח להציג את עצמו כאדם משכיל ורגוע, בכדי שלא להתבזות ליד שרי מואב, אך בפעם השלישית כבר לא שלט בעצמו וכנ"ל.

- ז -

ועתה נבוא ליישב, את הקושיא הראשונה ששאלנו בתחילה, מה הייתה הטענה של המלאך על בלעם, 'על מה הכית את אתנך זה שְלוֹשׁ רְגָלַיִם', וצ"ע דהרי אין איסור להכות את הבהמה, בכדי

להנהיגה בדרך וכנ"ל, - והנראה לומר בזה, דהנה יש לחקור בגדר איסור צער בע"ח, האם גדר האיסור הוא כעין האיסורים שנאמרו 'בין אדם לחבירו', - והיינו דגם לבע"ח יש זכויות. עצמיות, ואין לאדם זכות, לפגוע בזכויות הבע"ח ולצערם.

אוי"ד דגדר האיסור הוא כעין האיסורים שנאמרו 'בין אדם למקום', - והיינו דהאדם צריך להתנהג במידת הרחמנות, ולא להרגיל עצמו במידת האכזריות, ולכן אסור לצער בע"ח.

- ח -

והנה דעת הרמב"ם (מורה נבוכים, שם), שאין השגחה אישית של הקב"ה על הבע"ח, אלא רק השגחה מינית על הכלל של כל מין ומין עיי"ש, והקשה ע"ז הרמב"ם וז"ל, **'ואמנם אמרם צער בע"ח דאוי, מאמרו על מה הכית את אתנך',** ותיירץ הרמב"ם וז"ל, **'הוא על דרך ההשלמה לנו, שלא נלמד מידת האכזריות, ולא נכאיב לבטלה ללא תועלת, אבל נכוין אל החמלה והרחמנות, ואפילו באי זה בעל חיים שיזדמן, אלא לעת הצורך...'**

ומעתה י"ל, דכיון דגדר איסור צער בע"ח הוא, שלא להתנהג במידת האכזריות, אי"כ י"ל דמי שמכה בהמה בשביל ב' כוונות, לשם 'נקמה' ובשביל לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ', הרי הוא מרגיל עצמו בזה למידת האכזריות, ולכן עובר בזה על צער בע"ח, ולזה הייתה טענה על בלעם, על כל ג' ההכאות שהיכה את אתונו, ודו"ק.

[ואחי הרה"ג משה מרדכי שליט"א הקשה ע"ז מהמבואר בגמ' (שבת יב.), **'אמר להו ר"נ לבנתיה, קטולין (את הכינים) ואשמעינן לי קלא דסנוותי',** ועיי"ש בהגהות ראי"מ הורו"ץ וצ"ל, שהיו שם ב' כוונות מעורבות, - לסלק ההיזק, וגם לנקמה בעלמא, עיי"ש בבאור העניין (שכתב שהוצרך לזה, בכדי להורות הלכה לישראל עיי"ש) ואכמ"ל, - ולהני"ל צ"ע כיצד הותר לכונן גם לשם נקמה, - ובמקום אחר יישבנו זה בכמה דרכים, אך אכמ"ל].

- ט -

אמנם שוב ראיתי, שבספר חסידים (סוף סי' מד) כתב וז"ל, **'דרשו חכמים** (את הא דכתיב בזכריה, יב, ד) **'ציום ההוא נאם ה' אכה כל סוס בתמהון ורכבו בטנעון', - עתיד הקב"ה להיפרע עלבון סוסים מרוכביהם, על שהיכו אותם במגפיים...'** עכ"ל, - ומשמע שלסוסים יש עלבון וחוב על רוכביהם, ועתיד הקב"ה לפרוע את חובם ע"כ, ומשמע שגדר איסור צער בע"ח, הוא כעין האיסורים שנאמרו 'בין אדם לחבירו', - והיינו דגם לבע"ח יש זכויות עצמיות, ואין לאדם זכות, לפגוע בזכויות הבע"ח ולצערם.

ואי"כ לדעת הס"ח שוב צ"ע, מה הייתה הטענה על בלעם בב' ההכאות הראשונות, והרי אי נימא דכוונתו הייתה גם בשביל לְהַטֵּתָה הַדְרָךְ', אי"כ הי' לו היתר להכות את האתון וכנ"ל, כיון שצער בע"ח הותר לצורך, - ואע"פ שכוונתו הייתה גם לשם 'נקמה', אך מ"מ איזו טענה הייתה על בלעם, 'על מה הכית את אתנך', והרי לא מצד האיסור להרגיל עצמו במידת האכזריות אתנין עלי.

אמנם באמת הספר חסידים גופי' הקשה במקום אחר (סי' קג), מה הייתה הטענה על בלעם, וכתב הס"ח דהטענה עליו הייתה דהוא הי' צריך להבין, שהקב"ה סיבב את כל ההצקות שהציקה לו האתון, כיון שהקב"ה לא רצה שילך לקלל את ישראל, וזו הייתה הטענה עליו, מדוע היכה את האתון במקום לחזור בתשובה עיי"ש, - **ויש לפלפל עוד טובא בכל הני"ל, אך אכמ"ל.**

להקלטת תגובות הערות והוספות
קו' מים זכים: 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 05442-271-1515 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת הגליון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס לקרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציגות: 'עלון מים זכים' - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50ש), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 05442-271-1515 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מנית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת בלק התש"פ גליון 131

התעצמו והתגברו על סיחון ועוג שהיו לפניהם ושמרו עליהם (וכמו שפירש רש"י גם בפסוק ד' ד"ה אל כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם), פחדו מאוד כעדות הפסוק "ויגר (מלשון פחד) מואב מפני העם (בני ישראל) מאוד", וניסו למצוא דרכים להתגבר עליהם.

וכיון שהיו מואב סבורים שסיחון ועוג הם אלו ששומרים עליהם, מובן שמיד במוותם פחדו פחד גדול, בחושבם: מה יהיה מעתה... ומזה צריך ללמוד שמי שסומך על בשר ודם, לא ישאר זמן רב בבטחון זה, שכן יבוא יומו ומה יהיה אז, כמאמר דוד (תהלים קמו, ג) "אל תבטחו בנדיבים, בן אדם שאין לו תשועה, תצא רוחו ישוב לאדמתו, ביום ההוא אבדו עשתונותיו", שהרי 'סוף כל אדם למיתה' (ברכות יז. מדרש אותיות רבי עקיבא נוסח א אות ת, וילקוט שמעוני איוב טב, תקקח), וכיצד יבטח על בשר ודם, ש'היום כאן ומחר בקבר' (ברכות כח: לג.). **וגם** בעת חיותו של בשר ודם, אינו כל יכול, שהרי הכל תלוי בהחלטת הקדוש ברוך הוא, ולכן המוסר בטחוני בידי בשר ודם – מפסיד בכך, כלשון חובות הלבבות (ריש שער הבטחון) "שהעבד חייב לבטוח על אדוניו, מפני שאם איננו בוטח באלקים – בוטח בזולתו, ומי שבוטח בזולת ה' – מסיר האלקים השגחתו מעליו ומניח אותה ביד מי שבטח עליו" (וכמו שז"ח בנבטות יג, כא 'השגחת הבורא').

הדברים הללו נוגעים מאוד גם לזמנינו, הקדוש ברוך הוא שלח לנו כזו מגיפה שמראה לנו כי אין לסמוך לא על רפואה, ולא על טכנולוגיה, ולא על פרנסה, רק על ה' יתברך, וכדי שתבוא הגאולה צריכים אנו לחיות זאת בחוש, כמו שאמרו בגמרא (סוטה מט:): שבדור עקבתא דמשיחא 'אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים', להאמין ולהרגיש שאין לנו לבטוח בשום דבר בעולם חוץ מהקדוש ברוך הוא שהוא כל יכול, ועלינו להתפלל אליו כראוי מעומק הלב שיוצאינו מצרה לרווחה ומאפילה לאור גדול, ויבנה לנו בית המקדש, במהרה בימינו.

תשובה: אין לאדם לסמוך ולבטוח על בשר ודם שחיים כאן ומחר בקבר, וחבוטח בו, הקדוש ברוך הוא כביכול מסיר מעליו את השגחתו ומוסרו ביד מי שבטח בו, ויכול ליפול בדרכו.

כח עצמי

שאלה: טחזו חדרך לגלות אם יש לאדם כח אמיתי?

ג. במדבר כב, ז: "וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם ויבואו אל בלעם" וגו'. פירש רש"י "וקסמים בידם... דבר אחר, קסם (סיון) זה נטלו בידם זקני מדין, אמרו: אם יבוא עמנו (בלעם)

בטחון בה' במלחמה

שאלה: טחזו חדרך לנצח במלחמה כנגד האויב?

א. במדבר כב, ב: "וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי". פירש רש"י "אמר (בלק לעצמו): אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם (סיחון ועוג), לא עמדו בפניהם (בפני בני ישראל), אנו על אחת כמה וכמה, לפיכך 'ויגר מואב (מפני העם מאוד... ויקץ מואב מפני בני ישראל, ופירש רש"י 'ויגר מואב שיירא ופחד, וקצו בחייהם)". והיינו שקודם לכן (כא, כג וברש"י) כתוב שכל מלכי כנען העלו לסיחון מס, על שהיה שומרם שלא יכנסו גייסות, וישב ושמרם גם מפני בני ישראל. וסיחון היה גיבור "ואפילו אם היה סיחון בכפר חלש, אין כל אדם יכול לכובשו". ועל גבורת עוג מלך הבשן, מסופר בגמרא (ברכות נד:) שהרים את ההר מעל ראשו להשליכו על בני ישראל ולקוברם תחתיו, אלא שנעשה נס וניקבוהו הנמלים ונפל על צוארו, וכשבא להרימו גדלו שיניו לכאן ולכאן ונתקעו בו ולא יכל להוציאו.

נמצא ששני מלכים גדולים ועצומים שהיו האומות בטוחים שיוכלו להישען עליהם, לא עמדו בפני בני ישראל, ולפיכך פחדו מואב ולא ידעו מה לעשות כנגדם. וכבר כתבנו לעיל (בכמה מקומות) כיצד הקדוש ברוך הוא נלחם להם לישראל, וכל הגויים כאין כנגדו, וגם כשבני ישראל נוצחים, אין זה מגודל כוחם, אלא רק משום בטחונם בה' ומשענתם עליו יתברך. **ומזה** נבין שאין לנו לבטוח בשום בריה בעולם, גם על מי שנראה חזק ביותר, וכמו שנאמר (דמיה ז, ה) "ארור הגבר אשר יבטח באדם... ומן ה' יסור לבו", ואמר (תהלים קמו, ג) "אל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה". אלא יש לבטוח רק על הקדוש ברוך הוא. ובפרט אנו בני הדור האחרון, שעלינו נאמר במשנה (סוטה מט:): ש'אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים', ולכן עלינו לחיות זאת בחוש ולתת בטחונינו רק בהקדוש ברוך הוא, ולא בשום גורם אחר או אומה מסויימת וכדומה.

תשובה: חדרך לנצח במלחמה כנגד האויב, היא אף זרק על ידי בטחון בהשם.

בטחון בבשר ודם

שאלה: טחזו חגנות הגדולה לסמוך ולבטוח על אחרים ולא על הקב"ה?

ב. במדבר כב, ה: "הנה עם יצא ממצרים, הנה כסה את עין הארץ". פירש רש"י "סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם (ישראל) והרגום". מבואר שכיון שראו מואב שבני ישראל

כל הזמיות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

בפעם הזאת – יש בו ממש, ואם ידחנו – אין בו תועלת, לפיכך כשאמר להם (פסוק ח): 'לינו פה הלילה', אמרו: אין בו תקוה, הניחוהו והלכו להם, שנאמר (שם) 'וישבו שרי מואב עם בלעם', אבל זקני מדין הלכו להם". **ובטעם** הדבר שאם לא יבוא עכשיו – אינם חפצים בו, פירש הלבוש (כאן) שהרי כוחו של משה אינו תלוי בזמן, כמו שמצינו במכת צפרדע (שמות ח, ה) שאמר לפרעה שיכול להכרית את הצפרדעים מתי שירצה, ואם כח בלעם תלוי בזמן, איך ילחם עם משה שמעלתו גדולה יותר. והמהר"ל (בגור אריה) ביאר שהם כיוונו את הזמן ובאו אליו בשעה שהמזל מצליח בו לכל המבקש תועלת מחבירו, ואם אפילו בשעה זו אינו מועיל להם, כל שכן שלא יועיל להם בזמן אחר.

ובדרך נוספת יש לפרש שכוונת זקני מדין היתה, שאם אינו יודע להשיבם מיד ומנסה להתחמק, מוכח שאין בו ממש, כי מי שיש לו כוחות עצמיים, אינו תלוי בדברים חיצוניים של זמן וכדומה, כמו שראינו להלן (כב, כט 'התפעלות מכוונות חיצוניים') שלבסוף התגלה שבאמת אין לו כח מיוחד בפיו, אלא שהוא נשען על כח אחר, שהיה יודע מתי הזמן שהקדוש ברוך הוא כועס, שאז יכולה הקללה לחול. וכך ניתן לבדוק רופא אם הוא רופא מומחה, המומחה אינו צריך לבדוק במחשב איזו תרופה צריך לקחת, אלא הוא בקי בתורת הרפואה, ויכול מיד לפענח את החולי שלפניו ולרפאותו.

גם כדי לבדוק אם האדם הוא באמת תלמיד חכם, יש לבדוק כשהוא לבדו בלא ספרים (ובלא מחשבים), מה כח ידיעתו (בחינת 'סיני') וסברתו (בחינת 'עודק הרים'). וזהו שהלוצו על מאמר חז"ל (ועין בדמאי א, ד) 'אימת שבת על עם הארץ', והיינו שעם הארץ מפחד משבת, משום שאם ישאלוהו שאלה בלימוד, לא יוכל להסתכל במחשב או להתקשר לרב לשאול, ואז יגלו שאינו תלמיד חכם כלל. ולכן אמרו (פסחים ג, מועד קטן כח, כתובות עז, ובבא בתרא י): 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו', דהיינו שהוא שולט בתלמודו ואינו צריך לכל מיני ענפים לצורך ידיעתו, וכדרך שאומרים לאדם בבית דין של מעלה לאחר פטירתו: ערוך משנה ששנית וכו'. ומזה ילמד האדם גם לשאר מעלות, שאם רוצה לקנותם, צריך שיהיה הדבר כחלק בלתי נפרד ממנו, בלא צורך לעזרים מבחוץ, אבל כל זמן שלא הגיע לדרגה זו, ידע שעדיין לא גמר את עבודתו בעניין.

וזהו אחד מהדברים שהקדוש ברוך הוא רוצה מאתנו בעת הזאת – מגפת הקורונה ה' ישמרנו, לבחון את כח העצמיות שלנו, עד כמה אנו חזקים ולא זזים מכל רוח נושבת, עד כמה אנו באמת קשורים בו יתברך בכל אופן ובכל מצב, כיצד אנו לומדים ומתפללים גם בשעה שקשה לנו, וגם כשאין סדרים ברורים כל כך. **והנועם** אלימלך (כמובא בסוּבֵּך יביעו מוקן אחד בשם אביו ששמע זאת ממנו) אמר שבדורו של המשיח ימתח הקדוש ברוך הוא כביכול חבל אחד ארוך מסוף העולם ועד סופו, וכל בני ישראל יאחזו בו. הקדוש ברוך הוא יאחזו בקצה החבל וינערו ויטלטלו עד שכולם יטולטלו באוויר. לא כולם יוכלו להחזיק מעמד בטלטול חזק שכזה, ורבים יפלו ארצה. השוטים יאמרו: אם הקדוש ברוך הוא מנער אותנו בצורה כזו, בודאי רצונו שנרפה מאחיזתנו בחבל, ולכן ישחררו ידיהם ויפלו ארצה. רק החכמים המעטים יחזיקו בכל כוחם בחבל נחלתו ויידבקו בו בכל כוחם ומאודם. וזהו 'חבלו של משיח', עד כאן. **ולפי** תקופתנו יתבאר העניין, כי הקדוש ברוך הוא משנה את העתים ומחליף את הזמנים, הרבה מבולבלים, מוסדות

וישיבות נסגרים, וישנם שלא מוצאים את עצמם, אבל זה גופא עבודתינו, לאחוז חזק בחבל ולא להרפות ממנו בשום פנים ואופן, לשבת עם עצמינו ולקבוע סדרים חזקים של תורה ותפילה ועבודת השם הנצרכים לנו, ולהשתדל ממנו לא לזוז מהם כמלא נימה. **תשובה:** הדרך לגלות שיש באדם כוח אמיתי, הוא כשרואים שמשתמש בכוחו ללא עזרים חיצוניים.

מהות הישיבה

שאלה: מהי אחת ממעלות הישיבה בלימוד התורה?

ד. במדבר כב, ח: 'וישבו שרי מואב עם בלעם'. פירש רש"י 'וישבו – לשון עכבה'. וכן כתוב (ויקרא יב, ד) 'תשב בדמי טהרה', ופירש רש"י 'תשב – אין 'תשב' אלא לשון עכבה (שכל ימי טהרתה אף כשתראה דם, תתעכב האשה ותישאר בטהרתה), כמו 'ותשבו בקדש' (דברים א, טו), 'וישב באלונו ממרא' (בראשית יג, יח). דהיינו שאין הכוונה לישיבה ממש, אלא כל התעכבות במקום מסויים לזמן ממושך נקראת 'ישיבה'. וראיה לכך מהכתוב (דברים שם) 'ותשבו בקדש ימים רבים' דהיינו י"ט שנה (רש"י שם), ומוכח שישיבה היא התעכבות של זמן רב, וכמו שאמר רבי יוחנן (נגילה כא) 'מכאן שאין ישיבה אלא לשון עכבה'. (ועין בתורה תמימה שם, לה). וכן כתב רש"י בעוד מקומות (במדבר כב, ח, דברים ט, ט, ותהלים ק, א). וכבר כתבנו (בויקרא יב, ד 'מהות הישיבה', ובדברים ח"א ט, ט 'מהות הישיבה') שמעלת הישיבה היא שאפשר לקבוע בה ללמוד בהתעכבות ובהתבוננות, בישוב הדעת, בחבורה ובסדרים מסודרים, ובהם אפשר לנצל את כל כוחו לתורה. **ולכן** מי שזוכה גם בימים אלו לשבת בישיבה וללמוד, אשריו ואשרי חלקו, יקפיד הוא על הסדרים כראוי וינצל את כל המעלות שניתן לנצל, וגם מי שלא זוכה לכך, ישתדל לשאוב את המעלות שיכול לקחת, לנסות חברותא אפילו לא מי שרגיל ללמוד אתו תמיד, אפילו דרך טלפון וכדומה, כדי שבאמת יוכל למצות את כל הכוחות שניתנו לו לעבודת השם, ולהתקרב אל ה' כמה שאפשר. **תשובה:** אחת ממעלות הישיבה היא שאפשר לקבוע בה ללמוד בהתעכבות ובהתבוננות, ולנצל את כל כוחו לתורה.

כח הרצון

שאלה: עד כמה מסוגל האדם ללכת אחר רצונו?

ה. במדבר כב, כא: 'ויקם בלעם בבוקר ויזכוש את אתונו'. פירש רש"י 'ויחבוש את אתונו – מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו. אמר (ל) הקדוש ברוך הוא: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר 'וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו' (בראשית כב, ג) "וראה עוד בגור אריה). **והמקור** הוא במדרש (ב"ד נה, ח בקירוב לשון) "אמר רבי שמעון בר יוחאי... כתוב 'וישכם אברהם בבוקר'... וכי לא היו לו כמה עבדים? אלא אהבה מקלקלת את השורה. וכן נאמר (בראשית מו, כט) 'ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו', וכי לא היו ליוסף כמה עבדים? אלא אהבה מקלקלת את השורה... **וכתוב** (שמות יד, ו) שכאשר ראה פרעה שבני ישראל שהלכו לזבח לה' לא חזר, חשב שרוצים לברוח ממצרים) 'ויאסור את רכבו' (בעצמו), וכי לא היו לו כמה עבדים? אלא שנאה מקלקלת את השורה (וכן פירש רש"י שם 'ויאסור את רכבו – וראו בעצמו' אסר, כי השנאה מקלקלת את השורה). וכן נאמר 'ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו', וכי לא היו לו כמה עבדים? אלא שנאה מקלקלת

את השורה". וכן מצינו אצל המן שמחמת שנאתו למרדכי היהודי הכין לו את העץ בעצמו, ככתוב (אסתר ה, סוף יד) "ויעש העץ", ואף שהיה משנה למלך אחשורוש, לא המתין שיעשוהו בניו ומשרתיו, אלא הוא בעצמו "ויעש העץ", משום ששנא את מרדכי היהודי, והשנאה מקלקלת את השורה.

מבואר שבשביל דבר שאדם מאוד רוצה, יכול לשנות הרבה מהרגלו, ואפילו שיש לו הרבה עבדים ומשמשים, ולעולם אינו עושה עבודה כזאת בעצמו, אמנם כשרוצה מאוד בדבר, מחמת השנאה או האהבה, מתקלקלת השורה והרגלו, ומסכים להתבזות למענה, לטוב או למוטב. ומוזה ילמד האדם, כי 'אין דבר העומד מפני הרצון', ובוזה יבטל ממחשבתו את כל תירוציו שמונעים אותו מעבודת ה', שהרי דברים שהוא רוצה מאוד, הוא משיג אותם ללא שום תירוץ (וראה בבראשית לא, ל' סתירות באדם, ושם מה, ג' סתירות באדם).

וכן כתב הפלא יועץ (ערך 'חוק') "כשם ש'יצרו מתחדש עליו ומתגבר בכל יום' (סוכה גב: וקידושין ל:), כך צריך להתגבר עליו ולהתחזק (כנגד) בכל יום. וכל אשר יחפוץ האיש יעשה, אפילו כל הדבר הקשה לא יקשה לכשירצה (כמאמר העולם הנ"ל 'אין דבר העומד בפני הרצון'), ואין לו מקום פטור ליום הדין, ואם 'ראשיתו מצער' – אחריתו ישגא' (עין אורב, ה, ז, והיינו שגם אם בתחילה יהיה לו קשה, אבל לבסוף יפרח וישגשג מאוד), כי 'כל ההתחלות קשות' (רש"י שמות יט, ה), ואחר שיתרגל קצת, היה לבבו נכון ונאמן (ויתרגל להתנהג כראוי ולהתגבר על יצרו)".

גם ידוע שיש אנשי מעשה המקפידים לקום לתפילת שחרית כותיקין בנץ החמה, ובמשך עשרות שנים, בחורף ובקיץ, גם לאחר נישואי בניהם ונכדיהם, בשבתות ובימים טובים, בכל הזמנים והמועדים, גם לאחר טיסה למקומות מרוחקים וכדומה, תמיד יקומו מוקדם בבוקר ויתפללו בתפילת שחרית כותיקין. וכן רואים אצל בחורים או אברכים המקפידים על תפילת שחרית בישיבה וכדומה, ובמשך שנים רצופות אינם מפסידים שום תפילה בישיבה. ומקפידים על כך מבלי להחסיר אף יום, בין בימי חולי ובין בימים שיורד בהם שלג, אשר כמעט אין מכוניות בדרכים. ולכאורה, כיצד יתכן הדבר, וכי אף פעם אין להם קושי או טירדה, האם אף פעם לא הוצרכו ללכת לישון מאוחר מאוד, או לא היה להם איזה מיחוש המצריך להתעכב מעט קודם התפילה, ואם כן כיצד הם מתמידים כל כך בקביעות לבוא לתפילה בזמן? **אלא התשובה לכך הוא 'כח הרצון', כמובן צריך להתפלל גם על כך, שיעזרוהו משמים לקיים את רצונו, אבל בדרך כלל אין כזה דבר 'לא אפשרי', כל השאלה היא עד כמה גדול כח הרצון של האדם לעשות זאת, ומה שמחליטים שהוא חשוב ורוצים אותו – ממילא דוחים את שאר הדברים מפניו וחותרים להשיגו.**

סיפר הגר"צ פלמן זצ"ל (מח"ס 'שלמי תודה') שלהג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל (בעל ה'קובץ שיעורים' שבדרך כלל היאר-צייט שלו יוצא בפרשת חוקת) היתה חברותא כל יום משעה 3:00 בצהריים עד השעה 7:00 בערב, ובשעה 3:00 בדיוק כבר ישב רבי אלחנן במקום והחל ללמוד, לא היתה אצלו מציאות לאַחַר אף לרגע. פעם אחת החברותא אחר בחמש דקות,

והגיע ב-3:05, וכשהגיע ורצה להתחיל ללמוד, עיכבו רבי אלחנן לרגע, ושאלו בעדינות: האם יש לך שיעור? החברותא השיב בחיוב, וכראיה הוציא את השעון והראה לו את השעה. אמר לו רבי אלחנן בנועם: אני רואה ששעונך מדוייק, אם כן מדוע אינך מדייק? ה**שיב** החברותא שבאמת כבר היה מוכן ללימוד בזמן, אלא שברגע האחרון נאנס והוצרך לנקביו, ולכן התעכב ואיחר בחמש דקות. אמר לו ר' אלחנן: "מעניין מאוד, חיילי המלך חייבים כולם להתייצב כל בוקר למסדר יומי, ללא יוצא מן הכלל, ומי שמאחר – נענש. אף פעם לא רואים חייל שמאחר למסדר מחמת שנאנס לצרכיו. ומה הפשט בזה? הרי גם החיילים הם בני אדם, ואיך יתכן שבין כל אלפי החיילים, אין אף פעם חייל שבדיוק באותה שעה נאנס לצאת? אלא שאפשר להרגיל את הגוף שבשעה מסויימת אין אונסים, ואז אפילו אונסים טבעיים לא יהיו... ואם כן, גם אתה חייל של הקדוש ברוך הוא, ובשעה שקובעים ללמוד עם חברותא, היא שעת המסדר היומי של חיילי השכינה, ובשעה זו צריך להרגיל את הגוף שאין שום אונס טבעי, אלא הגוף ניצב על עומדו כמשפטו וכהלכתו".

ועוד זאת רואים בחוש שמי שרוצה באמת, גם מן השמים שולחים לו סייעתא דשמיא שיתקיים רצונו, כדוגמת הסיפור עם הבחור בישיבת פוניבז' שהקפיד מאוד להגיע לשיחותיו של המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. פעם אחת אמו הגיעה מחוץ לארץ והוכרח לנסוע לקבלה בשדה התעופה, והוא היה אובד עצות מה יעשה כדי שלא יפסיד את השיחה. תוך כדי שהוא מתחבט בדבר, הגיעה אליו שיחת טלפון דחופה, שעקב עיכובים שאינם צפויים הטיסה התעכבה בשלש שעות, הוא נשאר לשיחה ומיד לאחריה נסע לקבל את אמו. מן השמים ראו את רצונו העז וסידרו שלא יצטרך להפסיד את השיחה. (וכדלהק לא, ב' הפיכת העולם לצורך החיד' שלמדנו מזה כיצד הקדוש ברוך הוא יכול להפוך את העולם לצורך קיום רצונו של אדם אחד). וכבר אמרו חז"ל (מכות י'): "בדרך שאדם רוצה לילך – בה מוליכין אותו" (כמו שנתבאר בבראשית ה, ז' כח הרצון).

מזה נתחזק גם לזמנינו, כי גם אם ישנם אנשים שקשה להם יותר לקבוע זמנים מסודרים ללימוד ולעבודת השם, אבל צריך לזכור שכת הרצון הוא כח עצום שניתן להשתמש בו בצורה נפלאה, ואם באמת נרצה ונתפלל לה' שיזכנו לכך, נוכל לראות שנצליח לעשות בעבודת השם הרבה דברים שלא חשבנו בתחילה שהם בכווננו.

תשובה: כח הרצון של האדם הוא גדול, וכאשר הוא חושק בדבר באמת, כמעט שום דבר לא יעמוד בדרכו.

גודל רחמי ה'

שאלה: עד היכן רחמי ה' על ברואים?

ו. **במדבר** כב, כב: "ויתייצב מלאך ה' בדרך לְשֵׁטֶן לו". פירש רש"י "מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למונעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד". רואים מזה את גודל מידת הרחמים והאריכות אפים של הקדוש ברוך הוא, שנוהג בה גם כלפי רשעים, ואפילו רשע כזה שבא לקלל את ישראל, באו למונעו ממעשהו הרע, כדי שלא יחטא ויאבד. הקדוש ברוך הוא שלח לו מלאך שלש פעמים, וניסה למונעו על ידי דיבור האתון שהוא דבר שאינו טבעי כלל, ו'פי האתון' הוא בין עשרת הדברים שנבראו במיוחד בערב שבת בין השמשות (אסתר ה, ו), הרי שכבר בבריאת העולם דאג הקדוש ברוך הוא וחמל על בלעם הרשע,

1. ומקורו במה שאמרו בוזהר (ה'בסק) 'כל מלין דעלמא לא תליין אלא ברעותא', כלומר: כל דברי העולם אינם תלויים אלא ברצון, ובפשטות הכוונה לרצון האדם ולא רק לרצון ה', שאם ירצה באמת, יצליח בעזרת ה', שהרי 'אין הדבר תלוי אלא ב' (במדת עת ועמה ויהי י.ו.) וגם הרמב"ם בהאמונה והבטחון כתב 'הרצון סיבת כל דבר, והוא נסתר ונעלם'. (ועין שר"ת שכתבנו בבראשית ה, ז' כח הרצון).

באהבה, ממילא לא נוצרה התנגדות אצל החבור, ופעלו דבריו בצורה הטובה ביותר.

אסיר אחד ניגש אל הצדיק הירושלמי רבי אריה לוי זצ"ל והודיעו כי נשבע שמכאן ואילך לא יעשן בשבת. שאלו הרב לפשר הדבר, והאסיר סיפר: "אותה שבת שביקרתני וברכתני בברכת 'שבת שלום' כשחיוך נלבב על פניך, וליטפת את ידי בעדינות כזאת, אותה שעה החזקתי בידי השניה מאחורי גבי סיגריה דולקת. אבל הרגשתי כאילו הסיגריה צורבת את כל בשרי. כלום יתכן שהרב ילפני בידי ויחיה את נשמתו, בעוד ידי השניה מחזיקה בסיגריה דולקת בעצם יום השבת? באותו רגע נשבעתי שלא לעשן בשבת לעולם".

על הג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל (רבה של קובנה) סופר, פעם אחת הלך בשבת עם מזכירו רבי יעקב ליפשיץ ז"ל לבית המדרש, ראו מרחוק יהודי ההולך לקראתם וסיגריה בפיו. כשהתקרב מעט האיש והבחין ברבי יצחק אלחנן זצ"ל השליך מיד את הסיגריה מידו, כדי שלא יראהו הרב בקלקלתו. רבי יצחק אלחנן הקדים לו ברכת "שבת שלום" במאור פנים, והלה השיב "שבת שלום" בכובד ראש, כראוי. כשראה זאת רבי יעקב ליפשיץ, הביע את תמיהתו: מדוע לא העיר לו הרב ולא נזף בו על שעישן בשבת? לכל הפחות לא היה הרב צריך להאיר לו פנים בברכת "שבת שלום"! **השיבו** רבי יצחק אלחנן: "מאחר שהקדמתי לו בחביבות 'שבת שלום' חושב הוא שלא ראיתי מעשן, וממילא לא חרצתי עליו דעה שלילית. סביר להניח כי להבא יזהר שלא לעשן ברחוב, שמא שוב אפגשוה ואראהו מחלל שבת בפרהסיא, ואז יסור חנו בעיני". וכן הבאנו (טו, לב 'חברת שומרי שבת') על רבי שמואל פלמן זצ"ל שבחן הנסוך על פניו בברכת 'שבת שלום' לבבית שכנע אף רחוקים מהדת לשמור שבת, עיין שם.

וכן סופר על הג"ר יעקב ניימן זצ"ל (ראש ישיבת 'אור ישראל' בפתח תקוה) שידע על בחור אחד שמסתובב ברחובות, והלך בעקבותיו בחשכת הלילה, הוא פגש אותו, ובמקום להעיר לו, אמר בלבביות: ידידי היקר, ראה איזה קור יש בחוץ, למה לך להצטנן במזג אוויר כזה, קח בבקשה את המעיל שלי, והתחמם בו. לימים סיפר אותו בחור, כיצד הרגיש את חומו של המעיל, ודבר זה לא נתן לו מנוח להמשיך במעשיו, עד שהתחזק וחזר בו מדרכו הקלוקלת. וראה לעיל (ויקרא יט, ג 'על דבר הדין'). **גם** בזמנים אלו שיש מקומות שהילדים נמצאים יותר לבוא יותר להעיר להם על מעשיהם, יש להתנהג בחכמה לדעת כיצד להעיר להם בדרכים עקיפות וחיוניות, וכיצד לפעמים עדיף להתעלם ולא להעיר להם, ו'חכם, עיניו בראשו' כיצד לכלכל דבריו בנחת וביושר לבב.

תשובה: אחת הדרכים שתוכחה משפיעה על החוטא מבלי שייפגע, היא להזכירו ברמז קל ובדרכי נועם, שיבין מאלץ את מצבו ויחזור בתשובה מאהבה.

לרואת אשתי החשובה לאה בת רחל, נא להתפלל ולהתחזק במה שאפשר

לזיכוי הרבים: ניתן השבוע לקבל מספרי המחבר לבתי כנסיות ומדרשות ללא תשלום, בטלפון: 025864229. או במייל BH5864229@GMAIL.COM

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לתת לו פתח לתשובה שהאתון תוכיחנו על מעשיו. **וכן** רואים במי המבול שהמתין עוד ועוד מלהביא את המבול לעולם, כדי לתת להם אפשרות לחזור בתשובה, וכמו שהרחבנו לעיל (בראשית ה, יד 'חסרון מות הרשעים') שאין הקדוש ברוך הוא חפץ בהענשת ובמות החוטא, אלא בשונו מדרכו הרעה שלא ישוב לחטאו, ולכן פותח לו פתחים ומרבה לו אפשרויות לשוב, כדי שלא להענישו. וכן מצינו אצל פרעה הרשע, שעל אף שהרשיע מאוד, הקדוש ברוך הוא האריך אפו והמתין מלהענישו בעשר המכות, וכשהתרה בו משה רבינו על בוא המכה, אמר לו שאם ממאן לשלח את ישראל הוא מביא להם את המכה 'מחר', כדי לתת לו זמן לחזור בתשובה, כמו שהבאנו לעיל (שמות ה, ו-ו 'הקדוש ברוך הוא – תכלית ההטבה', ט, יט 'מות הרשעים', לה, ו 'ארך אפים'). **לכן גם** במצב הזה אסור לנו לשכוח שהכל נעשה על ידי 'אבינו' (ה)אב הרחמן, 'הטוב ומטיב', ובודאי שעושה הכל לטובתנו, אבל כל זה כיון שהוא מצפה לשמוע אותנו, ואפילו בזמן שחלילה בתי כנסיות ננעלו, אבל 'שערי דמעות' – לא ננעלו, וניתן לנצל זמנים אלו כשנמצאים לבד, לפתוח שערי שמים ברחמים על ידי תפילות בדמעות, וה' יעזור שישימע לבקשותינו ויענה לקול עתירתנו, בקרוב אמן.

תשובה: גודל רחמי ה' על ברואיו עצומים, ואפילו על הרשעים הוא מרחם, ושולח להם הזדמנויות רבות כדי שיחזרו בתשובה.

תוכחה נועם

שאלה: כיצד שייך להזכיר את האדם בנועם באופן שחזברים ישפיעו עליו ואף על פי כן לא ייפגע כלל?

ז. במדבר כג, כד: "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא". פירש רש"י "הן עם כלביא יקום – כשהן עומדין משינתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש טלית, לקרוא את שמע ולהניח תפילין". מסופר על בחור צעיר אחד שהגיע להג"ר חיים עוזר גרודז'נסקי זצ"ל על מנת לקבל ממנו ברכה שלא יגיטוהו לצבא הרוסי, אפשרות שהיתה כמעט בלתי אפשרית, ובפרט כשמדובר ביהודי. במהלך השיחה עם הצעיר, שאלו רבי חיים עוזר: האם אתה לובש ציצית ומניח כל יום תפילין? הבחור התבייש להודות, אבל הוא הרגיש שאינו יכול לשקר בפני הרב שממנו הוא רוצה לקבל ברכה, לכן השיב בקול נמוך: איני לובש ציצית ולא מתעטר בתפילין. ומה בענין השבת? שאלו רבי חיים עוזר, האם אתה שומר שבת? שוב לא יכל הבחור להביט בפני הרב ואמר: רבי, איני שומר שבת. (גם הג"ח קנייבסקי שליט"א כשבאים אליו אנשים שפושטים לברכה, שואל אותם דבר ראשון האם אתה קובע עיתים לתורה וכדומה).

שקט שרר בחדר, והצעיר המתין למוצא פי הרב, הוא היה בטוח שהרב ינזוף בו בחומרה... אך במקום זה רבי חיים עוזר אמר לו: אני נותן לך ברכה, שהשלטונות הרוסיים יהיו מאוכזבים ממך בדיוק כמוני. הבחור הניד ראשו לאות תודה ועזב את הבית בזריזות. שבועיים לאחר מכן חזר הצעיר לרבי חיים עוזר ואמר: רבי, רציתי לבשר לרב שהברכה הועילה ושחררתי מהצבא! לאחר מכן הוא הראה לרב את הציצית שהוא לובש כעת. הוא סיפר לו שהוא התחיל ללבוש ציצית, להניח תפילין ולשמור שבת. זהו שאמר (מסכת שבת פרק ב, סוטה מז, וסנהדרין קז): 'לעולם תהא שמאל דוחה ויד ימין מקרבת', בכח זה קירבו רבי חיים עוזר ליהדות. דוקא משום שהיתה זו תוכחה שעטופה

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' קדושת בית הכנסת

גליון 272

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

הבונה בית כנסת חדש - האם ראוי לעשות תנאי

יש לעיין בבנין בית הכנסת או בית המדרש חדש האם ראוי לעשות תנאי כדי להאכיל עניים במקום הדחק (כהוזכר בבה"ל ע"י להלך עוד נ"מ), או דילמא עדיף לא לעשות תנאי כיון שעיי"ז זה מחלישים את קדושת בית הכנסת.

ונארץ מצדדים מכאן ומכאן, כיון שחלק מהשאיילה היא על מה מיועד הבית המדרש, ולמי מיועד הבית המדרש.

וכן נ"מ אם יש צורך לעשות קידושים בבהמ"ד ואין אולם או מקום אחר.

סיבות לא לעשות תנאי

1) מחלישים בכך את קדושת בית המדרש: לפום ריהטא ודאי עדיף לא לעשות שום תנאי כיון שמחלישים בזה את קדושת בית הכנסת, והשראת השכינה.

2) ועשו לי מקדש: עוד יש בזה חסרון של מצות יועשו לי מקדש' בבנין בית הכנסת שהוא בית ד', ולא מקיימים המצוה בשלימות. וכמו בבית של אדם רוצה שיהיה עם כל השלימות, וכמו האתרוג שלו רוצה עם כל ההידורים, לא פחות מכך ראוי לבית השם שיהא מקום קדוש עם כל ההידורים בלי תנאים.

3) התנאי לא מהני לדברים בטלים וקלות ראש ולחלל קדושת המקום:

קלות ראש, אכילה ושתייה אסור אפילו עם תנאי (חוץ מתלמיד חכמים ותלמידים הקבועים, וזה אין צורך לתנאי), דברים בטלים אסור.

ועוד לא מצאנו מקור ברור בראשונים שמהני תנאי לחלל ולסתור קדושת המקום (רק דברים שהם צורכי מצוה כגון האכלת עניים במקום הדחק, וכן מהני תנאי אם רוצה למוכרו אחר כך). (כעין סברא זו שמענו מהגר"ע אולמן שליט"א בשם הגר"ש"י אולמן זצ"ל והוסיף שהגר"ש וואזנר זצ"ל החמיר מאד בקדושת בית הכנסת לא לעשות קידושים וכו' שם וע' שו"ת שבט הלוי ח"ט ס' כט פ).

וכן הורה הגר"ש"י אולמן זצ"ל לבית הכנסת אשכנזי במודיעין עילית. [ולשאלה על מה שנוהג לדרוש בשלום אנשים לאחר התפילה הורה שזה לא בגדר דברים בטלים, וזה לא סיבה לעשות תנאי בבית הכנסת, (וכנראה סבר כנ"ל שבכל זאת על דיבורים כאלו לא מהני תנאי)]. וע' בחוט שני (אוי"ח ח"א עמ' רמח) מדברי הגר"נ קרליץ זצ"ל דהתנאי הוא דבר חלוש, דהא בונין בית הכנסת ומה שייך לומר שאין עושין אותה בית הכנסת, ודוקא בית הכנסת שבבבל שהם עראיים בזה מועיל תנאי לאכול בהם.

ואף אם עיי' עשיית תנאי אולי יקל קצת חומר אסור דברים בטלים בבית המדרש (שלמעשה אין בזה מקור ברור), ולא רוצים להיכשל בדברים בטלים, יש שדחו סברא זו דאי"כ י"ל אל תבנה בית הכנסת (וכן שמענו מאחד מגדולי ההוראה שליט"א).

וכמו שגר צדק מקבל על עצמו עול מצוות שצריך להחליט או

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל

לעת עתה שזכותנו להמשיך בבתי כנסיות ובתי מדרשות עומדת שוב על כף המאזניים, ועוררו גדולי ישראל להתחזק לשמור על קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות, נמשך לכתוב על הנושא.

בהתקרב עלינו ימי בין המצרים: ויהי רצון שבהתחזקות בהלכות אלו של שמירת מקדש מעט, נזכה בקרוב לצאת מהבידוד של כבר קרוב אלפיים שנה, ולחזור לחיים ה'ירגילים' של כלל ישראל, בבית המקדש בבנינו בבי"א.

לעשות תנאי בבנין בית הכנסת

כתב השו"ע (ס' קנא סעי' יא) אם בשעת בנין בית הכנסת התנו עליו להשתמש בו, מותר להשתמש בו, בחורבנו, אבל בישובו לא מהני תנאי.

וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק לד), דוקא לאכילה ושתייה או לכנס בחמה מפני החמה וגשמים מפני הגשמים, דיש בזה משום קלות ראש אבל לשאר תשמישים מהני תנאי [מ"א], וע' בבאר הלכה דכתב בזה"ל "ובאמת לא נזכר בכל הראשונים דבארץ ישראל לא מהני תנאי, וחדוש דין זה רק בתוסי' ונראה דכתב זאת רק לשיטתם, וכו' היוצא מדברינו הוא דיש שלש חלוקים:

1) קלות ראש גדול - כמו חשבונות ושחוק והתול וכיוצא בזה, אף בבל והתנו אסור (בין בישובו בין בחורבנו).

2) תשמישי חול - שאין בהם קלות ראש כלל, מוכח מהמג"א דמהני תנאי מכל מקום.

3) לענין אכילה ושתייה וכיוצא בזה דיש בו קצת קלות ראש, בבבל מהני תנאי עכ"פ לדעת השו"ע, ולכמה פוסקים אף בישובה להאכיל שם עניים כשהמקום דחוק, ולפי דברינו אף בארץ ישראל אפשר דיש להקל בכל זה"י.

ישיבת מיר

שמענו מאחד מגדולי הרבנים שליט"א בישיבת מיר שהיה מעורב בבנין בתי המדרשות ביחד עם מורינו ראש הישיבה הגר"נ"צ פינקל זצוק"ל, שלא זכור בבנין שום אחד מבתי המדרשות שעשו תנאי על קדושת בית הכנסת. וסיים הרב הגאון שליט"א שאעפ"כ אינו יכול להעיד על כך* שלא ראינו אינו ראייה'.

ולכן בכל בתי המדרשות בבניינים של ישיבת מיר יש קדושת בית המדרש עם כל החומרא שבדבר (לפי מה שידוע לנו). ורק הותר לתלמידי חכמים שקבועים שם כל היום, לאכול ולישון ושאר שימושים כדי להימנע מביטול תורה. [וכן שאר צורכי מצוה כשאין מקום אחר]. וכן נוהגים שלא עושים שם קידושים וכו'.

וכעת עם מחלת הקורונה [שא"א לאכול ביחד בחדר אוכל ומחולק מנות נפרדות] אכילה בבית המדרש הותר רק לת"ח ותלמידיהם הקבועים שם.²

* מי שיש עדות שעשו תנאי על אהד מבתי המדרשות נא להודיע לנו, כמדומה שלפני מספר שנים שמענו שבחדר אוכל הישן של בית שלום (1-) שהוא רק בית המדרש זמני, אבל לא התברר לנו היטב דבר זה, ויתכן מאד שכבר יש בו קדושת בית המדרש במלא החומרה.

² יש לעיין אם צריכים לאכול דוקא בבית המדרש שבו הוא לומד, ושמענו סברא מכמה ת"ח שכל הבניינים של ישיבת מיר הם כבית המדרש אחת. (דלא מציינו שהייבים לשבת ולאכול דוקא בתוך ד' אמות).

¹ והוסיף שמסתברא שהיה מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל אומר שאין לעשות תנאי, אבל לא שמענו עדות על כך. (מי שמברר עם תלמידיו, או שומע עדות על כך, נא להודיע לנו), וכן בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל שמענו שפעם הורה לבית הכנסת בחו"ל שלא לעשות תנאי (מהגר"י שוב שליט"א), אבל יתכן מאד שהיה עוד צדדים בשאיילה, ובלאו הכי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הם עשויין.

להיות יהודי או להישאר גוי, כמו"כ אם לא יכולים להקפיד על הלי בית הכנסת אל תבנה בית הכנסת.

ועי דברי הבה"ל סי קנא (סעי' יא ד"ה "לא מהני תנאי") שביאר דברי הראשונים הסוברים שלא מהני תנאי וז"ל "בית הכנסת שאני, כיון דמצוה שישאל יהיה להם מקדש מעט בכל מקום שהם חזקתא בסי קנ דכופין זה את זה לבנות בית הכנסת, לכן גזרו חז"ל דביהכ"נ הקבוע לא יועיל תנאי בישובן שישתמשו בה תשמישי חול דא"כ אין שם בית הכנסת עליו כלל אלא כבית בעלמא". כביכול חז"ל הבינו "אי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשים! המציאות שצריכה להיות כאן השראת השכינה מחייבת בהתאם שכשנכסים לכאן מתנהגים במורא! אין מציאות שאדם יהיה קרוב לשכינה ומתנהג כמו שמתנהג בית, זה תרתי דסתרי (מדברי הגר"מ לובין שליט"א).

4) אפרש לעשות קידושים סעודות מצוה וכו' במקום אחר: בדרך כלל בזמננו אפשר להכין מקום אחר עבור סעודות מצוה, קידוש וכו' (כגון אולם בית הכנסת, או חדר צדדי). ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שאין לעשות תנאי, ואם יש צורך למקום לקידושים וכו' יש לייחד כמה ספסלים בחלק המערבי של בית הכנסת שהם חול (מהגר"ב צ קוק שליט"א). ואם אפשר בכך, עדיף לעשות מחיצה, או קידוש וכו' בחדר אחר כיון שאינו ראוי שבאותו חדר יהא שימושים של קודש וחול (שמענו מאחד מגדולי ההוראה שליט"א).

ועי במשנה ברורה (סי קנד ס"ק ג) שיש להחמיר לא לנהוג קלות ראש כנגד ההיכל.

5) לנהוגין כדעת השו"ע לא מהני תנאי: דעת השו"ע סי קנא סעי' יא (הני"ל) דבארץ ישראל לא מהני שום תנאי (ועי בכף החיים שם דמשמע דק"י"ל כן), ולכן כל הנידון הוא לנהוגין כהמשנה ברורה סי קנא ס"ק לד וכן בה"ל סוף ד"ה "אבל בבתי שברץ ישראל". שהכריע שמהני תנאי.

ולכן לבני ספרד הנהוגין כדעת השו"ע שלא מהני תנאי בקדושת בית הכנסת, לכאורה לא מהני תנאי שעשו בני אשכנז, כיון שהמחבר פסק כשיטת התוס' דלא מהני תנאי בארץ ישראל. ולערוך קידוש וכו', במקום שבני ספרד לא יכולים לאכול, עלול לבוא לידי מכשול.

סיבות לעשות תנאי

1) אין מקום אחר לעשות קידוש, שמחות וכו': עי ארחות רבינו (ח"א עמ' עה) שהביא בשם החזון איש זצ"ל שנקט כמסקנת המ"ב שמועיל תנאי אף בבית הכנסת בארץ ישראל, ועל סמך זה עשה הגר"י קניבסקי זצ"ל סעודת מצוה לאחד מיו"ח בבית הכנסת שבשכונתו שחלק נוסף של בית הכנסת ילדרמף עשו על תנאי שיכול להשתמש בו שימושי חול, ועי שו"ת אגרות משה ח"א סי מה.

ועי דברי הגר"מ רובין שליט"א (דרשת פרשת במדבר תש"פ על קדושת בית הכנסת) שהורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שנכון לעשות תנאי (ראה בהערה¹).

2) להאכיל עניים במקום הדחק: לדברי הבה"ל בזה מהני תנאי להאכיל עניים אורחים. [נכיום בהרבה מקומות יש מקומות אחרים לציון בעזרת נשים].

אכן יש לציין דאפילו במקום שלא עשו תנאי, עי בשו"ע סי קנא סעי' ה ומבואר במשנה ברורה (שם ס"ק כ) דבמקום הדחק הותר בסעודת מצוה כגון סעודת עבור שנה שאין בה קלות ראש, שהיתה עשויה בפת וקטניות בלבד, (לאפוקי סעודת מצוה שיש בה שכרות, אסור אף בבית המדרש), וכתב מ"מ הנהוגין להקל לעשות סעודת סיום השי"ס בבית המדרש מפני שאין להם מקום אחר ברוח לזה, אין למחות בידם דיש להם על מי לסמוך. ולכן מדינא מותר סיום ערב פסח, הנחת תפילין (ויש שנהגו יארצייט), וזה אפילו אם לא עשו תנאי.

3) לישון בבית הכנסת: עוד נ"מ לישון בבית הכנסת למי שלא

¹ כתב הגר"מ רובין שליט"א: לפני שהתחלנו לבנות את בנין בית מדרשנו עסקנו רבות בבירור הלכות בנין וקדושת בית הכנסת, ושאלתי קמיה הגר"ח קניבסקי שליט"א כמה שאלות בעניינים אלו, ובתוכם האם לעשות תנאי קודם תחילת בנין בית הכנסת, וכתב לי שכשאהיה בבני ברק שאכנס אליו, ואמר לי שמן הנכון לעשות תנאי, ושאלתי קמיה הרי שאז מפסידים את ענין קדושת בית הכנסת. שהרי בית כנסת שנבנה על תנאי קדושתו קלישא טפי מביט כנסת שלא עשו בו תנאי, ואמר לי שלמרות זאת כך נכון לעשות, והוסיף דעל ידי כך מנעימים רבים מלעבור על איסורים וכגון אם מישוהו יאכל בבית הכנסת וכו', ואמר לי שגם בבית הכנסת "לדרמן" עשו תנאי, וכמוזמה שאמר זאת בשם אביו בעל הקהלות יעקב זצ"ל.

לומד שם כל היום, אפילו שינת קבע, (ומבואר דלא נחשב תשמיש של קלות ראש גדול, ולכן הותר לת"ח כלומד שם כל היום (עי מ"ב ס"ק ו)). אכן אם לא עשו תנאי זה אין להתיר שינה אלא למי שלומד שם בקביעות (עי שו"ע סי ו).

4) למנוע עונש שיחת חולין בבית הכנסת:

לשחוק, התול ושיחה בטילה: בודאי לא מהני תנאי, ועי בעלת השחוק, שכתב דזה אפילו בחרבנו אסור (שער הציון (שם ס"ק כ)). אבל לשיחת חולין יתכן שהוא בכלל שער השימושים שמהני תנאי. ובפרט לתלמידי חכמים, ותלמידיהם, שיש טעם נוסף להקל¹.

ועי עוד בהערה בענין שיחת חולין בבית המדרש².

שמחת תורה: יש שנהגו להקל שבכל השנה לא אוכלים בבית הכנסת רק בעזרת נשים, חוץ מבשמחת תורה שאין ברירה וכן נהג הגר"ש אלישיב זצ"ל בבהמ"ד תפארת בחורים (ולא עשו תנאי בבית הכנסת) (מהגר"ב צ קוק שליט"א). [והיה כצורך מצוה של כבוד התורה].

תלוי בציבור: ושמענו מאחד מגדולי ההוראה שליט"א שזה תלוי בציבור המתפללים, אם זה אברכים בעלי מעלה ודאי עדיף לעשות בית הכנסת בלי שום תנאי, ואם זה אנשים שלא יודעים לשמור ובודאי יכשלו הרבה, עדיף לעשות תנאי.

להתנות שלא יהיה בית הכנסת כלל

אם התנו הקהל שלא יהיה זה בית כנסת כלל, אלא בנין חול שמתפללים בו, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי מד) שאין מקיימים בזה מצות בנין בית הכנסת, ומקום זה אינו מקודש כלל (וכן שמענו בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שאין לעשות כן שע"י מפסידים את מצות בנין בית הכנסת). וכל הנידון אם מועיל תנאי להתיר תשמישים בבית כנסת, אין זה אלא בבית הנבנה לשם בית הכנסת ובקדושת בית הכנסת, אלא שעושים תנאי להתיר כמה דינים. וכשהתנה בפירוש שיהא זה הבנין בית וועד לתלמידי חכמים, דהיינו שלא תהיה קדושת בית הכנסת עליו אלא יוכלו הלומדים להשתמש בו לכל מה שירצו, כתב בשו"ת דברי חיים (חו"מ ח"ב סי לב) שמותר להשתמש בבנין זה ולאכול בו אפילו בישובו. (והקפידו לקרוא המקום "שטיבלך" ולא בית הכנסת, כאמור יש לזה חסרון שאין מקיימים בזה יועשו לי מקדשי, וכן צריך להודיע לנדבני הבנין (עי שו"ת משנת יוסף סי כז).

אם מתנה שלא יחול קדושה: הטוב ביותר להתנות מראש שלא תחול קדושה כלל על המקום בזה"ל יאנו מגלים רצוננו ודעתנו שלא תחול על מקום זה קדושת בית מדרש או קדושת בית כנסת. (מהגר"ב צ קוק שליט"א).

לתרומות הערות והארות - 08-928-5647
(מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com
וכן הגיליון ללמוד ולקיים על סדר הדף היומי

¹ עונש של שיחה בטילה בבית הכנסת הוא גדול מאד, והוא מגורמי אריכות הגלות, ואמנם כתב המשנה ברורה (סי קנא ס"ק ו) ובבה"ל שם ד"ה בבתי כנסיות) דלקלות ראש גדול כגון שחוק התול ושיחה בטילה לא מהני תנאי, (וכן לעשות קפנדריא, ולכנס מפני החמה או הגשמים) ויתכן לומר דאם עשו תנאי, כמו שמחליש כח הקדושה, זה מחליש חומר החטא של דברים בטלים, ולפעמים התנאי יכול להיות עכ"פ כעוד צירוף להקל. [אכן לא מצאנו סיבה זה מפורש בפוסקים, כיון שזה לא מהני כ"כ].

² ועי בקובץ זכרון משה שהביא בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל על ת"ח בבית המדרש, דאם צריך לדבר לצורך פרנסה, צריך לצאת עמו לחוץ, ומ"מ למעשה כשיגרום עי"ז ביטול תורה ואינו דבר רשות ממש אפשר להקל, כגון פריעת בעל חוב דמצד הלווה הוא מצוה ע"ש. ומבואר דדבר רשות לגמרי אין היתר לת"ח כיון שאינו דחוק כלל. ושאלו את הגרא"ל שטיינמן זצ"ל אם מותר לאברכים לומר בבהמ"ד דברים הנצטרכים להם כגון לפרנסתם, כמו שמותר אכילה ושתיה והשיב בזה"ל "אשוכע היתר" [היתר חלש].

ואף שיחת חולין עי בהליכות שלמה (תפילה פ"ט סעי' א) דהמקילין באכילה ושתיה בשיחת חולין (שלא בשעת הלימוד והתפילה), שהיא לצורך אף בבתי הכנסת שבארץ ישראל יש להם על מי לסמוך (כמבואר בבה"ל ד"ה אבל בת), אך אם אפשר טוב ויפה להחמיר. וביאר שם הטעם דכיון שרבים מקילין בכך, לכן אע"ג דלא התנו כאילו התנו. וכתב בהליכות שלמה (שם בהערה) "והיה מורז לענין עריכת קידושין בעלי לתורה וכדומה להימנע ככל האפשר מעריכתם בבית הכנסת ע"ש".

וכתב בערוך השולחן (סי קנא סעי' ה) "ויש לתמוה על מה שעכשו מקילים לדבר בבהמ"ד ובהמ"ד אחר התפילה כמה דברים של חול ונעשה כהיתר, וכתב ללמד זכות "וניל דס"ל כשיטת הרמב"ן שתבאר דבתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות אפילו בישובן לדבר המוכרחין לכך, ואנחנו חושבים זה להכרח לכך אחד לפי עניינו". (ומשמע שזה היתר חלש).

זיהושע נער לא ימיש מתוך האהל

קוים לדמותו של האי גברא רבה

מופלג בתורה ובעבודה

מורינו רבי יהושע ישראל גולדשמיד זללה"ה

ראש כולל טל תורה ירושלים

"עשה טוב", שעות על גבי שעות של השקעה בעזרה לזולת, בחסדים שונים ומגוונים,

עבודת התפילה, שלקחה שעות מהיממה, תפילת שמו"ע ביום חול לפעמים ארכה חמישים דקות!!!

ועולה על כולם השמחה והחיות, והדרישה מעצמו לעשות הכל מתוך שמחה וגישמאק, ומתוך הארת פנים לכל אחד.

והוסיף אחד מהקרובים ביותר שהזר זהב שסביב כל זה, זוהי מדת הענוה האמיתית, והפשטות שהיתה בו, ותמיד נתן לנו את ההרגשה שאין בו שום דבר מיוחד, כי כל הנהגותיו המיוחדות היו אצלו עצם החיים.

תורה

לימודו היה בעיון, כפי הדרך שלמד מרבותיו תלמידי החזו"א זללה"ה להתחיל הסוגיא מתחילתה, ואח"כ בירור שיטות הראשונים והכל בחשבון ובדקדוק אחר דקדוק, עד בירור ההלכה והדינים העולים.

היה מקפיד מאוד להגיע בתחילת הסדר והיה מתחיל ללמוד בנעימות ובמרץ כמו אברך צעיר לימים, ואף בימים שאחרי חתונות בניו או נכדיו היה מתייצב על משמרתו בזמן כמו כל יום.

עצם הלימוד היה בריכוז רב ופעמים רבות היו עומדים מולו כמה דקות עד שהיה מבחין שמישהו עומד מולו. וכשהיה מתאמץ בריכוז היה זה משפיע על חושי הגוף, ופעמים שצבע פניו היו משתנים.

בשעות אחה"צ והערב היה יושב ספון בחדר שעות רבות בדבקות ובעמל בדרגות נוראות, והיה מחזה קבוע שהיה מתרכז בצורה מיוחדת שלא ראה ולא שמע מהנעשה סביבו, והיה דרכו שהיה חוזר ומלבן כל סברא וסברא שעלתה, ולא הניח שום סברא ששמע אפי' מהקטנים, וגם דברים שכבר דן בהם ולא היו נראים לו, היה דן בהם מחדש, והרבה פעמים היה חוזר ומשנה דעתו, וכיון שהיה רגיל לשוחח עם בניו וסובביו על הדברים שלמד, קרה הרבה פעמים שהיה משנה דבריו בסוגיא אפי' מסברות שאמרו לו אלו שלא היו כלל מונחים בסוגיא, וגם דברים ששמע מאחרים שמעולם לא עסקו בסוגיא זו דש

לפני כחודש ימים הסתלק למנגינת כל לב, אחד מגדולי וחשובי התלמידי חכמים המופלגים שבירושלים מו"ר רבי יהושע גולדשמיד זללה"ה, נולד בח' באייר תש"ט בשכונת בית ישראל בירושלים, בילדותו למד בת"ת יבנה והמשיך בישיבה קטנה תפארת צבי, אח"כ עלה לישיבת חברון המעטירה, שם נודע בהתמדתו ובצדקותו במידותיו המופלאים ובהארת פנים לכל אחד, והיה לאחד מחשובי חבורה של בני העלייה שהיו מתוועדים יחד להתעלות בתורה בעבודה ובמוסר.

לאחר נישואיו נכנס לישיבת מיר שם נתוודע להגאון הגדול רבי משה יהושע לנדא זללה"ה מגדולי תלמידי מרן החזו"א זללה"ה ולהבלחט"א הגאון הגדול רבי מנדל אטיק שליט"א [שלמדו יחד בחברותא], ומאז נתדבק בגדולי תלמידי מרן החזו"א וקבע דרכו בלימוד ובקיום המצוות ובכל מהלך החיים כפי הדרך שהנחיל מרן החזו"א לתלמידיו.

איתא בשבת קנ"ג בעא מניה וכו' איזהו בן העולם הבא אמר ליה ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו, ופרש"י מאחרי מטתך כשתמות תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה, מובטח שהוא בן העולם הבא ע"כ, נדמה שאם באנו לתמצת את מה שאמרו עליו, המלה היא אחת "שלימות", וכך הגדירו כמה ת"ח מופלגים, שלימות נדירה, שלימות לא מצויה, סוג של שלימות שקשה למצוא.

עם מורו ורבו מרן בעל החידושים וביאורים זצ"ל

עמל ויגיעה עצומה בתורה מתוך שקיעות, בירור בכל פרט ופרט בלא להתעצל, גם בהגיעו לזקנה נשאר עם מרץ לימודים של אברך צעיר, עם תביעה עצמית של סדרים, קבלות וחזוקים, מצאנו בפניקסו מער"ה תש"פ שכתב לעצמו כמה זמן להיות בחתונה של קרובי משפחה, בנוהג שבעולם שכשאנשים מתקרבים לגיל זקנה סדר יומם נחלש, ומרשים לעצמם יותר מנוחה, אצלו ראינו ההיפך, מוסיף והולך.

וכל זה היה אפוף עם חיים של דקדוק הלכה עד הקצה האחרון, שהכל יהי מושלם בתכלית בלא שום נדנוד של איסור, הנהגה פשוטה שלא אוכלים דבר שלא הוברר בבירור אחר בירור שאין בזה חשש כל דהו.

זהריות עצומות בענייני מומן לפרוש מכל מה שיש בו איזה צד של צד שזה לא גלאט. זהריות והרגשות עדינות בכבוד הבריות.

בהם לראות אולי יש סברות וצדדים חדשים.

וסיפרו שאחד מהאברכים בכולל ניגש אליו להציע לו איזה פירוש בדברי אחד מהראשונים, ואמר לו שפירוש זה הוא לשיטתך לפי מה שפירשת לפני כמה ימים את דבריו, ואותו אברך בעצמו לא זכר את פירושו, והיה נבוך מזה, אבל הוא היה רגיל לרשום ולציין אצלו כל סברא ששמע, כי היה זה חביב ויקר בעיניו,

עוד סיפר אברך אחד שהתקשר אליו חודש וחצי לאחר שגמר את הסוגיא ושאלו מה אמר בשעתו על דין פלוני, כי עכשיו כותב הדינים העולים, וזוכר שאמר איזה סברא שזה יכול לשנות את הדברים.

השקיע זמן רב בכתיבת הסוגיות, והיה רגיל לכתוב בכל סוגיא את כל מהלך הסוגיא, ואחר כך דינים העולים עם מקורות לדינים, וגם סידר מפתחות מפורטים של כל מה שכתב במהלך הסוגיא, וזה דבר שדורש יגיעה נוראה כידוע.

דביקות ברבותיו

דביקותו ברבותיו זה דבר שלא ניתן לתארו, ומי שלא ראה דבר זה לא יוכל לתאר כמה השקיע וישב לפניו לברר בירור אחר בירור כל סברא וראיה, כל דין ודין איך לדונו, כמה טרח וכתת רגליו לפתחיהם, ושש בדבריהם כמוצא שלל רב, וזכורנו בילדותינו כשהיה חוזר מב"ב אחרי יום של לימוד עם רבותיו היה ניכר עליו שמחה רבה, ואף הם החזירו לו אהבה, בידועם שכל מטרתו זה ביקוש האמת, וראו את צמאוננו האמיתי לדעת דבר ד' זו הלכה, וכל כתביו מלאים מדעת

רבותיו ששאלם בפרטי הסוגיות ובדינים העולים, ובדרך זה דרבן את בניו לשמוע את דעת רבותיהם, ולהחכים מהם.

לימודו היה ברציפות, והיה נזהר מאוד לא לעסוק בעניינים שאינם קשורים לגוף הסוגיא, ובפרט לא לדבר מעניינים הלכתיים, והיה רגיל לומר מה שאמר לו רבינו בעל החו"ב זללה"ה שיותר חושש מההפסד של הדיבורים בעניינים הלכתיים באמצע הלימוד, מהדיבור בדברים בטלים, כי דברים בטלים כמה כבר אפשר להתבטל, אבל עניני הלכה אקטואליים זה גורר ומושך, וכשהיו שאלות חשובות על הפרק היה לו גדר לא לדבר מזה רק בסוף הסדר.

ומאוד סלד מדיבורים שיש בהם קלות ראש או איזה רוח של שחוק וליצנות, ולא זכור שהיה מאזין או משתתף בדיבורים כאלו, בשום זמן מהזמנים.

היה לו הנהגה מיוחדת לא להפסיק מלימודו משעות אחה"צ עד אחת עשרה בלילה, וסיפר אברך מהכולל שכשרצו שיבוא להיות ראש כולל בחבורת טל תורה, בירר בביתו מתי הזמן שאפשר להגיע, ובני הבית חשבו שהוא רוצה לדבר עמו בעניני לימוד, ואמרו לו שיבוא בשעה שש, וכשבא ודיבר בעניני הכולל, אמר לו בהתנצלות שאינו יכול להפסיק עתה כי הוא באמצע הלימוד, ולא היה ברירה והוצרך לחזור אחרי השעה אחת עשרה, ואז קבלו בחביבות והושיבו לפניו, והתנצל שלא היה יכול להפסיק, והסביר לו שגם אם היה מפסיק לא היה בזה תועלת כי היה באמצע הלימוד והכתיבה, ולא יכול לפנות דעתו לדברים אחרים.

דקדוק הלכה

דקדוקו בקיום השו"ע היה מתוך מהלך שהכל צריך להיות מושלם בלא שום צד של איזה חשש או נדנדוד איסור.

לפני שנים היה לו חברותא בחור אחד שהיה מקורב אליו מאוד, והיה בן בית ממש, וחתונתו התקיימה בחו"ל, ובני משפחת של הבחור הפצירו מאוד שיסע להשתתף בחתונה, [והתחייבו לו שיקחו אותו ברכב ממקום למקום ולא יהי' שום חשש של מכשול בראיה], וחשש שאם לא יסע אולי יהי' בזה חלול ד', ושאל לרבינו בעל החו"ב, וא"ל שיכול לנסוע, ואח"כ כשחזר לביתו הסתפק אולי יש בזה איזה היתר ואינו לגמרי לכתחילה, וחזר לב"ב ובא קמי הרב זללה"ה ואמר לו בערך בזה הלשון, אני לא מחפש היתרים אני רוצה לדעת מה צריך לעשות לנסוע או לא, ואמרו לו אל תסע. וכזה היה מהלך חייו שרצה שיהי' בתכלית השלימות.

וכן בעניני המאכלים היה זהיר מאוד ולא הכניס לפיו הרבה מאכלים ונהג בעצמו פרישות וזהירות לאכול רק מאכלים שידע ושמע שאין בהם שום צל של שאלה, ואמץ לעצמו מגיל צעיר הנהגות של גדולי וחשובי הת"ח והיראים בשמירת המאכלות, וכ"ז דרש הרבה טירחא ויגיעה ובירור אחר בירור, והיה לפלא איך שכל זה לא הפריע לו בשקיעותו בלימוד ולהיות מונח עמוק עמוק בנבכי הסוגיא, וכפי שראו כל מכיריו שתמיד בכל זמן שפגשוהו היה מתחיל לדון עמם בעומק הסוגיא שהיה עסוק בה.

בער"פ אחד הביאו עופות שנשחטו בב"ב ומלחום בבית, והתעורר נדון אם יש בזה האיסור של גזירת שחוט חוץ, ושאל את רבינו בעל החו"ב זללה"ה והתירם, אחרי כמה ימים התברר שבטעות השקע של המקפ"א שבו הקפ"א את העופות היה מנותק מהחשמל וכל העופות התקלקלו והושלכו לפח, ולא הצטער מזה כלל, ואדרבא שמח ואמר שמשמים נתגלגל כך שלא יצטרך לסמוך על היתרים, וראה בזה השגחה פרטית.

היה לו שימת לב מיוחדת בבדיקת המאכלות מתולעים, והנהיג בבית באופן קבוע להשאיר אור במטבח כל הלילה, וכששאלוהו לסיבת הדבר אמר שאם ילד יהיה צמא בלילה ויכנס לשתות, ולא יהיה אור הוא עלול להכשל שמא תהיה בכוס ח"ו נמלה וכדו'.

דקדוקו בעניני מזון היה גם כן באופן מפליא, והיה נזהר מאוד ממזון שיש עליו איזה שאלה, ויותר על סכומים גדולים מאוד, אף ששמע מרבותיו שיכול ליטלם, כי הבין שיש בזה עדיין איזה הנהגה נכונה לפרוש, ובכלל בעניני מזון היה כה מושרש אצלו שאין זה הפסד לא לקחת כסף שיש בו איזה פקפוק, והיה נראה שאין זה כלל נסיון אצלו, היתה לו שאלה בענין תשלום שאחר היו צריכים לשלם לו, ושאל לת"ח הבקי בדיני חושן משפט ואמר לו שחייב את כל הסכום, וחזר ושאל אולי לפני משורת הדין צריך לוותר, וענה לו שחייב הכל ואין בזה אפ"י לפני משורת הדין, ועדיין לא נחה דעתו ושאלו אם בכ"ז אני רוצה לוותר לו כמה ראוי לוותר, וכ"ז מחמת שרצה שהכל יהיה בשלימות ובנקיות,

הקפיד לא לדחות דברים ומה שצריך לעשות עושים מיד, אחרי

בחזרת נכדתו רוקד קמיה מרן הגר"ד לנרו שליט"א

פטירת אביו נתעורר שיש מחסן שהיה שייך לאביו ז"ל ויש שם חובת מזוזה ולא זכר מתי עשו שם מזוזה, ונסתפק בכשרותה, ולא התממה, והיה זה בבוקר אחר תפילת שחרית, ומיד בקש מבנו שילך למוכר מזוזות והוא גם נזדרז לבוא לשם, וקנו מזוזה ונסעו לשם וטרחו זמן רב להוציא את המזוזה הישנה שהיתה תחובה בקיר המשקוף, וקבעו את המזוזה החדשה, וזכור לי שכל זה היה קודם טעימת שחרית,

הצנע לכת עם אלוקיך

מפליא ביותר היה אצלו מדת הצנע לכת, והסתיר הכל אפי' מבני ביתו הקרובים, וכשנתכבד בסנדק על ידי אחד האברכים, הסכים לקחת [מחמת גודל המזוזה] רק אחרי שבירר שאין שום קרוב הקודם לו, אבל לבני הבית לא סיפר שהיה סנדק. ופעם היה ברית בשבת אצל אחד האברכים והיו צריכים להקדים בבית את זמן הסעודה, ובני הבית ידעו שמקדימים כי יש ברית, אבל לא אמר להם שהוא סנדק, וכמה פעמים היה יוצא בטלית לברית ושאלו אותו ב"ב למה לוקח טלית, וענה שלפעמים שוכחים בעלי השמחה להביא טלית.

וכן היה לו רבות בשנים הנהגה מיוחדת שכשהיה לומד בחדרו היה מניח תפילין, וגם זה היה מסתיר, וכשבניו היו אמורים לבוא אליו היה חולץ התפילין, וכשלמד פעם עם בנו כמה ימים אמר לו שעכשיו מניח תפילין והזהירו שלא יספר לאיש, ובבין הזמנים אחד למד עם נכדו כמה ימים ואמר גם לנכד שיניח תפילין וכך למדו יחד שעות רבות, וצוהו שלא יספר לאחרים.

בתקופות שונות היה לו קביעות שהיה מבקר חולים ולמד עמם, וכן היה לו חברותות שונות עם נערים שהיו צריכים חזק ועם אנשים שבורי לב, ופעמים נמשך הדבר שנים ע"ג שנים ובני ביתו לא ידעו, וכששאלוהו לאן הולך התחמק מלענות, וגם כשהיה הולך ללמוד בחברותא בשבת עם רבו יבדלחט"א הגאון ר' מנדל אטיק שליט"א אמר שהולך ללמוד.

היה אחד שהיה מתייעץ עמו הרבה בכל עניניו, ופעם אחת התיעץ בענין איזה שידוך לאחד מילדיו, ואאמ"ר הכ"מ בירר ע"ז הרבה, ודעתו היתה שאי"ז עצה הגונה, אבל כמה אנשים שרצו שהשידוך יבוא לידי גמר באו לביתו וצעקו עליו באופן מבזה, ובסוף הצליחו בזה ונתקיים השידוך, אך לאחר כמה שנים נתפרדה החבילה ל"ע, והיה צער גדול למכירים ולסובבים, ובאותה תקופה דברו הרבה בזה, והוא לא הוציא מפיו דבר על זה שהיתה דעתו מתחילה שאין זו עצה הוגנת.

ומרגלא בפומיה משמיה דהגרי"ז זללה"ה ששומר סוד זה מי שגם אחרי שנתפרסם לא אומר אני כבר ידעתי וכך היה נוהג בעצמו, ופעמים הרבה היה מעורב בכמה עניני ציבור, וכן היו דברים שת"ח מופלגים ורבותיו בקשו ממונו וסמכו עליו, ולא סיפר דבר וחצי דבר, ולא היו יכולים להוציא ממונו במאי עסקינן.

שמענו בשם מנהל מוסד קרוב לביתו שאמר שכשהיה לו שאלות במזוזה שהיו פתחים פתחים חדשים הוא היה קורה לו, והוא היה פוסק לו היכן להניח את המזוזה, ולבנו אמר פעם שאותו מנהל הוא מדקדק בהלכה שפעם עבר ליד המוסד ודיבר עמו על איזה פתח היכן לשים את המזוזה, וכמובן שלא הוציא מפיו שהוא קורה לו לשאלותיו.

לפני מספר שנים נעשה תיקון גדול באיזור שכונת מגוריו בדבר שיש בו שמירה גדולה על צביון השכונה וסביבותיה, וכל ירא ד' שמח מענין זה, וזה נעשה לאחר מאמצים מרובים עם גורמים שונים, ורק עכשיו נודע לנו מפי עסקן מסוים שהוא זה שיום ופעל בענין ולא נח ולא שקט עד שזה נגמר באופן הראוי, וממונו לא שמענו אפי' רמז קל שהיה

ידו בענין, ורק ראו שיש לו מזה קורת רוח מרובה, ואכן תמיד כאב לו כששמע וידע מאיזה מכשול ופעל לתקן בהרבה דברים וברוב המקרים לא ידוע לנו פרטים, וכ"ז נבע שמאבהת ד' אמיתית שהיתה בנפשו, ועז חפצו שיתקדש שמו בעולם, וסיפר אחד מאחינו שלמד עמו בליל שבת בבית שכשהיה אברך צעיר והיו לו תאומים, והיו צריכים להפסיק מהלימוד כדי לטפל בהם, שאמר לו אז בפשיטות שבתאומים יש דבר טוב שאי אפשר לישון הרבה שעות רצופות וכך לא עובר כ"כ הרבה זמן שאדם לא חושב על הקב"ה.

קטעים מצוואתו של הרב יהושע ישראל בן ר' אברהם אליעזר גולדשמיד זללה"ה

בס"ד

לידדי ולכל יוצאי חלצי השלום והברכה, שנים שעוברים בי מחשבות וספקות האם להשאיר לכם הדרכה ועצות האיך לעבור את השבעים שנה בעולם הזה שכולו גלים גלים של נסיונות, ועתה התעוררתי מדבריו של המס"י שכל קולא צריכה בדיקה, ומסתמא עיקר הסיבה לא לכתוב לכם היא עצלות.

יקירי ואהובי ראשית עליכם לדעת שאין אדם ללא נסיונות, [תראו בהרבה ספרים, והקדמות לספרים, שכתבו אפילו גדולי ישראל, שהיו להם הרבה רדיפות וכו' ומסתמא כונתם לא רק לרדיפות בגשמיות ובגוף, אלא גם ברוח, רדיפות מהיצה"ר להפיל אותם מדרגתם, רדיפות מחברים המלעיגים עליהם, רדיפות קנאה שאינה נותנת לאדם להתעלות, שגיאות בשיקול הדעת הגורמות נפילות לאדם עד דכדוכה של נפש, ועוד כהנה וכהנה], אל תבהלו מנסיונות ואפילו מהגרועים ביותר, ולפעמים אתם לא אשמים, כי יש מהנסיונות שהם טבעיים באדם שנולד אתם וכמו בירושה מההורים, או שהוא טבוע בהם מגלגול הקודם, וכבר כתבו הספרים שלפעמים השבירה מהנפילה הרוחנית הורסת יותר את האדם מאשר העבירה עצמה, כי השבירה לא נותנת לו לחזור ולקום ולהתאושש ולהבריא את עצמו.

[ליל י"ג סיון תש"ן]

טבת תש"ס

והיה אחרי מאה ועשרים שנה צמאה נפשי ומפיל אני תחנוני לפני כל מכירי ויודעי ושכני בעבר ובהווה למחול בפה מחילה גמורה על כל הדברים ששיך עליהם בקשת מחילה בין בגוף בין בממונ וכו' ולפרסם בבקשה בכל מיני פרסום ששיך כפי הענין שיורו חכמי הדור.

לבני ובנותי ויוצאי חלציהם והנלוים עליהם אנא להתאמץ בתשובה ועליה בתורה ובמצות לעשותן בשלימות מצד המעשה שלעצמו, וכן מצד עושה המצוה כגון לש"ש ובשמחה וכו', הקטן לפי קטנותו והגדול לפי גדלותו, ואולי בזה ג"כ תלוי ירידת הדורות ולכן להתאמץ.

בלימוד תורה: להתבונן לפני התחלת הלימוד בתשובה כמבואר בנפה"ה, ובלימוד לדבר בעדינות, להתרחק מקינטור ח"ו בתכלית הריחוק, ואף בריתחא לא לאבד הסבלנות, ואולי העיצה לדבר בקול נמוך, ומפעם לפעם לזכור לפני מי אתה עמל אולי בכל חצי שעה לערך לפי הנפה"ה.

הלימוד בשמחה מעורר הכישרון עיין מכתב הגר"ח [מזוואלוזין] לבנו שטוב אחד בזריזות ממאה וכו'.

לא ליפול ליאוש ח"ו בשום אופן, ולהתפלל הרבה וזה עצמו מחזק

הביטחון ומעודד, וגם להוסיף התבוננות בכל מיני דרכים לסלק עצבות כל אחד לפי שמכיר עצמו.

אד"א תש"ס

הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו, ... וכל אחד מכם יכול לבוא למדרגת ת"ח גדול מהיחידים, תחשבו הרבה על זה, תרבו תפלות על זה, תלמדו מוסר והתעוררו על זה, חוסו על עצמכם, ... ואף הבנות כנ"ל שיתבוננו שראויות לשמש ת"ח גדול מהיחידים וכו' וכנ"ל.

תקראו את הדברים הכתובים כאן ברגש, ... תרחמו עלי, וכשאזכה בס"ד שטטית תהא שלימה והבנים והבנות והנלוים עליהן וזרע זרעי עד סוף כל הדורות יהיו שומרי תורה ומצוות לש"ש וכו' זה הצלתי. ובמזדה שאדם מודד מודדין לו גם בניכם יצילו אתכן.

ובאתי בזה בבקשה ולא בציווי שכל יוצאי חלצי והנלוים עליהן שיחיו ילמדו בשבוע הראשון חמש משניות ביום, והנשים בפרקי אבות, והקטנים בהנהגה טובה, וחודש ראשון שלש משניות ואח"כ שנים, ויזכרו לומר בלנ"ד, גם יזכרו לומר בכל פעם שהוא לעילוי וכו' וכן אחר התפילה בעמוד וקדיש, וכן ליתן מטבע בכל יום לצדקה או לקופת צדקה בכל יום ולומר כנ"ל.

הבנות ישתדלו הרבה להחמיר בצניעות, וכבר ידוע מהסבא קדישא ח"ח זיע"א שבכל ספק צניעות אזלינן לחומרא, ומהן ילמדו בנותיהן, ... וישרישו בבנות כשהן עדיין צעירות ממש ובליבן הרך להחמיר בכיסוי הגוף ... והכל לשם שמים. ולהתרגל בנפש הרכה והעדינה וההרגל נעשה טבע.

והנשים דמעוטיהן מצויות שירבו לשפוך דמעות ותפילות בין אותן שבסידור וכן דיבורים היוצאים מהלב בבקשות על כל דבר ודבר

ברוחניות ובגשמיות הן מה שנוגע לעצמן הן מה שנוגע לבעליהן ויוצאי חלציהן. [וזכרני שאמי ע"ה כשבאתי פעם בבוקר בלי שתתכונן ראיתיה סגורה בבית עם ספר תהלים ועינים אדומות] וכן יבקשו על כלל ישראל ועל הגאולה.

בין אדם לחבירו:

להקריין מאור פנים, ולקדש ש"ש ששייך להיות פרומר גדול וכו' עם הנ"ל, ואפשר שהניחו בזה מקום ...

להשתדל לא לגרום עגמת נפש לשום איש מישראל, ולכן הרבה להתנצל במצבים שנגרם או יכול להגרם, או שנדמה לשני שנגרם. [כגון איחור למקום שמחה או לחברותא, או למפגש, או לשאר דבר שנקבע לשעה מסוימת].

פרישות:

מבואר במס"י עוד נקודה לחייב פרישות כדי לא להתרגל שאולי יבוא לזמן שאז לא יהיה לו.

ביטחון:

לא להרבות בהשתדלות מבנ"א, שתי פעמים יוצא.

בביטחון ואמונה כוחנו להתגבר על היצה"ר וזה קשור לשמחה ולתפילה, ושורש ... של משפחתינו.

לאמונה וביטחון חייבין לקבוע לימוד בספר מוסר, רצוי מאד מאד בכל יום ואפי' שתי דק', וגם מפעם לפעם להתבודד עם עצמו ועם קונו ולשפוך שיח בדיבורים לקונו, ולדעת שקונו שומע כל תיבה שיוצאת, וכן להרבות בתחינה ולגולל הצער והכיסופין עד שיבוא לידי דמעות ובכי, וזה אינו שייך אלא בבית, בזמן שאין איש בבית ונועלין הבית.

להשתדל לא ללכת לרופא לעצמו או לב"ב עד שקודם לכן יתפלל לקונו על רפואה, וכ"ז אף לענין התחלת תרופות למיניהם.

שמעתי משמיה דר' נחום רבו דהח"ח שאמר שכתוב במורה נבוכים דאהיה אשר אהיה שאמר ד' לומר לישראל במצרים, בפשוטו הביאור דכמה שאהיה בליבן של ישראל שיבטחו בי כן אהיה להם, ולהתפלל לד' מתוך תקווה וביטחון שד' יכול לעשות מבוקשו מיד, ואף דבר לא טבעי אפי' בגשמיות וכ"ש ברוחניות.

מדות: ...

עצבות ויאוש:

שמעתי בשם הרבי מקוצק, לפעמים הוא חושב על אלו שגדולים

ממנו, ופעמים חושב על אלו שקטנים ממנו, זה בזמן גאווה, וזה בזמן עצבות, וכל אדם יש לו חברים מבני גילו שעולה עליהן וכו'.

... וכן צריך לחשוב בזמן העצבות לא חשוב מה אתה עכשיו חושב, חשוב מה שאתה עושה, והבן.

אהבת ד': ...

תפילה:

...וצריכין לתפוס בזה בחזק ובאומץ ולא להרפות, שע"י התפלות ברגש ובדמעות וכו' אפשר לנו להגיע למדרגות,

בפרט במלחמת היצר להתחנן לפני המלך שיציל... והמכה בפטיש להנצל מהיצה"ר הן בנוגע לתאות, הן בס"ד לתורה וכדו' הוא בתפילה מקירות לבו בדם ובדמעות

יסוד תפילה:

יש עם מי לדבר וכו' וכו' ובעיקר לזעוק ולצעוק וכו' על כל קושי ברוחניות ועל כל נסיון, ושמעתי בשמו של ר"ש פינקוס זצ"ל למהד"ד לרופא תורן שהחליף משמרת וקיבל דו"ח על החולים שיש כמה מסוכנים, ובעת שהמכונה מראה שהם בלחץ אז חייב באותו עת לגשת אליהם וכו' וכו', ואם לא שייך להשתלט במקרה שיש כמה חולים ביחד שזקוקין באותו עת לגשת, שיטלפן למקום פלוני ומיד יבואו, ולבסוף כך הוה ואותו רופא רץ בכל כחו מחולה לחולה וטיפל במס"י אמנם אחד מהחולים מת, ואז כשעשו לו המשפט תיאר איך שעמל במס"י למעלה מכח אדם וכו' ומ"מ הרשיעוהו משום שלא טילפן, וכך אמר אה"נ שקשה מאד לסבול ולעבור ולנצח כל הנסיונות יחד אבל התביעה למה לא התפללת בזמן הנסיון למה לא טלפנת ללמעלה לבקש.

עם מורדו ורבו הגאון רבי מגדל אטיק שליט"א

ספר ימי טוהר
הלכות גדה

מאת הרב הגאון ישראל מאיר אפללו שליט"א

ספר דבר שמואל

פנינים וחידושים על התורה, נביאים
וכתובים שיש ומעשית.

מאת הרב הגאון שמואל פחימה שליט"א

ספר אוצר הדרשות הקצרות

למחנכים ומרצים

על חמשה חומשי תורה
ממסס ע"פ ליומנות אפריון שלמה

ספר בורא רפואות

סגולות ואוצרות הבריאות מהצומח

ע"פ המקורות על התורה
מאת הרב הגאון עובדיה בן שלום מלמד שליט"א

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שבו החומר לספר נמצא
ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

הפצה-לבחירה

הדפסה

עימוד

עריכה

גהה

הקלדה